

Ankara Üniversitesi Yayın No: 747

APAM Yayın No: 26

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ASYA-PASİFİK ÇALIŞMALARI
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (APAM)

TÜRKİYE'DE FİLİPİNLER ÇALIŞMALARI-I

TÜRKİYE'DE FİLİPİNLER ÇALIŞMALARI-I

Yayına Hazırlayanlar
A. Merthan DÜNDAR
Ömer Faruk ÇINGİR

ISBN: 978-605-136-625-8

9 786051 366258

Ankara Üniversitesi Basımevi
<http://basimevi.ankara.edu.tr>

Para ile Satılamaz.

Ankara - 2023

Para ile Satılamaz

TÜRKİYE’DE FİLİPİNLER ÇALIŞMALARI - I

Yayına Hazırlayanlar
A. Merthan DÜNDAR
Ömer Faruk ÇINGİR

Ankara - 2023

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 747
Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
APAM Yayınları: 26

Ankara Üniversitesi Yayınları, Yüksek Öğretim Kurulunca tanınan ve yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer alan uluslararası yayın niteliğindedir.

ISBN: 978-605-136-625-8

Yazarların görüşlerinin sorumluluğu kendilerine aittir.

Redaktörler
M. Aysun HARPER
Gözde GÖKOVA KURT

Baskı Yeri:
Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No: 10 06510 Beşevler/ANKARA
Tel: (0312) 213 66 55
Basım Tarihi: 27/01/2023

İÇİNDEKİLER

A. Merthan DÜNDAR	
<i>Sunuş</i>	5
Ömer Faruk ÇINGİR	
<i>Türkiye'den Filipinler'e Bakmak</i>	7
Abdulhamid GUNDA	
<i>Türkiye'de Filipinli İşçi Göçü</i>	19
Adrienne Mae ASKALİ	
<i>Filipinler Başkanları ve Demokratik Kurumlar</i>	45
Hadza Min Fadhli ROBBY	
<i>Endonezya ve Filipinler'de Yükselen Popülizm: Jokowi ve Duterte Örneği</i>	63
Gökberk DURMAZ	
<i>Filipinler-Japonya İlişkileri: Uluslararası Göç Bağlamında Bir Değerlendirme</i>	81
Emine SİCİM KAPLAN	
<i>Miyazaki Tōten ve Filipinler Devrimi Odağında Pan-Asyacılık İdeolojisi'nde Filipinler'in Yeri</i>	95
Gökçen KAPUSUZOĞLU	
<i>Çin Kaynaklarında Filipinler</i>	113
Ahmet Faruk IŞIK	
<i>Filipinler Ekonomisi ve Ülkedeki Çin Yatırımları</i>	121
Selen BEDER - Oğuz Can TURGAY	
<i>Filipinler'de Tarım</i>	129
Haluk KARADAĞ	
<i>Bölgesel Barış ve İş Birliği Dinamiklerinde Filipinler Cumhuriyeti'nin Rolü</i>	149

Ahmet Yiğitalp TULGA	
<i>Yumuşak Terörizm Konseptinin Türkiye ve Filipinler'deki Terör</i>	
<i>Korkusu Üzerindeki Etkileri</i>	159
Tuana Fulya ÖZMEN	
<i>Filipinler Hakkında</i>	181

SUNUŞ

Türkiye Cumhuriyeti ve Filipinler arasındaki diplomatik ilişkiler, 13 Haziran 1949 tarihinde imzalanan “Dostluk Anlaşması” ile kurulmuş; Manila Büyükelçiliğimiz 17 Ekim 1990’da, Filipinler’in Ankara Büyükelçiliği ise Ekim 1991’de açılmıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin tarihi ise daha eskilere uzanmaktadır. Özellikle Filipinli Müslümanlar-Moro Müslümanları, İstanbul ile temas hâlinde olmuşlar ve 1913 yılında Mehmet Vecih Bey, Şeyhülislam Vekili olarak Filipinler’e gönderilmiştir.

Günümüzde de iki ülke arasındaki ekonomik, ticari, askerî ve kültürel ilişkiler artarak devam etmektedir. Türkiye’nin eğitim bursları, 1992 yılında Filipinli öğrencilere de açılmış olup, YÖK kaynaklarına göre 2013-2022 yılları arasında 1.070 öğrenci eğitim amacıyla ülkemize gelmiştir. Son yıllarda, iki ülke arasında ticaretin askerî alanda da gerçekleşmeye başlamasıyla “Savunma Sanayi Alanında İş Birliği Mutabakat Zaptı” (SSİ-MoU) kapsamında altı adet T-129 ATAK Helikopteri Filipinler için üretilmiştir.

Dışişleri Bakanlığımızın açıklamasına göre Türkiye, Filipinler’in güneyindeki Mindanao Adası’nda 1970’lerden bu yana Moro Müslümanları ile Merkez Hükûmet arasında yaşanan ihtilafın sona erdirilmesi ve adada adil ve kalıcı barışın tesis edilmesi çabalarına aktif olarak katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Filipinler Hükûmeti ile Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) ile Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) arasında iki kanaldan yürütülen Barış Müzakereleri’nde Türkiye, Uluslararası Temas Grubu (ICG), İslam İş Birliği Teşkilatı Güney Filipinler Barış Komitesi (OIC-PCSP) ve Üçüncü Taraf İzleme Heyeti (TPMT) nezdinde aktif rol oynamaktadır. Ayrıca Türkiye, Güney Filipinler Barış Süreci’nin önemli bir paydaşı olan Bağımsız Silah Bırakma Organı’nın (Independent Decommissioning Body/IDB) Başkanlığını da 2014 yılında kurulmasından bu yana etkin şekilde yürütmektedir.

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği-ASEAN üyesi olması sebebiyle de ülkemiz için önem arz eden Filipinler ile ilgili Türkiye’de yapılmış olan akademik çalışmalar ise maalesef yok denecek kadar azdır. YÖK istatistiklerine göre üniversitemizde Filipinler üzerine sadece yirmi dört yüksek lisans ve doktora tezi hazırlanmış olup bunların sadece dokuzu Türk

araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Ankara Üniversitesi Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (APAM) olarak ülkemizdeki Türkçe kaynakçaya bir katkı olması amacıyla “TÜRKİYE’DE FİLİPİNLER ÇALIşMALARI-I” kitabını yayımlamayı tasarladık. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emek sarf eden yazarlarımıza ve bölgeyi bilen genç araştırmacılarından Ömer Faruk ÇİNGİR’a editörlüğü için teşekkür ederiz. Merkezimizin çalışmalarını her zaman destekleyen Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Necdet ÜNÜVAR’a, Ankara Üniversitesi Yönetimi’ne, Ankara Üniversitesi Basımevi ve APAM ekibine de şükran borçluyuz.

Prof. Dr. A. Merthan DÜNDAR

TÜRKİYE'DEN FİLİPİNLER'E BAKMAK

Ömer Faruk ÇINGİR¹

Türkiye'den bakıldığında Filipinler uzak bir ada ülkesi imajının ötesine geçememektedir. Eğitim müfredatı içerisinde de Filipinler coğrafi olarak Güneydoğu Asya'da yer alan bir ada ülkesi olarak nitelendirilir. Filipinler, Milli Eğitim müfredatında Portekizli Ferdinand Macellan'ın dünyanın çevresini dolaştığı yolculuğu sırasında yerliler tarafından öldürüldüğü yerdir. Macellan bu yolculuğuyla dünyanın yuvarlak olduğunu kanıtlayacak ve böylece rasyonel düşüncenin önemiyle beraber coğrafi keşiflerle zengin Hint Adaları'na ulaşabilecek yeni yollar keşfetmiş olacaktır.

Eğitim müfredatımızdaki Filipinler'e dair kısıtlı bilgi, bizi Macellan'ın ötesine götürememektedir. Macellan rasyonalite ve moderniteyi temsil ederken onu öldüren yerliler “geri kalmış”, “cahil” ve “az gelişmiş” toplumları temsil etmektedir. Ancak küreselleşmeyle birlikte temel üretim faktörü artık bilgi hâline gelmiş ve bilgi, özellikle bilgisayar ve bilişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte tüm dünyada internet ağları aracılığıyla paylaşılan bir ürün hâline gelmiştir. Bu süreçte toplum, bir yandan bilgi toplumu hâline gelirken aynı zamanda da bu büyük bilgi denizi içerisinde bütün bilgilerle kıyas edildiğinde daha az bilgiye sahip bir topluma dönüşmektedir (Evers 2000). Bilgiyi hızlıca öğrenirken bilmediklerimiz daha hızlı bir şekilde artmaktadır ve bilginin boyutunun büyümesinin sonucu aynı zamanda cahilliğin ve bilinmeyenlerin artmasına neden olmaktadır.

Max Scheler bilgiyi, kişilik gelişimi, dinsel anlamda kurtuluş, siyasi üstünlük ya da ekonomik başarı gibi birçok farklı amaca hizmet eden varoluşsal bir fenomen olarak kabul eder (Evers 2005, s.3). Pozitif bilimsel bilgi de metafiziğin mutlak gerçekliğine bağlı bilginin formlarından biridir (Maasen 1999, s.15). Bilgiye ilişkin iki varlık alanı olduğu kabul edilir.

¹ *University of Malaya, Department of Southeast Asian Studies'te Doktora Öğrencisi. Koç Üniversitesi Asya Çalışmaları Merkezi, Misafir Araştırmacı. University of Exeter, Araştırma Geliştirme Yöneticisi. ORCID: 0000-0001-9779-5863.*

Bunlar; ruh, fikir, değer, eğilim gibi ideal faktörler ile toplumsal ve maddi koşullardan oluşan ve hangi bilginin yaratıldığına, formüle edildiğine ve ilgili olduğuna inanılan seçimi belirleyen gerçek faktörlerdir. Bu noktada bilgiyle kurulan ilişki, bilginin üretim süreci ve bilgiyi dile getiren özne ön plana çıkmaktadır. Bilgiyle kurulan ilişki bilginin kullanım biçimlerini ve amacını vurgulamaktadır. Bilginin üretim süreci bilgiyi üreten grupların nesnelliği ve tarafsızlığıyla doğrudan ilgilidir. Bilgiyi dile getiren özne ise herhangi bir “şey”in bilgisinin kim tarafından söylendiğine göre etki ve analiz gücünün değişmesiyle ilintilidir.

Filipinler’e dair bilgilerin üretim merkezleri, kullanım biçimleri ve amaçları çok tartışmalıdır. Dekolonizasyon düşünürlerine göre alan çalışmalarını üreten Batılı bilim adamlarının doğuya dair görüşleri oldukça sıkıntılı ve nesnellikten uzaktır (Dabashi 2015). İlk alan çalışmalarının, 18. yüzyılda büyük ivme kazanan sömürgeci hareketler ve Batılı müsteşriklerin bilim adamlarıyla başladığı kabul edilmektedir. İlk Güneydoğu Asya çalışmaları merkezleri de Amerika’da Cornell ve Yale üniversitelerinde açılmıştır. Bu merkezlerle ABD, özellikle istihbarat elde edebilmeyi, bölgeyi daha yakından tanıyıp daha güçlü bir şekilde nüfuz edebilmeyi amaçlamıştır. Bu merkezler kısa süre içerisinde sahip oldukları ekonomik, siyasi ve kültürel etkileriyle aynı zamanda Güneydoğu Asya’ya dair olan bilgilerin de merkezi hâline gelmişlerdir. Böylece “Doğu”ya dair bilgiyi üreten merkezler de Batılı kurumlara ait hâle gelmişlerdir. “Doğu”ya ilişkin Batılı kurumlarda yetişen Batılı bilim adamlarının ürettikleri bilgiler sömürgecilik döneminden itibaren sahip oldukları büyük avantajla merkez konuma yerleşmiştir. Dekolonizasyon çalışmalarının hız kazanmasıyla birlikte, “Doğulu” ya da “Latin Amerikalı” bir bilim adamının kendi ülkesiyle ilgili söyledikleri ile aynı şeyleri söylemesine rağmen Batılı bir kurumda yer alan Batılı bir bilim adamının söylediklerinin farklı uzamları olduğu tartışılmaya başlanmıştır. Dekolonizasyon çalışmalarıyla yerel ve sözlü tarihlerin, bireysel deneyimlerin, bölgesel anlatıcıların ve yerlinin bilgisinin önemi vurgulanmaya başlamıştır (Mignolo ve Walsh 2018).

Bu noktada Filipinler’e ilişkin bilginin kimden, ne amaçla ve nasıl geldiği oldukça önemli bir tartışmanın merkezinde durmaktadır. Esasında Filipinler’e dair üretilen bilgilerin çarpıklığını, bilgiyi üreten eğitim kurumlarının yozlaşmışlığını ve sömürgeci güçleri meşrulaştırıcı hedefler izlediğini savunan iddialar epey eski bir geçmişe sahiptir. Filipinler’in ulusal kahramanı

olarak kabul edilen Jose Rizal, 1887 yılında yazdığı “Bana Dokunma” romanında Filipinler kültürünün geri kalmış, gelişime kapalı, rasyonel düşünce ve aydınlanmaya karşı olarak tasavvur edilmesine karşı çıkar (Rizal 2019). İspanyol sömürgecilerin Katolik kilisesi ve yönetsel mekanizmalar aracılığıyla Filipinler halkını nasıl geri bıraktığını, iktidarı nasıl kötüye kullandığını, ırk ayrımcılığını ve toplumu kendi çıkarlarına göre nasıl derinden yanlış bilgilerle inşa ettiğini vurgular. Rizal’ın romanlar üzerinden yaptığı bu eleştirileri onu idama götürürken Filipinler’i ise devrime götürmüştür.

“Tembel Yerli Miti” kitabında Syed Huseyin Alatas (1977), Filipinli ve Malay yerlilerin nasıl ideolojik ve yönetsel bir kötülemeye maruz kaldıklarını anlatır. Gerçekliğin toplumsal olarak inşa edilmesi gibi bilgi de inşa edilebilir bir olgudur. Bu noktada Filipinler’e dair bilgiler de genel olarak sömürgecilerin inşa ettikleri çarpıtılmış ve gerçek bağlamlarından koparılmış bilgilerdir. Sömürgecilerin inşa ettikleri bilgiler kendi çıkarlarını önceleyen, ön yargılı ve gerçeklikle bağı zayıf olan bilgilerdir. Bilgiyi ve bilginin geçerliliğini üreten daha çok Batılı kurumlar ve üniversitelerden oluşan topluluklar bilgiyi istedikleri gibi manipüle etme ve yönlendirme gücüne sahiptir.

Bu durum sömürge geçmişine sahip ülkelerde bilginin üretilmesi ve kurumsallaşması üzerine çeşitli tartışmaların çıkmasına neden olmuş ve öncelikle Latin Amerika’da ve kısa bir süre sonra tüm küresel güneyde, bilginin dekolonizasyonu adı verilen sömürgeci devletlerin inşa ettiği hegemon bilgi sistemlerinin altında yatan gizli alt metinleri ortaya koymayı ve gerçeklik olarak kabul edilen temel bilgileri eleştirel olarak sorgulayıp daha özerk bir biçimde bilginin yeniden inşa edilmesini amaçlayan dekolonizasyon çalışmaları hız kazanmıştır. Dekolonizasyon süreci bütüncül bir süreçtir, sömürgeci güçlerin inşa ettiği her türlü egemenlik çeşidini yıkmayı hedefler. Bu noktada Batı modernitesi, kapitalist kalkınma ve Batı merkezliliğin yeniden sorgulanması gerektiğini savunur. Bilginin dekolonizasyonu için modern yönetim yapılarının ve sömürgeci güçlerin inşa ettiği kurumların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu gözden geçirmenin içerisinde eleştirel düşüncenin kendisi de bulunmaktadır ve eğitim müfredatı içerisinde öğretilmiş olan eleştirel ve rasyonel düşüncenin kökenleri ve yapısı da sorgulanmalıdır. Dekolonizasyon süreci tarih yazımı içerisinde görmezden gelinmiş ya da yok sayılmış aktörleri yeniden ortaya çıkarmayı hedefler.

Dekolonizasyon yalnızca sömürgeci dönemi ve kurulu düzeni sorgulayan bir metafor değil sömürgeciliğe maruz kalmış toplumlar için bir tür direniş ve var olma biçimidir. Bilginin dekolonizasyonu sürecinde de en önemli adımlardan birini hegemonik ve bir ırka ait hâle getirilmiş bilgi kuramlarını sorgulamak oluşturur. Dekolonizasyon düşünürleri için özellikle Batı dünyası tarafından dayatılmış teorileri ve kurumları sorgulamak ve bunların alternatiflerini üretmeye çalışmak en önemli görev kabul edilir (Fúnez-Flores 2022). Sömürgeci devletler, özellikle küresel uluslararası sistemde bilgi üretim süreçlerinde somutlaşmış, zamansal, maddi, mekansal, disiplinler ve politik hiyerarşiler yaratarak bu hiyerarşiler aracılığıyla üstünlüklerini devam ettirirler (Grossberg 2013).

Macellan'ın sömürgeci hedeflerini arka plana koyarak onun yaptıklarını rasyonelleştiren ve üstelik ona dünyanın yuvarlak olduğunu kanıtlama gibi akılcı bir misyon yükleyen söylem, sömürgeci hegemon tarih yazıcıları tarafından yaratılmış bir söylemdir. Dünyadaki eşitsizlikleri ve sömürgecilik tarihini arka plana atmayı hedefleyen bu söylem, ancak bilginin dekolonizasyonu süreciyle nesnel ve bilimsel bir bilgiye dönüşebilmektedir. Bu noktada yapılması gereken, Macellan anlatısına eleştirel bakarak Lapu Lapu anlatısını da incelemektir.

Filipinler'in Cebu eyaleti Lapu Lapu şehri Mactan Adası'ndaki Mactan Anıtı'nda tarihî iki anıt bulunmaktadır. 1866 yılında İspanyol sömürgeciliği döneminde dikilen Macellan Anıtı'nın yaklaşık 300 metre ötesine 1981 yılında Lapu Lapu Anıtı yapılmıştır. Filipinler tarihi için önemli bir figür olan Lapu Lapu, maalesef Batı tarafından üretilmiş dünya tarihi için gelişmeye ve moderniteye karşı, ismi dahi bilinmemesi gereken gerici bir karakter olarak tasavvur edilmiştir. Yalnızca bu durum dahi anlatıcının kimliğinin ne kadar önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Türkiye sömürgeci bir geçmişe sahip olmayan, üstelik ulusal kurtuluş mücadelesiyle bağımsızlık mücadelesi veren birçok halka esin kaynağı olmuş; tarihiyle Filipinler ve dünyanın diğer bölgelerinin bilgilerini tarafsız ve çıkar gözetmeden üretebilme kapasitesine sahip bir devlettir. Bu noktada Türkiye'de üretilen "Küresel Güney"e ya da "Doğu"ya dair bilgilerin hem akademik bağımlılıkları üreten hegemonik bilim merkezlerine sahip olmaması hem tarafsız bir özne oluşu hem de bilgisini ürettiği ülkelerle ilgili doğrudan bir çıkarı bulunmaması nedeniyle dekolonizasyon çalışmaları perspektifinde oldukça kıymetli olduğunu söyleyebiliriz.

Ancak Türkiye’de Filipinler’e dair üretilmiş akademik ve entelektüel bilgi oldukça kısıtlı kalmıştır. Doğrudan Filipinler’i ele alan kitaplar olarak Ali Onur Özçelik ile Adrienne Askali’nin kaleme aldığı Filipinler lideri Ferdinand Marcos’u inceleyen *Toplumsal Hareketler ve Politik Değişim (2019)* adlı çalışma ile Mehmet Özay’ın kaleme aldığı Güney Filipinler Müslümanlarının lideri olan Selamet Haşim’i anlatan *Çağa İz Bırakan Önderler-Selamet Haşim (2017)* adlı eserdir. Filipinler’in en önemli ve popüler yazarları Jose Rizal, Fransisco Balagtas, Amado Hernandez, Nick Joaquin ve Sionil Jose gibi Filipinli yazarların eserleri henüz Türkçeye çevrilmemiştir.

Son yıllarda, Filipinler’le ilgili çalışmalarda artış olduğu gözlenmektedir. Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarında 2015 yılından günümüze dek bakıldığında içinde “Filipinler” geçen 24 yüksek lisans ve doktora tezi yazılmıştır (YÖK Tez Merkezi 2022). Ulusal Tez Merkezi verilerine göre (2022) bu tezlerin çoğunluğunu Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi disiplinleri oluştururken İlahiyat, Hukuk, Ziraat ve Sağlık Bilimleri Filipinler üzerine araştırma yapılmış diğer disiplinler olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırmaların çoğunluğu (15) Filipinli araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Bu araştırmacıların Türkiye Bursları’yla yüksek lisans ve doktora yapmak için Türkiye’ye gelmiş Filipinliler olmaları, Güneydoğu Asya bölgesinden Türkiye’deki eğitim fırsatlarına yönelik bir ilgi olduğunu göstermektedir. Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Başkanı Abdullah Eren’in paylaştığı istatistiklere göre 1992 yılından 2022’ye kadar Asya-Pasifik Bölgesi’nden 7.500’e yakın öğrenci Türkiye burslarından faydalanmış, hâlihazırda da 1.444 öğrenci bu burslarla Türkiye’deki üniversitelerde eğitimlerine devam etmektedir (Eren, 2022). Ayrıca Türkiye’de bölgeye yönelik araştırma merkezleri ve araştırmacı sayısında son yıllarda önemli bir artış görülmektedir (Sezen, 2022: s. 10).

Türkiye’de, Filipinler’le ilgili akademik çalışmalarda iki önemli eğilim ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki Filipinler hükümeti ile Mindanao’daki Moro halkları arasındaki silahlı çatışma ve barış süreçleridir. Bu çalışmalara örnek olarak Tanrıverdi (2017), Kumek (2022), Koçyiğit (2022) ve Sevinç, Durmuş ve Vaqas (2015) gösterilebilir. Ayrıca Demokratik Gelişim Enstitüsü tarafından çıkarılan, 20-27 Haziran 2015 tarihleri Arasında Filipinler’e Gerçekleştirilen “Çatışma Çözümünde Filipinler Deneyimi” Konulu Karşılaştırmalı Çalışma Ziyareti Raporu başlıklı rapor, uluslararası

çatışmaların çözümünde uluslararası gözlemcilerin ve arabulucuların rolünü incelemekte ve Türkiye'nin bu çatışma çözümündeki rolü üzerine odaklanmaktadır. Öne çıkan diğer çalışma eğilimi ise Filipinli göçmenler ve onların yaşadıkları problemlerdir. Ayşe Emel Akalın'ın doktora tezi (2014), Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınların toplumsal ve iktisadi varoluş stratejileri üzerinedir ve Filipinli göçmenler Türkiye'deki ev hizmetlerinde son dönemde sıkça yer almaktadır. Weyland'ın 1994'te yaptığı ve 2010 yılında Türkçeye çevrilen Filipinli ev hizmetleri sektöründeki göçmenlerle birebir görüşerek yaptığı çalışma literatürde Filipinliler üzerine yapılan çalışmaların ilklerinden biri olduğu gibi ele aldığı konu itibarıyla da oldukça özgün ve önemli bir sorunu ele almaktadır (Weyland 2010). Ulutaş ve Kalfa'nın çalışması (2009) da göçün kadınlaşması ve Filipinli göçmenlerin rolünü Türkiye bağlamında ilk ele alan çalışma olarak önemli bir yol açmıştır. 2009 yılında City Üniversitesi'nde doktorasını tamamlayan bir başka Ayşe Akalın, Filipinli göçmenlerle ilgili önemli çalışmalar yürütmüş ve literatürde daha önce hiç ele alınmamış konularda önemli katkılar sunmuştur (Akalın 2015, 2016). Deniz, Kaluç ve Uysal (2020)'in ortak çalışması, doğrudan ev bakım hizmetlerinde çalışan Filipinli göçmenleri incelediği için literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. 12 Filipinli ev bakım hizmeti işçisiyle yapılan mülakatlara göre Filipinlilerin Türkiye'yi tercih etme nedenlerini çalışma koşullarının, maaşların ve toplumsal ortamın Orta Doğu ülkelerine göre daha iyi olması oluşturmaktadır (Deniz & Kaluç & Uysal 2020, s.10). Filipinli göçmenlerin Türkiye'yi geçici bir ülke olarak görmeleri kırılma noktalarının temelinin oluşturmaktadır. Zailon ve Mandıracıoğlunun yaptığı çalışma (2022) ise Filipinli göçmenlerin refahını, yaşam kalitesini ve sağlık durumlarını nicel yöntemlerle analiz etmeye çalışarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu çalışmayla birlikte iki önemli yüksek lisans tezi doğrudan Filipinli göçmenleri incelemektedir. Bunlardan biri Mina Alara Gürson'un (2021) Filipinli bakıcıların Türkiye'deki deneyimleri üzerine yaptığı tez, diğeri ise Merve Çeltikçi'nin (2019) Türkiye'de çalışan Filipinli kadınlar üzerine yaptığı tezdır. Gürson'un çalışması (2021), ev bakım hizmetlerinde çalışan Filipinli göçmenlerin sorunlarını ve bu sorunlarla başa çıkma yöntemlerini ele alması bakımından çok değerli bir katkı sunarken Çeltikçi'nin çalışması (2019), Filipinli göçmenlerin toplumsal cinsiyet rollerine gösterdikleri reaksiyonları ortaya koyması bakımından Türkiye akademisindeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Demirtaş-Milz'in çalışması (2015) da Filipinli göçmenlerin Dubai'de karşı karşıya kaldıkları

neo-liberal güvenlik önlemlerini incelemektedir. Filipinli göçmen işçilerin yaşadıkları sorunlar ve karşı karşıya kaldıkları insan hakları ihlalleri tüm dünyada birçok farklı çalışmada sıkça ele alınan bir problem olarak göze çarpmaktadır (Cingir & Subramaniam 2022; Çingir 2022; Pratt 2012; Asis 2006; Anderson 2001; Gonzalez 1998). Aynı zamanda karşılaştırmalı siyaset çalışan akademisyenler de Filipinler'i popülizm ve popülist lider bağlamında sıkça çalışmaktadır (Gürcan & Göçen & Özyiğit 2020; Esen 2019).

Bu çalışma, daha evvel Türkiye'de Filipinler üzerine yeteri kadar çalışılmamış birçok konuyu içermektedir. Bölgede saha araştırmaları yapmış araştırmacıların katkılarıyla beraber, Güneydoğu Asya Bölgesi'nden olup Türkiye'de eğitimlerini devam ettirme fırsatı bulan araştırmacılar da bu çalışmayı zenginleştirmiştir. Bu çalışmada iki Filipinli ve bir Endonezyalı yazar, bölümleriyle katkıda bulunmuş ve böylece bu çalışmayı çok sesli ve içeriden seslerin de var olduğu bir çalışma hâline getirmişlerdir.

Abdulhamid Gunda, *Türkiye'de Filipinli İşçi Göçü* başlıklı bölümde, öncelikle uluslararası göçü ve Filipinler'in bu göç hareketlerindeki konumunu ele almış, ardından Filipinler'deki göç düzenlemelerini ve mevzuatı özetlemiştir. Türkiye'deki Filipinli göçmenlerin genel imajlarını, toplum içerisindeki durumlarını ve problemlerini incelemiştir. Gunda'nın çalışması, Filipinlilerin yaşadıkları problemleri içeriden bir sesin dile getirmesi açısından çok kıymetlidir. Bu çalışma, Filipinli toplulukların güncel durumları ve Filipinler Büyükelçiliğinin Türkiye'deki aktif rolünü anlamak açısından da önemli veriler sunmaktadır.

Adrienne Mae Askali'nin *Filipinler Başkanları ve Demokratik Kurumlar* başlıklı bölümü, Filipinler'deki başkanların Filipinler demokrasisi üzerindeki etkisini ve dönüşümünü tartışmaktadır. Askali, Filipinler başkanlarını siyasal zaman modeline göre tasnif edip onların Filipinler demokrasisi üzerindeki etkilerini tartışmaktadır. Bölüm ilk olarak sömürge yönetimlerinden dolayı Filipinler'deki kurum geleneğinin zayıflığını tartışmakta, ardından siyasal zaman modeline göre Filipinler başkanlarının bu kurumları işleyişi ele alınmaktadır.

Hadza Min Fadly Robby *Güneydoğu Asya'da Yükselen Popülizm ve Otoriterizm: Endonezya ve Filipinler Örneği* başlıklı bölümünde, Asya'da yükselen popülizmi Endonezya ve Filipinler örnekleri üzerinden tartışmaktadır. Robby, çalışmasında Endonezya ve Filipinler'de demokratikleşme sürecinin gerilemesinin sebeplerinden biri olarak popülizmi

tarihsel olarak incelemekte ve iki ülke arasındaki benzer siyasi süreçlerle farklı ülkesel dinamikleri karşılaştırmaktadır. Bu çalışma, Filipinler Başkanlığını yeniden kazanan Marcos'un yükselişi ve 2024 yılındaki Endonezya başkanlık seçiminde olası olarak karşılaşılabilecek sorunlar ve demokrasi açısından alınabilecek derslerle son bulmaktadır. Robby'nin çalışması Endonezya ve Filipinler siyasetine ilgi duyanlar açısından önemli tespitler içermektedir.

Gökberk Durmaz'ın Filipinler-Japonya ilişkilerini uluslararası göç bağlamında değerlendirdiği çalışması, Türkiye'deki göç literatürüne katkı sunmaktadır. Çalışma, öncelikle Filipinler ve Japonya ilişkisini ekonomik yönlerini değerlendirip ardından Filipinli göçmenlerin Japonya'daki konumunu ele alarak devam etmektedir. Filipinli göçmenlerin Japonya'da en kalabalık üçüncü göçmen grubunu oluşturması, aynı zamanda Filipinli göçmenlerin Amerika ve Kanada'nın ardından en çok tercih ettikleri üçüncü ülkenin de Japonya olması çalışmanın önemini artırmaktadır.

Emine Sicim Kaplan, *Miyazaki Töten ve Filipinler Devrimi Odağında Pan-Asyacılık İdeolojisi'nde Filipinler'in Yeri* başlıklı bölümde, Filipinler'in Japonya ile ilişkisini özellikle Pan-Asyacı hareketler üzerinden incelemiştir. "Pan-Asyacılık" olarak ifade edilen ve özellikle savaş sonrasında Asya'nın Asyalılara ait olduğunu vurgulayan bölgeselcilik girişimlerinin öne çıkanları Japonya tarafından formüle edilmiştir. Özellikle Japon "Pan-Asyacı" düşünürler, Asya'da daha çok Japon egemenliğini savunmuşlardır. Bu bölümde de önemli bir Pan-Asyacı olan Miyazaki Töten'in Filipinler üzerine görüşleri ve etkileri tartışılmıştır. Kaplan'a göre "Pan-Asyacı" hareket, Filipinler'deki devrim hareketlerini desteklemiş ve çeşitli etkilerde bulunmuştur. 1942'deki Japon işgaline kadar olan dönemde "Pan-Asyacı Hareket" ve Japonya etkisi Filipinler'de önemli bir ivme kazanmıştır. Önemli bir Pan-Asyacı düşünür olan Miyazaki Töten, Japon egemenliğinden öte, Filipinler'in bağımsızlığı için mücadele etmiştir. Kaplan, bu bölümüyle "Pan-Asyacı" düşüncelerin Filipinler bağlamına vurgu yaparak değerli bir noktaya işaret etmektedir.

Gökçen Kapusuzoğlu, *Çin Kaynaklarında Filipinler* başlıklı bölümde, günümüz Filipinler devletinin tarih boyunca Çince kaynaklarda geçen farklı devlet oluşumlarını incelemiştir. Bu bölümde, Çince kaynaklarda geçen ilk Filipinler devletleri olan Mayi, Pudian, Lusong, Gumalalang ve Sulu devletleri ile bu devletlerin anıldığı eserlerin bağlamları tartışılmaktadır. Kapusuzoğlu, Çince kaynaklardaki Filipinler devletlerine ilişkin eserlerdeki

temel vurgunun devletler arasında yapılan ikili ilişkiler ve ticaret olduğunun altını çizer ve bölgedeki devletlerin kültürel özelliklerine dair bilgilerin kısıtlı olduğunu vurgular. Batı dışı ve daha eski bir kaynak olması sebebiyle Çin kaynaklarının Filipinler'e dair sahip olduğu içerik önemli bir referans olarak kıymetli bilgiler barındırmaktadır.

Ahmet Faruk Işık, *Filipinler Dış Ticareti ve Ülkedeki Çin Yatırımları* başlığını taşıyan çalışması ile Güney Çin Denizi'nde bulunan Filipinler'in ekonomik ilişkilerine mercek tutmaktadır. Işık, çalışmasında ilk olarak Filipinler'in ekonomik verilerini ve dış ticaretini incelemektedir. Ardından Filipinler ekonomisinin güçlü ve zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehlikelerini analiz ederek çalışmasını sonlandırmaktadır.

Selen Beder ve Oğuz Can Turgay imzalı *Filipinler Tarımı* başlıklı bölüm ise Türkiye'de daha evvel üzerinde yeterli sayıda çalışma bulunmayan ve bu yüzden bilinmeyen Filipinler'in tarım ve zirai durumuna ve problemlerine odaklanmaktadır. Beder ve Turgay'ın bu bölümü, Filipinler tarımının ekonomik, ekolojik, beşerî ve kültürel faktörlerle etkileşimini inceleyerek ülke tarımını farklı açılarla değerlendirmeyi hedeflemektedir. Çalışma, hem tarihî açıdan sömürgecilik dönemini derinlemesine anlamada tarımın önemini vurgularken hem de günümüzün ekolojik problemlerinde tarımın rolünü hatırlatması açısından çok kıymetlidir.

Haluk Karadağ'ın *Bölgesel Barış ve İş Birliği Dinamiklerinde Filipinler Cumhuriyeti'nin Rolü* başlıklı bölümü ise bölge çalışmaları literatürüne katkı sunmaktadır. Karadağ, Filipinler'in uluslararası örgütlerdeki konumunu ve bölgesel işbirliği çabalarını hatırlatmaktadır.

Ahmet Yiğitalp Tulga'nın *Yumuşak Terörizm Konseptinin Türkiye ve Filipinler'deki Terör Korkusu Üzerindeki Etkileri* başlıklı çalışması önemli bir tartışmayı içeriyor. Tulga, uzun süredir terörizmle karşı karşıya kalan Türkiye ve Filipinler'in terör korkusu üzerinde yumuşak terör konseptinin etkisini incelemiştir. Dünya Değer Anketi'nin verileri, Filipinler ve Türkiye örnekleri üzerinden nicel olarak analiz edilmiştir. Tulga, çalışmasında terör örgütlerinin yumuşak terörizm stratejilerinin her ülkede farklı seviyede etkide bulunduğunu, fiziksel veya sert terörizmin insanların terör korkularında önemli bir rol oynadığı sonucuna varmıştır.

Son bölümde ise Tuana Fulya Özmen, Filipinler'in genel bir resmini çizebilmek için ülkenin temel özelliklerini ve Türkiye-Filipinler ilişkilerini özetlemektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ayşe. (2009). *Exchanging Affect: The Migrant Domestic Worker's Market in Turkey*. (Yayınlanmamış doktora tezi). City University of New York, New York.
- Akalın, Ayşe. (2015). Motherhood as the Value of Labour: The Migrant Domestic Workers' Market in Turkey. *Australian Feminist Studies*, 30(83), 65-81.
- Akalın, Ayşe. (2016). Biz Lejyonerlerimiz!": İstanbul'daki Filipinli Ev İşçileri. D. Özhan Koçak & O.Koçak (Der.), *İstanbul Kimin Şehri* içinde (s.273-289). İstanbul: Metis.
- Akalın, Ayşe Emel. (2014). Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Toplumsal ve İktisadi Varoluş Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz. (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alatas, Syed Hussein (1977). *The Myth of the Lazy Native: A Study of the Image of the Malays, Filipinos and Javanese from the 16th to the 20th Century and Its Function in the Ideology of Colonial Capitalism*. Frank Cass & Co: London.
- Anderson, Bridget (2001). Different roots in common ground: Transnationalism and migrant domestic workers in London, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27:4, 673-683, DOI: 10.1080/13691830120090449.
- Asis, Maruja (2006). Living with migration: Experiences of left-behind children in the Philippines. *Asian population studies*, 2(1), 45-67.
- Evers, Hans-Dieter. (2000) "Globalisation, Local Knowledge and the Growth of Ignorance: The Epistemic Construction of Reality", *Southeast Asian Journal of Social Science* 28,1: 13-22.
- Esen, Berk (2019). A New Democratic Agenda to Counter the Populist Tide Around the Globe. *Turkish Policy Quarterly*, 27(3), 5-17.
- Çeltikçi, Merve. (2019). Küresel "Minyon Kahverengi" Kadın Emeği: Türkiye'de Çalışan Filipinli Kadınlar. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ulutaş, Çağla Ünlütürk & Kalfa, Alican. (2009). "Göçün kadınlaşması ve göçmen kadınların örgütlenme deneyimleri," *Fe Dergi* 1, 2: 13-28.
- Dabashi, Hamid. (2015). *Can non-europeans think?* Zed Books: London.
- Cingir, Omer Faruk & Subramaniam, Thirunaukarasu (2022). Foucauldian Biopolitics, Irregular Immigrants and COVID-19 in Malaysia. *Institutions and Economies* 14, 1: 49-75.

- Çingir, Ömer Faruk (2022). Violations of the human rights of migrant workers in Southeast Asia. içinde Khanif, A., & Hooi, K.Y. (Eds.). *Marginalisation and Human Rights in Southeast Asia*. Routledge: New York.
- Demirtaş-Milz, Neslihan (2015) Neoliberal Kent Dubai: Uluslararası Göç Politikaları, Kentsel Kapanmalar ve Genç Filipinli Göçmenlerin Durumu. *Idealkent* 15: 40-65.
- Democratic Progress Institute (2016) Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) Tarafından 20-27 Haziran 2015 Tarihleri Arasında Filipinler'e Gerçekleştirilen 'Çatışma Çözümünde Filipinler Deneyimi' Konulu Karşılaştırmalı Çalışma Ziyareti Raporu, DPI: London.
- Deniz, Gülten & Kaluç, Firdevs & Uysal, Hilal (2020) İstanbul'da Ev ve Bakım Hizmetlerinde Çalışan Filipinli kadınlar: Göç, Emek ve Gündelik Hayat. *Pasajlar* 2(5).
- Fúnez-Flores, J.I. (2022) Toward decolonial globalisation studies, *Globalisation, Societies and Education*, DOI: 10.1080/14767724.2022.2048796.
- Gonzalez, Joaquin (1998). *Philippine Labour Migration: Critical Dimensions of Public Policy*, Singapore: ISEAS Publication.
- Gürcan, Efe Can & Göcen, Ceren Ece & Özyiğit, Suat Eren (2020) Yeni Popülizm Dalgası Etkisinde Asya'da Uluslararası Güvenliğin İnşası: Filipinler, Hindistan ve Endonezya'nın Dış Siyasetini Birlikte Okumak, Ulusal Kürele: Popülizm, Demokrasi, Güvenlik Konferansı 10-11 Aralık 2020 Bildiri Kitabı, Işık Üniversitesi Yayınları.
- Grossberg, L. (2013). Theorising Context. In *Spatial Politics* (eds David Featherstone and Joe Painter). West Sussex: Wiley-Blackwell, pp.32-43. <https://doi.org/10.1002/9781118278857.ch2>.
- Sevinç, Bilal & Durmuş, Samet & Vaqas, Mohammad Ali (2015). Filipinler ve Moroların Mücadelesi: MNLF ve MILF içinde *Uzakdoğu'dan Güney Asya'ya Şiddet ve Terörizm* (ed: Bilal Sevinç & İrfan Çiftçi) Karınca: İstanbul.
- Koçyiğit, Ömer Faruk (2021). Filipin toplumunun müslüman morolar özelinde tarihçesi, özerklik süreci ve Türkiye'nin bu sürece olan katkısı. *Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi* 1(2),169-179. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dyad/issue/65959/1029752>.
- Kumek, İbrahim (2022). Çatışma Ortamından Barış İnşasına: Filipinler-Moro Örneği. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 10(1), 90-127.
- Maasen, Sabine. (1999). *Wissenssoziologie*. Bielefeld: Transcript Verlag.

- Mignolo, Walter & Walsh, Catherine (2018). *On Decoloniality: Concepts Analytics Praxis*. New York: Duke University Press.
- Özay, Mehmet (2017). *Çağa İz Bırakan Önderler-Selamet Haşim*. İlke: İstanbul.
- Özçelik, Ali Onur & Askali, Adrienne (2019). *Toplumsal Hareketler ve Politik Değişim: Ferdinand Marcos Dönemi ve Sonrasında Filipinler*. Nobel: Bursa.
- Pratt, G. (2012). *Families Apart: Migrant Mothers and the Conflicts of Labor and Love (NED-New edition)*. University of Minnesota Press. <http://www.jstor.org/stable/10.5749/j.cttt5jj>.
- Rizal, Jose. (2019). *Novels of jose rizal: the social cancer (noli me tangere) the reign of greed (el filibusterismo)*. Forgotten Books: United Kingdom.
- Tanrıverdi, Görkem (2017). Filipinler Barış Sürecinin Tarihsel Gelişimi: 1976-2016. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2017, 6 (2), 53-80.
- Weyland, Petra (2010). “Küresel Mekânlarda Cinsiyetlendirilmiş Yaşamlar” A. Öncü & P. Weyland (Ed.), *Mekân, Kültür, İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, İstanbul: İletişim Yayınları, 117-136.
- Zailon II, Datu Abdulsattar & Mandıracıoğlu, Aliye (2022). İstanbul'daki Filipinli ev işinde çalışan kadın işçilerin yaşam kalitesi ve çalışma durumunun belirlenmesi. *Estüdam Halk Sağlığı Dergisi*. 7(1):122-33.
- Ulusal Tez Merkezi, Filipinler, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.

TÜRKİYE'DE FİLİPİNLİ İŞÇİ GÖÇÜ

*Abdulhamid GUNDA**

1. Giriş

Filipinler, Güney Doğu Asya'da yedi binden fazla ada ve adacıktan oluşan bir takımada ülkesidir. Ülke nüfusunun 110 milyonu geçtiği tahmin edilmektedir. Asya'nın en büyük Katolik Hristiyan ülkesi olmasına rağmen aynı zamanda güney kesimde, özellikle Mindanao'daki Bangsamoro Özerk Bölgesi'nde (BARMM) yaklaşık on milyon Müslümana da ev sahipliği yapmaktadır. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliğinin (ASEAN) kurucu ülkelerinden biridir. Etnik köken çeşitliliğiyle Filipinler, kültür ve gelenekler açısından zengin bir mirasa sahiptir. Nitekim farklı etnik gruplar tarafından konuşulan ve onları kimliklerine bağlayan 170'in üzerinde yerel dil vardır. Ancak iki dilli eğitim müfredatı ile Filipinliler birbirleriyle Filipince ve İngilizce iletişim kurabilmektedir.

İspanya, Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin eski bir kolonisi olarak kültürel anlamda hâlâ sömürgecilik döneminden kalan bazı özellikleri yansıtmaktadır. Ayrıca Güneydoğu Asya Bölgesi'ni derinden etkileyen Hindistan, Çin ve Malay kültürü Filipinler'i de önemli bir biçimde etkilemiştir. Filipinler halklarının zengin etnik çeşitliliği ve Güneydoğu Asya halklarının birbirlerine benzer fiziksel özellikte olmaları, Türkiye'de Filipinler halklarının bölgedeki diğer devletlerin halklarıyla benzeşim kurulmasına neden olmaktadır. Filipinlilerin Güneydoğu Asya'daki diğer milletlerden temel ayrımının karaokeye olan düşkünlüğü olduğu iddia edilebilir (Aguado 2017).

Filipinler, yerel ve uluslararası eğlence dünyasındaki prestijinin yanı sıra, küreselleşen dünyada uluslararası emek göçüyle ön plana çıkmaktadır. Filipinler, göçmen işçi konusunda sürekli hâle gelmiş bir ihracat politikasına

* *Doktora Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Bölümü, abdulhamidgunda@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9273-5148.*

sahiptir. Bu süreklilik, Filipinler’i göçmen işçilerin en önemli kaynaklarından biri hâline getirmiştir. Ulus inşasına yaptıkları büyük katkının onuruna, toplu olarak Denizaşırı Filipinli İşçiler (Overseas Foreign Workers) olarak bilinen göçmen Filipinli işçiler, “modern zamanın ulusal kahramanları” olarak görülmektedir. Bu makale, öncelikle Türkiye’deki Filipinler göçünün çeşitli öncüllerini anlamada teorik bir çerçeve sağlamak için uluslararası göç olgusunu ve göç teorilerini inceleyecektir. Ardından Filipinler ve göç meselesi irdelenecek, Filipinler Yurt dışı İstihdam Programı, Yasal Mevzuat ve Filipinli göçmenlerin uluslararası imajı ele alınacaktır. Daha sonra Türkiye’deki Filipinli ev işçileri ve diğer topluluklar değerlendirilecektir.

2. Uluslararası Göçmenlik

Geleneksel olarak bireyler ve insan grupları savaş, çatışma, yoksulluk ve açlıktan kurtulmak, dinî ve siyasi baskılardan kaçınmak, daha iyi ekonomik ve istihdam fırsatları bulmak için göç etmektedir. Göç, insanların belirli bir coğrafi konumdan diğerine çeşitli nedenlerle geçici veya kalıcı olarak varış yerine yerleşmek için yaptıkları hareketleri ifade eder. Çağdaş olarak bu hareket yerel veya uluslararası olarak gerçekleşir. İç göç, ülke içindeki hareketlilik için kullanılan terim iken insanların bir ülkeden diğerine hareketliliğine uluslararası göç denir. Göç süreci, onu çok yönlü bir fenomen hâline getiren birçok faktörü içerir. Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration), “göçmen”i, ikamet yerinden yerel veya uluslararası olarak, geçici veya kalıcı olarak ya da çeşitli nedenlerle uzaklaşan bir kişinin ortak sıradan anlayışını yansıtan bir şemsiye terim olarak kullanır. Ayrıca IOM, göçmen teriminin göçmen işçiler, kaçak göçmenler ve uluslararası öğrenciler gibi farklı insan kategorilerini kapsadığını bildirmektedir. Bu farklı insan kategorileri, uluslararası hukukta yasal olarak tanımlanmıştır (IOM 2021).

Onyedinci yüzyıldan itibaren dünyanın dört bir yanından insanların çeşitli nedenlerle göç hareketleri hız kazanmıştır. Yahudilere ve Huguenotlara karşı dinî temelli baskılar ve çiftçilerin yeni ortaya çıkan endüstrilerde daha iyi işler arayışı Avrupa’da göç hareketlerine neden olmuştur. Mevsimlik veya dairesel göç, 17. ve 18. yüzyıllardaki göçte yaygın bir rutindir. Sömürge öncesi Afrikalılar, ticaret ve hac için ve ayrıca avcılık, tarım, doğal afetlerden ve savaşlardan kaçabilmek için bu akışı takip etmişlerdir. Asya’da ise ticaret, göçün ana motivasyonudur. Arap ve Çinli tüccarlar, önemli deniz yollarını Filipinler ve Endonezya takımadalarına ve ardından Malay yarımadasına

götürmüştür. Ayrıca kolonyal Avrupa'dan gelen yerleşimciler, 1500'lerden 19. yüzyılın ortalarına kadar Asya Pasifik'teki kolonilerine büyük ölçekli kalıcı bir göçün yolunu açmıştır. İngiltere, İspanya, Portekiz, Almanya, Hollanda ve Fransa gibi Avrupa'daki farklı ülkeler, vatandaşlarının yurt dışına yerleşmesini teşvik etmiştir (Tinker 1995).

Britanya İmparatorluğu tarafından yönetilen Afrikalı kölelerin ticareti, Afrika'dan Amerika'ya giden en büyük kitlesel emek göçlerinden biri olarak kaydedilmiştir. Afrikalı kölelerin ticareti, 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa, Amerika ve birçok ülke tarafından her türlü köleliğin kaldırılmasının yasalaşmasıyla durmaya başlamıştır. Ancak 1834-1917 yılları arasında, kaldırılan köle ticaretinin yerini borç karşılığı zorunlu çalışma veya sözleşmeli emek aldı. Yeni sistem kapsamındaki işçiler, işe alınan her işçi için teşvik alan acenteler tarafından işe alınmıştır. Bu acenteler iş, ücretler ve işçilerin taşındıkları koloninin mesafesi hakkında yanlış beyanda bulunma, adam kaçırmaya ve zorla nakil gibi uygulamalarda bulunmuştur. Bu yeni sömürü biçimine tabi olanlar genellikle Hintli ve Çinli işçilerdir. 1834'ten Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar İngiltere, yaklaşık 2 milyon Hintli sözleşmeli işçiyi Fiji, Mauritius, Karayip Adaları, Güney Amerika'nın bazı bölümleri, Sri Lanka ve Güney Doğu Asya dâhil 19 koloniye taşımıştır (Tinker 1993). Çinli sözleşmeli işçiler ise Amerika, Filipinler ve Karayip Adaları'na naklediliyordu. Mahatma Gandhi'nin bu yeni emek sistemi altında Hintli işçilerin maruz kaldığı baskı ve sömürüye dikkat çekmesiyle bu yeni emek sömürsü sistemi tartışılmaya başlanmış ve bu sistemin İngiltere'nin sömürgelerinde uygulanması, İngiliz hükûmeti tarafından 1917'de sona erdirilmiştir.

Avustralya ve Yeni Zelanda'nın sanayileşmesi ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin endüstriyel bir güç hâline gelmesiyle birlikte eski sömürgelerdeki statü değişikliği, insan göçünü yeni bir aşamaya taşımıştır. Avrupa'daki yoksulluk ve baskıcı hükûmetler, Avrupa'dan Yeni Dünya'ya göçe yol açmıştır. 1800 ile 1930 yılları arasında yaklaşık 48 milyon insanın Avrupa'yı terk ettiği tahmin edilmektedir (Massey ve diğerleri 1998). Bunlardan, 1845-1847 patates kıtlığının ardından İrlanda'yı terk eden bir milyondan fazlası da dâhil olmak üzere, Britanya Adaları'ndan yaklaşık sekiz milyon insan göç etti. Yeni Zelanda ve Avustralya hükûmetleri, 1970'lere kadar Avrupa'dan gelen göçmenlere yardım sunmaya devam etti. Ayrıca

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yeniden yapılanma çabaları, iş gücünün Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'ya göç etmesine neden olmuştur.

1970'lerin sonrasında, çağdaş göç hareketleri büyük ivme kazanmıştır. Göçmen gönderen ve alan ülke sayısı artmış ve geleneksel göçmen alan ülkeler daha fazla göçmen almaya devam ederken bazı ülkeler yeni göçmen alan ülkeler hâline geldi. Körfez Bölgesi'ndeki ekonomik gelişim ve Asya'daki bazı ülkelerdeki sanayileşme, göçmen iş gücüne yönelik yüksek talebi artırmıştır. Göçün bu aşaması, onu önceki aşamalardan farklı kılarak göçün kadınlaşmasını da ön plana çıkarmıştır. 2005 yılında, dünyadaki göçmenlerin neredeyse yarısı kadındı. Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler, Kuzey Amerika, Okyanusya ve eski SSCB'de erkek göçmenlerden daha fazla kadın göçmen vardı (Koser 2007: 6). Ayrıca kalıcı göç, önceki evrelerde daha yaygın iken artık göç hareketleri daha geçici ve döngüsel özellikler göstermektedir.

2.1. Göç Yaklaşımları

Daha önce açıklandığı gibi insan göçünün arkasında çeşitli faktörler vardır. Ekonomik, politik, çevresel ve aile birleşimi gibi dört ana motivasyon altında topluca özetlenebilirler. Ekonomik güdümlü göç, göçün birincil amacı varış ülkesinde daha iyi ekonomik fırsatlar aramak olduğunda gerçekleşir. Bu göç döngüsü altındaki hareketler genellikle gelişmekte olan ülkelere ekonomik olarak daha gelişmiş ülkelere doğru akar.

Siyasi göç; savaş, iç savaş veya belirli insan gruplarına karşı ayrımcılık yapan hükümet politikalarının varlığı gibi itici faktörlerle meydana gelir. Çoğu zaman, bu tür faktörler tarafından zorlanan göçmenler, güvenlik sorunları nedeniyle ülkelerine geri dönmeyi beklemezler. Çevresel felaketlerin de insanlar üzerinde olumsuz etkiler yaratması önemli bir göç sebebidir. Ayrıca bir göçmenin aile üyeleri veya akrabaları da yalnızca aile birleşimi amacıyla göç edebilirler. Aile birleşimi de önemli bir göç motivasyonunu oluşturmaktadır. İnsan göçünün ardındaki motivasyonların ve belirleyici faktörlerin teorik bir açıklaması için uluslararası göçü anlamaya yönelik mikro ve makro düzeyde yaklaşımlar bulunmaktadır.

Makro düzeydeki yaklaşımlar, toplu olarak göçü anlamaya yönelik yapısal yaklaşımlar olarak da bilinir. Bu analiz düzeyi temel olarak emek göçüne yol açan yapısal faktörlere odaklanmaktadır. En yaygın örnekler dünya sistemleri yaklaşımı, ikili emek piyasası ve denge yaklaşımıdır.

“Dünya Sistemi Yaklaşımı”, emeğin sınırları aşma eğilimini, piyasa yaratma dinamiklerini ve küresel ekonominin yapısını inceler. Göçü, şirketlerin artık ulusal sınırların ötesinde faaliyet gösterdiği ekonomik küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak görür (Wallerstein 1974). Başka bir deyişle emeğin uluslararası göçü, gönderen ve alan ülkeler arasındaki sömürücü politik-ekonomik ilişkinin çok doğal bir sonucudur. Bu ilişki, gelişmiş ülkeler tarafından kapitalist piyasa oluşumunun gelişmekte olan dünyaya nüfuz etmesi yoluyla oluşmaktadır. Dünya sistemi teorisyenleri (Goss ve Linguist 1995; Brochmann 1993), uluslararası emek göçünü bir “sınıf fenomeni” olarak kavramsallaştırdılar. Bu anlayışa göre dünya ekonomisinde bir ülkenin statüsü merkez veya çevre/yarı çevre ülke olarak sınıflandırılır. Çeşitli ekonomik üretimlerle yüksek düzeyde sanayileşmiş olanlar, merkez ülke olarak kategorize edilir. Öte yandan, birincil malların ihracatında uzmanlaşan zayıf ülkeler ve “yedek emek ordusu” olarak işlev gören artı emeğin yeri, çevre ülkeler olarak sınıflandırılır.

Sömürge rejimlerinden bu yana, merkez ülkeler toprak, ham madde, emek ve yeni tüketici pazarları arayışı içinde çevreye girdiler. İmalat üretiminin denizaşırı ülkelere kaymasıyla dünya ekonomisi, merkez ülkelerdeki az sayıdaki şehir merkezinden yönetilmektedir. Bu “küresel şehirler” bankacılık, finans, yönetim, profesyonel hizmetler, hizmet sektörü ve yüksek teknoloji üretiminin yoğunlaştığı ve iyi eğitilmiş ve yüksek eğitimli yerli veya yabancı iş gücünün yoğun olduğu merkezlerdir. Bunun sonucunda garson, ev hizmetlisi, bahçıvan, otel işçisi gibi “vasıfsız iş gücü” olarak görülen düşük ücretli hizmetlere artmakta olan ihtiyaç, göçmen işçiler için talep yarattı.

Öte yandan “İkili İş Gücü Piyasası” yaklaşımı, gelişmiş ülkelerde göçmen iş gücüne kalıcı talep gerektiren ekonomik yapıların bir sonucu olarak uluslararası göçün yükselişini görmektedir. Bu yaklaşım, bireyin göç kararını belirleyici faktör olarak değil modern sanayi toplumlarının içsel emek talepleri olarak görmektedir (Piore 1979). İnsanları göçe sevk eden, düşük ücretler veya yüksek işsizlik oranı gibi gönderen ülkelerdeki itici faktörlerden ziyade ev sahibi ülkelerdeki çekici faktörlerdir.

İkili iş gücü piyasası yaklaşımı, kapitalist bir ekonomide iki tür işi karakterize eder. Birincisi, birincil sektör işleri olarak adlandırılan işlerdir. Bu yaklaşımdaki teorisyenler bunu güvenli, kalıcı, yüksek vasıflı ve iyi ücretli işler olarak tanımlar ve bu işler sermaye ve para yoğun işlerdir. Bu işleri

sağlayan işçiler sendikalı ve sözleşmeli çalışan profesyonellerdir. Bu işler için işverenler, boşa kalamayacak kadar maliyetli olan uzmanlık eğitimi ve öğretimi sağlayarak işçilere yatırım yaparlar. İkinci iş kategorisi, emek yoğun işlerdir. Geçici, düşük statülü, düşük ücretli ve genellikle (kirli, tehlikeli ve zorlu) olarak tanımlanan işlerdir. Ayrıca bu işler, işçilere daha iyi ücretli işlere geçiş için çok az fırsat sunar. Genellikle yasal hakları sınırlı ve çalışma standartları düşüktür. Yerel işçiler bu düşük ücretli ve kötü düzenlenmiş işlerle ilgilenmezler, bu yüzden göçmen işçiler bu işlerde yoğunlaşırlar. İkincil sektörde düşük ücretler ve istikrarsız koşullar yerli işçileri cezbetmemektedir, bu nedenle bu sektördeki iş gücü açığı, işin durumunu umursamayan göçmenler tarafından işgal edilmektedir. Ancak göçmenler bu işleri kendi ülkelerindeki yaşam standartlarını iyileştirmek için geçici işler olarak görmektedir (Massey ve diğerleri 1993).

Üçüncü makro yaklaşım, denge yaklaşımıdır. Ülkeler arasındaki ücret farklılıklarından kaynaklanan emek göçünü inceleyen neoklasik yaklaşımdan üretilmiştir. Bu yaklaşım, bireye analiz birimi olarak bakar. Göç akışlarının, maliyetler ve faydalarla ilgili rasyonel hesaplamalara dayalı bireysel kararların toplam sonucu olduğu varsayılır (Broachmann 1993). Denge yaklaşımı, terimde açıkça görüldüğü gibi uluslararası göçü, insan sermayesinin düşük piyasa ücreti ülkelerinden yüksek piyasa ücreti ülkelere dağıtılması yoluyla dengesizliği ortadan kaldırmak için işleyen arz ve talebin ekonomik yasasına dayalı olarak görür. Diğer bir deyişle iş gücü piyasası, iş gücünün uluslararası göçünü tetikleyen birincil mekanizmadır. Sonuç olarak göç, iş gücü piyasasında arz ve talep dengesini sağlayarak kalkınmayı sağlamakta ve ekonomilerdeki dengesizlikleri ortadan kaldırmaktadır (Broachmann 1993). Massey ve diğerleri (1993), bu yaklaşımla göç akışları yoluyla ücret farklılıklarının ortadan kaldırılmasının emek göçünü sona erdireceğini iddia ederler.

Mikro seviyede başka yaklaşımlar da vardır. Göçü anlamaya yönelik bu yaklaşımlar, göç kararı için temel olarak bireyler, aile veya topluluk tarafından alınan maliyet ve faydaların analizini alır. Bu yaklaşımlardan ikisi, neoklasik iktisat yaklaşımı ve yeni göç ekonomisidir.

Neoklasik iktisat yaklaşımı, göçü mikro düzeyde analiz eder. Bu yaklaşım, fayda-maliyet analizi yaparak göçten elde edilebilir geliri bulduktan sonra göç etmeye karar veren bireyleri rasyonel aktörler olarak ele alır. Başka bir deyişle göç, daha iyi istihdam olanakları, güvenlik ve maaş ile kendini

gösteren daha iyi bir yaşam aramak için verilen kişisel bir karar olarak kabul edilir. Michael P. Todaro, bireylerin göçle ilgili karar vermelerinde büyük öneme sahip olduğuna inandığı gelir farkı faktörünü incelemiştir. Emekçilerin, kentsel alanlarda belirli bir zaman dilimi için beklenen gelirler ile kırsal alanlardaki hâkim ortalama gelirler arasında karşılaştırma yapma eğiliminde olduklarını iddia etmektedir. Göç, birincisi ikincisini aşarsa gerçekleşir (Todaro ve Smith 2003). Bu nedenle ev sahibi ülkelerde daha iyi veya daha yüksek gelir, bireylerin karar verme sürecinde temel bir faktördür.

Daha sonraki modeller, önceki modellerin çekme-itme faktörlerine geçiş sürecinde karşılaşılan engeller ve fırsatlar gibi araya giren değişkenleri içerir (Massey ve diğerleri 1993). Neoklasik modeller, ülkeler arasındaki ücret farklılıklarına ve potansiyel göçmenlerin ekonomik motivasyonlarına dar bir şekilde odaklanmaları nedeniyle eleştirilmiştir. 20. yüzyılın sonlarındaki ve 21. yüzyılın başlarındaki göç kalıplarını ve biçimlerini kapsamlı bir şekilde anlamak için yetersiz görünüyordular.

Yeni Göç Ekonomisi, göçü, seçilen ev sahibi ülkede riskleri minimize etmek ve geliri maksimize etmek için rasyonel bir karar olarak öne süren bir diğer mikro düzeydeki yaklaşımdır. 1980'lerde ortaya çıkmıştır ve göçü, aile veya gruplar tarafından verilen bir karar olarak görmektedir (Stark 1984). Bu yaklaşımlar, göç etme kararlarının, geliri en üst düzeye çıkarmak ve mahsul kıtlığından kaynaklanan riskler gibi riskleri en aza indirmek isteyen bir aile veya topluluk tarafından yapılan fayda ve maliyet analizine dayandığını iddia eder. Ayrıca, tıpkı neoklasik modellerde olduğu gibi bu mikro düzeydeki analiz, bireylerin veya ailelerin üstlendiği karar verme sürecini anlamada itme-çekme faktörlerini kullanır.

Son olarak tüm göç süreçlerinin karmaşıklığı, yukarıda bahsedilen mikro ve makro düzeydeki yaklaşımların yetersizliklerini kanıtlamıştır. Sonuç olarak insan göçü olgusunu daha iyi anlamak için daha dinamik çağdaş yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni yaklaşımlar, her göç durumu için geçerli olan kurallar veya ilkeler bulmaya çalışmamakta veya hatta bu tür açıklamaların mümkün olduğuna inanmamaktadır. 1970'lerden itibaren göçün karmaşıklığı, belirli göç kararlarının verildiği bağlamlara daha fazla dikkat edilmesine yol açmıştır. Çağdaş yaklaşımlar göçmenlere ve onların mikro düzeydeki karar verme süreçlerine odaklanmaktadır. Aynı zamanda, bu kararların siyasi, ekonomik ve sosyal altyapılarını içeren makro düzeydeki faktörler tarafından nasıl şekillendirildiğini de anlamaya çalışırlar.

Mikro düzeydeki yeni yaklaşımlar belirli topluluklar, göçmenler ve onların hikâyeleri, göçmenlerin çevreleriyle nasıl etkileşime girdiği, kısıtlayıcı devlet politikalarıyla nasıl karşı karşıya kaldıkları ve göçmenler ile göçmen olmayanlar arasındaki farklılıklar ve benzerlikler hakkında derinlemesine araştırmaları içerir. Ancak bu çağdaş yaklaşımlar, bireysel/aile düzeyindeki kararları ve eylemleri kısıtlayan ve şekillendiren daha büyük makro düzeydeki faktörler bağlamında göç kararlarını ve süreçlerini de inceler.

2.2. Uluslararası İş Gücü Göçü

Emek göçünün, kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına referans olarak kullanılabilir tek bir uluslararası tanımı yoktur. Ancak Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization), göçmen işçileri “şu anda ikamet ettikleri ülkede çalışmakta olan veya işsiz olan ve iş arayan tüm uluslararası göçmenler” olarak tanımlamaktadır (ILO 2015). Ayrıca Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü (United Nations Statistical Department), yabancı göçmen işçileri “kabul eden devlet tarafından, kabul eden ülke içinden ücretlendirilen bir ekonomik faaliyeti gerçekleştirmek için belirli bir amaçla kabul edilen yabancılar” şeklinde tanımlamıştır. Birleşmiş Milletlere göre göçmen işçilerin kalış süreleri, yer aldıkları istihdam türü genellikle sınırlıdır. Kabul edilirlerse bakmakla yükümlü oldukları kişiler de bu kategoriye dâhil edilir (UN SD 2017).

Uluslararası Göç Örgütünün Göç Veri Portalı’nda belirtildiği gibi 2019’da dünyada 169 milyon uluslararası göçmen işçi vardı ve hedef ülkelerdeki küresel iş gücünün %4,9’unu oluşturdular (ILO 2021). Bu uluslararası göçmen işçiler, 2019’da dünyanın çalışma yaşındaki (15 yaş ve üstü) uluslararası göçmen nüfusunun yaklaşık %69’unu oluşturuyordu (ILO 2021). Ekonomik, siyasi ve çevresel krizler ile dünyanın bazı bölgelerindeki yaşanan nüfus, artan işçi göçüne katkıda bulunmaktadır (Özel ve diğerleri 2017).

Uluslararası göçün son derece karmaşık doğası, onu yalnızca menşe ve varış devletleri için değil aynı zamanda transit devletler için de ulus ötesi bir mesele hâline getirmektedir. Göçün uzun süreci, yol boyunca göçmenler tarafından uyulabilecek veya ihlal edilebilecek yasal sorunlarla birlikte gelir. Bu ortak endişeyi içeren en acil sorunlardan biri uluslararası emek göçüdür. İnsanların istihdama dayalı bu hareketliliği, yerel ve uluslararası düzeydeki

politikalar ve anlaşmalar tarafından yönetilir. Bu politikalar ve anlaşmalar bir ülkeden diğerine farklılık gösterdiğinden düzenlemeye uyum, işçi göçmenler için zorlu bir görevdir. Ancak göç hem gönderen hem de ev sahibi ülkelere fayda sağlayabilir. ILO, göçmen işçilerin gittikleri ülkelerde büyümeye ve gelişmeye katkıda bulunduğunu, menşe ülkelerin ise göçmen işçi dövizlerinden ve göç deneyimleri sırasında kazandıkları becerilerden büyük ölçüde yararlandığını iddia ediyor. Ayrıca IOM, organize ve iyi yönetilen iş gücü göçünün menşe ve varış ülkelerindeki hükümetler, topluluklar, göçmenler, işverenler ve diğer paydaşlar için önemli bir potansiyele sahip olduğunu savunuyor.

Göçmen işçilerin korunmasını sağlamak için gösterilen çabalara rağmen özellikle kadın ev işçileri ve daha düşük vasıflı işçiler gibi daha savunmasız gruplar olmak üzere pek çok sorun yaşamaya devam ediyorlar. Menşe ülkelerde iş gücü göçü, işsizlik üzerindeki baskıyı hafifletebilir ve işçi dövizlerinin kanalize edilmesi, teknik bilgi aktarımı ve iş ve ticaret ağlarının oluşturulması yoluyla kalkınmaya katkıda bulunabilir. İş gücü sıkıntısı çeken hedef ülkelerde düzenli ve iyi yönetilen iş gücü göçü, iş gücü kıtlığını hafifletebilir, hareketliliği kolaylaştırabilir ve insan sermayesi stokuna katkıda bulunabilir. Göçmen işçileri korumak ve iş gücü göçünün menşe ülke, varış ülkesi ve de göçmenlerin kendileri için faydalarını optimize etmek iş gücü göçü politikaları, mevzuatı ve etkili stratejiler için son derece gereklidir.

3. Filipinler ve Göç

Filipinler, dünyanın en büyük iş gücü ihracatçılarından biridir. Ülkeden giden uluslararası göçmen işçiler genel olarak Denizaşırı Filipinli İşçiler (Overseas Foreign Workers) olarak bilinir. Ülkedeki uzun göç tarihi, “ülkenin geçmişi kadar renklidir.” (Ang 2006). Kaydedilmiş ilk Filipinli göç olayının, Güney Filipinler’deki Sulu adasında bir kral olan Paduka Batara’nın önderliğindeki bir ticaret heyetince 1417’de Çin’e gerçekleştiğine inanılıyor. Bununla birlikte, ülkenin modern göçü birkaç yüzyıl sonra başlamış ve üç farklı dalga yaşanmıştır.

İlk dalga, 1906’da Filipinli tarım işçilerinin Amerika Birleşik Devletleri’nin bir kolonisi olan Hawaii’ye göçüyle başladı. Bu dönemde Filipinliler ABD’ye meyve toplayıcıları ve göçmen işçiler olarak geldiler. Filipinli göçmenlerin ABD’ye bu hareketliliği, ABD sömürge hükümeti tarafından Filipinlilerce yönetilen bir İngiliz Milletler Topluluğu kurma ana

hedefi olan Filipinli seçkinlere sağlanan burslarla devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Filipinli modern göçünün ikinci dalgası başladı. Bu kez, ABD ordusunda görev yapan Filipinli gazilerin göçüne tanık olunmuştur. Lyndon Johnson başkanlık yönetiminin, söz konusu gazilerin bakmakla yükümlü oldukları kişilerin aile birleşimini teşvik etmek için ABD'deki sevdiklerini takip etmelerine izin veren bir göçmenlik politikası vardı. Ayrıca bu dönemde Avrupa'da da profesyonel Filipinli göçmenler için "Misafir İşçi Programı" uygulamaya konulmuştur.

Son olarak üçüncü dalga, 1970'lerde "sözleşmeli işçi" oluşumu ile karakterize edildi. Filipinler bu dönemde ciddi bir işsizlik olgusundan muzdaripti. Ortadoğu'daki petrol patlaması, Suudi Arabistan gibi ülkelerde altyapı inşa programlarını ateşledi. Bu gelişme, umutsuz Filipinli işçiler için fırsata dönüştü. Bu Filipinli göç dalgası, insan kaynağı akışının çoğunluğunun Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerine taşınmasıyla bugüne kadar devam etmektedir. Göçmenlerin mesleki kategorilerinin sözleşmeli işçilik ve mühendislik işlerinden ev işleri, turizm, hizmet meslekleri, sağlık, bilgi teknolojisi ve bir dizi başka uzmanlığa kaydığını belirtmek önemlidir.

Filipinler, iş gücü göçü yönetiminde model ülkelerden biri olarak görülmektedir. İş gücü göçünü teşvik eden devlet politikaları, göçmen işçi ihracını "işsizlik ve dış dengesizliklerle başa çıkmanın" bir yolu olarak tanımlamaktadır (Rosewarne 2011). Ayrıca Filipinler yetersiz istihdam ile mücadele ederken "insan gücü ihracat politikası"nı uygulamaya başlamıştır (Paul 2011). Filipin Cumhurbaşkanı Ferdinand Marcos, 1974'te ülkedeki işsizliği azaltmak için ihracata yönelik bir iş kanununu çıkarmıştır. Denizaşırı çalışmanın teşviki yoluyla işsizlik sorununu çözmeyi amaçlamıştır (Guevarra 2014). Bu önemli iş kanunu nihayetinde "yurt dışındaki Filipinli işçiler için arz ve talebin izlenmesinden sorumlu" olan Filipin Denizaşırı İstihdam İdaresinin (POEA) kurulmasını doğurdu (Santos 2005). Aslında ülke, dünyanın hemşire ve doktor sağlayıcılarından biri olarak kabul edildi (Gunda 2017). Çalışmalar Filipinler'in yurt dışına hemşire göndermede birinci ülke olduğunu (Aiken 2004) ve doktor ihraç etmede yalnızca Hindistan'dan sonra ikinci sırada olduğunu (Bach 2003) ortaya koydu.

Filipinli ev işçileri, Filipinler ve göçmenlerin bulunduğu ev sahibi ülkeler arasındaki ikili mutabakat paktları ve anlaşmalar kapsamında sözleşmeli işçi olarak çalışmaktadırlar (Gürson 2021). Ayrıca bu işçilerin çoğunun kadın olduğunu ve evlerde bakım işçisi olarak çalıştığını belirtmekte fayda var. 2020

yılında Filipinler, IOM tarafından hazırlanan 2022 dünya göç raporuna göre sırasıyla Hindistan, Çin ve Meksika'nın ardından en çok havale yapılan 4. ülke oldu. Birçok Filipinli göçmen sağlık, inşaat, eğlence ve hizmet sektörlerinde çalışsa da ev hizmetlerinde de önemli sayıda Filipinli göçmen işçi bulunmaktadır. Filipinli ev işçileri şu anda tüm dünyada istihdam edilmektedir. En yaygın varış yerleri Doğu Asya (Japonya ve Hong Kong), Orta Doğu, Avrupa ve Kuzey Amerika'dır.

3.1. Göç Akışları

Denizaşırı Filipinli Göçmenler Komisyonu'nun denizaşırı Filipinli işçi sayısı tahminine göre Aralık 2013 itibarıyla 200'den fazla hedef ülke ve bölgede 10,2 milyon denizaşırı Filipinli bulunmaktadır. Bu toplam sayının 4,8 milyonu hedef ülkede kalmayı planlayan göçmen, 4,2 milyonu transit göçmen ve 1,2 milyonu düzensiz göçmendir. Kalıcı göçmenler, vardıkları ülkede yasal daimî ikametgâhları olan Filipinli göçmenleri ve ilgili ev sahibi ülkelerin vatandaşlığına alınmış vatandaşları içerir. Transit göçmenler, topluca Denizaşırı Filipinli İşçiler olarak bilinir. Bunlar, belgelenmiş kara ve denizde çalışan işçiler ile altı aydan fazla yurt dışında kalanları kapsar. Yerel olarak "*Tago Ng Tago*" olarak bilinen ve TNT¹ olarak kısaltılan düzensiz Filipinli göçmenler, geçerli oturma veya çalışma izinleri olmayan yurt dışındaki Filipinlileri ifade eder.

3.2. Filipin Yurt Dışı İstihdam Programı

Yüksek petrol fiyatlarının yarattığı şoklarla ağırlaşan işsizlik ve eksik istihdamın artmasından sonra, Filipinler hükûmeti 1970'lerin başında ilk kez organize edilmiş denizaşırı istihdam programını yarattı. Böylece, 1974'te Yurt Dışı İstihdamı Geliştirme Kurulu (OEDB) ve Ulusal Denizciler Kurulunu (NSB) kuran ulusal bir kanun yazıldı. Bu kurumlar denizaşırı iş gücü piyasası araştırmaları yaptı ve işe alım sektörüne özel sektör katılımını düzenledi. Tüm yurt dışı istihdam programı, işsizlik oranını azaltmak ve ülkenin ödemeler dengesi sorununu çözmek için tasarlanmıştı, dolayısıyla daha çok geçici bir önlem politikasıydı. Özellikle Filipinler'in o dönemki başkanı Ferdinand Marcos, ulusal tasarrufları ve yatırım seviyelerini iyileştirmeyi amaçladı. Bu girişimlerin, Filipin sanayi üssünün gelişimi için son derece gerekli görülen beceri ve teknoloji transferi ile sonuçlanacağını umuyordu.

¹ Saklanmakta olan yasadışı yabancı için Filipince bir terim.

1982’de, OEDB ve NSB’nin yerini almak üzere Filipin Denizaşırı İstihdam İdaresi (POEA) kuruldu. POEA, özel sektör işe alımını düzenlemeyi, çalışma standartlarını oluşturmayı, hükûmetten hükûmete davaları sonuçlandırmayı ve tüm dünyadaki Filipinli işçileri içeren yasa dışı işe alım davaları ve diğer iş anlaşmazlıkları çözmeyi amaçlamıştır. Bu durum, yerel işe alım ajansının, yabancı işveren tarafından iş sözleşmesinin herhangi bir ihlalden sorumlu tutulabileceği anlamına gelir. Standart altı koşullarda çalışan Filipinliler, yerel işe alım ajanslarına Filipin yasalarına göre dava açabilirler. İş Kanunu, Filipin topraklarında olmasalar bile işçilerin korunmasını sağlamaktadır.

Yurt dışı İşçi Refah İdaresi (OWWA), Denizaşırı Filipinli İşçiler’in hizmetinde görev yapan ofislerden biridir. Nitelikli Filipinli işçilerden oluşan bir havuzun bakımı ve eğitiminin yanı sıra, imzalanan her sözleşme için sabit bir göçmen işçi-işveren katkısı yoluyla kısmi veya kalıcı sakatlık ve ölüm durumunda Denizaşırı Filipinli İşçiler’e ek sigorta yardımları sağlar. Yurt dışı İşçi Refah İdaresi ayrıca eğitim, eğitim bursları, geçim projeleri için mikro finansman, sağlık sigortası ve üyelere ve bakmakla yükümlü oldukları kişilere küçük faizli krediler gibi ek faydalar sağlama yetkisine sahiptir. Ülkenin 1986’da demokratik bir yönetime geçişinden bu yana, sivil toplum örgütlerinin küresel göçteki rolü de dâhil olmak üzere kamu politikalarının oluşturulmasına daha fazla katılımı büyük ölçüde teşvik edildi. Akademi ve sivil toplum kuruluşları, ailelerin dağılması ve çocukların ihmali de dâhil olmak üzere emek göçünün sosyal maliyetlerini araştırmaya başladı. Daha önce, okul çağındaki çocukların Orta Doğu’da inşaat işçisi olarak çalışan babalara veya Güneydoğu Asya’da ev yardımcısı olarak çalışan annelere sahip olması nadir görülen bir durumdu. 1990’lardan başlayarak Ramos’un başkanlığı döneminde, emek göçü ile ilgili toplumsal ve iç sorunlar daha görünür hâle geldi ve hükûmet eyleminin konusu oldu (Ang 2006).

3.3. Yurt dışındaki Filipinli İşçilere İlişkin Mevzuat

Eski Başkan Corazon Aquino, yıllık havaleleri aracılığıyla ülke ekonomisine ortak değerli katkılarından dolayı denizaşırı Filipinli göçmenleri, ulusun “modern zaman kahramanları” olarak nitelendirdi. Ancak denizaşırı Filipinli göçmenlerin yaşadığı katı gerçekler, sahadaki durumu maskeleyememektedir. Filipinli bir ev yardımcısı olan Flor Contemplation’ın Singapur’da infaz edilmesinin ardından kamuoyunda güçlü bir kınama meydana gelmiş ve bu durum, dünyanın dört bir yanındaki göçmen işçilere

karşı proaktif bir hükümet eylemi çağrısıyla sonuçlanmıştır. Bu kamuoyu baskısı, Filipinler hükümetinin BM Göçmen İşçiler ve Aile Üyeleri Sözleşmesi'ni imzalamasından iki yıl sonra, 1995 tarihli Göçmen İşçiler Yasası'nın yürürlüğe girmesine yol açtı. Yasa, göç yönetişiminin iyileştirilmesi ile ilişkilidir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Göçmen İşçi İşleri Müsteşarlığı'nın kurulmasına yol açmıştır. Büronun yetkileri arasında, işçilere buldukları ülkelerde adli yardım sağlanması ve yardım fonunun kurulması yer almıştır. Kanun, fiilen tüm çalışma atase hizmetlerini Misyon Başkanı veya Büyükelçinin gözetimi altına alan "tek ülkeli ekip yaklaşımı"ni benimsemiştir.

Yasa, hükümetin Filipinli göçmenlerin göç deneyimlerinin tüm döngüsü boyunca güvenliğini ve refahını sağlayan müdahalelere yönelik politikasını geliştirdi. Filipinli göçmen işçilerin çalışacakları ülkelere gitmeden, gittikten sonra ve ülkelere geri dönüşlerinden sonra istihdama yeniden entegrasyonlarını hafifletecek önlemler geliştirilmiştir. POEA'ya, Filipinli işçilerin barış ve düzen sorunları nedeniyle güvenli olmayan ülkelere konuşlandırılmasını yasaklama yetkisi verildi. Bununla birlikte tüm bu çabalara rağmen hükümet hâlâ zorluklarla karşı karşıyadır ve işe alım görevlilerinin ve işçilerin yasağı aşmak için alternatif yollar bulduğu vakaları belirlemiştir.

Sonuç olarak hükümet, düzensiz göçün altını çizen tehlikeler konusunda kamuoyunu artırmak ve bilinçlendirmek için programlarını yoğunlaştırdı. İşçiler, ayrılmadan önce ev sahibi ülkenin yasaları, gelenekleri ve uygulamaları hakkında bilgilendirilip yönlendirilmektedir. Filipinler göç politikasının bir diğer önemli özelliği de yerinde yardımdır. Filipinler vatandaşlarını koruyan Filipinler elçilikleri ve konsolosluklarının yanı sıra, çalışma atasehleri ve sosyal yardım görevlileri tarafından görevlendirilen bazı Filipinler Yurt dışı Çalışma Büroları, Filipinler Dış Hizmeti'ni yasal ve sosyal hizmetler aracılığıyla desteklemektedir. Acil durum planlaması, bir felaket veya sivil kargaşa durumunda kaynakları, koordinasyon merkezlerini ve çıkış stratejilerini belirleyerek programa yerleştirmiştir. Geçmişte Filipinler hükümeti, önceki Körfez Savaşları'nda ve 2006'daki Lübnan Krizi'nde mahsur kalanlar gibi Denizaşırı Filipinli İşçiler'in tahliyesi için Uluslararası Göç Örgütü ve diğer dünya yardım kuruluşları ile yakın işbirliği içindeydi.

Filipin hükümeti, eski Denizaşırı Filipinli İşçiler'in yeniden entegrasyonu için bir ofis oluşturdu. Ulusal Yeniden Entegrasyon Merkezi,

Çalışma Bakanlığı'na bağlıdır ve işçilere yerinde yardım sağlar ve eve döndüklerinde işçilere yardım eder. Yeni beceriler öğrenmelerine, tasarrufları artırmak için kooperatiflere üye olmalarına, yeniden eğitim almalarına veya becerilerini yükseltmelerine, iş geliştirmelerine, danışmanlık almalarına ve kredi ve mikro finans dâhil teknik yardım almalarına yardımcı olur.

2003 yılında, eski Başkan Gloria Macapagal Arroyo, bazı önemli yasa tasarılarını imzalayarak Denizaşırı Filipinli İşçiler'in daha fazla korunması için önemli bir girişimde bulunmuştur. Bu yasalar; İnsan Ticaretiyle Mücadele Yasası, Yurt Dışında Devamsız Oylama Yasası ve Vatandaşlığı Tutma ve Yeniden Kazanma Yasası'dır, Filipinli göçmenlerin istismara karşı korunmasını artırmayı ve siyasi ve ekonomik haklarını geri kazanmayı amaçlamaktadır. Filipinler'in "Sınır Aşan Örgütlü Suçlara İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"ni onaylamasına uygun olarak "İnsan Ticaretiyle Mücadele Yasası" yürürlüğe girdi ve sözleşme ikamesi zorla çalıştırma, borç esareti ve cinsel sömürü gibi sömürülere karşı yasal yolları artırmıştır. Ayrıca "Yurt Dışı Devamsızlık Oylama Yasası", denizaşırı Filipinlilerin ulusal seçimlerde oy kullanma hakkını geri vererek ülkenin siyasi yaşamındaki paylarını artırmıştır. "Vatandaşlığı Koruma ve Yeniden Edinme Yasası", yurt dışında vatandaşlığa kabul edilen eski Filipinli vatandaşların Filipinler vatandaşlıklarını yeniden kazanmalarına, yatırım yapmalarına ve eşit şartlarda bir iş kurmalarına ve uzmanlıklarını ana vatanlarına aktarmalarına olanak sağlamıştır.

Son zamanlarda, Filipin hükümeti göç yönetişimi için başka bir dönüm noktasına ulaştı. 30 Aralık 2021'de Başkan Rodrigo Duterte, Göçmen İşçiler Dairesi Yasası'nı kanun hâline getirdi. 3 Şubat 2022'de yürürlüğe giren Kanun, Göçmen İşçiler Dairesi'ni (DMW) Denizaşırı Filipinli İşçiler'in haklarının korunması ve refahının teşvik edilmesinden sorumlu icra dairesi olarak görevlendirmiştir. Ayrıca bakanlık, POEA'nın de dâhil olmak üzere yedi kurumun yetkilerini ve işlevlerini birleştiren bir şemsiye hâline geldi: Dışişleri Bakanlığı Göçmen İşçi İşleri Müsteşarı (OUWWA), Uluslararası Çalışma İşleri Bürosu (ILAB) ve Çalışma ve İstihdam Bakanlığı (DOLE) altındaki tüm Filipin Denizaşırı Çalışma Büroları (POLO) ve diğerleri (DMW, 2022). Kısacası, Göçmen İşçiler Dairesi, Ulusal Ekonomik ve Kalkınma Otoritesinin ulusal kalkınma programlarını göz önünde bulundurarak Filipinli işçilerin denizaşırı istihdamını ve yeniden entegrasyonunu kolaylaştırmakla görevlidir. Ayrıca sürekli eğitim ve bilgi geliştirme yoluyla Denizaşırı Filipinli İşçiler'in güçlendirilmesini ve korunmasını teşvik etmekle de görevlidir.

3.4. Ev İçi İş Piyasasında Filipinler İmajı

Denizaşırı Filipinli İşçiler, Filipinler hükûmeti tarafından, özellikle ülkeye çok ihtiyaç duyduğu döviz sağlayarak ulus inşasında hayati rolü olan kahramanlar olarak ilan edilmiştir. Ancak devlet, emek göçünü sürekli olarak teşvik etmekte ve bu teşvik teknikleri nedeniyle eleştirilmektedir. Bu tür eleştiriler daha çok Filipinler Devleti’ni yeniden bölgeselleşmiş bir devlet (Solomon 2009) ve emek komisyonculuğu devleti (Guevarra 2009) olması gibi konularda eleştirmektedir.

Filipinliler, nezaket, yardımseverlik, sevecenlik ve uysallık gösteren tutumlar gibi genel Asya kültüründen kaynaklanan belirli karakteristik özelliklere sahiptir. Dünya pazarında “uysal, hünerli, her zaman hazır ve ucuz kadın işçiler” olarak yansıtılırlar (Salzinger 2003). Bu karakteristik özellikleri tamamlayan, iyi eğitim sahibi olmalarıdır. Ev işleri gibi vasıfsız veya düşük vasıflı iş kollarında Filipinliler, diğer ülkelerdeki meslektaşlarından daha iyi eğitilmiştir. “İyi eğitilmiş emekçiler” statüleri, “Filipinlilerin yüzde 80’inin üniversite mezunu ve kalan yüzde 20’sinin lise mezunu” olduğunu iddia eden bir istatistiksel veri raporunda da ortaya çıkmaktadır (Ayaydın 2020). Bu durum ülkenin küresel pazarda Denizaşırı Filipinli İşçiler’i teşvik etme konusundaki kurumsal düzenlemelerinin bir sonucudur.

Günümüzde en az orta öğretimin tamamlanması, Filipinler’den uluslararası göç akışının ön koşullarından biridir. Yurt dışında iş arayan Filipinliler için asgari şartların daha yüksek tutulması 1970’lere kadar uzanıyor ve nitelikli ve yetkin iş gücünün yetiştirilmesi hedefleniyordu. Böylece Filipinler, eğitim reformlarını ihracata yönelik iş gücü politikasıyla uyumlu hâle getirdi. Filipinler ekonomisine uygulanabilir katkısı kabul edilerek İngilizce yeterliliği Filipin eğitim müfredatında belirgin hâle gelmiş ve açıkça iş odaklı bir yaklaşıma geçmiştir. Ayrıca Lorente (2007), ülkede iki dilli eğitimle, Fen ve Matematik gibi konularda dahi öğretim dili olarak İngilizcenin bilinçli olarak tercih edildiğini belirtmiştir. Ülkedeki eğitim sistemindeki bu reformlar, dünyadaki Filipinli göçmen ev işçilerinin prestijinde önemli bir faktördür.

3.5 Türkiye’ye Filipinli Göçü

Filipinler ve Türkiye’nin yetmiş yılı aşkın süredir devam eden ve çeşitli düzeylerde angajmanlarla desteklenen yakın ve dostane bağları vardır, bunlar aşağıdakiler gibi bir dizi anlaşmayla sonuçlanmıştır: Filipinler Cumhuriyeti

ile Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Dostluk Antlaşması (1950), Filipinler Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Ticaret Anlaşması (1996), Filipinler Cumhuriyeti Hükûmeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti Arasında Kültür ve Eğitim İş Birliği Anlaşması (1996), Filipinler Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı ile Türkiye Cumhuriyeti Savunma Sanayii Başkanlığı Arasında Savunma Sanayii İş Birliği Mutabakat Zaptı (2019) ve Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı İlgili Mali İstihbarat Değişiminde İş Birliğine İlişkin Mutabakat Zaptı (2020) (Filipinler Büyükelçiliği Ankara 2022).

Ayrıca Filipinler'in Türkiye ile daha derin ilişkiler taahhüdü ile Aralık 2019'da İstanbul'daki Filipinler Başkonsolosluğu'nu Manila'daki Dışişleri Bakanlığı'ndan kariyer yetkilileriyle açtı ve Filipinler'deki Filipinler Büyükelçiliği ile Türkiye'deki Filipinler Takımına daha da destek oldu. Ankara ve İzmir'deki Filipin Başkonsolosluğu bir fahri konsolosluk yetkilisi tarafından yönetilmektedir. Buna ek olarak, Filipin hükûmetinin bağlı kuruluşları, Savunma ve Silahlı Kuvvetler Ataşeliği (2018'de Ankara'da kuruldu), Filipin Ticaret ve Yatırım Merkezi (Paris'te), Filipinler Denizaşırı Çalışma Ofisi ile temsil edilmektedir. Şu anda Türkiye'de hizmet sektörü çalışanları, öğrenciler, profesyoneller ve Türk vatandaşlarıyla evli Filipinlilerden oluşan 3.000'den fazla Filipinli bulunmaktadır (Filipinler Büyükelçiliği Ankara 2022).

Türkiye'de göçmen ev işçilerine olan talebin artmasının ardından Filipinliler 1990'lı yıllardan itibaren özellikle İstanbul'da zengin hanelerde istihdam edilmişlerdir (Özbay 2019). Ayrıca hasta ve yaşlı bakımının daha çok Sovyetler Birliği sonrası ülkelerdeki kadın işçiler tarafından tercih edilmesi nedeniyle Filipinli işçiler çocuk bakım hizmeti talebini doldurmuştur. Bu durum, bakım hizmetlerinde milliyet temelli uzmanlaşmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Deniz 2018). O zamandan beri Filipinler'den Türkiye'ye göç hızı giderek arttı. 2020 yılında toplam kayıtlı kişi sayısı 3.036'dır (Gürson 2021). Ancak Türkiye'de çok sayıda belgesiz Filipinli işçi de bulunmaktadır.

Filipinler ile Türkiye arasında hâlen ikili bir iş sözleşmesi olmamasına rağmen birçok Filipinli işçi hâlâ Türkiye'de çalışmayı tercih etmektedir. Filipinler'den tanımlanan üç işçi akışı vardır: İlk akış, 1990'larda çalıştıkları diplomatlarla birlikte gelen Filipinlilerden oluşuyordu; ikinci akış, Körfez devletlerindeki çatışmalarla sonrası yaşanmış, bölgedeki savaş birçok

Filipinlinin Türkiye'ye gelmesine yol açmıştır; üçüncü akış ise Filipinler'deki işe alım ajanslarıyla gerçekleşmiştir (Akalin 2014). 1990'larda çok uluslu şirketlerin çalışanları Filipinli yardımcılarıyla Türkiye'ye gelmişlerdir (Özbay 2019; Weylan 1997). Hem doğrudan Filipinler'den hem de Körfez ülkelerinden gelenler, başlangıçta Avrupa'daki farklı ülkelere gitmek için bir transit ülke olarak Türkiye'yi hedeflemişlerdi. Avrupa'ya, özellikle de Katoliklerin yoğun olarak yaşadığı İtalya'ya bir köprü olarak düşünülen Türkiye, Arap dünyasındaki ülkelere göre güvenli kabul edilmekte ve çalışma koşulları Kuveyt, BAE veya Katar gibi ülkelere göre nispeten daha iyi olabilmektedir (Paul 2011; Şaban 2014). Akalin, araştırmalarında eski ev sahibi ülkelerinden sınır dışı edildikten sonra Türkiye'ye gelen Filipinlilerin de olduğunu, bu kişilerin sömürü ve istismardan kaçmak için geldiklerini bildirmektedir (Akalin 2014). Türkiye'deki Filipinlilerin işverenleri aracılığıyla aldıkları çalışma izniyle yasal olarak çalışabildiklerini ve genellikle işe alım ajanslarının desteğiyle çalıştıklarını belirtir. Manila'daki Türk Büyükelçiliği'nden aldıkları birkaç hafta geçerli olan turist vizesiyle gelen ve belgelerin geçerlilik tarihini aşarak çalışma izni olmadan kalmaya devam edenler ise "belgesiz" veya "düzensiz" göçmen statüsüne girmektedirler (Akalin 2014).

3.5.1. Türkiye'de Filipinli Ev İşçileri

Gürson (2021)'un aktardığı üzere araştırmacılar (Ayaydın 2020; Weyland 1997; Deniz 2018), Türkiye'deki Filipinli dadılar ve ev işçileri literatüründe çoğunlukla onların sakin, rahat, disiplinli, uysal, çalışkan, görev odaklı ve itaatkâr doğaya sahip olduklarını belirtirler. Göçmenlerin en önemli sosyal sermayelerinden biri İngilizcedeki yeterlikleridir. Bu, Türkiye'deki Filipinli ev hizmetleri işçileri için de geçerlidir. Ancak Ayaydın, Filipinli işçileri Türkiye'deki ev içi iş gücü piyasası hiyerarşisinde daha üst bir konuma getirmek için yalnızca İngilizce bilmenin yeterli olmadığını savunuyor. Kendi itibarları ve sosyal sınıfları ile ilgilenen işverenleri için onları statü sembolleri yapan şeyin daha çok "ideal dadılar" ve "daha pahalı küresel mallar" olarak temsili ve sosyal imajları olduğuna dikkat çekiyor (Ayaydın 2020). Gürson'a göre Filipinli bir bakıcı, bu hizmetin yüksek maliyetinin herkes tarafından bilinmesi ve ekonomik sermayesi olan ailenin bu değer farkında olması nedeniyle çok prestijli bir unsurdur (Gürson 2021). Bu bağlamda Petra Weyland, Türk işverenlerinin Filipinlilerin kültürel özelliklerinden, modern yaşama uyumlarından, dil sermayelerinden ve taşıdıkları sınıf simgesinden yararlandıklarını savunmaktadır (Weyland 1997).

Küresel düzeyde, Filipinli ev hizmeti veya bakım sağlayıcıları her zaman yerel iş gücü piyasası hiyerarşisinin en üstünde yer almaktadır. Bu prestij, Filipinli ev işçisinin kendilerini farklı milletlerden diğer işçilerden uzak tutmasına ve ayırt etmesine olanak sunmaktadır. Kumral (2007) araştırmasında, Türk olan katılımcılarının Filipinli işçilerin sigortasız ve kötü koşullarda çalışmalarına rağmen kendi ücretlerinin düşmesine neden olduğu için bu işçileri sevmediklerini belirtmektedir. Ayrıca bazı araştırmacılar, ortalama 700 ile 1000 USD arasında kazanan Filipinlilerin Türkiye'deki iş gücü piyasasında emek aristokrasisi olduğuna inanmaktadır (Akalin 2014; Ayaydın 2020). Ayrıca maaş çeşitlerinin eğitim düzeylerine, deneyimlerine ve yasal statülerine bağlı olduğunu da belirtmişlerdir. Filipinlilerin Türk çocukları için en iyi bakıcılar olduğu algısının piyasada yaygınlaşmasıyla birlikte maaşlarındaki artış oldukça istikrarlı bir şekilde gerçekleşmiştir (Gürson 2021).

Filipinli ev işçisi, yalnızca diğer göçmen işçilerden daha fazla kültürel sermayeye sahip olarak değil aynı zamanda iyi bir ev işçisi olmak için çok disiplinli bir işçi olarak zaten küresel dolaşımdadır. Ondan ne bekleniyorsa işverenlerine her durumda tam olarak onu geri vermektedir (Akalin 2014: 25). Türkiye'deki anneler arasında oldukça iyi olan imajları artmaktadır, bu da hizmetlerine olan talebi teşvik etmekte ve Filipinler'deki diğer denizaşırı göçmenleri Türkiye'ye göç etmeye teşvik etmektedir.

Deniz (2018), çalışmasında Filipinli işçileri işe alan aracı kurumların rolünü göstermektedir. Türkiye iş gücü piyasasında aranan Filipinli işçilere yönelik profil özellikleri, Deniz (2018) 'e göre şu şekilde özetlenmektedir: 1. İşçilerin yaşı ve çocuk sayısı, 2. hem İngilizce hem de Türkçe bilgisi 3. genel görünüşleri, 4. işçilerin sağlık durumları, 5. ahlak durumları.

3.5.2 Türkiye'deki Filipinler Toplulukları

Denizaşırı Filipinliler Komisyonu, denizaşırı birkaç Filipinli toplulukla ilgili keşiflerini yayınlamaktadır. Buna göre Denizaşırı Göçmen İşçiler para havalelerinden daha değerli bir şey üretti: diaspora toplulukları. Filipinli topluluklar, mezun dernekleri, meslek grupları ve benzerleri denizaşırı ülkelerde çoğaldıkça Filipinliler de kendi diasporalarını kurmuşlardır. Yurt dışında 4.000'den fazla Filipinli dernek, topluluk okullarının, kiliselerin, kasabaların ve şehirlerin iyileştirilmesi gibi kalkınma girişimlerini desteklemektedir. Akademi ve sivil toplum kuruluşları bu olguya diaspora

hayırseverliği olarak atıfta bulunurlar ve bu olgu kapsamında göçmen dernekleri kendi ana vatanlarına modernleşme getirmek için örgütlenirler (Ang 2015).

Türkiye’de Denizaşırı Göçmen İşçiler, farklı organizasyonlar aracılığıyla hemşerileriyle bağlantı kurma girişimlerinde *bayanihan*² geleneğini yaşatmaya devam ediyor. Türkiye’deki Filipinler Topluluğu (FCT), Türkiye’deki Filipin diasporası arasında bir araya gelmek ve sosyalleşmek için kullanılan ilk ağ platformudur. Türkiye’deki Filipinlilerin, bu ülkedeki psikososyal destek ağlarına büyük ölçüde bağlı olan organize yaşam tarzını ortaya koyan Akalın, Türkiye’deki Filipinler Topluluğu’nun Filipinlilerin birleşmesini uyumlu ve organize bir şekilde inşa ettiğine inanıyor (2014). Kuruluşun rollerini ve işlevlerini şu şekilde açıklar:

“Türkiye’deki Filipinler Topluluğu, grupların faaliyetlerini ve toplumdaki bireylerin sorunlarını denetlemek için tüm cemaatlerin üzerinde çalışan bir şemsiye kuruluştur. İstanbul’daki hemen hemen tüm Filipinliler oldukça dindar olsalar da topluluk içindeki diğer mezheplere ve cemaatlere karşı düşmanca olmasa da mesafeli hissetme eğilimindedir. Cemaatler ve mezhepler veya diğer gruplar arasındaki çekişme, topluluğun doğuştan gelen bir yönü olsa da topluluğun olası bir parçalanmasını önlemek için kısmen grupların üzerinde bir şemsiye konumunu korur. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’deki Filipinler Topluluğu, tüm cemaat ve mezheplere açık bir dizi sosyal etkinlik düzenlemektedir. Bu olaylar, ortak kader fikrini Filipinlilerin zihninde canlı tutmaya yardımcı olarak toplumu herkesin yaşamının somut bir yönü hâline getirir” (Akalın 2014: 21).

Türkiye’deki Filipinler Topluluğu, kişisel sorunların paylaşılıp tartışılabileceği bir destek sistemi veya ağ olmanın yanı sıra, dayanışma ve sportmenlik için de bir yoldur. Bir Filipinler organizasyonu olarak rekabetçi, eğlenceli ve hepsinden önemlisi hayırsever faaliyetleri kolaylaştırır. Örgütün düzenli olarak ev sahipliği yaptığı düzenli etkinlikler arasında Filipinler Gecesi, basketbol, voleybol ve bowling gibi turnuvalar ve vazgeçilmez Karaoke seansları bulunmaktadır. Ayrıca Filipinler Bağımsızlık Günü kutlamaları gibi Ankara’daki Filipinler Büyükelçiliği tarafından düzenlenen programlara üyelerinin katılımında öncülük ederler.

² Toplumsal birlik ve iş birliği ruhuna atıfta bulunmak için kullanılır.

Türkiye'deki Filipinler Topluluğu, Denizaşırı Filipinli İşçiler için öncü ağ grubudur. Ancak Filipinler'den Türkiye'ye göçler akarken Türkiye'deki Filipinlilere yardım sağlamayı amaçlayan farklı kuruluşların sayısında da bir büyüme ve genişleme bulunmaktadır. Türkiye'deki Filipinli kuruluşlar listesine yeni eklenenlerden biri de Filipinler Uluslararası Sanat, Sosyal Kültür ve Yardım Derneğidir (FICASCA). İstanbul merkezli dernek, vaftiz yemekleri, doğum günü partileri, dua toplantıları gibi her türlü Filipinler yemeğinin servis edildiği farklı türlerde sosyokültürel ve hayır etkinlikleri düzenlemektedir. *Tagalogca* serbestçe konuşulur, genellikle Filipinler ve Amerikan pop müziği çalınır ve çoğunlukla Filipinli kadınlar tarafından düzenli olarak dans ve karaoke seansları düzenlenir (Çeltikçi 2019).

FICASCA 2018 yılında İstanbul'da faaliyetlerine başlamış ve Filipinler Topluluğu'nun özgürce eğlendiği bir alan hâline gelmiştir. Filipinler Büyükelçiliği ve İstanbul'daki Filipinler Başkonsolosluğu, Türkiye'deki farklı Filipinler toplulukları tarafından düzenlenen bu gayriresmî etkinliklerin çoğuna katılmakta ancak ev sahibi olamamaktadır (Akalın 2014).

Denizaşırı Filipinli İşçiler genel olarak haftalık izin günlerinin pazar günleri planlanmasını tercih eder. Bunun arkasındaki ana motivasyonda onların dinî yönelimi bulunmaktadır. Genellikle Pazar Ayini'ne katılırlar ve buluşma yerlerine arkadaşlarını veya akrabalarını görmeye giderler. Boş zamanlarının çoğunu ortak pansiyonlarında takılarak geçirirler. Pazar günlerini özgürce geçiren Filipinliler, izinleri için kiraladıkları pansiyonlarda da buluşuyor ve işverenleri izin verirse dört ila on kişilik gruplar hâlinde bir arada kalıyorlar. Bu aktivite genellikle Pazar Ayini'nden sonra tercih edilir ve onların özgürce konuşup hareket ettikleri mekân hâline gelmektedir (Akalın 2014). Pazar günleri nadiren yaptıkları bu toplantılar sadece sosyalleşmek, diğer Filipinlilerle arkadaş olmak ve eğlenmek için değil aynı zamanda işverenlerin özel hayatlarını, tuhaflıklarını ve kavgalarını tartışmak için bir fırsattır (Weyland 1997).

Ayrıca ülke çapında farklı Filipinler derneklerinin büyümesi ve genişlemesiyle Ankara'daki Filipinler Büyükelçiliği ve buna karşılık gelen İstanbul Başkonsolosluğu, Türkiye'deki tüm Filipinliler arasında odak noktası olmaya devam ediyor. Ülkeler arasında ikili iş anlaşması olmamasına rağmen Filipinler ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkiler, 13 Haziran 1949'da imzalanan Dostluk Antlaşması ile kurulmuştur. İkili ilişkiler başta olmak üzere çok çeşitli alanlarda önemli bir büyüme sağlanmıştır. Türkiye ayrıca Mindanao'daki Filipinler hükûmetinin kalıcı barış ve sürdürülebilir kalkınma

getirme çabalarını desteklemeye devam etmektedir. Büyükelçilik ve ilgili başkonsolosluklar resmî bir kurum olarak Türkiye'deki Filipinlileri özellikle insan hakları ihlalleri ve/veya suistimalleri konusunda mümkün olan her şekilde desteklemektedir. Nihal Çelik (2005)'in araştırmasına göre Filipinlilerin çoğu Ankara, İstanbul, Mersin ve İzmir'de çalışmayı tercih ettiğini bildirmektedir. Filipinli Göçmenler, Türkiye'de düzensiz statüde olsalar bile yine de büyükelçiliği destek için arayabilmekte ve her zaman Filipinler hükûmeti tarafından mali olarak desteklenen geri dönüş prosedürleri konusunda büyükelçilik onlara yardımcı olmaktadır (Çelik 2005).

Sonuç

Bu bölüm, Filipinlilerin Türkiye'deki durumlarını ele almaktadır. İlk olarak Denizaşırı Filipinli İşçiler hakkında kısa bir girişle başlayıp Filipinlilerin dünya çapında tanındığından söz edilmiştir. Filipinlilerin küresel uluslararası emek göçündeki önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Devletin insan kaynaklarına yönelik ihracat politikası ve devlet destekli iş gücü göçü ile ülkenin işsizlik ve eksik istihdamı çözmek için başlattığı göç politikasının nasıl kalıcı bir hâle dönüştüğü açıklanmıştır. Uluslararası göçün yükselişi, gelişmiş ülkelerde göçmen iş gücüne sürekli talep gerektiren ekonomik yapıların bir sonucudur. Ayrıca göçmen işçiler için bir kaynak ve geçiş ülkesi olmaktan çıkıp ev sahibi ülkelere biri olmaya evrilen Türkiye, Denizaşırı Filipinli İşçiler için popüler olmayan bir hedef ülke olmaya devam etmektedir. Filipinler'den Türkiye'ye göç akışı ancak 1990'ların başında başlamıştır. Bugüne kadar, iki ülke arasında ikili işçi sözleşmesi yoktur. Bununla birlikte iki ülke arasındaki göçün önündeki engellere rağmen artan sayıda Filipinli, göç destinasyonu olarak Türkiye'yi seçmektedir. Daha önce bahsedildiği gibi Filipinler'den Türkiye'ye üç işçi göçü akışı, Türkiye'ye gelen diplomatlar, Körfez Savaşı sonrasındaki kaçış ve işe alım ajansları aracılığıyla olmuştur. Türkiye'deki Denizaşırı Filipinli İşçiler, bakım ve hizmet sektörlerinde üst düzey göçmen işçi olarak prestijlerinin tadını çıkarmaktadır. Son olarak Türkiye'deki Filipinli göçmen işçiler, çeşitli dernekler ve kuruluşlar aracılığıyla diaspora cemaatleri kurmuşlardır. Bu platformlar aracılığıyla hem kendi kimlikleriyle hem de hemşehrileriyle bağlarını sürdürebilmektedirler. Türkiye'deki Denizaşırı Filipinli İşçiler'in daha derinlemesine anlaşılması için Türkiye'deki Filipinliler hakkında daha fazla çalışmanın yapılması gerekmektedir. Özellikle Filipinlilerin tarihsel ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak Türk toplumuyla bütünleşme çabalarına odaklanan çalışmaların bu alanı geliştirebileceği düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Aguado, R. (2017) Asia's weird obsession with Karaoke, Cathay Pacific, <https://discovery.cathaypacific.com/asias-weird-obsession-karaoke/>
- Akalin, A. (2007). Hired as a caregiver, demanded as a housewife: Becoming a migrant domestic worker in Turkey. *European Journal of Women's Studies*, 14(3), 209-225.
- Akalin, A. (2014). "We are the Legionaries!": Filipina Domestic Workers in Istanbul', in *Whose City is That? Culture, Design, Spectacle and Capital in Istanbul*, eds D. Ö. Koçak and O. K. Koçak. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Anderson, B., & Davidson, J. O. C. (2003). *Is trafficking in human beings demand driven?: A multi-country pilot study*. United Nations.
- Anderson, B., & Anderson, B. L. (2000). *Doing the dirty work?: The global politics of domestic labour*. Palgrave Macmillan.
- Brites, J. G. (2013). Domestic work: issues, literature and policies. *Cadernos de Pesquisa*, 43 (149), 422-451.
- Carter, K., & Aulette, J. (2016). The Domestic Workers Convention Is Not Enough: A Postcolonial Feminist view of Ethiopian and Filipino Domestic Workers in Iraqi Kurdistan. *Frontiers: A Journal of Women Studies* 37, no. 3, 175-203.
- Cohen, R. (Ed.). (1995). *The Cambridge survey of world migration*. Cambridge University Press.
- Çelik, N. (2005). *Immigrant domestic women workers in Ankara and İstanbul (Master's thesis)*.
- Deshingkar, P., Zeitlyn, B., & Holtom, B. (2014). Does migration for domestic work reduce poverty? A review of the literature and an agenda for research.
- Desiderio, M. V., & Schuster, A. (Eds.). (2013). Improving access to labour market information for migrants and employers.
- Erder, S., & Kaska, S. (2003). *Irregular migration and trafficking in women: The case of Turkey*. United Nations Publications.
- Erdoğan, S., & Toksöz, G. (2013). The visible face of women's invisible labour: Domestic workers in Turkey.
- Filipinler Büyükelçiliği Ankara (2022). Erişim için: PH-Türkiye (dfa.gov.ph)

- Hartman, J. F. (1981). Derogation from Human Rights Treaties in Public Emergencies--A Critique of Implementation by the European Commission and Court of Human Rights and the Human Rights Committee of the United Nations. *Harv. Int'l. LJ*, 22, 1.
- Giles, W., Preston, V., & Romero, M. (Eds.). (2014). *When care work goes global: Locating the social relations of domestic work*. Ashgate Publishing, Ltd.
- Glenn, E. N. (1992). From servitude to service work: Historical continuities in the racial division of paid reproductive labor. *Signs: Journal of women in culture and society*, 18(1), 1-43.
- Go, S. P. (2012). *The Philippines and Return Migration: rapid appraisal for the return and reintegration, policies and service delivery*. Manila: ILO.
- Graham, E. J. (2015). Parental migration and the mental health of those who stay behind to care for children in South-East Asia. *Social Science & Medicine*, 132, 225-235.
- Gunda, A. (2017). *Commitment and Satisfaction of Barangay Health Workers in Marawi City, Philippines (Master's thesis, Namik Kemal Üniversitesi)*.
- Gürson, M. A. (2021). *Corporeal Bodies Beyond Borders: Experiences of Migrant Filipina Nannies in Turkey (Master's thesis, Middle East Technical University)*.
- Hartman, J. F. (1981). Derogation from Human Rights Treaties in Public Emergencies--A Critique of Implementation by the European Commission and Court of Human Rights and the Human Rights Committee of the United Nations. *Harv. Int'l. LJ*, 22, 1.
- IOM (2021) Definition of Migration and Migrant I IOM, UN Migration.
- ILO(2015) Erişim için: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_436343.pdf
- ILO (2021) *ILO global estimates on migrant workers: Results and methodology*. International Labour Office, Geneva: ILO.
- İçduygu, A. (2011). *The irregular migration corridor between the EU and Turkey: is it possible to block it with a readmission agreement?*
- İçduygu, A., & Aksel, D. (2012). Irregular Migration in Turkey. IOM. Ankara.
- İçduygu, A. (2006). *The labour dimensions of irregular migration in Turkey*.
- Johnstone, L. (2012). *Organising domestic workers: for decent work and the ILO Convention No. 189 (Master's thesis, Høgskolen i Oslo og Akershus. Fakultet for samfunnsfag)*.

- Jureidini, R. (2011). *An exploratory study of psychoanalytic and social factors in the abuse of migrant domestic workers by female employers in Lebanon*. KAFKA (enough) Violence & Exploitation.
- Kara, H. (2016). Understanding female domestic worker's daily mobilities: a case study in Ankara. Unpublished Master's thesis Ankara: Middle East Technical University.
- Karaca, N. G., & Kocabaş, F. (2009). Ev hizmetlerinde çalışanların karşılaştıkları sorunların Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Kamu-İş, C, 10*, 161-176.
- Karataş, M., & Barut, B. (2021). Sosyal Hizmet Perspektifinden Göç ve Savunmasız Gruplar: IOM Raporları Üzerine Bir Araştırma. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 86-109.
- Kaya, I. (2008). Legal Aspects of Irregular Migration in Turkey.
- Kittay, E. F., & Feder, E. K. (Eds.). (2003). *The subject of care: feminist perspectives on dependency*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Klemm, B., Daübler, W., Beimin, W., Lai, A., Min, H., & Sinha, S. (2011). *Protection for Domestic Workers: Challenges and Prospects*. Briefing Paper Special Issue, May, Friedrich Ebert Stiftung.
- Koser, K., & Wilkinson, P. (2007). *International migration: A very short introduction*. Oxford University Press.
- Kuznesof, E. (1989). A history of domestic service in Spanish America, 1492–1980. *Muchachas no more: Household workers in Latin America and the Caribbean*, 17-35.
- Labor Code of the Philippines Renumbered*. (2017). DOLE.
- Lutz, H. (Ed.). (2016). *Migration and domestic work: A European perspective on a global theme*. Routledge.
- Lutz, H., & Palenga-Möllnbeck, E. (2011). Care, gender and migration: Towards a theory of transnational domestic work migration in Europe. *Journal of Contemporary European Studies*, 19 (3), 349-364.
- Massey, D. S., & Capoferro, C. (2004). Measuring undocumented migration. *International Migration Review*, 38(3), 1075-1102.
- McKay, D. (2007). 'Sending dollars shows feeling'—emotions and economies in Filipino migration. *Mobilities*, 2(2), 175-194.
- Mendoza, N., Mordeno, I., Latkin, C., & Hall, B. (2017). Evidence of the paradoxical effect of social network support: A study among Filipino domestic workers in China. *Psychiatry research*, 255, 263-271.

- Milkman, R., Reese, E., & Roth, B. (1998). The macrosociology of paid domestic labor. *Work and occupations*, 25(4), 483-510.
- Motherhood as the Value of Labour: The Migrant Domestic Workers' Market in Turkey. *Australian Feminist Studies*, 30(83), 65-81.
- Oelz, M., & Rani, U. (2015). *Domestic work, wages, and gender equality: Lessons from developing countries*. ILO.
- Ofreneo, R., & Samonte, I. (2005). Empowering Filipino migrant workers: Policy issues and challenges. *International migration papers*, 64.
- Ozcurumez, S., & Yetkin, D. (2014). Limits to regulating irregular migration in Turkey: What constrains public policy and why? *Turkish Studies*, 15(3), 442-457.
- Ozel ve diğ erleri (2017).
- Paçaci Elitok, S., & Straubhaar, T. (2012). *Turkey, migration and the EU: Potentials, challenges and opportunities* (p. 281). Hamburg University Press.
- Paul, A. M. (2013). Good help is hard to find: the differentiated mobilisation of migrant social capital among Filipino domestic workers. *Journal of Ethic and Migration Studies* 39, no. 5, 719-739.
- Parreñas, R. S. (2000). Migrant Filipina domestic workers and the international division of reproductive labor. *Gender & society*, 14(4), 560-580.
- Pratt, G., Johnston, C., & Banta, V. (2017). Filipino migrant stories and trauma in the transnational field. *Emotion, Space and Society*, 24, 83-92.
- Reyneri, E. (2001). Migrants' involvement in irregular employment in the Mediterranean countries of the European Union.
- Sayres, N. J. (2005). *An analysis of the situation of Filipino domestic workers*. ILO.
- Salazar, B., Wets, J., Seiger, F. K., & Timmerman, C. (tarih yok). *Migration at Work: Aspirations, Imaginaries & Structures of Mobility*. Leuven: Leuven University Press. (CC BY 4.0).
- Tinker, H. (1995). The British colonies of settlement. *The Cambridge survey of world migration*, 14-20.
- Tinker, G. E. (1993). *Missionary conquest: The gospel and Native American cultural genocide*. Fortress Press.
- Toksöz, G., & Erdoğan, S. (2012). *The Visible Face of Women's Invisible Labour. Domestic Workers in Turkey*. ILO, Draft Report.

- Toksöz, G., Erdoğan, S., & Kaşka, S. (2012). *Irregular Labour Migration in Turkey and Situation of Migrant Workers in the Labour Market*. Ankara: International Organization for Migration.
- United Nations Statistical Department (2017).
- Van der Ham, A., Ujano-Batangan, M., Ignacio, R., & Wolfers, I. (2014). Toward healthy migration: An exploratory study on the resilience of migrant domestic workers from the Philippines. *Transcultural psychiatry*, 51(4), 545-568.
- Van der Ham, A., Ujano-Batangan, M., Ignacio, R., & Wolfers, I. (2015). The dynamics of migration-related stress and coping of female domestic workers from the Philippines: an exploratory study. *Community Mental Health Journal*, 51(1), 14-20.
- Yi, G. L. (2020). The influence of housing on sexual and reproductive health status and service utilization among Filipina migrant domestic workers in Macao (SAR), China: A population survey. *Journal of Migration and Health*, 1, 10000.

FİLİPİNLER BAŞKANLARI VE DEMOKRATİK KURUMLAR

Adrienne Mae ASKALI¹

Giriş

Güneydoğu Asya'daki en eski demokratik ülke olmasına rağmen Filipinler'in demokratik ortamı çoğu zaman "kusurlu", "elitist" veya "oligarşik" olarak betimlenmiştir. Bu farklı betimlemeleri araştırmak, Filipinler'in bölgedeki en eski demokratik devlet olmasına rağmen tam anlamıyla işleyen bir demokrasiye sahip olmayı başaramamasından dolayı önemlidir. Bu bölüm, Filipinler'de 1935'ten 2022'ye kadar uzanan çeşitli başkanlık dönemlerinde hangi demokratik kurumların mevcut olduğunu, her başkanın kendi demokratik kuruluşlarını nasıl oluşturduğunu ve bunun ülkenin demokratik ortamına nasıl şekil verdiğini ve katkıda bulunduğunu incelemeyi amaçlamaktadır.

1. Filipinler'deki Devlet Kurumları

Filipinler'deki demokratik kurumları anlamak için kurum kavramına ve bu kavramın zamanla tanım ve yorum açısından nasıl geliştiğine bakmak gerekmektedir. Durumlara ve olaylara uyum, bilim adamlarının kurumları ihtiyaçlar açısından karakterize etmelerine olanak sağlamıştır. Bir kurumu neyin oluşturduğunu tam olarak anlamak için kurum kavramının kökenine inmek gerekmektedir.

Geleneksel kurum kavramı, resmî örgütlerle ilişkisi etrafında ele alınır (Stein 2008). Stein (2007: 202), 1950'li ve 1960'lı yılların başında yalnızca Dünya Bankası, NATO, Avrupa Birliği gibi resmî uluslararası örgütlerin "kurum" olarak kabul edildiğini öne sürüyor. Bu zamanlarda, kurum tanımı yalnızca uluslararası örgütlerle sınırlandırılmıştır. Fakat Keohane ve Stein, uluslararası toplumda çeşitli aktörler ortaya çıktıkça kurumları sadece resmî

¹ Profesörler Birliği Üyesi, Filipinler Silahlı Kuvvetleri, Profesörler Birliği Dekanlık Ofisi, adriannemaaskali@gmail.com.

örgütlerle tanımlamanın yanıltıcı ve kısıtlayıcı olduğunu savunurlar (Stein 2007: 221). Ayrıca Jacobson (2000: 149-150), kurum kavramının inşasının resmî organizasyonlarla sınırlandırılmasına rağmen uluslararası ilişkiler disiplinde kurumlara yönelik formal anlayışın yaygın olarak kaldığını ifade eder.

Geleneksel kurum kavramından farklı olarak sosyolojinin ilk düşünürleri kurumları uygulamalarla ilişkilendirmiştir (Laegrid ve Christensen 2002). Keohane (1984) ve Young (1982) gibi düşünürler kurumların kavramsallaştırılmasına dair sosyolojik yaklaşımın sosyal kurumlarla karşılaştırıldığını belirtir. Young (1982), sosyolojiden ödünç alarak sosyal kurumların ilk tanımını geliştirir. Sosyal kurumları “aktörler arasındaki ilişkileri yöneten, tanımlanabilir pratiklerin ve davranışların tanınmış bir örüntüsü” olarak tanımlar (Young 1982: 277-279). Young, kurumların resmî yapılar olarak tasvir edildiği geleneksel tanımdan uzaklaşan ilk düşünürlerden biriydi. Bu geleneksel tanım yerine Young kurumların bir rejimdeki tarafların ilişkisel yaklaşımını ve beklentilerini yöneten bir davranış kalıbı olarak hizmet ettiğini vurgular (Young 1982: 280-283).

Akılcılar için kurumlar, rehberlik eden kurallar demektir (Koremenos ve diğerleri 2001: 761). Rasyonalist bilim adamları, kurumları bir dizi resmî veya gayriresmî kuralla ilişkilendirir (Koremenos ve diğerleri 2001: 762). Scott (1995), aktörlerin inşa edilmiş kısıtlamalara göre davrandığından veya hareket ettiğinden bahseder. Bu kısıtlamalar, aktörlerin çıkarlarını teşvik etme veya maksimize etme eylemlerini yapılandıran kurallar olarak kabul edilir (Koremenos ve diğerleri 2001; Lenz ve Burilkov 2017). Benzer şekilde, Simmons ve Martin (2013: 136-140), uluslararası kurumların, aktörlerin/temsilcilerin uluslararası davranışlarını düzenlemeyi ve yönetmeyi amaçlayan kurallar dizisi olduğunu belirtmektedir. Searle (2015), rasyonalistlerin kurumları tanımlamadaki temel dayanak noktasının eylemler ve sonuçlar kavramında yattığını öne sürer. İstenmeyen bazı davranışlara kısıtlama işlevi gören bu kurallar dizisinin temelsiz olduğu düşünülür (Simmons ve Martin 2013; Searle 2015). Burada kabul edilen davranış ve istenmeyen davranışların tanımlandığı fikrine vurgu yapar (Koremenos ve diğerleri 2001). Bu kısıtlamalar nedeniyle aktörlerin eylemleri bir şekilde beklenen sonuçların tahmin edicileridir (Simmons ve Martin 2013). Rasyonalistler, kurumların teşvikleri ve kısıtlamaları yapılandırarak davranış sonuçlarını etkilediğini ve resmî veya gayriresmî kurallar tarafından motive edilen stratejik bir ortam yarattığını iddia ederler (Koremenos ve diğerleri 2001: 789-799).

İlk sosyolojik yaklaşımlar, kurumları davranış olarak görürken yapısalcı bilim adamları ikincisini normlar olarak görürler. Onlar için uluslararası düzeyde kurumlar; normlar, fikirler, bilgi, kültür ve argümandır (Finnemore ve Sikkink 2001: 391-392). Akılcı bilim adamları kurallara vurgu yaparken yapısalcı kurumlar kavramı, üyeler tarafından bir kolektivitede paylaşılan fikirleri içeren fikirsel fenomenlere vurgu yapar (Wendt 2012: 8-9). Bu düşünürler, kurumların bir topluluktaki failer tarafından yaratılmadığını iddia ederler ancak daha az müzakereci bir süreçle yavaş yavaş ortaya çıkarlar (Keohane 1988). Bir topluluk bir eylemi sık sık tekrar ettiğinden veya aynı işlevin tekrar tekrar söylenmesiyle sonunda bir norm hâline gelir (Keohane 1988: 14-16). Yapısalcılar, normları belirli bir kimlik içindeki aktörler için sosyal olarak paylaşılan anlayışlar veya uygun davranış standartları olarak tanımlar (Duffield 2007: 6).

Myerson (1995: 87), *Demokratik Kurumların Analizi: Yapı, Davranış ve Performans* adlı makalesinde, başkanlık sistemindeki kurumların işleyişini “Başkanlık demokrasisinin performansı birçok yapısal ayrıntıya önemli ölçüde bağlı olabilir... cumhurbaşkanı ve yasama organı seçilirse... bir ülkenin demokratik kurumlarını etkileyebilir.” sözleriyle özetler. Aynı şekilde Myerson (1995), bir demokrasinin anayasal yapısının, politikacılarının davranışlarını ve hükûmetinin performansını etkileyebileceğini belirtir. Martin (1997), bir devlette meydana gelen önemli olayların demokratik kurumları değiştirebileceğini iddia eder. Çoğunluk yönetiminin evrensel bir imtiyazı olarak demokratik kurumlar, başkanlık sistemi içerisindeki seçilmiş başkanlar tarafından alınacak kararlarla yapısında ve yönetiminde değişiklikler yaşayabilmektedir.

Bu makaledeki genel tema, ülkedeki çeşitli demokratik değişiklikleri Filipinler cumhurbaşkanlarının merceğinden değerlendirmektir. Her cumhurbaşkanının ve demokratik kurumlarının yapısını ve içeriğini analiz etmek, Güneydoğu Asya'nın en eski demokratik ülkesinde neden seçkin ve oligarşik bir demokrasinin hâkim olduğuna ışık tutacaktır. Bu çalışma Filipinler'in demokratik kurumlarını çeşitli başkanlık dönemleriyle inceleyerek Filipinler demokrasisinin zaman içinde nasıl ve neden iyi işlemediğini daha iyi anlayabilmeyi hedeflemektedir. Böylece bu çalışma, tarihsel değişimlerin ve olayların bir ülkenin “demokratikleşme” sürecini nasıl etkileyebileceğine dair kurumsal demokrasi yapısının tartışılması ile büyük bir değere sahip olacaktır.

2. Filipinler: Sömürge Mirası

Filipinler'deki demokrasiyi anlamak için demokrasinin kökenlerinin izini sürmek ve sömürge mirasının ülkeyi nasıl etkilediğini öğrenmek önemlidir. Filipinler'in sömürge mirası, tarihçilerin "benzersiz derecede eski" olarak tanımladığı bir mirastır. Bir sömürge ülke olarak kurucuları tarafından inşa edilen ve üretilen kurumlar, yerleşen sömürgecilerin kurduklarının basit bir kopyasıydı (Brillo, 2012). İlginç bir şekilde Filipinler hiçbir zaman kendi kimliğini geliştiremedi. Arugay ve Slater (2019) gibi tarihçiler, Filipinler'in İspanyollar ve Amerikalılar tarafından yerleştirilen sistemden ve kurumsal tasarımıdan hiçbir zaman kurtulamadığını belirtiyorlar. De Castro (2022; 2021) da çağdaş Filipinler kurumlarının, eski sömürgecilerin inşa ettiği organizasyonunun basit bir sürekliliği olduğunu iddia ediyor.

Benzer bir şekilde Heydarian (2018), İspanyol ve Amerikan müdahalelerinin Filipinler kurumları üzerinde önemli bir iz bıraktığından bahseder. Üç yüz yıldan fazla süren İspanyol sömürge yönetimi (1565-1898) ve kırk sekiz yıllık ABD işgali (1898-1946) bugünkü Filipinler'in demokratik kurumlarının kapasitelerini etkiledi. Robles (2017), İspanyol sömürgeciliğinin Filipinler siyasetine hâlâ musallat olan istismarcı seçkinler, büyük yolsuzluk, işlevsiz hükûmet sistemi, büyük sosyal eşitsizlikler ve Katolik Kilisesi'nin teokratik eğilimleri gibi zehirli sorunların temelini oluşturduğundan bahseder (Hutchcroft ve Rocamora 2003).

İspanyollar döneminde, seçkinlere/prensliğe² sınırlı siyasi yetki verildi (Neumann 2010). Erken İspanya dönemindeki büyümeler Filipinler'in siyasi gelişimini derinden etkilemiştir (Neumann 2010). İspanyol yönetimi altında Filipinli seçkinler, belirli prestij ve ayrıcalıklara sahip oldular, siyasi görevde bulundular ve bu onların siyasi güçlerinin temelini oluşturdu (Go 1999). Prenslik, Indioslara³ akrabalık bağlarının adil bürokratik sistemleri geçersiz kıldığını öğretti (Robles 2017). Kamu görevi kişisel kazanç içindi ve liderlerin ailelerine fayda sağlıyordu. Kurumsal yapı, patron-müşteri ilişkisine dayanıyordu (Go 1999). Bu kurumsal tasarım, ne yazık ki hiçbir zaman düzelmeyen Filipinler siyasi sisteminin bir pratiği hâline geldi (Go 1999: 340-341).

² Prenslik (principalía) veya soylu sınıf, İspanyol Filipinler'in pueblös'unda yönetici ve genellikle eğitilmiş üst sınıfı.

³ Filipinler'in yerli halklarına Indios denirdi.

Bu dönemde Katoliklik ve İspanyol devleti birbirinden ayrılmazdı (Neumann 2010). Kilise, Filipinler'in yönetiminde baskın bir rol oynadı. Aslında, rahipler hem kilisede hem de hükûmette görev aldılar. Sonuç olarak Filipinlilerin sömürülmesine vergi ve harç toplayarak derinden dâhil oldular (Ramos 2020). Kilisenin işleri, devletin işleriyle eş değerdirdi. Katolik tarikatları ve onların rahipleri, Filipinler toplumu içindeki en zengin ve politik olarak en güçlü unsurlardı (Stosic ve diğerleri 2016). Filipinlilerin baskıcı ve istismarcı bir yönetime tabi tutulduğu İspanyol hükûmetinin hegemonik gücünü temsil ettiler (Teehankee 2016). Ne yazık ki bu sistemik yapı, 1898'e kadar neredeyse üç yüz yıl boyunca Filipin demokratik kurumlarının anlatısı hâline geldi.

1898'de imzalanan Paris Antlaşması⁴ ile birlikte Filipinler'de Amerikan sömürgeciliği dönemi başladı. Amerikalılar, kilise ile devletin ayrılmasını teşvik ettiler fakat bunu gerçekleştirmenin o kadar da kolay olmadığını gördüler. Kısa süre sonra Katolik Kilisesi'nin önemli bir güce sahip olduğunu anladılar ve kısmen Amerikan Katolik rahiplerini getirerek bu gücü kendi ellerine almaya çalıştılar (Go 1999: 336-337). Kendilerinden öncekilerden farklı olarak Amerikalılar, Filipinliler için serbest seçim, yerel ofisler ve ulusal yasama sunan bir sömürge devleti vesayeti inşa etti ve onlara demokrasi kavramını tanıttı (Go 1999: 337). Tarihiçi Go (1999), Filipinler'de Amerika'nın demokrasiyi tanıtırken elitlerin direnişiyile karşı karşıya kaldığını ve seçkinlerin, Amerikan demokratik kurumlarını önceden var olan siyasi kültüre göre yeniden şekillendirdiğini belirtiyor. Amerikalılar, elitlere özellikle yerel ofislerde daha fazla yetki vererek siyasi görevliler olarak rollerini güçlendirdiler (Buszyński 2002). Karşılığında, seçkinler bu yeni ofisleri kişisel hedeflerini ilerletecekleri yerler olarak gördüler ve bu da Amerikan kurumsal tasarımını boşa çıkaran yozlaşmış politikalarla sonuçlandı (Abueva 1976). "Amerika Birleşik Devletleri'nin Filipinler'de demokratik kurumları tanıtmaya çabaları, önceden var olan (demokratik olmayan) gerçekleri pekiştirmek gibi istenmeyen sonuçlara yol açtı. Demokrasiyi geliştirme çabaları, bu yeni kurumların sınırlamaları nedeniyle başarısız oldu." (Ramos 2020: 2-3).

⁴ Paris Antlaşması (1898), İspanya-Amerika Savaşı'nı sonuçlandıran antlaşmadır. İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcileri tarafından 10 Aralık 1898'de Paris'te imzalandı. İspanya Küba'yı terk etti ve Mariana Adaları ve Manila'dan biri olan Porto Riko'yu Amerika Birleşik Devletleri'ne bıraktı.

3. Filipinler'deki Kurumlar

Filipinler'de reformlara rehberlik eden ilerici bir ideoloji veya sosyal hakların genişlemesini denetleyen siyasi hareketler yoktur (Timberman 2019). Bunun nedeni, şu anda bu tür ilerici fikirlerin veya hareketlerin gelişme olasılıklarını sınırlayan baskıcı ve cezalandırıcı siyasi koşullardır (Ramos 2020; Timberland 2019). Kuhonta ve Truong (2020: 153), Tüm Güneydoğu Asya'daki demokratik seçimlerin en kapsamlı kaydına sahip olmasına rağmen Filipinler'in seçim rejiminin zayıf bir kurumsal temele sahip olmaya devam ettiğini belirtiyor (Kuhonta ve Truong 2020: 156-157). Filipinler'deki demokrasinin kalitesi de belirsiz bir şekilde zayıftır (Heydarian 2018). Aslında Filipin parti sistemi, Güneydoğu Asya'daki en zayıf kurumsallaşmış parti sistemlerinden biridir (Santillan 2018). Parti sistemine, büyük ölçüde kayırmacı, kişisel çıkarları önceleyen ve herhangi bir önemli programa sahip ajandadan yoksun olan örgütler hâkim olmaya devam ediyor (Ramos 2020: 154). Her iki yazar da Filipin demokrasisinin zayıf performansının “kafasız siyasi kurumlara”⁵ atfedildiğini iddia ediyor (Berglund ve Berglund 2017). Filipinler'de performans hesap verebilirliğinin sağlanmasında etkili mekanizmaların bulunmaması nedeniyle ülkedeki demokrasi, halka hizmet edecek gelişmiş bir programa sahip politikayı tam olarak gerçekleştirememiştir (Ramos 2020). Tarihsel-yapısal veya sömürge mirası, analizde dikkate alınması gereken önemli bir faktördür (Kuhonta ve Truong 2020). İspanyollar ve Amerikalılar devlet inşasına ya da güçlü bir bürokrasi kurmaya yatırım yapmadılar (Thompon 2016). Bugüne kadar İspanyollar tarafından kışkırtılan seçkinler, ülkenin siyasi alanına hâkim olmaya devam ediyor (Go 1999). Ülkenin kusurlu demokratik kurumları, kırılğan kurumlar, yolsuzluk, şiddet ve düşük sosyoekonomik performans tarafından baltalanıyor. Brillo (2012), politika yapımında elit kavramını ve bunun Filipinler'deki tikelci politikalarla olan bağlantılarını tartışıyor. Elit kavramı, yağmacı seçkinlerin yükselişinin devletin zayıflığına dönüştüğü zayıf devlet kavramsallaştırmasıyla ilişkilidir (Brillantes ve Fernandez 2011). Filipinler'in politika üretme kapasitesindeki düşüş, yüksek oranda seçkinler tarafından teşvik edilmektedir (Brillo 2012). Ülkenin politika oluşturmayı kavramsallaştırma kapasitesindeki eksiklik, genellikle elitlerin ele geçirdiği devlet ve/veya yabancıların egemenliğindeki devlet (hükûmetin politika kararı dış etkilere veya müdahalelere yöneliktir) terimleri altında rasyonalize edilir (Brillo 2012: 1).

⁵ “Demokratik standartların gerisinde kalan siyasi sistemler... Ne demokratik ne de otokratik bir yönetim biçimidir” (Berglund ve Berglund, 2017).

Hutchcroft ve Rocamora (2003), *Strong Demands and Weak Institutions: The Origins and Evolution of the Democratic Deficit in the Philippines* adlı kitaplarında, demokratik kurumların malları, özellikle de kamusal nitelikteki malları teslim edememesine ilişkin derinleşen hüsrani dile getirirler (Hutchcroft ve Rocamora 2003: 260). Kurumsal eksiklikler, Filipin demokrasisinin birçok tarihsel eksikliğinden kaynaklanabilir (Hutchcroft ve Rocamora 2003: 259). Herkese fayda sağlayabilecek bir demokrasi inşa etmenin temel görevi, daha güçlü siyasi partilerin oluşturulması yoluyla reformları ülkenin demokratik kurumlarına yönlendiren popüler taleplere dayanır (De Castro 2020, 2021, 2022). Amerikan dönemindeki tarihi miras, kitlelerin ve seçkinlerin demokratik kurumlar üzerindeki hegemonyasının dışlanmasına neden oldu (Abueva 1976). Ayrıca partiler ve seçim süreci, programlardan ziyade şahsiyetlerin egemenliğinde kalmaya ve yasama kurumları aynı siyasi klanların çoğunun alanı olmaya devam ediyor ve yasama süreci domuz fiçısı siyaseti⁶ ile patronaj siyaseti tarafından yönlendiriliyor (Hutchcroft ve Rocamora 2003: 284-285).

4. Siyasal Zaman Modeli ve Filipin Başkanları

Filipin cumhurbaşkanlığı, Asya Bölgesi'nde en eski demokratik sistemdir. İlk Filipin Cumhuriyeti'nin 1899'da göreve başlamasından bu yana 16 cumhurbaşkanı oldu. Filipinler'de bir başkanlık, devam eden bir rejim anlatısının bir öncesi veya devamı olabilir. Farklı tarihsel dönemlerdeki başkanları "siyasal zaman"ın paralel dilimlerine göre karşılaştırmak, onları lineer seküler zamana göre karşılaştırmaktan liderlik özelliklerini kavrama noktasında daha fazla benzerlik sağlayacaktır (Skowronek 2011: 18). Stephen Skowronek, başkanlığı kişisel özelliklere ve niteliklere göre değil rejim değişikliğinin yapısal kalıplarına ve rejim içerisindeki başkanların döngüsüne yani "siyasal zaman" modeline göre açıklar (Lieberman 2000: 274). Skowronek, siyasi kimlik ve fırsatla ilgili bu değerlendirmeleri siyasi otoritenin dört tipolojisiyle açıklar: Bunlar: (a) yeniden yapılanma siyasetini ortaya çıkarmaya çalışanlar, özellikle hâkim rejimin reddedilmeye hazır olduğu bir zamanda cumhurbaşkanı muhalefetten çıktığında; (b) ayrılık siyasetini açıklayanlar, bir başkanın başarısız ya da günün sorunlarıyla ilgisiz olarak sorgulanan bir rejime bağlı olduğu durumlarda; (c) eklemleme

⁶ Domuz fiçısı siyaseti (*pork-barrel politics*), yerel halkın belirli bir kişi veya partiye oy verme olasılığını artırmak için bir bölgede büyük miktarlarda para harcamayı ifade eder.

siyasetini tanımlayanlar, bir cumhurbaşkanının esnek bir rejime bağlı olduğu durumlarda; (d) öncelik politikasını belirleyenler, karşıt bir cumhurbaşkanı esnek bir rejim içinde iktidara geldiğinde (Skowronek 1997: 34-44). Siyasal zaman perspektifinden, Filipinli cumhurbaşkanları büyük reddediciler, önleyici liderler, ortodoks yenilikçiler ve ayrık liderler olarak kategorize edilebilir. Skowronek'e göre "Başkanlar, seleflerinin çalışmalarını hesaba katarak iktidara yükselişlerini son siyasi olaylar içinde konumlandırarak ve bu işlere müdahalelerine eşlik eden siyasi beklentileri değerlendirerek otoriteye teklifte bulunurlar." (Skowronek 2011: 18).

Teehankee (2016: 8), farklı tarihsel dönemlerdeki Filipinli cumhurbaşkanlarının liderlik, siyasi rejim ve kurumsal tasarım kalıpları açısından benzerlik sağladığını ve Filipinler başkanlığının siyasi anlatısının önceden var olan kurumsal düzenlemelerde somutlaştığını öne sürüyor. Skowronek (2011: 34), "Rejimin yeniden inşa için olgunlaştığı nadir fırsatlar dışında bir cumhurbaşkanı, yönetimin doğasını büyük ölçüde şekillendiren hâkim bir rejim içinde iktidara yükselir." Filipinli cumhurbaşkanları bu minvalde şu şekilde karakterize edilebilir: Reddetme ve yeniden yapılanma veya önceki rejimlere meydan okuyarak iktidara gelen ve sonunda yeni bir rejim inşa eden başkanlar (Roxas,⁷ erken dönem Marcos,⁸ Cory Aquino⁹ ve Duterte); büyük ön alıcılar veya önleyici liderler, hüküm süren bir rejime karşı çıkarlar ancak melez bir alternatifini tercih ederler (Garcia¹⁰ ve Estrada¹¹); mevcut bir rejimle isteyerek özdeşleşen ve onu ileriye taşımaya tamamen bağlı olan ortodoks ve yenilikçi başkanlar (Magsaysay¹² ve Ramos¹³) ve ayrık liderler, reddedilmeye hazır mevcut bir rejimle özdeşleşmiş kişilerdir. Sağlam bir rejime bağlılardır ancak rejim anlatısına uymayan eylemleri nedeniyle

⁷ Filipinler Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı (1946-1948).

⁸ Ferdinand Marcos Sr., 1965'ten 1986'ya kadar Filipinler'in 10. cumhurbaşkanı olan Filipinli bir politikacı, avukat, diktatör ve kleptokrattı.

⁹ 1986'dan 1992'ye kadar Filipinler'in 11. cumhurbaşkanı olarak görev yapan ilk kadın cumhurbaşkanı.

¹⁰ Filipinli öğretmen, şair, hatip, avukat, kamu görevlisi, politik ekonomist, gerilla ve Filipinler'in sekizinci başkanı olan Commonwealth askerî lideri (1957-1961).

¹¹ Joseph Ejercito Estrada, Filipinli bir politikacı ve eski aktör. Filipinler'in 13. cumhurbaşkanı olarak görev yaptı (1998-2001).

¹² 30 Aralık 1953'ten 17 Mart 1957'de bir uçak kazasında ölene kadar Filipinler'in 7. cumhurbaşkanı olarak görev yapan Filipinli devlet adamı.

¹³ 1992'den 1998'e kadar Filipinler'in 12. başkanı.

senaryo dışı kalırlar (Quirino,¹⁴ Macapagal,¹⁵ son dönem Marcos ve Benigno Aquino¹⁶).

4.1. Retçiler: Manuel Roxas, Erken Dönem Ferdinand Marcos, Corazon Aquino ve Rodrigo Duterte

Manuel Roxas, Filipinler tarihindeki bağımsızlık sonrası ilk başkanlık rejimi kurucusudur. Roxas, Milliyetçi Parti'nin Eski Muhafızları'nın kırk yıllık muhafazakâr milliyetçiliğini başarıyla çürütmüştür. ABD ile yapılan Soğuk Savaş ittifakı, Filipinler Üçüncü Cumhuriyeti'nin neokoloniyal elit demokrasi rejiminin temelini atmıştır (Thompson 2016; Teehankee 2016). Öte yandan Ferdinand Marcos, Üçüncü Cumhuriyet'e egemen olan oligarklara meydan okuyarak ve onların yerine teknokratları, yandaşlarını ve orduyu koyarak otoriter “yeni toplum”un kurulmasını meşrulaştırdı (Teehankee 2016; Timberman 2019). Ferdinand Marcos, Manuel Roxas tarafından kurulan savaş sonrası neo-sömürge rejiminde yükseldi. Commonwealth döneminde, babasının siyasi rakibine suikast düzenlemekle suçlanan Marcos, Filipinler Üniversitesi'nde parlak bir hukuk öğrencisi olarak zaten bir dereceye kadar ün kazanmıştı. Baro sınavlarında en yüksek notları alan Marcos, yargıtay kararıyla beraat etti. Marcos, yeni sömürgeci rejim siyasetinin saflarından, Temsilciler Meclisi'ndeki üç dönemden sonra Senato'ya seçilerek başkan olarak hizmet etmeye kadar yükseldi. Siyasi kariyeri boyunca Marcos, Liberal Parti'nin ve Roxas'ın Soğuk Savaş rejiminin sadık bir savunucusu olmuştu. Marcos, 1965'te ilk başkanlığını yaptı ve 1969'da eşi görülmemiş bir şekilde ikinci dönemi kazandı. Aşırı seçim harcamaları, oy satın alma, yıldırma ve sahtekarlık suçlamaları arasında yeniden seçildi. Yeni bir yetkiyle donanmış ancak kötüleşen bir seçkinler arası çatışma, bocalayan bir ekonomi, işçilerin, çiftçilerin ve öğrencilerin kitlesel seferberliği ve yeniden canlanan bir komünist isyanla karşı karşıya kalan Marcos, otoriter rejiminin temellerini atmaya başladı. 21 Eylül 1972'de Marcos, “cumhuriyeti kurtarmak” ve “yeni bir toplum inşa etmek” için sıkıyönetim ilan etti (De Dios 1988; Martinez 1984). Eski ev hanımı Corazon “Cory” Aquino da Marcos diktatörlüğünü devirmek ve Beşinci Cumhuriyet'in reformist rejimi altında seçkin

¹⁴ Elpidio Rivera Quirino, 1948'den 1953'e kadar Filipinler'in 6. cumhurbaşkanı olarak görev yapan Filipinli bir avukat ve politikacıydı.

¹⁵ 2001'den 2010'a kadar Filipinler'in 14. başkanı.

¹⁶ PNoy, 2010'dan 2016'ya kadar Filipinler'in 15. cumhurbaşkanı olarak görev yapan Filipinli bir politikacıydı.

demokrasinin restorasyonunun yolunu açmak için “halk gücü”¹⁷ güçlerini bir araya getirdi (Teehankee 2016). Marcos’un devrilmesinden sonra cumhurbaşkanı olarak atanan Corazon Aquino, merkezî otoriter iktidar yapısının parçalanmasına ve sıkıyönetim kanununun restorasyonuna adanmış bir “reformist rejime” sekiz aşamalı bir demokratik geçişin ilk aşamasına başkanlık etti. Bu aşamalar merkezî otoriter güç yapısının dağıtılmasına ve sıkıyönetim öncesi demokratik kurumların restorasyonuna ilişkindi. Ağzı bozuk ve başına buyruk bir belediye başkanı olan Rodrigo Duterte’nin cumhurbaşkanlığına seçilmesi de büyük ölçüde bir ret olarak görülmüştür. Diğer retçiler gibi Duterte de seçkin demokrasiye ve emperyal Manila’ya meydan okumuştur (Stosic ve diğerleri 2016; Teehankee 2016).

Manila dışındaki büyük bir şehrin belediye başkanı olarak ilk kez bir başkanlık koltuğuna oturan Duterte’nin federal sistem çağrıları, özellikle doğduğu yer olan Güney Mindanao’da sıkça rastlanan “Emperyal Manila’ya karşı” söylemine dayanmaktadır. Ülkenin ortasındaki Visayas adalarına kadar uzanan bu güçlü söylem, bölgesel tabanın yanı sıra, bir “yasa ve düzenin” acımasız ve acil bir şekilde uygulanması çağrılarının yankılandığı Manila’daki seçmenlere güçlü bir şekilde hitap ediyordu. Yarışa geç girmesine rağmen Duterte’ye seçmen desteğinin hızla artırması, orta sınıf arasında kamu düzeninin bozulmasına karşı bastırılmış öfke ve artan uyuşturucu bağımlılığı konusundaki endişelerle ilgiliydi. Duterte’nin anketlerdeki yükselişi, Aquino yönetiminin reformist gündeminin sınırlarıyla ilgili hayal kırıklığı ve öfkeyle ancak daha genel olarak Fidel Ramos ve Corazon Aquino’ya kadar uzanan iyi yönetişime dayan reformist rejimlerin başarısızlığıyla ilgiliydi.

4.2. Ön Alıcılar: Carlos Garcia ve Joseph Estrada

Carlos P. Garcia ve Joseph E. Estrada ön alıcı ya da önleyici liderler olarak kabul edilirler. Garcia’nın “Filipinli İlk Politikası”¹⁸, yeni sömürgeci bir rejimin ortasında yeniden dirilen bir milliyetçilik olarak nitelendirildi. Kitleleri çok iyi yönetebilen lider Joseph Estrada, yoksullar arasındaki muazzam popüleritesini, yönetici seçkinlere reformist rejimde, kendi

¹⁷ EDSA Devrimi veya Şubat Devrimi olarak da bilinen Halkın Gücü Devrimi, 22-25 Şubat 1986 tarihleri arasında Filipinler’de, çoğunlukla Metro Manila’da bir dizi popüler gösteriydi.

¹⁸ Filipinlilerin kendi ulusal ekonomilerine büyük ve baskın bir katılım elde etmeleri, sonuna kadar ulusal bir çabadır.

oyunlarında meydan okumak için seferber etti. Showrenek (2011) ve Teehankee'nin (2016: 320-321) vurguladığı gibi önleyici cumhurbaşkanları, sıradan insanları sömürgeci veya yeni sömürgeci tahakküme karşı harekete geçirmek için milliyetçi özelemleri kullanırlar (Thompson 2016; Teehankee 2016). Seçkin demokrasi ile karakterize edilen bir rejimde, Joseph Estrada, önceki liderlerin sosyal reformları başlatma ve demokrasiyi pekiştirme konusundaki başarısızlığının ortasında, ezilenlerin oylarını kazanmak için popülizme yönelmiştir. Estrada, başlangıçta yoksul çoğunluğa geleneksel oligarşinin adaletsiz denetim sistemini ortadan kaldırmak için çok ihtiyaç duyulan sosyal reformları sürdüreceği umudunu verdi. 1998 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yoksullarla yakınlığının gücüyle büyük bir farkla kazanan popüler aksiyon filmi yıldızı-politikacı, başkanlık kampanyasında “Erap para sa mahirap (Erap¹⁹ yoksullar içindir)” sloganını kullanmıştır. Yapay olarak yarattığı “Robin Hood” imajını, bir aksiyon yıldızı olarak parlattı ve güçlü bir sömürgecilik karşıtı milliyetçilik söylemiyle süsledi ve bu hızlı yükselişi ona başkanlığı kazandırdı. Ancak 1986 sonrası dönemde en geniş seçim marjı ile seçilmesine rağmen Estrada, gücün kötüye kullanılması, müsrif bir yaşam tarzı ve yolsuzluk iddialarıyla boğuşmuştur. Bu, onun görevden alınmasına ve ardından 2001’de ikinci bir halk iktidarı ayaklanmasıyla görevden alınmasına yol açtı. Ancak hem Garcia hem de Estrada, başkanlıkları altındaki büyük yolsuzluk iddialarının ortasında düştü (Teehankee 2016: 295-296).

4.3. Ortodoks ve Yenilikçiler: Ramon Magsaysay ve Fidel Ramos

Başkan Magsaysay ve Başkan Ramos, ortodoks ve yenilikçi liderlerin örnekleriydi. Soğuk Savaş sırasında Magsaysay, siyasi bağlantılarını değiştirdi ve Quirino’yu yenmek için Milliyetçi Parti’nin Eski Muhafızları’yla ittifak kurdu ve yeni rejiminin çöküşünü engelledi (Thompson 2016: 3-4; Teehankee 2016: 299-300). Fidel Ramos ise Corazon Aquino ve reformist rejimin getirdiği siyasi reformların geliştirilmesine hizmet eden ekonomik reformları uyguladı (Teehankee 2016: 300).

¹⁹ Erap, Estrada’nın kendisi için kullanılan lakabıydı.

4.4. Ayrık Liderler: Elpidio Quirino, Ferdinand Marcos'un son dönemi, Gloria Macapagal-Arroyo ve Benigno Aquino III

Marcos (son dönemi), Arroyo ve Aquino III ve Quirino gibi ayrık liderler, bağlı oldukları rejimin en savunmasız olduğu zamanlarda iktidara geldiler. Elpidio Quirino, Amerikan yanlısı Roxas'ın mantıklı halefiydi ve onun dönemi İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomik ve toplumsal düzeni yeniden inşa ile geçti. Ferdinand Marcos'un uzun iktidar saltanatının ikinci kısmı, ilk yıllarının canlılığı ve vaadine kıyasla solgundu. Marcos'un otoriter yönetimi, yandaşlarının ve teknokratlarının hükümetin bir parçası olarak ortaya çıkmasının yolunu açtı. Marcos'un başkanlığı özellikle sıkıyönetim sırasında şiddet ve istismarla birleşen tartışmalarla doluydu. Gloria Macapagal Arroyo'nun iktidara yükselişi, ikinci halk iktidarı devriminin zirvesindeki Estrada'ya yönelik rüşvet ve yolsuzlukla ilgili tartışmalar ve suçlamalarla ilişkilendirilebilir. Ancak tıpkı Estrada gibi Arroyo da yönetimi sırasında bir meşruiyet krizini tetikleyen yolsuzluk ve seçim sahtekarlığıyla suçlandı. Aquino III, iyi yönetim kampanyası ve "Kung walang, walang mahirap" (yolsuzluk yok, yoksulluk yok) şeklindeki reformist anlatı ile iktidara geldi. Teehankee'ye (2016: 311-312) göre Aquino III'ün kurumsallaşmış yolsuzluk ve siyasi kayırmacılık gibi iki önemli sorunu dizginleyememesi, ülkedeki büyük yoksulluk sorununu yönetebilme yeteneğini sınırlamıştır. Daha da kötüsü, yolsuzlukla mücadele gündemini zorlamak için domuz fıçısı siyaseti gibi kayırmacı stratejilerin seferberliği, iyi yönetim söyleminin sınırlarını ortaya çıkarmıştır. Aquino III'ün bir araya getirdiği yönetim koalisyonu annesinininkine benziyordu, "*geleneksel oligarklar, büyük şirketler, askerî isyancılar, orta sınıf profesyoneller, insan hakları aktivistleri ve yeni politikacıların patlayıcı bir karışımı*" (Velasco 1997: 100). Annesi gibi Aquino III de yerine getiremediği, iyi yönetişime yönelik hızlı reformların beklentileriyle iktidara geldi. Yönetimini, Marcos sonrası cumhurbaşkanları arasında en yüksek popülerlik derecesiyle sonlandırırken onun başkanlığı post-otoriter reformist rejimin kırılma noktalarını ve çelişkilerini görünür kılmaya işlevi görmüştür. Bu çelişkiler, "iyi liderliğe" dayanan ciddi kurumsal reformları sürdürme konusundaki ilgisizliği, yoksulların ve orta sınıfın günlük durumuyla ilgilenmemesi, seçkinler arası rekabetin yoğunlaşmasını ve yerleşik siyasi ve sosyoekonomik seçkinler arasındaki genel "her zamanki gibi iş" tavrı gibi örneklendirilebilir (Thompson 2014). Yönetiminin ilk yarısında Noynoy Aquino'nun Fidel Ramos gibi başarılı bir "ortodoks yenilikçi" olacağı ve annesinin kurduğu rejimi yeniden canlandıracağı umulmuştu.

Bunun yerine, yönetiminin ikinci yarısı post-otoriter reformist rejim ve onun savunduğu iyi yönetim anlatısının sona ereceği mesajını vermiştir.

4.5. Başkanlık Liderliğinde Bağlam ve Davranış

Rejimler, başkanları şekillendirdiği kadar başkanlar da rejimleri şekillendirir. Başkanlık liderliğine ilişkin aktörel bakış; liderlik, itibar, prestij, algı ve önyargı gibi kişisel niteliklere öncelik verme eğilimindedir. Bu görüş aynı zamanda başkanlık karakterinin şekillenmesinde psikolojik mizacın önemini de vurgulamaktadır. Öte yandan yapısal görüş, odağı kişisel özelliklerden ve niteliklerden kurumların, çıkarların ve fikirlerin yapısal konfigürasyonuna kaydırır. Başkanlık tarzından başkanlık rejimlerine bir bakış değişikliğidir. Bir başkan, mevcut bir rejime bağlı veya muhalif olarak iktidara gelir. Görevdeki başkanın rejim yönelimi, başkanlık yönetiminin doğasını büyük ölçüde belirler. Bu rejim yönelimlerinin tekrarı, seküler zamandan ayırt edilebilen siyasal zaman modelinde başkanlık liderliği için yapılandırılmış bir bağlam sağlar. Seküler zaman, başkanlıkların kronolojik ve tarihsel sıralamasıdır, siyasal zaman ise başkanlık rejimlerinin tekrar eden modelini ifade eder. Bir önceki cumhurbaşkanlığı gibi aynı davranış kalıplarını göstermiştir, başkanlar kendi başkanlıklarını yaparlar ama yine de istedikleri gibi yapamazlar. Başkanlar, biçimlendirmeye veya şekillendirmeye çalıştıkları rejimlerin aynı zamanda ürünleridir. Mevcut bir rejimin baskın anlatısını, yönetim koalisyonunu veya kurumsal tabanını yenileme veya önleme seçeneğine sahiptirler. Nadir durumlarda, onu reddetme ve yeniden inşa etme fırsatına da sahiptirler. Filipinler, ABD başkanlık sistemindeki aynı tarihsel sürekliliği tam olarak göstermemektedir. Bununla birlikte bu makale, her bir başkanlık döneminin kendi demokratik kurumlar söylemini ve anlatısını nasıl sergilediğini incelemektedir. Bu makale, tarihsel anlatının siyasal zaman modeliyle, kurumlardaki değişim ve sürekliliğin nasıl ve neden meydana geldiğine dair daha iyi bir görüş sunduğunu gözlemlemiştir. Filipinler örneğinde, demokratik kurumlardaki süreklilikler ve değişimler, tarihsel bağımlılığın her bir başkanlık dönemindeki siyasal çerçevelerin seçimlerini nasıl etkilediğine bir örnek olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Abueva, J. V. (1976). Filipino Democracy and the American Legacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*.
- Arugay, A. A., & Slater, D. (2019). Polarization Without Poles: Machiavellian Conflicts and the Philippines' Lost Decade of Democracy, 2000–2010. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 122-136.
- Bello, W. (2017). The Spider Spins His Webs: Rodrigo Duterte's Ascend to Power. *Philippine Sociological Review*, 65(Special), 19-47.
- Bölükbaşı, H. T., & Yıldırım, D. (2022). Institutions in the politics of policy change: who can play, how they play in multiple streams. *Journal of Public Policy*, 1-22.
- Brillantes, A. B., & Fernandez, M. T. (2011). Restoring Trust And Building Integrity In Government: Issues And Concerns In The Philippines And Areas For Reform. *International Public Management Review (IPMR)*, 12(2).
- Brillo, B. B. (2012). A Theoretical Review on Philippine Policy Making: The Weak State-Elitist Framework and the Pluralist Perspective. *Philippine Quarterly of Culture and Society*, 39(1).
- Buszynski, L. (2002). Realism, Institutionalism, And Philippine Security. *Asian Survey*, 42(3), 483-501.
- Catholicism in the Philippines | *Religion and Public Life at Harvard Divinity School*. (n.d.). Retrieved June 5, 2022, from <https://rpl.hds.harvard.edu/faq/catholicism-philippines>
- Cerna, L. (2013). The Nature of Policy Change and Implementation: A Review of Different Theoretical Approaches. Organization for Economic Co-Operation and Development. Retrieved June 03, 2022, from <https://www.oecd.org/education/ceri/The%20Nature%20of%20Policy%20Change%20and%20Implementation.pdf>
- De Castro, R. (2020). From appeasement to soft-balancing: the duterte administration's shifting policy on the South China Sea imbroglio. *Asian Affairs: An American Review*, 1-27.
- De Castro, R. (2021). Challenging China's Maritime Expansion in the South China Sea from the Aquino to the Duterte Administrations. *East Asian Policy*, 13(3), 19-36.
- De Castro, R. (2022). Caught Between Appeasement and Limited Hard Balancing: The Philippines' Changing Relations With the Eagle and Dragon. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 1-21.
- Dolowitz, D., & Marsh, D. (1996). Who learns from whom: a review of the policy transfer literature. *Political Studies*, 343-357.

- Duffield, J. (2007). What Are International Institutions? *International Studies Review*, 9(1), 1-22.
- Finnemore, M., & Sikkink, K. (2001). Taking Stock: The Constructivist Research Program in International Relations and Comparative Politics. *Annual Review Political Science*, 4, 391-416.
- Go, J. (1999). Colonial Reception and Cultural Reproduction: Filipino Elite and United States Tutelary Rule. *Journal of Historical Sociology*, 12(4).
- GOVPH. (2014, April 28). Frequently Asked Question on EDCA. *Department of Foreign Affairs*. <https://dfa.gov.ph/dfa-releases/2693-frequently-asked-questions-faqs-on-the-enhanced-defense-cooperation-agreement>.
- Heclo, H. (2010). *Modern Social Politics in Britain and Sweden: From Relief to Income Maintenance*. ECPR Press.
- Heydarian, R. J. (2017). *The Rise of Duterte: A Populist Revolt Against Elite Democracy*. Springer Singapore.
- Hooghe, L., & Marks, G. (2003). Unraveling the central state, but how? Types of multi-level governance. *American Political Science Review*, 97(2), 233-243.
- Hutchcroft, P., & Rocamora, J. (2003). Strong Demands and Weak Institutions: The Origins and Evolution of the Democratic Deficit in the Philippines. *Journal of East Asian Studies*, 3(2), 259-292.
- Jacobson, H. (2000). International Institutions And System Transformation. *Annual Reviews Political Science*, 3, 149-166.
- Keohane, R. (1988). International Institutions: Two Approaches. *International Studies Quarterly*, 32(4), 379-396.
- Koremenos, B., Lipson, C., & Snidal, D. (2001). The Rational Design of International Institutions. *International Organization*, 55(4), 761-799.
- Kuhonta, E. M., & Truong, N. (2020). *The Institutional Roots of Defective Democracy in the Philippines*. Cambridge Core, 153-178.
- Lægreid, P., & Christensen, T. (Eds.). (2002). *New Public Management: The Transformation of Ideas and Practice*. Ashgate.
- Lenz, T., Bezuijen, J., Hooghe, L., & Marks, G. (2014). Patterns of International Organization: Task Specific vs. General Purpose. *Politische Vierteljahresschrift*, 49, 131-156.

- Lenz, T., & Burilkov, A. (2017). Institutional Pioneers in World Politics: Regional Institution Building and the Influence of the European Union. *European Journal of International Relations*, 23(3), 654-680.
- Lieberman, A., Hopkins, D.W., Hargreaves, A., & Fullan, M. (Eds.). (2014). *International Handbook of Educational Change: Part Two*. Springer Netherlands.
- March, J., & Olsen, J. (1998, Autumn). The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization at Fifty: Exploration and Contestation in the Study of World Politics*, 54(4), 943-969.
- Nepomuceno, P. (2021, September 30). PH-US Mutual Defense Treaty revisions 'tricky': Lorenzana. *Philippine News Agency*. Retrieved June 5, 2022, from <https://www.pna.gov.ph/articles/1155199>
- Neumann, H. (2010). Identity-building and Democracy in the Philippines: National Failure and Local Responses in Mindanao. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 29(3).
- Ott, M. (n.d.). Plumbing the Past: The Impact of History on Philippine Institutions and Democracy. *Wilson Center*. Retrieved June 5, 2022, from <https://www.wilsoncenter.org/event/plumbing-the-past-the-impact-history-philippine-institutions-and-democracy>.
- Ovodenko, A., & Keohane, R. (2012). Institutional Diffusion in International Environmental Affairs. *International Affairs*, 88(3), 523-541.
- Philippines renews key military agreement with the United States. (2021, July 30). *CNN*. <https://edition.cnn.com/2021/07/30/asia/philippines-us-visiting-forces-agreement-intl-hnk-ml/index.html>.
- Pierson, P. (2004). Increasing returns, path dependence and the study of politics. *American Political Science Review*, 94(2), 251-267.
- Pork-Barrel | definition in the Cambridge English Dictionary. (2022, June 1). *Cambridge Dictionary*. Retrieved June 5, 2022, from <https://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/pork-barrel>.
- Ramos, C. G. (2020). Change without Transformation: Social Policy Reforms in the Philippines under Duterte. *Development and Change*, 1-21.
- Rhodes, R., & Marsh, D. (1992). New directions in the study of policy networks. *European Journal of Political Research*, 21(1-2), 181-205.

- Robles, A. C. (2017, October 15). The anti-democratic legacy of Spanish and US colonialism in the Philippines. *dandc.eu*. Retrieved June 5, 2022, from <https://www.dandc.eu/en/article/anti-democratic-legacy-spanish-and-us-colonialism-philippines>.
- Sabatier, P. (2005). Reform and change in higher education: analyzing policy implementation. In M. Kogan, A. Amaral, & Å. Gornitzka (Eds.), *Reform and Change in Higher Education: Analysing Policy Implementation* (pp. 17-34). Springer.
- Santillan, N. M. (2018). Duterte's Presidency: New Politics, Same Politicians. *Social Ethics Society Journal of Applied Philosophy*, (Special Issue), 161-180.
- Searle, J. R. (2015). John R. Searle, Seeing Things as They Are: A Theory of Perception. *PhilPapers*. Retrieved June 6, 2022, from <https://philpapers.org/rec/SEASTA>.
- Shearer, J., Abelson, J., Kouyate, B., Lavis, J., & Walt, G. (2016). Why do policies change? Institutions, interests, ideas and networks in three cases of policy reform. *Health Policy and Planning*, 31(9), 1200-2011.
- Shipan, C., & Volden, C. (2008). The mechanisms of policy diffusion. *American Journal of Political Science*, 52(4), 840-857.
- Simmons, B., & Martin, L. (2013). International Organizations and Institutions. In W. Carlsnaes, T. Risse, & B. A. Simmons (Eds.), *Handbook of International Relations*. SAGE Publications.
- Skowronek, S. (2011). *Presidential Leadership in Political Time: Reprise and Reappraisal*. University Press of Kansas.
- Stein, A. (2008). Neoliberal Institutionalism. In C. Reus-Smit, A. & D. Snidal (Eds.), *The Oxford Handbook of International Relations*. Oxford University Press.
- Stosic, S., Markovic, L., & Smith, A. (2016). Early Spanish Reign Over The Philippines: Social And Spritual Remodeling. *The Journal of International Civilization Studies*, I(II-Winter), 187-202.
- Teehankee, J. c. (2016). Weak State, Strong Presidents: Situating the Duterte Presidency in Philippine Political Time. *Journal of Developing Societies*, 32(3), 293-321.
- Thelen, K. A., Thelen, P. o. P. S. K., & Streeck, W. (Eds.). (2005). *Beyond Continuity: Institutional Change in Advanced Political Economies*. Oxford University Press.
- Thompson, M. R. (2016). The Early Duterte Presidency in the Philippines. *Journal of Current Southeast Asian Affair*, 3(Special Issue), 3-14.

- Timberman, D. G. (2019, January 10). Philippine Politics Under Duterte: A Midterm Assessment. *Carnegie Endowment for International Peace*. Retrieved June 5, 2022, from <https://carnegieendowment.org/2019/01/10/philippine-politics-under-duterte-midterm-assessment-pub-78091>
- Wendt, A. (2012). *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press.
- What the Philippines tells us about democracy | World Economic Forum. (2014, May 22). *The World Economic Forum*. Retrieved June 5, 2022, from <https://www.weforum.org/agenda/2014/05/philippines-democracy-east-asia-2014/>.
- Young, O. (1982). Regime dynamics: the rise and fall of international regimes. *International Organization*, 36(2), 277-297.

ENDONEZYA VE FİLİPİNLER'DE YÜKSELEN POPÜLİZM: JOKOWİ VE DUTERTE ÖRNEĞİ

Hadza Min Fadhli ROBBY¹

Giriş

Hem dünya hem de Güneydoğu Asya Bölgesi'ndeki siyasetin durumu genel olarak ele alındığında popülizmin bir siyaset biçimi olarak daha meşhur bir hâle geldiği göze çarpmaktadır. Popülist siyaset tarzı, sadece gelişmekte olan ülkelerde değil özellikle gelişmiş demokrasilere sahip ülkelerde de oldukça sık kullanılmaktadır. ABD'de Donald Trump ve Macaristan'da Viktor Orban gibi popülist liderlerin yükselişi, gelişmiş demokrasilerdeki örnekler olarak gösterilebilir. Bu durum bize popülist siyaset tarzının sadece ekonomik ve sosyal eşitsizliklerden kaynaklanmadığını gösterir. Dahası, popülizm artık bir kimlik sorunu hâline gelmiştir. Son yıllarda Asya ülkelerinde yükselen popülizm, siyaset tarzı kimlik sorunu üzerinden gelişmeye devam etmektedir. Örneğin Hindistan'da, Başbakan Narendra Modi hükûmeti Hindutva (Hindu ulusçuluğu) ideolojisine dayalı popülist bir siyaset izlemiştir. Modi hükûmeti, Trump'un ABD'de uyguladığı gibi, bir etniğe ve bir dine göre kendi siyaset anlayışını uygulamaya çalışmıştır.

Güneydoğu Asya'nın en önemli ülkelerinden olan Endonezya ve Filipinler'de, özellikle son 10 yılda demokratikleşme ve demokrasi kalitesi konusunda gerileme yaşanmaktadır. 1980'li yıllarda Filipinler Cumhuriyeti'nde demokrasi rüzgârı EDSA/Halkın Gücü Devrimi (*Epifanio de los Santos Avenue/People Power Revolution*) hareketiyle başlamıştır. Endonezya'da ise 1990'lı yıllarda *Reformasi* hareketiyle birlikte başlayan demokratikleşme süreci 30 yıllık Endonezya'yı yöneten Suharto'yu devlet başkanlığından etmiştir. Ancak iki ülkede de demokratikleşme süreci devam ederken yaşanan ekonomik krizler, toplum çatışmaları ve siyasi

¹ Öğretim Görevlisi, Endonezya İslam Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, 183230101@uii.ac.id, ORCID: 0000-0003-3439-1743.

istikrarsızlıklar nedeniyle demokrasilerinin kalitesi yıllar geçtikçe gerilemiştir. *Freedom House*'un verilerinde, Endonezya'nın demokrasi kalitesi 1998 yılında yarı-özgür statüsünde nitelendirilirken 2022 yılındaki verilerinde hâlâ yarı-özgür statüsünde nitelendirmektedir. 1989 yılında özgür statüsüne sahip olan Filipinler ise 2022 yılında yarı-özgür statüsüne gerilemiştir (Freedom House 2022a; 2022b).

Bu yazı, Endonezya ve Filipinler'de demokratikleşme sürecinin gerilemesinin sebeplerinden biri olan popülizmi daha derinden analiz etmeye çalışmaktadır. İlk olarak siyasi bir vaka olarak popülizmin Güneydoğu Asya Bölgesi'nde nasıl ortaya çıkıp geliştiği açıklanacaktır. Güneydoğu Asya Bölgesi'ndeki popülizm vakası, sanıldığından daha erken dönemlerde ortaya çıkmış ve Güneydoğu Asya siyaset tarzlarını ve siyaset sistemlerini etkilenmiştir. İkinci olarak bu yazıda, hem Endonezya'da hem de Filipinler'de popülizmin her iki ülkenin siyaset sistemi içerisinde nasıl yer aldığı incelenecektir. Benzer siyasi tecrübelerle sahip olmalarına rağmen Endonezya ve Filipinler'deki popülizm vakaları farklı konjonktürlerde gerçekleşmiştir. Bu nedenle, Endonezya ve Filipinler, kendilerine has bir popülizm tecrübesi yaratmışlardır. Bu yazının en sonunda, Filipinler başkanlık seçimi sonrasında Filipinler Cumhuriyeti'nin devlet başkanlığı koltuğunu yeniden kazanan Marcos Hanedanı'nın yükselişi analiz edilecektir. Yazının son kısmında Filipinler başkanlık seçimi ve 2024 yılındaki Endonezya başkanlık seçiminde karşılaşılabilecek olası sorunlar ve alınabilecek dersler anlatılacaktır.

Güneydoğu Asya'da Popülizm: Avrupa ve Latin Amerika'dan Farkı

Siyasal bir strateji olarak popülizm,² Avrupa ve Latin Amerika'da daha çok gelişim gösterip görülmesine rağmen Asya'da da sıklıkla rastlanmaktadır. Siyasal bir strateji olarak popülizm, ilk olarak Latin Amerika'da *caudillo* liderlerinin yükselmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. *Caudillo* liderler, genellikle asker kökenli olup siyasi görevleri üstlenmektedir. *Caudillo* liderler, siyasi görevlerini yaparken halk karşısında kendilerini üstün görmüştür (Wolf ve Hansen 1967). Ayrıca *caudillo* liderler, muhafazakâr bir

² Popülizmin çeşitli tanımları vardır. Ancak bu makale, Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe tarafından geliştirilen popülizmin tanımını takip edecektir. Laclau ve Mouffe'un popülizm tanımı, Güneydoğu Asya'daki özellikle Endonezya ve Filipinler'deki siyasi bağlama uygundur. Laclau ve Mouffe, popülizmi, halkları boş işaretler (*empty signifier*) olarak yerleştiren, insanların tanımlanabileceği ve anlamlarının belirli aktörler (popülist siyasiler) tarafından inşa edildiği siyasi bir vaka olarak tanımlamaktadır (Thomassen 2016).

ideolojiden ilham alarak merkeziyetçiliği savunup kendi siyasi sistemlerini inşa etmeye çalışmıştır. 19. yüzyılın başlarında uygulanmış *caudillo* siyaset sistemi, 21. yüzyılın başlarında da Latin Amerika ülkelerinde tekrar uygulanmaya başlamıştır (Vacano 2019).

Avrupa’da ise popülizm, Rus Çarlığı’nın egemenliğe karşı çıkan *narodnichestvo* hareketiyle (Rusya tarzı popülist hareket) halk adına halkı savunup Çarlık ve onun bürokratik sistemine karşı mücadele etmiştir. *Narodnichestvo* hareketi, Marx’ın siyasi görüşlerinden etkilenecek halk komünleri oluşturmayı hedeflemiştir. Ancak bu *narodnik* hareketi Bolşevik Devrimi sırasında Bolşevikler tarafından püskürtülmüştür (Belfer 1978). *Narodnik* hareketiyle beraber, 19. yüzyılın sonunda Fransa’da *Boulangism* hareketi gelişmiştir. *Boulangism* hareketi, *caudillo* liderlerinde olduğu gibi asker kökenli siyasiler tarafından başlatılmıştır. *Boulangism* hareketi, muhafazakârlığa dayalı bir ideoloji izleyerek *Revanche* (intikam), *Revision* (revizyon), *Restoration* (yenileme) prensiplerini Fransız siyaset sistemine getirmiştir (Hutton 1976). Ancak *Narodnik* hareketinde olduğu gibi *Boulangism* hareketi de pek fazla varlığını sürdürememiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ve Latin Amerika’da popülizm farklı biçimlerle geliştirilmiştir. Bu fark aslında ideoloji farklılığından kaynaklanmıştır. 1950’li yıllar başında, İtalya ve Fransa’da bazı sağ eğilimli siyasi hareketler popülist siyaset tarzını takip etmeye başlamıştır. Bu hareketler, elit siyasi liderlere ve yabancılara karşı nefret besleyerek, yerlilik vurgusu yaparak halkları harekete geçirmiştir. Avrupalılaştırma süreci ile birlikte, bu popülizm hareketi yerel halklardan daha fazla destek almaya başlamıştır. Çok kültürlülüğü ve yerliliği savunan Avrupalılaştırma, ulusal egemenliği ve yerliliği tehlikeye soktuğu için sağ eğilimli popülist hareketler tarafından bir tehdit olarak görülmüştür. Sağ eğilimli popülizm, genellikle Fransa ve İspanya gibi muhafazakâr Katolik ülkelerde yükselmeye devam etmiştir. Ayrıca bu sağ eğilimli popülizm, liberal demokrasi karşıtı söylemleri ile daha çok bilinmektedir. Bu eğilim özellikle Fransa’daki Ulusal Birlik hareketi örneğinde gözlemlenebilir. Diğer yandan, özellikle Soğuk Savaş sonrası yıllarda sol eğilimli popülizm yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Sağ eğilimli popülizmden farklı olarak Avrupa’da gelişen sol eğilimli popülizm, çoğunlukla neo-liberal siyasi sistemi eleştirerek halk adına geleneksel siyasi elitlere karşı mücadele etmiştir (Stockemer 2019, 5-6).

Latin Amerika Bölgesi'nde ise popülizm farklı bir biçimde ortaya çıkmıştır. Guillermo O'Donnell (1973)'e göre, Latin Amerika ülkeleri otoriterizm sistemini iki farklı şekilde uygulamıştır. Bu otoriterizmin iki türü, bürokratik otoriterizm ve popülist otoriterizmdir. Bürokratik otoriterizm, bürokratlar ve teknokratlar tarafından otoriter bir siyasi sistemin geliştirilmesine odaklanır. Bürokratlar ve teknokratlar, genellikle askerlerle birlikte hareket ederek popülist olmayan bir ekonomik ve siyasi istikrar programı uygulamayı amaçlamaktadır. Bu popülist olmayan program, yalnızca üst sınıf ve orta sınıf bürokratları içerdiği için kalkınma sürecine dâhil olmayan alt sınıflarda gerici bir tepki uyandırır. Şili'de Pinochet'nin başkanlığı sırasında uygulanan bürokratik otoriterlik siyaseti, bir ekonomik ve siyasi istikrar dönemi getirmiştir. Ancak bu ekonomik ve siyasi istikrar dönemi, bürokratlar tarafından inşa edilen ekonomik sistemin dışında kalanlara fayda sağlamamıştır (Ma 1999).

Uygulanan bu bürokratik otoriterizm dışında popülist otoriterizm de hayata geçirilmiştir. Popülist otoriterizm siyaseti, ordu, üst sınıf bürokratlar ve alt ekonomik seviyelerdeki insanlar arasındaki siyasi koalisyonlar ve iş birlikleri nedeniyle Latin Amerika siyasetinde etkili olmuştur. Bu bağlamda asker ve üst sınıf bürokratlar, halka zarar veren "elitist siyasete karşı" söylemini kullanarak toplumun alt sınıflardan destek almaya çalışmıştır. Juan Peron döneminde Arjantin'deki işçi hareketleri, sosyal demokrasi eğilimini benimsediği için Juan Peron'u destekledi. Ancak burada Peron'un sosyalist ideolojik eğilimi, sosyalist siyasi fikirlerine resmî bir bağlılığa sahip olduğu anlamına gelmez (Adelman 1992). Tam aksine Peron'un popülizm tarzı, Arjantin aile merkezli toplumsal sistemin önemini vurgulayan bazı muhafazakâr ahlaki değerleri de kapsamıştır. Benzer bir yaklaşım, iş adamlarının ve yabancı sermayecilerin çıkarlarına karşı cunta generallerin çiftçilerin gündemine sempati duyduğu Paraguay örneğinde de görülebilmektedir (Sondrol 2007).

Bu bağlamda, Latin Amerika'dan ve Avrupa'dan farklı olarak Asya ve Güneydoğu Asya'da gelişmeye devam eden popülizmi nasıl görmeliyiz? Avrupa'da olduğu gibi Asya'da ve Güneydoğu Asya'da da popülizm, demokratikleşme sürecine ve demokratik sisteme karşı oluşturulan güvensizlik algısıyla yayılmaktadır. Bu güvensizlik algısı, popülist liderler tarafından yaratılıp halka empoze edilmektedir. Kenny (2018)'e göre Güneydoğu Asya'da popülist siyaset tarzının yükselişinin iki sebebi vardır.

Birincisi, Asya ve Güneydoğu Asya ülkelerindeki siyasi kurumlarda yapılan zayıf kurumsal reformlar, hükümetlerin ve siyasi sistemlerin halk nezdindeki güvenilirliğini zayıflatmıştır. Demokratikleşme sürecinin ardından siyasal sistemde ortaya çıkan kayırmacılığın ve yolsuzlukların artması, Asya ve özellikle Güneydoğu Asya toplumlarında popülizm söylemini daha popüler hâle getirmiştir. İkincisi, demokratikleşme hareketleri ve siyasi özgürlüklerin artmasıyla birlikte Güneydoğu Asya ülkelerinde yaygın olan ekonomik eşitsizlikler son bulmamıştır. Piyasa yanlısı bir ekonomik sistemin ve neo-liberal bir paradigmanın uygulanması sebebiyle ekonomik kazanımları ancak pazar payına hâkim olan az sayıda siyasi aktörler elde etmektedir. Böylece, Güneydoğu Asya ülkelerinde orta ve alt sınıfların ekonomik politığın dinamiklerine aktif olarak katılma fırsatını kapatan oligarşik bir hegemonya yaratılmaktadır. Bu oligarşik hegemonyalar özellikle Filipinler’de Duterte ve Endonezya’da Jokowi başkanlık dönemlerinde çok belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir.

Bu makale, Güneydoğu Asya’da özellikle Endonezya ve Filipinler’de büyüyen popülizmi tartışmaya çalışacaktır. Ayrıca makale Endonezya ve Filipinler’de popülizmin aslında yeni bir şey olmadığını, iki ülkenin başlangıcından itibaren devamlı olarak popülizmin geliştiğini savunmaktadır. Endonezya ve Filipinler’deki popülizm, demokratik süreçteki bir dizi kusurun düzgün bir şekilde ele alınamamasıyla birlikte daha hızlı bir şekilde büyümüştür. Popülist siyasiler, demokratikleşme sürecindeki kusurları düzeltmekten ziyade bu kusurları kendi siyasi çıkarları için demokrasiye ve demokratik sisteme saldırmak için kullanmıştır. Endonezya ve Filipinler’deki popülist liderler, “dost” ve “düşman” ayrımını genellikle ulusal kimlik aidiyetine başvurarak ve milliyetçilik söylemini kullanarak yapmıştır. Aynı zamanda bu makale Endonezya ve Filipinler’deki son yıllarda gelişen popülist hareketleri de karşılaştıracaktır. Son olarak Marcos ailesinin 2021’de Filipinler siyasi hâkimiyetine dönüşünü ve Endonezya’nın 2024’teki cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri öncesinde öngörmesi gereken siyasi vakaları değerlendirecektir.

Endonezya’da Popülizm: Sukarno’dan Jokowi’ye

Gerry van Klinken’in yaptığı araştırmaya (2020) göre aslında popülizmin Endonezya’da kuruluş yıllarından itibaren görülmeye başlandığını söylemek mümkündür. Klinken, ülkede popülizmin bu kadar erken gelişmesinin sebebi olarak Endonezya’daki bağımsızlık öncesinde başlayan siyasi tartışmaları

göstermiştir. Bu siyasi tartışmalar, solcu, ulusalcı ve İslamcı siyasiler arasında yaşanmaktadır. Genel olarak bu siyasi tartışmalar, bağımsızlık sonrası Endonezya’da siyasi sistemin nasıl işleyeceği, siyasi liderlerin Endonezya’yı nasıl yöneteceğine ilişkindir. Bu sorulara cevaplar bulunamamış ve aralarındaki anlaşmazlığı çözememişlerdir. Bu anlaşmazlığı, 1945 yılında Japonya sömürge hükûmeti tarafından kurulan Bağımsızlık Komisyonu anlamaya vardır. Özellikle ulusalcılar ve İslamcılar uzlaşmacı bir tutum benimseyerek Endonezya’nın “İslami” değil “dinî” bir devlet olacağını ilan etmişlerdir (Anshari 1976).

Ancak bu uzlaşmacı siyaset anlayışı, diğer siyasi tartışmaları bitirememiştir. Bitirilemeyen siyasi tartışmalardan biri, Endonezya’nın siyasi sisteminin nasıl olması gerektiğidir. 1945 yılında Bağımsızlık Komisyonu’nda “Pancasila”, ulusal bir siyasi ideoloji olarak ilan edilmesine rağmen hem Endonezya halkı hem de siyasiler arasında özellikle sağ ulusalcılar ve solcular arasında oldukça ateşli tartışmalara neden olmuştur. Klinken’e göre o dönemde Endonezya’da var olan üç siyasi unsur bu siyasi tartışmalarda yer almıştır. Bu üç siyasi unsur; liberal demokratlar, sağ ulusalcılar ve solculardır. Bu tartışmada Endonezya’daki bu üç siyasi hizip, Endonezya’nın demokratik mi yoksa Bismarck döneminde Almanya’nın veya Lenin ve Stalin yönetiminde Sovyetler Birliği’nin deneyimlerine benzer şekilde kolektivist bir devlet mi olması gerektiğini tartışmaktalardı. Az sayıda Endonezyalı siyasi düşünür, Endonezya’nın çeşitliliğe sahip toplumunun dinî ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan olası çatışmaları yönetmenin bir yolu olarak kesinlikle liberal parlamenter demokrasiye ihtiyaç duyacağını savunmuştur. Prof. Dr. Soepomo, Prof. Dr. Moh. Yamin gibi sağ ulusalcı gruptaki siyasiler, Endonezya’nın Bismarck’ın birleştirdiği ve Almanya’nın birliğini koruduğu şekilde yönetilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir (Klinken 2020, 53). Endonezya, toplumu ve devleti siyasi sistemin ana aktörleri olarak belirleyen kolektivist bir siyasi sistem izlemelidir. Bu sistem, aynı zamanda bireysel hakları hiçe saymaları ve siyasi liberalizme yönelik sert eleştirileriyle de bilinmektedir.

Ayrıca bu siyasi düşünürler kolektivist bir sistemin Endonezya kültürel bağlamına daha uygun olacağını savunmuştur. Bu bağlamda, Prof. Dr. Moh. Yamin otoriter sisteminin liberal demokrasi sisteminden daha üstün bir sistem olduğunu vurgulamıştır. Yamin’in savunduğu bu fikir, bazen ‘otoriter popülizm’ kavramına benzetilmiştir. Moh Yamin ve onun fikirdeşi Supomo,

“*Musyawah* (danışma)” ve “*Gotong Royong* (toplu hâlde çalışma)” gibi yerli kültürel kurumlara önem vererek Endonezya’daki kolektivist, popülist siyasi sistemin uygunluğunu ifade etmiştir (Kawamura 2011). Diğer yandan Endonezya’nın bağımsızlığından yıllar sonra nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda sol politikacılar da farklı görüşlere sahipti. Sutan Syahrir ve Sayuti Melik gibi birçok solcu politikacı, Endonezya siyasi sisteminin Cava kültürü gibi belirli kültürlere dayanmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Solcu politikacılar da Endonezya siyasi sisteminin kapsayıcı olması gerektiğini söylemiştir (Niwandhono 2021).

Solcu liderler tarafından önerilen yönetim modeli, Vladimir İlyiç Lenin tarafından önerilen öncü sisteme benzetilerek Endonezya’nın çok kültürlü bir ulus olarak ihtiyacına uygun bazı değişiklikler yapacaktı. Nitekim Endonezyalı solcuların önerdiği bu popülizm modeli, İslami siyasi kesimler de dâhil olmak üzere birçok siyasi kesimden destek görmüştür (Klinken 2020, 61-63). Buna rağmen sol popülizm ve liberal demokrasi sistemi Endonezya halkı tarafından kabul görmemiştir. Bunun yerine, bir zamanlar Yamin ve Soepomo gibi hukukçular tarafından teşvik edilen güçlü korporatist siyasi değerler Endonezya anayasasında öncü bir değer hâline gelmiştir (Burlian, t.y.). 1950’li yılların başında, Endonezya devletinin nihai biçimine karar verecek olan Anayasa Komisyonunda yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Siyasilerin bazıları, İslami bir devlet fikrini ileri sürerken bazıları ise Endonezya’nın seküler ve korporatist bir devlet sistemine sahip olması gerektiğini savunmuştur (Elson 2013).

Bu seküler ve korporatist devlet sistemi, 1959 başkanlık kararnamesinin Sukarno tarafından açıklanmasından sonra yürürlüğe girmiştir. 1959 ile 1968 yılları arasında uygulanan güdümlü demokrasi sistemi, ideolojik tartışmalara yer vermeyen bu korporatist popülizmin temelini güçlendirerek Endonezya siyasetinin siyasi ideolojilerden arındırılmasının başlamasına sebep olduğu söylenebilir. Bu durum, 1968 yılında Suharto’nun “Yeni Düzen”in lideri olarak yükselişiyle birlikte tamamlanmıştır. Yeni Düzen Çağı, Yamin ve Soepomo’nun vizyonunun meyvelerini verdiği bir çağdır. “Pancasila”, Endonezya devletinin ve “tüm Endonezya halklarının” çıkarına hizmet edebilecek tek ideoloji olarak ilan edilmiştir. Bu “Pancasila” ideolojisi, partilerin “basitleştirilmesi” ve yönetimin merkezileştirilmesiyle güçlendirilmiştir (Weatherbee 1985). Ancak 1990’ların sonunda bu sistem şiddetle eleştirilmiş ve 1998’den bu yana yürürlüğe giren bir dizi siyasi reformun ardından sona ermiştir.

Endonezya tarzı popülizm, siyasi reform sürecinin devam etmesi nedeniyle durdurulamamıştır. Aksine, popülist siyaset bazı siyasiler tarafından kullanılmaya devam etmektedir. Yeni Düzen yıllarında Suharto'ya muhalif isimlerden biri olan Megawati Soekarnoputri, bu popülist siyasi tarzı uygulayan Endonezyalı siyasilerdendir. Seçim çalışmalarını yürütürken halk önünde konuşan Megawati Sukarnoputri, eski rejimden kalan sistemleri ve oligarşileri yıkarak halka hizmet edecek yeni bir siyasi sistemi inşa etmeyi vaat etmiştir. Megawati, halkçılığa vurgu yaparak elit siyasetçilerin oluşturduğu sistemi ve Suharto'nun "Yeni Düzen" mirasını ve Sukarno'ya ihanet eden liberal demokrasi sistemini düşman olarak nitelendirmiştir. Megawati, bu popülist söylemleri kullanarak 2001 ile 2004 yılları arasında Endonezya'nın devlet başkanı olarak seçilmiştir. Sukarno'nun kızlarından biri ve aynı zamanda da onun fikrinin gerçek mirasçısı olarak görülen Megawati, popülist bir anlayışla "Pancasila" ideolojisini, Sukarnoculuğu ve Endonezya ulusçuluğunu yeniden tanımlamaya çalışmıştır. Megawati'ye göre demokratikleşme süreci devam ederken Endonezya halkı mutlaka "Pancasila"ya dönmeli, "Pancasila"yı gerçekten siyasi sisteminde uygulamalıdır. Megawati bu modeli kullanarak kendisine karşı çıkan siyasi muhalifleri "Pancasila"ya ve Endonezya demokrasisine muhalif olanlar olarak nitelendirmiştir. Megawati örneği, popülizmin demokratikleşme sürecinde büyümeye devam edebileceğini göstermiştir (van Wichelen 2006; Coles 2018; Ziv 2001).

Megawati tarzı popülizm, 2014'teki Endonezya cumhurbaşkanlığı seçimleri sırasında bir kez daha Endonezya siyaset sahnesinde görülmüştür. Bu süre içerisinde, "Pancasila" ideolojisini özgün bir şekilde temsil ettiğini ve sıradan Endonezya halkının çıkarlarını savunduğunu iddia eden iki başkan adayı arasında sert bir rekabet olmuştur. Megawati'nin desteklediği başkan adaylarından biri olan Joko Widodo (Jokowi), kendisini Endonezya toplumunun *wong cilik*'in (sıradan orta sınıf) bir temsilcisi olarak göstermeye çalışmıştır. Jokowi, aynı zamanda elit olmayan bir aileden geldiği için ne seçkin siyasi ailelerden ne de askerî kökenden gelmeyen farklı bir siyasetçi olarak görülmektedir. Aynı zamanda Jokowi, esas olarak onu kendilerinin temsilcisi olarak gören alt-orta sınıftan destek almıştır (Mietzner 2015). Diğer yandan Joko Widodo, kendisine zıt profildeki siyasi bir rakiple karşı karşıya kalmıştır. Joko Widodo'nun rakibi Prabowo Subianto, elitist bir profile sahiptir. Eski bir bakanın oğlu ve eski bir özel kuvvet generali olan Prabowo'nun Endonezya halkıyla ilişkisi ve daha önceki insan hakları

ihlallerindeki sorumluluğu sık sık sorgulanmıştır. Tüm bu imtihanlarla karşı karşıya kalan Prabowo, Endonezya halkıyla bağ kurabilmek için “güçlü bir lider” olarak görünmek isteyip İslamcı kesimlerle ilişki kurmuştur. Prabowo, Çin karşıtı söylemler kullanarak ve Endonezya halkının muhafazakâr kesimleriyle aktif olarak etkileşimde bulunarak kendisini halkın iradesini anlayabilecek bir lider olarak göstermek istemiştir. Prabowo Subianto, sık sık Jokowi’yi “bir lider görünümüne” sahip olmadığı ve elitist bir vizyona göre hareket ettiği için defalarca eleştirmiştir (Aspinall 2015).

Jokowi, Endonezya devlet başkanlığına seçildikten sonra popülizmi daha farklı bir şekilde uygulamaya başlamıştır. Jokowi döneminde popülizmi güçlendiren iki olay olmuştur: 212 Protesto Hareketi ve kovid-19 politikasıdır. 212 Protesto Hareketi, Endonezya siyasetinin dinamiklerinde önemli bir dönüşüm olarak nitelendirilebilir. Özetle 212 Protesto Hareketi, Endonezya Âlimler Konseyi tarafından çıkarılan fetvayı savunduklarını iddia eden birkaç İslami kuruluş tarafından başlatılan bir hareketti. Bu fetva, dönemin Cakarta Özel Bölgesi Valisi Çin asıllı Basuki Tjahaja Purnama’nın Kuran ayetlerinden biriyle alay ettiği iddiasıyla yasal olarak suçlanması ve cezalandırılması gerektiğini açıklayıp Endonezya’da Müslüman liderlerin seçilmesinin önemini vurgulamıştır. 212 Hareketi, Basuki Purnama’nın (Ahok olarak da bilinmektedir) Jakarta Valiliği görevinden derhal alınmasını istemiştir. 212 Protesto Hareketi, “İslam dinini ve kutsal Kuran’ı savunmak” fikrini öne sürerek Endonezya halkının bir kesiminin desteğini almaya başlamıştır. Hareket, büyük ölçüde Seyyid Muhammed Rızık Şihab tarafından koordine edilen bir hareket olan İslam Savuncular Cephesi tarafından yönetilmektedir (Wildan 2016).

Rızık Şihab, 212 Hareketi’nin destekçilerinin davaya bağlı kalmasını sağlamakta başarılı olmuştur. Seyyid Rızık Şihab, özellikle “Çinli gayrimüslimler tarafından kontrol edilen oligarşik siyaset anlayışına karşı yerli İslami Endonezya kimliğini ve siyasi çıkarlarını savunma” söylemini kullanarak hareketi güçlendirmiştir. Bu gelişmeyi gören Jokowi’nin, Hareket’in yükselişine tepki verirken dikkatli olmaktan başka seçeneği yoktu. Jokowi, Hareket’i doğrudan desteklemeye veya tamamen reddetmeye çalışmamıştır. Bunun yerine Hareket’in tüm dinamiklerini dikkatle takip etmektedir. Protestoların yapıldığı sırada Jokowi, Hareket liderlerinin kıldırıldığı cuma namazına bile katılmıştır.

Bu cuma namazına katılımı, hükûmetin kendisinin Hareket'ten tamamen uzaklaşmadığının göstermek için yapılmıştır. En sonunda, 2017 yılındaki Jakarta Valisi seçiminde dönemin Jakarta Valisi Ahok yenilmiş, “yerli” bir Arap asıllı aday olan Anies Baswedan seçim kampanyasını kazanmıştır. Bunun ardından Ahok, dine küfretmek suçundan iki yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Jokowi hükûmeti, Ahok'un dine küfretmek niyetinde olduğu açık olmasa da bu iddianameye tepki göstermemiştir. Böylece Jokowi hükûmetinin, 212 Hareketi ve İslam Savunucular Cephesi tarafından açıkça temsil edilen ve desteklenen “İslami popülizm” söyleminden dolayı olarak etkilendiği söylenebilir. İslami popülizmin Jokowi hükûmeti üzerindeki etkisinin bir örneği, 2019 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Jokowi'nin Endonezya Âlimler Konseyi Başkanı Ma'ruf Amin'i kendi başkan yardımcısı aday olarak seçmesidir. Ma'ruf Amin, Ahok'u dini tacizle suçlayan bir fetvanın hazırlık sürecine katkıda bulunmuştur. Ayrıca Ma'ruf Amin, 212 Protesto Hareketi'ne önemli bir manevi destek sağlamıştır (Mietzner 2018).

Bunun yanı sıra, Endonezya'da popülizmin inşası sadece 212 Protesto Hareketi sırasında İslami popülizm söylemi üzerinde durmamıştır. Popülizm vakası kovid-19 sürecinde de devam ediyor. Mietzner'in makalesinde gösterdiği gibi Endonezya hükûmetinin kovid-19'a verdiği yanıtında, Jokowi yönetiminin popülist bir yaklaşım uyguladığı bir kez daha kanıtlanmıştır. Bu popülist yaklaşım, özellikle kovid-19 müdahalesinin ilk aşamasında görülmüştür. Kovid-19'un ilk aşamasına, Endonezya hükûmeti tarafından uygulanan baştan sona bilim karşıtı politikalar damgasını vurmuştur. Bu bilim karşıtı politika, küresel sağlık krizinin ciddiyetini reddeden ve kovid-19'u yaygın bir grip benzeri gören Sağlık Bakanı Emekli Tümgeneral Dr. Terawan Putranto'nun o dönemki açıklamalarında da görülmektedir. Bu görüşler, “kovid-19'un sıkı ticari izin düzenlemesi nedeniyle Endonezya'ya girmeyeceği” veya “Endonezya ekonomisini etkileyeceği için kovid-19'a ciddi şekilde yanıt verilmemesi gerektiği”ni belirten diğer üst düzey yetkililerden de destek bulunmuştur. Kovid-19'a katı bir yanıt verilmemesi ve özellikle merkezî hükûmetin eylemsizliği, büyük bir sağlık krizine yol açtı. Bu da kovid-19'un ilk haftalarında binlerce kişinin ölmesine ve on binlerce kişinin ağır bir şekilde hastalanmasına neden oldu (Mietzner 2020).

Filipinler'de Popülizm: Marcos Sr.'den Duterte'ye

Filipinler'deki popülizmin kökenleri sömürge dönemine kadar uzanmaktadır. Filipinler'deki popülist siyasetin ilk izleri, Filipinler'de ulus

kavramını inşa etmeye çalışan *Katipunan Hareketi*'yle birlikte görülmüştür. *Katipunan Hareketi*, yalnızca Amerikan ve İspanyol sömürge partileri gibi dış düşmanlara değil aynı zamanda Filipinler'in Batı yönelimli *illüstrado* sınıfı olarak adlandırılan seçkin sınıfı gibi iç düşmanlara karşı ortaya çıkmış, Filipinler ulusunun düşmanına karşı güçlü bir birlik söylemi inşa etmiştir. Daha sonraki dönemlerde, *Katipunan Hareketi*'nin oluşturduğu Filipinler tarzı popülizm farklı şekilde harekete geçirilmiştir. Filipinler'in bağımsızlık sonrasında devlet başkanlığını görevini üstlenen Diosdado Macapagal'ın siyasi görüşlerinde *Katipunan*'ın popülist düşünce izleri görülebilir. Macapagal, Filipinler'in hâlâ ABD gibi eski sömürge güçlerine karşı mücadele edip "bitmeyen devrimi"ni tamamlaması gerektiğini ifade etmiştir (Webb ve Curato 2019, 52-53).

Bu popülist algı, Macapagal'ın yerine gelen Ferdinand Marcos'un devlet başkanlık döneminde daha da pekiştirilmiştir. Devlet başkanlığının ilk yıllarında Marcos, Filipinler vatandaşlarına daha müreffeh, demokratik ve barışçıl bir Filipinler kuracağını vaat etmiştir. Marcos, vizyonunu uygularken Filipinler ulusçuluğunu yeniden kavramaya çalışmıştır. Marcos'a göre Filipinler halklarının birleştirilebilmesi için yeni bir Filipinler ulus kavramı ortaya koyulmalıdır. Marcos, Filipinler ulusçuluğu "*Isang Bansa, Isang Diwa* (Bir Millet, Bir Ruh)" söylemini Filipinler halkına tanıtmıştır. Marcos'un eşi Imelda Marcos, aynı zamanda "*Ako ay Filipino* (Ben bir Filipinliyim)" milli marşını tanıtarak ideal bir Filipinler vatandaşlık kavramını öğretip yaymaya çalışmıştır.

Marcos Sr., Filipinler ulusunun *ötekisini*, Marcos rejimine ve Filipinler ulusunun "kabul edilmiş" kimliğine karşı çıkmaya çalışanlar olarak tanımlayarak Filipinler ulusunu betimler. Bu tanıma göre Filipinler ulusunun düşmanları, Marcos'un zorunlu kıldığı ulusal birleşmeyi kabul etmeyen çeşitli siyasi ideolojilere sahip farklı aktörlerden oluşmaktadır. Bu aktörler arasında Maocu isyancılar, sosyalist aktivistler ve Güney'deki Moro İslamcı Ayrılıkçıları yer almıştır. Nitekim Marcos'un rejimi metropollerde ve kırsal alanlarda yaşayan insanlar tarafından farklı anlaşılmıştır. Üst orta sınıf arasında Marcos rejimi refah, güvenlik ve istikrar getirebilen bir rejim olarak görülmüştür. Marcos rejimi tarafından sık sık zulme uğrayan kırsal alanlarda yaşayan alt-orta sınıf ve yoksul topluluklar için ise bunun tersi geçerliydi (Islam 2022).

Marcos rejimi, Filipin ulusunun istikrar ve gelişme sürecinde sıradan halkı bir yükümlülük olarak görmektedir. Bir süre sonra Marcos Sr. rejimi, muhalefet tarafından yürütülen yaygın protestolar nedeniyle devrilmiştir. Ancak bu, Filipinler siyasetindeki popülist eğilimi azaltmamıştır. Corazon Aquino'nun reformcu kimliği, iktidarı döneminde popülizm yapmasına engel olmamıştır. Bello'ya göre Aquino yönetiminin aslında elit popülizmi yansıttığı söylenebilir. Bu koşul altında Aquino, seçkin politikacılar arasında karmaşık bir koalisyon kurarak halkın çıkarlarını temsil ettiğini iddia etmiştir (Bello 1986).

Corazon Aquino ve Fidel V. Ramos gibi reformistlerin iktidarından kısa bir süre sonra Filipinler, Joseph Estrada'nın başkanlığı sırasında bir kez daha popülist bir iktidara sahne olmuştur. Estrada, eski bir aktör olarak cazibesini ve şöhretini kitlelerin desteğini çekmek için etkili bir biçimde kullanmıştır. Estrada, yolsuzluk yapmayı halka karşı bir iyilik eylemi olarak normalleştirerek kendini yoksullar için bir kurtarıcı olarak tasvir etmiştir. Kendisini, "Manila'nın Robin Hood'u" olarak da bilinen Asiong Salanga olarak adlandıran Estrada, para çalma eyleminin aslında Filipinler'i yöneten seçkin politikacılardan para almak anlamına geldiğini iddia etmiştir. Ayrıca Estrada, çeşitli suç ve yolsuzluk faaliyetlerine karışmasına rağmen yoksul ve marjinalleştirilmiş topluma daha yakın olabileceğini gösteren bir samimiyet politikası da yürütmüştür.

Bunun yanı sıra Estrada, ulusal düşmanı ile yüzleşmek söz konusu olduğunda bir kez daha Marcos Sr.'nin söylemini takip etmiştir. Estrada, Moro İslami Kurtuluş Cephesi'ne karşı şiddetli bir kampanya yürütmüştür. Askerî kampanyalarının çoğu, Güney Filipinler'deki Moro topluluklarını olumsuz yönde etkilemiştir. Filipinler halkı, Estrada yönetimindeki birçok tartışma nedeniyle EDSA II olarak adlandırılan diğer halk hareketinde hemen karşısına çıkmıştır. EDSA II, Estrada'yı başarıyla iktidardan uzaklaştırmış ancak popülist mirası, Filipinler'de diğer popülist politikacıların yükselmesine yol açmıştır.

Adaletsiz uygulamalarla gölgelenen bir seçimden sonra Estrada'nın yerini alan Arroyo olmuştur. Arroyo, popülist bir politikacı olarak değerlendirilemez. Grudgings (2006)'in iddia ettiği gibi Arroyo'nun başkanlığı aslında ara sıra popülist siyaset tarzı tarafından rahatsız edilen önemli bir dönüşüm anıydı. Arroyo'nun, başkanlığı sırasında reform adımlarını atmak için gereken siyasi cesaretini karar alma süreçlerinde

insanları dikkatli bir şekilde kucaklayarak dengelemesi gerekiyordu. Bununla birlikte Arroyo, Filipinler siyasi sisteminde reform yapmış ve mevcut sorunların çözülmesi için güçlü bir zemini başarıyla kurmuştur. Arroyo'nun Filipinler'deki reformu sürdürme çabası, daha sonra Benigno Aquino III'ün veya yaygın olarak bilinen adıyla Noynoy'un başkanlığında hızlandırılmıştır.

Noynoy'un başkanlığında, ekonomik ve toplumsal sektörler de dahil olmak üzere birçok sektörde köklü bir dönüşüm görülmüştür. Noynoy, başkanlığı döneminde yolsuzluğu önleme, sağlıklı bir ekonomik sistem kurma, idari sistemde reform yapma ve Güney Filipinler'deki çatışmayı çözme taahhütlerinde bulunmuştu. Noynoy yönetimi, Filipinler'in Asya'da örnek gösterilen başarı öykülerinden biri olmasını sağlayabilecek çok önemli bir yönetimdi (Businessmirror 2021). Ancak Noynoy bu hedefleri gerçekleştirmeye çalışırken birçok politikacı hâlâ popülizmle dolu siyasi dramının içindeydi. Bu drama, özellikle 2016'da Filipinler'deki farklı siyasi gruplar arasında Filipinler'in gelecekteki siyasi hedeflerinin nasıl tasarlanması gerektiği konusunda yaşanan şiddetli tartışmalarda görülebilir.

En ciddi tartışmalar, PDP-Laban'dan (Filipinler Demokratik Partisi) Duterte-Cayetano ve PRP'den (Halkın Reform Partisi) Miriam-Marcos Jr. ile Liberal Parti'den Roxas-Robredo arasında yaşanmaktadır. Liberaller siyasi, toplumsal ve ekonomik reform fikirleriyle tutarlıyken PDP-Lapan ve PRP, başta uyuşturucu tacirleri ve suç çeteleri olmak üzere halk düşmanlarına karşı güçlü bir muhalefet yaparak siyaseti ve düzeni koruyan güvenli bir sistem istemişlerdir. Duterte'nin halka yaptığı çağrı Liberallere karşı seçimi kazandığında işe yaramış ancak bunun dışında, Liberal partiden gelen bir başkan yardımcısı olan ve seçimi ayrı olarak kazanan Leni Robredo tarafından dengelenmiştir.³ Duterte döneminde Filipinler, yürütülen reformların işe yaramasını sağlamak için derhal çözülmesi gereken bir yığın sorunla karşı karşıya kalmıştır. Duterte, uzun vadede işe yarayabilecek bir çözüm bulmaya çalışmak yerine, kaosu bastırmak ve kamu düzenini korumak için daha kolay ve hızlı düzeltme yöntemlerini tercih etti. Bu tercihler, Duterte'nin herhangi bir yasal işlem olmaksızın on binlerce kişiye suikast emri veren bir toplu katil olarak bilinmesine neden oldu (Calonzo, Andreo; Sayson 2021).

Thompson (2022)'a göre Duterte, hükümet düzenine uyan "iyi insanlar" ile uyuşturucu satıp hükümete karşı çıkararak düzene karşı duran "suçlu öteki"

³ Filipinler seçim kanununa göre Devlet Başkanı ve Devlet Başkan Yardımcısı ayrı seçilir.

arasında bir ayrıştırılmaya gitmiştir. Thompson, Duterte'nin suçu çözme yönteminin aslında Duterte yönetiminin başından itibaren Filipinler'de meydana gelen gelişmelerden halkın dikkatini başka yöne çekmek için yaptığı bir şey olduğunu savunmuştur. Duterte ayrıca, o zamandan beri durdurulan birçok reformu baltalayan oligarkları ve yaptıkları birçok "yolsuzluk iddiası"nı araştırma ve yargılama sözü vermiştir. Birçok yönden Duterte'nin cumhurbaşkanlığı, suça karşı güçlü itirazı nedeniyle kitle desteğini çekmiştir.

Ayrıca Duterte, Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) tarafından yasa dışı cinayetler nedeniyle suçlanmaktadır. UCM'nin Filipinler'in egemenliğini baltaladığını düşündüğü için bu iddianame Duterte'nin ulusalcı profilini daha da güçlendirmiştir. Casiple ve meslektaşları (2016), Duterte'nin siyasi meseleleri açık ve net bir şekilde ele alma biçiminin, ülkesindeki çeşitli siyasi çıkarların muhalefetiyle karşı karşıya kalsa bile kamuoyu desteğini güvence altına almasına gerçekten yardımcı olduğunu savunmuştur. Duterte, daha önce Estrada'nın yaptığı gibi kendisini halkın kurtarıcısı olarak tasvir edip "yasa dışı" eylemlerini ve yanlışlarını halkın güvenliğini ve ulusun birliğini sağlamanın yolları olarak haklı görmüştür. Duterte, birçok kişi tarafından seçkinci siyasi çevreden geldiği düşünülen Noynoy'dan hemen sonra gelen Filipin halkının lideri olarak da kabul edilmiştir. Böylece Duterte örneği Filipinler'de gerçekten başka bir popülist politika sergileyip bunu çok kaba bir şekilde uygulamıştır (Montiel, Uyheng ve de Leon 2022).

Sonuç Yerine: Marcos Hanedanı'nın Dönüşü ve Endonezya için Dersler

Benedict Anderson, Filipinler'i feodal siyasal elitlere bağlı bir *cacique* demokrasisi olarak gördüğünü belirtir. *Cacique* demokrasisi, para ve güç sahibi kumarhane oyuncularının masayı kolayca çevirebilmesine benzer şekilde, birçok feodal yerel siyasal elitin siyasi sistem üzerinde önemli kontrole sahip olduğu bir sistemi ifade eden bir olgudur (Anderson 1988). Günümüzdeki Filipinler'in durumuna bakarak Filipinler siyasetinin ve *cacique* demokrasisinin gerçek doğası izlenebilmektedir. Marcos hanedanının geri dönüşü, Filipinler'de popülist siyasetin bu kadar uzun süre işletilmesinin ülkedeki uzun demokratikleşme ve siyasi reform sürecini gerçekten nasıl bozduğunun bir kanıtıdır.

Filipinler'deki siyasi makine demokratik normlara göre çalışmadığı için Marcos Jr.'in seçilmesi kimseyi şaşırtmamıştır. Yıllarca süren popülist siyaset, demokrasinin başarısızlığa uğramasına sebep olarak önceki reformist

liderler tarafından uygulanmış olan siyasi reformları bozmuştur. Siyasal kurumların inandırıcılığını yitirdiği bu durumda, sadece otoriterliği ve antidemokratik popülizmi yücelten bir siyasal kampanya kolayca halkın kalbini kazanmaktadır. Aslında Leni Robredo ve Kiko Pangilinan liderliğindeki *Angat Buhay* (Daha İyi Bir Hayat) hareketinin yükselişiyle birlikte, Filipinler bir kez daha demokratikleşmeyi yeniden sağlama imkânı bulmuştur. Ancak Robredo ve Pangilinan bu yılın başlarında yapılan son cumhurbaşkanlığı ve başkan yardımcısı seçimlerinde başarısız olmuştur. Filipinler için hâlâ uzun bir yol var ancak umut henüz kaybolmadı.

Siyasi kargaşa ve demokratikleşmenin zorlu yolu Endonezya için çok önemli bir ders olmalıdır. Endonezya ve Filipinler'in popülizm tarzları farklı gelişim yörüngelerinde ilerlerken her iki ülkenin de siyasi gelişim sürecinde kaydettiği aşamalar, her türlü reform çabasının popülist liderlikten olumsuz etkileneceğini göstermiştir. Buna ek olarak Anders Ufen (Ufen 2006), Endonezya'nın 2000'li yılların başından beri siyasi partilerin ideolojiden arındırılması sürecini ve hanedan siyasetinin yükselişini gerektiren bir Filipinlerleşme süreci yaşadığını ileri sürmüştür. Endonezya'daki mevcut duruma bakarsak Endonezya siyasetinin, siyasi partilerin kendine özgü ideolojilere dayalı net parti programlarının olmadığı ve Yudhoyono, Widodo ve Sukarno hanedanlarının Endonezya siyaseti üzerindeki hâkimiyetleri görülmektedir. Endonezya'da siyasi reformların hâlihazırda yapılmış olduğu doğrudur. Ancak soru, Endonezya'nın Filipinler'e benzeme eğilimi yaşamasıyla bu siyasi reformların tamamen tersine çevrilebilir olup olmadığıdır.

Endonezya ve Filipinler halkının, her iki ülkede de demokratikleşme ve siyasi reform sürecini baltalayabilecek herhangi bir sorunun üstesinden gelmek için birbirlerinden öğrenmeleri gereken çok şey olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Adelman, Jeremy. 1992. "Reflections on Argentine Labour and the Rise of Perón". *Bulletin of Latin American Research* 11 (3): 243. <https://doi.org/10.2307/3338863>.
- Anderson, Benedict. 1988. "Cacique Democracy and The Philippines: Origins And Dreams". *New Left Review* 1 (169). <https://newleftreview.org/issues/i169/articles/benedict-anderson-cacique-democracy-and-the-philippines-origins-and-dreams>
- Anshari, Saifuddin. 1976. "The Jakarta Charter of June 1945: A History of the Gentleman's Agreement between the Islamic and the Secular Nationalists in Modern Indonesia". PhD Thesis, McGill University.
- Belfer, E. 1978. "Zemlya vs. Volya—from Narodnichestvo to Marxism". *Soviet Studies* 30 (3): 297-312. <https://doi.org/10.1080/09668137808411190>
- Bello, Walden. 1986. "Aquino's Elite Populism: Initial Reflections". *Third World Quarterly* 8 (3): 1020-30. <https://doi.org/10.1080/01436598608419935>
- Burlian, Paisol. t.y. "Pemikiran Sukarno Dalam Perumusan Pancasila". *Doktrinal UM Palembang*.
- Businessmirror. 2021. "Aquino Admin Reforms Paved the Way for a Stable Economy". Businessmirror. 2021.
- Casiple, Ramon, Duncan McCargo, Edward Aspinall, Michael W Davidson, Allen Hicken, Meredith L Weiss, Bernardo M Villegas, George Manzano, ve Aileen S P Baviera. 2016. "Roundtable: The 2016 Philippine Presidential Election". *Contemporary Southeast Asia* 38 (2): 177-208. <https://doi.org/10.1355/cs38-2a>
- Calonzo, Andreo; Sayson, Ian. 2021. "How Populist Rodrigo Duterte Keeps Shaking Up the Philippines". Bloomberg QuickTake. 2021. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-09-28/how-populist-duterte-keeps-shaking-up-the-philippines-quicktake>
- Coles, Gregory. 2018. "'What Do I Lack as a Woman?': The Rhetoric of Megawati Sukarnoputri". *Rhetorica* 36 (1): 58-91. <https://doi.org/10.1525/rh.2018.36.1.58>
- Edward Aspinall. 2015. "Oligarchic Populism: Prabowo Subianto's Challenge to Indonesian Democracy". *Indonesia*, sy 99: 1. <https://doi.org/10.5728/indonesia.99.0001>
- Elson, R.E. 2013. "Two Failed Attempts to Islamize the Indonesian Constitution". *Journal of Social Issues in Southeast Asia* 28 (3): 379. <https://doi.org/10.1355/sj28-3a>
- Freedom House. 2022a. "Indonesia-FREEDOM IN THE WORLD 2022 Country Report". Freedom House. 2022.

- . 2022b. “The Philippines - FREEDOM IN THE WORLD 2022 Country Report”. Freedom House. 2022. <https://freedomhouse.org/country/philippines>
- Grudgings, Stuart. 2006. “Arroyo Caught Between Reform And Populism”. ArabNews. 2006. <https://www.arabnews.com/node/259621>.
- Hutton, Patrick H. 1976. “Popular Boulangism and the Advent of Mass Politics in France, 1886–90”. *Journal of Contemporary History* 11 (1): 85-106. <https://doi.org/10.1177/002200947601100104>
- Islam, Saima. 2022. “Revisionist Narratives and the Revival of the Marcos Family in the Philippines”. Asia Pacific Foundation of Canada. 2022.
- Kawamura, Koichi. 2011. “Consensus and Democracy in Indonesia : Musyawarah-Mufakat Revisited”. *IDE Discussion Paper* 308: 1-14. https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2280935_code1148885.pdf?abstractid=2280935&mirid=1
- Kenny, Paul D. 2018. *Populism in Southeast Asia*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108563772>
- Klinken, Gerry van. 2020. “The Origins of Indonesian Populism: Public Debate in Java, March-June 1945”. *Indonesia* 110 (1): 43-72. <https://doi.org/10.1353/ind.2020.0024>
- Ma, Shu-Yun. 1999. “The Rise and Fall of Bureaucratic-Authoritarianism in Chile”. *Studies in Comparative International Development* 34 (3): 51-65. <https://doi.org/10.1007/BF02687627>
- Mietzner, Marcus. 2015. “Reinventing Asian Populism: Jokowi’s Rise, Democracy and Political Contestations in Asia”. Honolulu, HI.
- . 2018. “Fighting Illiberalism with Illiberalism: Islamist Populism and Democratic Deconsolidation in Indonesia”. *Pacific Affairs* 91 (2): 261-82. <https://doi.org/10.5509/2018912261>
- . 2020. “Populist Anti-Scientism, Religious Polarisation, and Institutionalised Corruption: How Indonesia’s Democratic Decline Shaped Its COVID-19 Response”. *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 39 (2): 227-49. <https://doi.org/10.1177/1868103420935561>
- Montiel, Cristina Jayme, Joshua Uyheng, ve Nmanuel de Leon. 2022. “Presidential Profanity in Duterte’s Philippines: How Swearing Discursively Constructs a Populist Regime”. *Journal of Language and Social Psychology* 41 (4): 428-49. <https://doi.org/10.1177/0261927X211065780>
- Niwandhono, Pradipto. 2021. “The Making of Modern Indonesian Intellectuals: The Indonesian Socialist Party (PSI) and Democratic Socialist Ideas, 1930s to Mid-1970s”. School of Language and Cultures, Faculty of Arts and Social Sciences, University of Sydney. [https://ses.library.usyd.edu.au/bitstream/handle/2123/27770/Pradipto Ultimate version of thesis changes accepted %28clean version%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://ses.library.usyd.edu.au/bitstream/handle/2123/27770/Pradipto%20Ultimate%20version%20of%20thesis%20changes%20accepted%20clean%20version%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

- O'Donnell, Guillermo. 1973. *Modernization and Bureaucratic-Authoritarianism: Studies in South American Politics*. California: Institute of International Studies, University of California.
- Sondrol, Paul C. 2007. "Paraguay: A Semi-Authoritarian Regime?" *Armed Forces & Society* 34 (1): 46-66. <https://doi.org/10.1177/0095327X06295513>
- Stockemer, Daniel. 2019. "Introduction". İçinde *Populism Around the World*, 1-7. Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-96758-5_1
- Thomassen, Lasse. 2016. "Hegemony, Populism and Democracy: Laclau and Mouffe Today". *Revista Española de Ciencia Política* 40: 161-76.
- Thompson, Mark R. 2022. "Duterte's Violent Populism: Mass Murder, Political Legitimacy and the 'Death of Development' in the Philippines". *Journal of Contemporary Asia* 52 (3): 403-28. <https://doi.org/10.1080/00472336.2021.1910859>
- Ufen, Andreas. 2006. "Political Parties in Post-Suharto Indonesia: Between Politik Aliran and 'Philippinisation'". *SSRN Electronic Journal*, sy 37. <https://doi.org/10.2139/ssrn.977982>
- Vacano, Diego von. 2019. "American Caudillo : Princely Performative Populism and Democracy in the Americas". *Philosophy & Social Criticism* 45 (4): 413-28. <https://doi.org/10.1177/0191453719826349>
- Weatherbee, Donald E. 1985. "Indonesia: The Pancasila State". İçinde *Southeast Asian Affairs 1985*, 133-51. ISEAS Publishing. <https://doi.org/10.1355/9789812306753-011>
- Webb, Adele, ve Nicole Curato. 2019. "Populism in the Philippines". İçinde *Populism Around the World*, 49-65. Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-96758-5_4
- Wichelen, Sonja van. 2006. "Contesting Megawati: The Mediation of Islam and Nation in Times of Political Transition". *Westminster Papers in Communication and Culture* 3 (2): 41. <https://doi.org/10.16997/wpcc.29>
- Wildan, Muhammad. 2016. "Islamism and Democratization in the Post 411 and 212 Rallies in Indonesia". Singapore.
- Wolf, Eric R., ve Edward C. Hansen. 1967. "Caudillo Politics: A Structural Analysis". *Comparative Studies in Society and History* 9 (2): 168-79. <https://doi.org/10.1017/S0010417500004448>
- Ziv, Daniel. 2001. "Populist Perceptions and Perceptions of Populism in Indonesia: The Case of Megawati Sukarnoputri". *South East Asia Research* 9 (1): 73-88. <https://doi.org/10.5367>

FİLİPİNLER-JAPONYA İLİŞKİLERİ: ULUSLARARASI GÖÇ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

*Gökberk DURMAZ**

Giriş

Filipinler ve Japonya'nın ikili ilişkileri incelendiğinde 16. yüzyıl öncesinde çeşitli temasların olduğu bilinmektedir. Ancak Filipinler'in 1565-1898 yılları arasında üç asırdan uzun bir süre İspanyol kolonisi olarak idare edilmesi, Japonya ile gelişmesi muhtemel ikili ilişkileri de sekteye uğratmıştır. Bu süreçte yaklaşık iki yıllık İngiliz işgaline uğrayan Filipinler, İspanyol sömurgeliğinden 1898 yılında ABD'nin desteğiyle bir bağımsızlık savaşı sonucunda kurtulmuştur. Ancak burada adı geçen "bağımsızlık" henüz tam bağımsızlık anlamına gelmemektedir. Yalnızca İspanyollara karşı bir bağımsızlık söz konusudur.

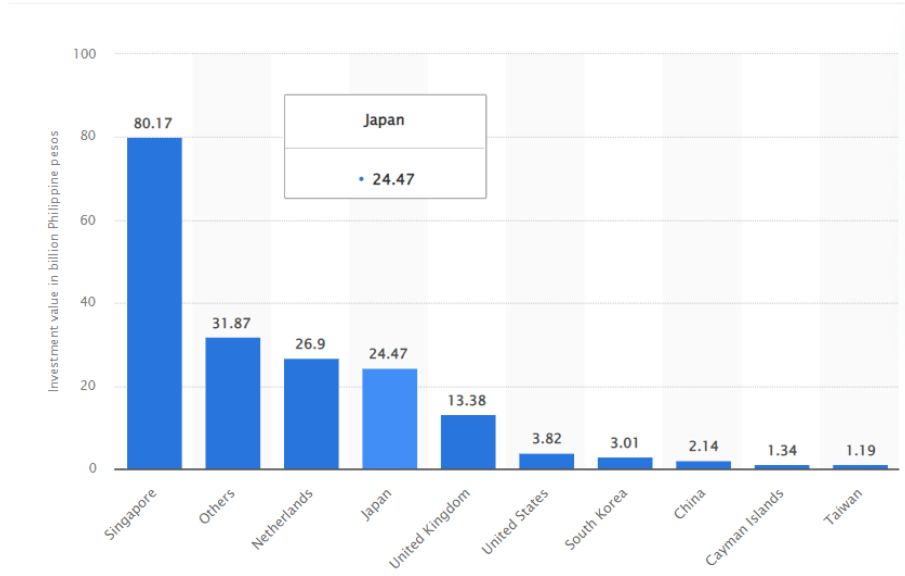
Ülke, 1898 yılı itibarıyla da Amerikan "kolonisi" hüviyetine geçmiştir. Ancak 1941 yılında başlayan yayılmacı Japon işgali, ülke içerisinde irili ufaklı toprakları ele geçirme ve kaybetme şeklinde ilerlemiş; 1945 yılına geldiğinde ise ABD'nin başını çektiği müttefik kuvvetler, (Avustralya ve Meksika'nın da destekleriyle) Japonya'nın Tokyo bombardımanı ve atom bombaları sonrasında teslim olmasıyla Filipinler'de de zafer kazanmıştır. 1946 yılında bağımsızlığı tanınan Filipinler, çeşitli cumhuriyet ve otoriter yönetimler tecrübe ederek siyasal yaşantısına devam etmiştir. Bu süreçte General MacArthur liderliğindeki komisyonlar, Japonya'yı istila sonrası çekildiği Filipinler ve diğer bölgelere maddi kalkınma yardımları (savaş tazminatları) yapması konusunda ikna etmiş ve gönderilen yardımları da izlemiştir.

* *Öğretim Gör. Dr., ASBÜ, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü. ORCID: 0000-0001-5031-6837.*

Japonya ile ilişkiler ise 1943 yılında Filipinler'in Tokyo'ya atadığı büyükelçi ve 1952 yılında Japonya'nın Manila'ya atadığı büyükelçiler ile diplomatik olarak bugüne değin süregelenmektedir. 1965 yılında Ferdinand Marcos yönetimi ile de ilişkileri devam ettiren Japonlar, Marcos'un askıya aldığı yasaları ve otoriter yönetimini de fırsata çevirerek yapılan kalkınma yardımlarını (ODA) ABD üzerinden değil doğrudan yapma politikası izlemişlerdir. 1986 yılına gelindiğinde ise Marcos'un otoriter yönetiminin bir halk devrimi ile alaşağı edilmesi ve kendisinin de Hawaii'ye sürgüne gönderilmesi üzerine, geçmişe dönük incelemelerde Marcos'un Japonya'dan gelen kalkınma yardımlarından ve diğer Japon şirketlerinden belirli yüzdelerde "komisyonlar" aldığı ortaya çıkmıştır. Bu skandal üzerine Japonya, yaptığı ODA yardımlarını da şeffaf ve sistematik bir şekilde iletmiştir.

Japon şirketleri bugün hâlâ Filipinler'e yapılan yatırımlarda başı çekmektedir. Aşağıdaki grafikte Filipinler'e yapılan yabancı yatırımların ülkelere göre dağılımı verilmektedir:

Figür 1: Filipinler'e Yapılan Dış Yatırımların Ülkelere Göre Dağılımı (2021)

Kaynak: (Statista.com, 2021)

Yukarıdaki grafik incelendiğinde 2021 yılı verilerine göre Japonya, Singapur ve Hollanda'nın ardından Filipinler'e en çok yatırım yapan üçüncü ülke konumundadır. Öyle ki Japon yatırımları ABD, Çin ve Güney Kore'nin toplam yatırımından daha fazladır.

Galang (2019), Manila yönetiminin Japonya ile olan ilişkilerini üç temel sacayağı şeklinde görmektedir. Bunlardan ilki, Çin ve ABD rekabeti ile gerginleşen Hint-Asya-Pasifik Bölgesi'nde barış ve istikrar; ikincisi, ticarete açık ve istikrarlı denizler ve su yolları; son olarak ise ASEAN merkezli bölgesel güç odağına Japonya'dan gelecek katkı (Galang 2019).

Wenzel (2010), iki ülkeyi anayasalar üzerinden karşılaştırdığı makalesinde Japonya'nın, kendine ait sosyokültürel ve siyasi olgunluğu ile birlikte ekonomik ve demokratik atılımlarını da gerçekleştirebildiğinden bahseder. Elbette ki Japonya, geçmişin birikimi ile kendine ait bir iş ahlakı ve iş-özel hayat dengesi anlayışına sahiptir. Öte yandan Filipinler'in benzeri bir anayasa "tanzim" sürecinden geçmiş olsa da bu anayasal demokrasisini koruyamaması ve muhtelif askerî rejimler ile diğer birtakım siyasi çalkantılara ev sahipliği yapması, ülkenin kalkınmasını da yavaşlatmıştır (Wenzel 2010:406-407). Bu da iki ülkenin paralellik gösteren birtakım yasal düzenlemelere rağmen nasıl farklı yönetimlere maruz kaldığını göstermektedir.

Uluslararası Göç, Japonya ve Filipinler

San Jose (2018), dünyanın yurt dışında yaşayan en çok vatandaşına sahip ülkelerinden biri olan Filipinler'in, insan merkezli "beşerî güvenlik" yaklaşımların öncüsü olsa da Japonya ile olan göç ilişkilerinin göçmenlerin aleyhine olacak şekilde uzunca bir süre "devlet merkezli" yaklaşımlara maruz kaldığını vurgulamaktadır. Ancak son zamanlarda farklı toplumsal elementlerin ve sivil toplum aktörlerinin de etkileri sayesinde insan merkezli yaklaşımlara temayül artmaktadır (San Jose, 2018:100). Bu da ülke içerisindeki çok kültürlü yapıları arttırmakla birlikte, ülkeler arası ikili ilişkilerin de karşılıklı daha iyi anlaşılma merkezinde daha da iyileşeceğine işaret etmektedir.

Filipinler, yurt dışına işçi göçü ve bu şekilde giden göçmenlerin Filipinler ekonomisine geri dönen katkıları bakımından dünyanın en başarılı örneklerinden birisidir (Asis 2006:118). Yurt dışına çalışmak üzere göç eden

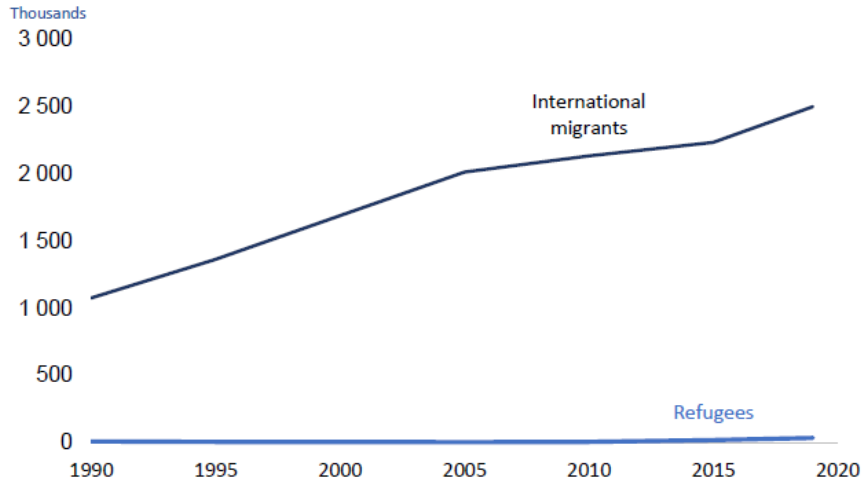
Filipinliler, sıklıkla ailelerinin bir kısmını anavatanlarında geride bırakmak durumunda kalmışlardır. Bu göçmenler yurt dışında yaşam maliyetlerini en aza indirmeye gayret ederek geride bıraktıkları ailelerinin yaşam maliyetleri için kazandıkları aylıklardan pay ayırarak Filipinler'e işçi dövizleri olarak geri göndermektedirler.

Filipinler, ülkenin kalkınmasındaki önemli bir noktaya, yurt dışında çalışan göçmenlerin ülkedeki yakınlarına gönderdikleri bu işçi dövizlerini konumlandırmıştır (Orbeta, Jr. 2008: 17). Öyle ki ülke, 2022 yılı itibarıyla yurt dışında yaşayan işçi göçmenlerinin genel koordinasyonu için "Göçmen İşçiler Bakanlığı" (*Department of Migrant Workers*) isminde bir bakanlık ihdas etmiştir. Bakan Susan Toots V. Opple, Bakanlığın resmî sayfasındaki hitabında bu kurumun "Filipinli göçmen işçilerin devletteki yuvası" olduğunu vurgulamaktadır (DMW 2022).

Alba (2008), göçmen işçiler üzerinden Filipinler ekonomisinin kalkınma modelini altı alt başlıkta toplamıştır: İlki, göçmenlerin geride kalan aile fertlerinin mali durumuna göre karşılık beklemeden arttırıp eksilttiği **diğerkâmlıktır** (*altruism*). İkincisi, ilkinin göre daha profesyonel bir akışa konu olan ve belirli bir anlaşma çerçevesinde ilerleyen **takastır** (*exchange*). Üçüncüsü, ilk ikisinden daha çok havale göndereceğine inanılan göçmen işçinin seçimi ve çalışma öncesi gözlemlenemeyen işçi üretkenliği nedeniyle ortalama ücret almak zorunda kalınması gibi hususlarla farklı olan **stratejik saiktir** (*strategic motive*). Dördüncüsü, göçmenin geçmiş hayatındaki iş tecrübelerine uygun seçimlerin yapılmasıyla karşılaşacağı şoku en aza indirmeye çalışan **sigortadır** (*insurance*). Beşincisi, işçi göçüne ailenin topyekûn refahını arttıracak bir vesile olarak bakıldığı ve göçmen işçinin yurt dışına çıkış, iş bulma gibi temel giderlerinin aile içerisinde finanse edildiği **yatırımdır** (*investment*). Altıncısı, işçi dövizleri üzerinden aile içi ekonomik yardımlaşmanın ailenin diğer fertlerine nispetle döviz gönderen bireyin aile mirasından daha çok hak iddia edebilmesi anlamına gelen **miras** (*inheritance*) modelidir (Alba 2008: 40-66).

Figür 2: Japonya'daki Uluslararası Göçmenler ve Sığınmacılar (1990-2019)

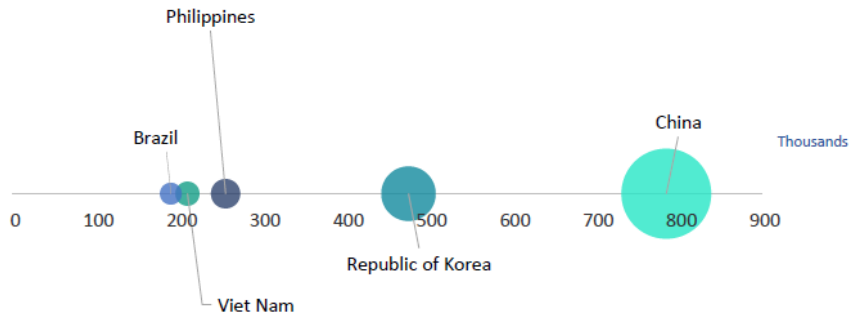
Number of international migrants and refugees in Japan, 1990-2019

Kaynak: UN DESA (2019)

Yukarıdaki grafik incelendiğinde 1990 yılında yaklaşık 1 milyon olan uluslararası göçmen sayısı, 2020 yılına yaklaştıkça ortalama bir buçuk misli bir artış ile toplamda yaklaşık 2,5 milyona ulaşmıştır. Bu durum, hem Japonya'nın azalan nüfusuna paralel olarak maruz kaldığı yeterli iş gücü bulma sorunları sebebiyle esnettiği göç politikaları ile hem de yerel kamuoyunun göçmenler konusunda hazırlanması ile izah edilebilir. İlaveten Japon ekonomisinin sürdürülebilir ve güvenilir bir seyir izlemesi, artan uluslararası göçmen hareketliliğinin önemli bir kısmının da Japonya'ya yönelmesine sebep olmaktadır.

Figür 3: Japonya'da Yaşayan Uluslararası Göçmenler (İlk Beş) (bin)

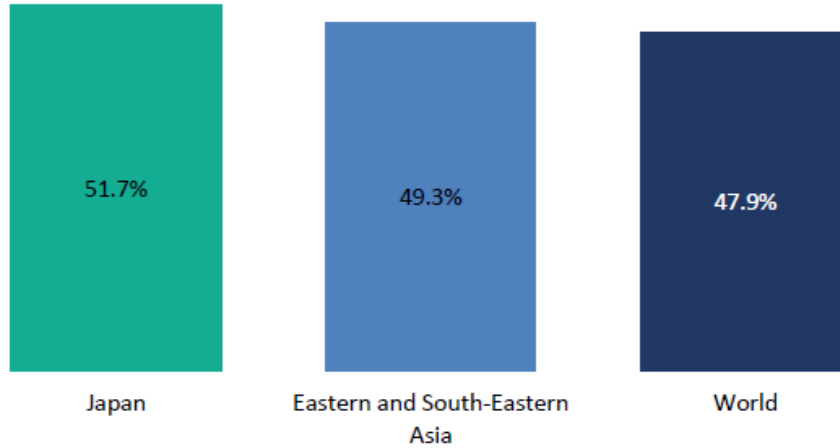
Kaynak: UN DESA (2019)

Yukarıdaki figür incelendiğinde, Japonya’da yaşayan en kalabalık uluslararası göçmen grubunun hâlen Çinliler olduğu açıktır (yaklaşık 800 bin). Bunu takip eden Koreliler (yaklaşık 500 bin) ikinci ve nihayet Filipinliler ise yaklaşık 250 binlik nüfuslarıyla üçüncü sıradadırlar. Vietnamlılar ve Brezilyalıların da (önemli bir bölümü “geri dönen Japonlar” olmak üzere) takip ettiği liste, Japonya’da yaşayan ilk beş azınlığı oluşturmaktadır.

İlaveten bu liste içerisinde de ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre artan ve azala nüfuslar neticesinde sıralama orta vadede değişebilecektir. Örneğin Çin ve Kore’nin 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen ekonomilerine paralel artan refahları neticesinde, ülkelere yurt dışına olan kitlesel göç azalmaktadır. Brezilya’dan gelen göçmenlerin ekseriyetinin de evvelce Japonya’dan yeni kıtaya göçmüş bireyler olduğu düşünülürse onların da sayısı sınırlı kalmaktadır.

Ancak bu ülkelerle mukayese edildiğinde gelişmişlik düzeyi daha sınırlı kalan Vietnam ile ekonomisinin ciddi bir kısmı yurt dışından gelen işçi dövizlerine bağımlı olan Filipinler için durum farklıdır. Bu iki ülkeden Japonya’ya olan göçmen sayısı diğerlerinin aksine önemli bir ivme ile artmaktadır. Ancak verilere kadın göçmenler özelinde bakıldığında Japonya’nın bu noktada dünya ortalamasının üzerinde olduğu gözlemlenebilir.

Figür 4: Karşılaştırmalı Kadın Göçmen Ortalamaları (Japonya, Doğu ve Güneydoğu Asya, Dünya Geneli)

Kaynak: UN DESA (2019)

Yukarıdaki tabloya göre Japonya'ya gelen kadın göçmenler, diğer coğrafyalar ile mukayese edildiğinde hem komşu coğrafya olan Doğu ve Güneydoğu Asya ortalamasının üzerinde hem de dünya genelindeki kadın göçmen ortalamasının yaklaşık 4 (%) puan üzerindedir. Bu hususta Japonya'nın görece asayiş yönünden "güvenli" bir ülke olmasının önemi olduğu kadar, Japonya'da özellikle hane içi hizmetler ve hasta bakım işlerinde istihdam edilmek istenen kadın göçmenler önemli bir yer tutmaktadır (CSIS 2016).

Çoğunluğu kadın göçmenlerden oluşan Japonya'da yaşayan Filipinler uyrukluların sayısı 200.000'i çoktan aşmış, ikinci kuşak çocuklar dahi bugün birer yetişkin olarak Japon iş hayatının bir parçası olmuştur (Takahata 2015: 97). Göçmenlerin çoğunluğunun kadın olması, Japon eğlence sektörlerinde istihdamın sağlanmış olmasıyla ilgili olup, kırsalda Japonların yaşamak istemeyerek kentlere göç etmesiyle de gelişmiş bir ülkenin kırsalında yaşama vaadi ile yabancı gelinler ülkeye getirilmiştir (Takahata 2015:109). Japonya özelinde yabancı gelinlerin ülkeye getirilmesi konusunda benzer bir durum Taylandlı göçmenlerde de (Durmaz 2021a: 241) Tayvanlı göçmenlerde de yaşanmaktadır (Durmaz 2022:203). Japonya'daki Filipinlilerin önemli bir kısmı, Taylandlı kadın göçmenlerde olduğu gibi hane içi hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Anderson (2005:810-812) 'a göre Filipinler'den gelen çok az göçmen evli olarak aileleri ile birlikte Japonya'ya gelebilmekte, göçmenlerin çoğunluğu ise geride ailelerini bırakarak gelen Filipinli erkek ve kadınlardan oluşmaktadır. Japonya'ya gelen erkek Filipinliler daha çok inşaat ve altyapı sektörlerinde çalışırken kadınlar hizmet sektöründe istihdam edilmekte, bunların Japonlar ile yaptığı evliliklerle oluşan yeni ailelere de "*Japinos*" adı verilmektedir (Anderson 2005:813) .

Japonlar, özellikle 20. yüzyılın başlarında Latin Amerika'ya yerleşen, sonrasında ise ekonomik kriz gibi çeşitli sebeplerle tekrar Japonya'ya dönen Japon diasporasından olan soydaşlarına *Nikkeijin* ismini vermişti (Durmaz 2021b:37). Japonların, Filipinler'e olan göçü, Japonya'daki tarım alanlarının sınırlı olması ve yeni iş kolları ve ham maddeye yaklaşma gibi gerekçelerle II. Dünya Savaşı öncesine dayanmaktadır. Bugün ikinci kuşak göçmenlerin yarısı hayatını kaybetmiş, kalanların da yaklaşık çeyreği Japonya'daki köklerine hiçbir zaman ulaşamamıştır (The Mainichi 2019).

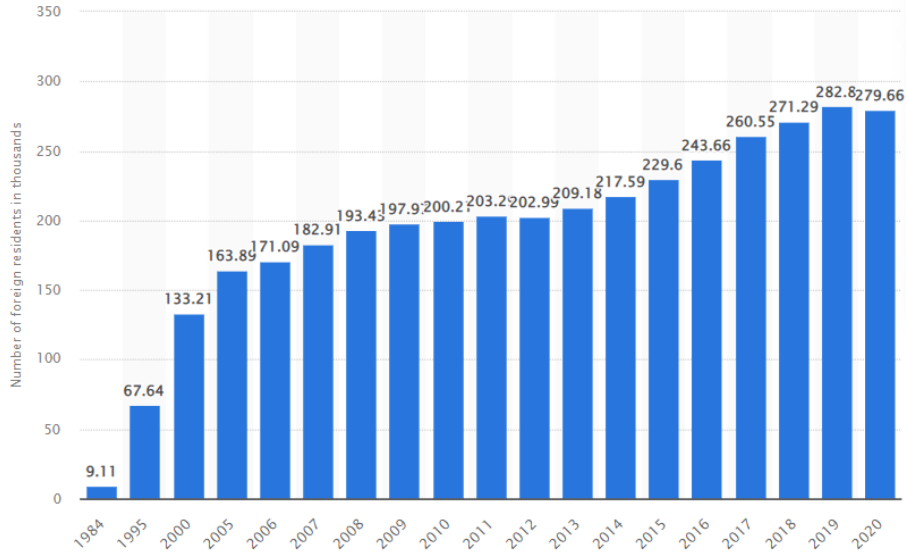
Filipinler özelinde ise yukarıda bahsedildiği üzere ülkeye evlilik yolu ile göç edenlerin yanı sıra, kendilerine *Shin-Nikkeijin* denilen, Japon babadan çocuk sahibi olmuş bekâr annelerin çocuklarını yetiştirme sürecinde ve

sonrasında (çocuğun büyüyünce Japon vatandaşı olabilme ihtimali ile) Japonya’da yaşama arzularını görmekteyiz (Takahata 2015:115).

Savaş yıllarını geride bırakarak çok hızlı bir ekonomik kalkınma gösteren Japonya’nın refah seviyesinin dünyanın lider ülkeleri arasında yer alması, *Shin-Nikkeijin*’lerin de Japonya’ya olan tersine göçüne neden olmuştur. Bugün Filipinler’de yaşayan Japonların sayısı 17 bin civarındadır (MOFA 2019). Bu nüfusun önemli bir kısmında Japon şirketlerinde çalışanların ve 20. yüzyılın ilk yarısında yerleşenlerin oluşturduğu bir diaspora yapısı mevcuttur.

Filipinler’den Japonya’ya olan göçün ise bilgi teknolojileri ve ev içi hizmet gibi kalifiye göçmenler üzerinden belirli sektörlerde yoğunlaşması, Japonya için hem personel giderlerinde kayda değer bir avantaj hem de Japon kültürünün Filipinler genelinde yayılarak Japon diline olan teveccühün artması sonucunu doğurmaktadır (Yu-Jose 2004: 19). Filipinler açısından öne çıkan temel risk ise nitelikli vatandaşlarının ülkeden ayrılması olarak karşımıza çıkmaktadır (Yu-Jose 2004: 18). Ancak yine de Filipinler, artan nüfusu ve ekonomisinin büyüme oranları ile bu açığı kapatabilecek bir potansiyel ihtiva etmektedir.

Figür 5: Japonya’da Yaşayan Filipinli Göçmenlerin Yıllara Göre Sayısı (1984-2020) (bin)

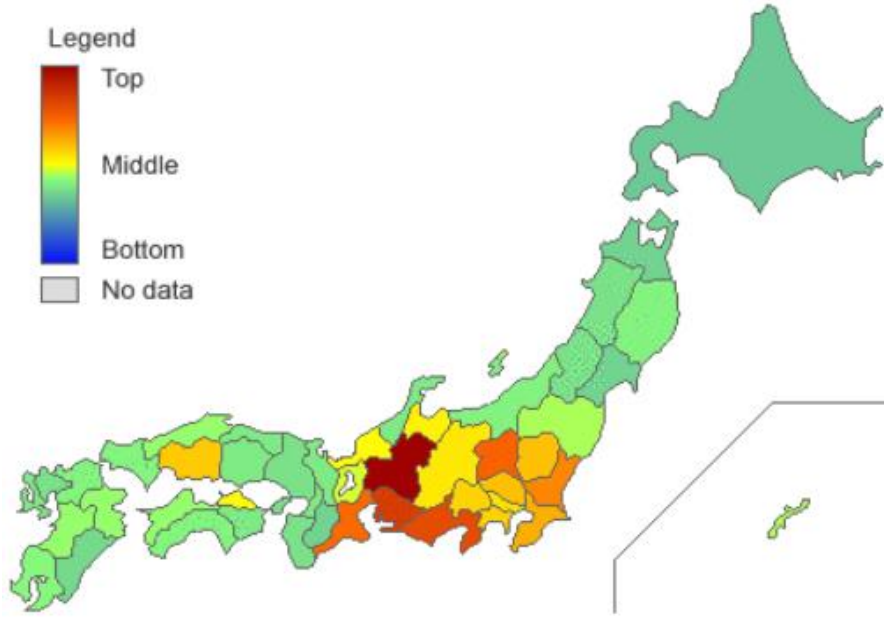

Kaynak: (Statista.com, 2020)

Filipinler'den Japonya'ya 1980'li yıllarda başlayan göç dalgaları, 1981'de yıllık ortalama 136 göçmen iken bugün bu sayı yıllık binlerce göçmene ulaşmıştır. Japonya, Filipinliler için 1981-2018 yılları arasında ABD ve Kanada'dan sonra en çok tercih edilen üçüncü hedef ülke konumundadır (CFO 2018). Ayrıca Suudi Arabistan'daki hizmet sektörlerinde de Filipinlilerin önemli bir payı bulunmaktadır.

Yukarıdaki grafik göstermektedir ki 1980'li yılların ortalarında 9.110 Filipinli Japonya'da ikamet ederken 90'lı yılların ortalarında yaklaşık yedi kat artarak 67.640'e çıkmıştır. Ancak esas kırılma 21. yüzyıla girerken yaşanmıştır. 1995'deki Filipinli nüfusu, sadece beş yıl içerisinde iki katına çıkarak 133.210'a ulaşmıştır. On yıl sonra, 2010 yılına kadar %50 oranında bir artışla küçük-orta büyüklükte bir kent nüfusuna ulaşarak toplamda 200.000'i aşmıştır. Aradan geçen on yılda, 2019 yılında zirve noktasına ulaşan Filipinli sayısı 282.000 bandını aşmıştır. 2020 yılında ise bu sayı küresel covid-19 salgınının da etkisiyle bir miktar düşse de bugün 280.000'e yakın bir Filipinli nüfusu Japonya'da yaşamaktadır.

Figür 6: Filipinli Göçmenlerin Japonya'daki Dağılımı (Nüfus Yoğunluğuna Göre)

Kaynak: Stats-japan.com

Yukarıdaki figür göstermektedir ki Filipinli göçmenler başlıca Honshu Adası'nın Chubu bölgesinde yoğunlaşmıştır. Özellikle en koyu renkle gösterilen **Gifu** Prefektörlüğü, (kendi nüfusuna kıyasla) en çok Filipinli nüfus yoğunluğuna sahip olan ildir. Hemen alt tarafındaki koyu renkteki üç prefektörlük, soldan sağa sırasıyla Japonya'nın en önemli petrokimya fabrikalarına sahip ve büyükşehirlere kolay ulaşım sağlanabilen **Mie**, Toyota'nın da fabrika-şehrini barındıran ve önemli bir sanayi şehri olan **Aichi** ve ormancılık ve balıkçılığın yanı sıra Japonya'nın ihracatına konu olan ürünlerin üretildiği fabrikalara da ev sahipliği yapan **Shizuoka**'dır. İlaveten haritanın batısında yer alan **Hiroshima** da bir başka yoğun Filipinli nüfusuna ev sahipliği yapan Japon şehridir. Son olarak Japonya'nın doğusunda Kanto Bölgesi'nde yer alan İbaraki ve Gunma prefektörlükleri de Filipinli işçilerin istihdamında önemli bir yer tutmaktadır. Elbette ki Tokyo ve Osaka gibi büyükşehirlerde hizmet sektöründe çalışan Filipinli nüfusu, ülkedeki genel göçmen sayısında önemli bir yer tutsa da nüfusları on milyonlarla ifade edilen Japon büyükşehirlerindeki yüzdesel yoğunlukları azdır.

Sonuç

Filipinler, bugün 100 milyonu aşan nüfusu, kişi başına 8 bin dolardan fazla düşen milli geliri, kovid-19 sonrası dönemde %5-6 arası yıllık büyüme verileri ve %3-4 arası seyreden enflasyon oranı ile Güneydoğu Asya'nın hızla büyüyen ülkeleri arasındadır (Asian Development Bank 2022). Ayrıca ülke, Güneydoğu Asya'nın en dinamik uluslararası iş birliği teşkilatlarından ASEAN'ın da 1967 tarihli kurucu üyelerindedir.

Tarihi boyunca İspanyollar, İngilizler, Amerikalılar ve Japonlar tarafından sömürge yönetimlerine maruz bırakılmış Filipinler, 2022 yılında bağımsızlığının 76. yılını kutlarken bu sürenin yaklaşık 21 yılında (1965-1986) Marcos'un otoriter yönetimini de tecrübe etmiştir. Bugün Filipinler nüfusunun yaklaşık %10'undan fazla bir kısmı yurt dışında çalışan ve ülkelerine yoğun miktarlarda işçi dövizini göndererek kalkınmaya destek olan Filipinliler oluşturmaktadır (*Overseas Filipinos*).

Japonya, Filipinler ile giriştiği sömürge ilişkisinde kendileri açısından Tayvan ve Kore'deki kadar başarılı olamamıştır. Aynı dönemde Takımadalar'daki Douglas MacArthur komutasındaki Amerikan varlığı ile muhtelif tarihlerde mücadele etmek zorunda olan Japonlar, II. Dünya Savaşı'nı kaybetmeleri ile birlikte Takımadalar'dan da çekilmek zorunda kalmıştır.

Ancak yaşanan bu trajedi, Filipinler-Japonya ilişkileri adına bir son değil bilakis yeni bir başlangıç olmuş, ikili ilişkiler bağımsızlık sonrası tarihinin zirve noktasına çıkmıştır. Buna paralel olarak özellikle de 1980'lerden itibaren başlayan g ilişkileri de bugün zirve noktasındadır. Bugün Japonya, Filipinli göçmenlerin çalışmak için en çok tercih ettiği üç ülkeden biridir.

Bu yazıda, Filipinler ve Japonya arasındaki ilişkiler uluslararası g bağlamında tarihsel bir perspektif ile ele alınmıştır. İlk bölümde, Filipinler Tarihi ve ülke tarihindeki Japon varlığından söz edilmiş, ikinci bölümde ise bu tarihsel zemin üzerine bina edilen uluslararası g olgusu verilerle tartışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Alba, Michael M. (2008). "Economic Models on the Motives behind Migrant Workers' Remittances" Moving Out, Back and Up: International Migration and Development Prospects in the Philippines, (Eds. Asis, Maruja M.B. and Baggio, Fabio), The Scalabrini Migration Center, Quezon, 37-76.
- Anderson, James. N. (2005). "Filipinos in Japan". In: Ember, M., Ember, C.R., Skoggard, I. (eds) Encyclopedia of Diasporas. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-0-387-29904-4_83, 808-818
- Asian Development Bank (2022). "Philippines Economy", <https://www.adb.org/countries/philippines/economy>, (Erişim tarihi: 8.8.2022).
- Asis, M.B. Maruja (2006). How International Migration Can Support Development: A Challenge for the Philippines, Migrassion y Dissaraldo, Zacatecas (Mexico), 96-122.
- CFO (2018). "Did You Know? - Japan is the Top 3 Country of Destination Among Filipino Emigrants in 1981-2018", Commission on Filipinos Overseas, Office of President of Philippines, <https://cfo.gov.ph/did-you-know-japan-is-the-top-3country-of-destination-among-filipino-eemigrants-in-1981-2018/>, (Erişim tarihi: 8.8.2022).
- Cheung, Han (2021). "Relics of Hualien's Japanese immigrants Exploring Hualien County's colonial past through its three former Japanese villages, easily accessible by train", Taipei Times, <https://www.taipeitimes.com/News/feat/archives/2021/10/06/2003765602>, (Erişim tarihi: 4.4.2022).
- CSIS (2016). "Boosting Japan's Workforce (and Womenomics) through Immigration", <https://www.csis.org/analysis/boosting-japans-workforce-and-womenomics-through-immigration> (Erişim tarihi: 22.04.2022).
- DMW (2022). "Secretary's Corner", Department of Migrant Workers, <https://www.dmw.gov.ph/secretarys-corner>, (Erişim tarihi: 9.8.2022).
- Durmaz, Gökberk (2022). "Tayvan-Japonya İlişkileri: Uluslararası Göç Bağlamında Bir Değerlendirme", Türkiye'de Tayvan Çalışmaları III, (Ed. A. Merthan DÜNDAR), Ankara Üniversitesi Yayınları, 199-209.
- Durmaz, Gökberk (2021a). "Tayland-Japonya İlişkileri: Uluslararası Göç Bağlamında Bir Değerlendirme", Türkiye'de Tayland Çalışmaları, (Ed. A. Merthan DÜNDAR), Ankara Üniversitesi Yayınları, 233-244.
- Durmaz, Gökberk (2021b). "Latin Amerika-Japonya İlişkileri: Uluslararası Göç Bağlamında Bir Değerlendirme", APAM Japonya Çalışmaları, (Ed. A. Merthan DÜNDAR), Ankara Üniversitesi Yayınları, 27-40.

- Galang, Mico A. (2019). "A Decade of Philippines-Japan Strategic Partnership", The Diplomat, <https://thediplomat.com/2019/04/a-decade-of-philippines-japan-IwAR3rnLUdujS5IU9yvYiB1xmRUKAPRUGfpMiZf9WQDLvqiWZRR6qmFhNcH3o>, (Erişim tarihi: 22.04.2022).
- MOFA (2019). "Japan-Philippines Relations", Ministry of Foreign Affairs of Japan, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/philippine/data.html>, (Erişim tarihi: 22.07.2022).
- Orbeta, Jr., Aniceto C. (2008). "Economic Impact of International Migration and Remittances on Philippine Households: What We Thought We Knew, What We Need to Know", Moving Out, Back and Up: International Migration and Development Prospects in the Philippines, (Eds. Asis, Maruja M.B. and Baggio, Fabio), The Scalabrini Migration Center, Quezon, 17-36.
- San Jose, Benjamin A. (2018). "Impediments on Reaching Human Security for Migrants: Prospects for the Philippines and Japan", in Zulueta, Johanna O. ed. Thinking Beyond the State: Migration, Integration and Citizenship in East Asia. Manila: De La Salle University Publishing House & Eastbourne: Sussex University Press. ss. 97-129.
- Stats-japan.com (2022) "Number of Filipinos in Japan by Prefecture", <https://stats-japan.com/t/kiji/11628>, (Erişim tarihi: 5.7.2022).
- Statista.com (2020). "Number of Filipinos Reside in Japan" <https://www.statista.com/statistics/876459/japan-filipinos-foreign-resident-numbers/> (Erişim tarihi: 5.7.2022).
- Statista.com (2021). "Philippines Leading Foreign Investors by Investment" <https://www.statista.com/statistics/1091420/philippines-leading-foreign-investors-by-investment/>, (Erişim tarihi: 5.7.2022).
- Takahata, Sachi (2015). "From Philippines to Japan: Marriage and the New Nikkei Filipinos", içinde International Migrants in Japan, Ishikawa, Yoshitaka (Ed.), Trans Pacific Press, Melbourne, 97-122.
- The Mainichi (2019). "Exhibition of Japanese immigrants in Philippines, second generations to open in Tokyo" <https://mainichi.jp/english/articles/20190514/p2a/00m/0na/005000c>, (Erişim tarihi: 5.7.2022).
- UN DESA (2019). United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- International Migrant Stock 2019 (United Nationsdatabase,POP/DB/MIG/Stock/Rev.2019).

- Wenzel, Nikolai G. (2010). "Constitutional Culture in Japan and the Philippines: Success and Failure in Post-War Constitutional Choice", *Pacific Focus*, 25(3), doi: 10.1111/j.1976-5118.2010.01051.x, 396-416
- Yu-Jose, Lydia N. (2004). "Philippines-Japan Economic Partnership: Where Is the Philippines in Japan's Plan?", Discussion Paper Series No 2004-29, Philippine Institute for Development Studies.

MIYAZAKI TÖTEN VE FİLİPİNLER DEVRİMİ ODAĞINDA PAN-ASYACILIK İDEOLOJİSİ'NDE FİLİPİNLER'İN YERİ

*Emine SİCİM KAPLAN**

Giriş

Japonya'nın Filipinler'e yönelik ilgisi eski zamanlara kadar dayanmaktadır. Filipinler Güneydoğu Asya ülkeleri içerisinde Japonya'ya oldukça yakın olduğundan Japonlar ticaret yapmak amacıyla bölgeye çok sık gidip gelmişlerdir. Ancak Japonya'nın kapılarını dış dünyaya kapatmasıyla birlikte karşılıklı olarak ilişkiler sekteye uğramış, yeniden başlaması için Meiji Dönemi'ne (1868-1912) kadar beklemek gerekmiştir. Eskiden olduğu gibi Meiji Dönemi'nde de Japonların Filipinler'e yönelik ilgisi devam etmiştir. Özellikle 1880'lerin ortalarından itibaren Japonya'nın yazılı basını ilk kez Filipinler'den bahsetmeye başlamıştır. Entelektüellerin yazılarında, kitaplarda, dergilerde ve edebî eserlerde Filipinler yer almıştır. Tokyo Keizai Zasshi¹, Tokyo Chigaku Kyōkai Hōkoku,² Nihonjin,³ Shokumin Kyōkai Hōkoku⁴ gibi dönemin önemli dergileri bölge hakkında yazılar yayımlamışlardır. Bunun yanı sıra, bölgeyle ilgili çok sayıda kitap yayımlanmıştır. Filipinler üzerine yazılanları ticaret, sömürgeleştirme ve Japonya'nın güney sınırının savunması ile ilgili olmak üzere üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Ancak bakıldığında yoğun olarak Japonya'nın bir gün Filipinler'e sahip olacağı ile ilgili yazılar kaleme alınmıştır.⁵ Elbette bu varsayım

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, emine.kaplan@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9328-1192.

¹ 東京経済雑誌.

² 東京地学協会報告.

³ 日本人.

⁴ 殖民協会報告.

⁵ Ikehata Setsuho, "Japan and the Philippines, 1885-1905. Mutual Images and Interests", Philippine-Japan Relations, Ed. Ikehata Setsuho ve Lydia N. Yu-Jose, Manila, Manila University Press, 2003, s. 20.

sadece yazılanlarla sınırlı kalmış, Japon hükümeti bölgeyi işgal etme ya da ele geçirmeyle ilgili herhangi somut bir adım atmamıştır. Kaldı ki o dönemde Filipinler, İspanya'nın sömürgesinde olup bağımsız da değildir. Ancak yazılanların etkisi, bunun yanı sıra, Filipinler'in yaşamak ve yerleşmek için uygun olarak görülmesi bölgeye yönelik Japon göçlerinin yaşanmasına neden olmuştur.

Resmî anlamda karşılıklı ilişkiler ise 29 Aralık 1888'de Manila'da ilk kez Japon Konsolosluğunun açılması ile başlamıştır. Konsolosluk, iki ülke arasındaki göçleri artırarak ticareti ilerletmek amacıyla açılmıştır. Ancak beklentinin aksine bölgede Japon sayısının az olması, istikrarsız siyasi koşullar ve yaklaşan Çin-Japon Savaşı'ndan dolayı konsolosluk 13 Eylül 1893'te kapatılmak zorunda kalmıştır. Tekrardan açılması ise savaştan sonra 26 Ekim 1896'da gerçekleşmiştir.⁶ Konsolosluğun yeniden açıldığı dönemde Japonya'nın Filipinler'e yönelik ilgisi daha da artmış ve yazılı basında da bölgeyle ilgili haberler genişçe yer almaya başlamıştır. Bu dönemde özellikle güneyden ziyade kuzeye önem veren Pan-Asyacılar Filipinler'i yakından takip etmişlerdir. Pan-Asyacılardan ilgisini 1896 yılında patlak veren Filipinler Devrimi ve devrimcilerin Japonya'dan yardım istemesi etkilemiştir. Dolayısıyla Pan-Asyacılar bağımsızlıklarını kazanmaları noktasında devrimcilere yardımcı olmaya çalışmışlardır. Çalışmada kuzeye ilerlemeyi savunan Pan-Asyacılık ideolojisinde Filipinler'in yeri incelenmiştir. Bu doğrultuda Pan-Asyacılardan Filipinler hakkındaki görüşleri dönemler bazında ele alınmış ve özellikle koyu bir Pan-Asyacı olan Miyazaki Tōten'in bölgeyle olan bağlantısı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Pan-Asyacılık Nedir?

Asya terimi milattan önce 5. yüzyılda Antik Yunan'da ortaya çıkmış, Doğu Asya'ya ise 16. yüzyılda Cizvitli Misyonerler tarafından getirilmiştir. Bu terim 1600'lü yıllarda Çin karakterleri ile Ajia⁷ olarak Çin haritalarında Matteo Ricci⁸ (1552-1610) denetiminde yazılmıştır. Ancak bölgede geçerlilik kazanması için iki yüzyıldan fazla beklemek gerekmiştir. Doğu Asya'da Batılı güçlerin diplomatik, askerî, ekonomik anlamda varlıklarının artması ve aynı zamanda bölgesel anlamda da genişlemelerine cevaben 19. yüzyılın

⁶ Shinzō Hayase, *Firipin Kingendaishi naka no Nihonjin* (フィリピン近現代史なかの日本人), Tokyo Daigaku Shuppan, Tokyo, 2012, s. 75.

⁷ 亜細亜.

⁸ Çin'deki Cizvit Misyonunun kurucularından biri.

ortalarında Asya terimi yaygın olarak kullanılmaya başlanmış, terimin kapsadığı alan da zamana göre farklılık göstermiştir.⁹

Pan-Cermenizm, Pan-İslamizm gibi Pan-izm kelimesinin dünya genelinde yaygın olarak kullanılması ise 19. yüzyılın sonuna, 20. yüzyılın başına denk gelmektedir. Japonya’da aynı dönemlerde Pan-Asyacılık anlamında Han-Ajiashugi¹⁰ kullanılmaya başlanmış, daha sonra bu kelime değişime uğrayarak Dai-Ajiashugi¹¹ olmuştur.¹² Asyacılık terimi ise çeşitli zamanlarda kullanılmış, milliyetçi egemenlik, uluslararası hukuk, güç dengesi şeklindeki üç temel Batılı uluslararası sistemin Batılı olmayan ülkelere karşı baskısına eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Bu terimde Asya halklarının Batı sömürgesinden kurtulması için Japonya liderliğinde birlik olunması savunulmuştur.¹³

Japonya’nın dış güçlerin baskısıyla kapılarını açmak zorunda kaldığı ve yeni uluslararası düzende yerini almak için mücadeleye başladığı 19. yüzyılın son çeyreğinde Pan-Asyacı düşünce sistemi ortaya çıkmıştır. Düşüncenin ortaya çıkmasında Batı tehdidi etkili olmuş, bu tehlikeye yönelik Asya’daki çok sayıda entelektüel, politikacı ve eylemci Asya dayanışmasının güçlendirilmesini savunmuştur. Çıkış noktası Batı olsa da Pan-Asyacılık¹⁴ sürekli kendi içinde değişim yaşayan çelişkili bir ideoloji olmuştur. Şöyle ki başlangıçta Japonya’nın Çin ile birlik olup Doğu Asya’da barışı sağlamasını, Doğu denizlerinin bölgede yaşayanlara ait olduğunu ve Asya kardeşliğini

⁹ Sven Saaler, W. A. Christopher Szpilman, “The Emergence of Pan-Asianism as an Ideal of Asian Identity and Solidarity, 1850-2008”, Ed: Sven Saaler & Christopher W. A. Szpilman, Pan-Asianism A Documentary History, Volume 1: 1850 - 1920, Rowman & Littlefield Publishers, Amerika, 2011, s.1-4.

¹⁰ 汎アジア主義: Pan-Asyacılık.

¹¹ 大亜細亜主義: Büyük Asyacılık.

¹² Matsumoto Ken’ichi, Takeuchi Yoshimi Nihon no Ajiashugi Seidoku (竹内好日本のアジア主義精読), Iwanami, Tokyo, 2001, s. 3.

¹³ Mirai Nakagawa, Meiji Nihon no Kokusaishugi Shisō to Ajia (明治日本の国粋主義思想とアジア), Yoshikawa, Tokyo, 2016, s. 84.

¹⁴ Bu terim siyasi sözlüğe 1910 yılında girmiştir. Buna rağmen 19. yüzyılın sonlarında “Asya Birliği (Ajia Rentai)”, “Asya’nın Yükselişi (Kō-A)”, “Asyacılık (Ajia Shigi ya da Ajia Shugi)”, “Pan-Asyacılık (Han Ajia Shugi ya da Zen Ajia Shugi)” gibi terimler dış politikada geniş yankı bulmuştur. Bkz: Sven Saaler, “History Overcoming The Nation, Creating A Region Forging An Empire”, Ed. Sven Saaler & J. Victor Koschmann, Pan-Asianism in Modern Japanese History, Routledge, New York, 2007, s. 2.

savunmuştur. Ancak yeni bir dünya düzeninin kurulmasıyla birlikte Japonya'nın tüm kıtanın kurtuluşunda liderliği üstleneceğini savunan bir kavrama dönüşmüş, Japon üstünlüğünde ısrar etmiştir. Dolayısıyla görünürde Doğu Asya'da barışı getirmeyi amaçlayıp Batı etkisine ve sömürgeciliğine karşı çıkmış olsa da zamanla Japonya'nın Doğu Asya'daki sömürge yönetimi iddiasını meşrulaştırmanın bir aracı olarak kullanılmıştır. Bunun sonucunda da Pan-Asyacılık ideolojisi, Japonya'nın Mançurya'dan Pearl Harbor'a kadar ilerlemesinde kullandığı etkili bir araç olmuştur.¹⁵ Aynı zamanda Pan-Asyacılığın uzandığı nokta sadece Asya coğrafyası ile sınırlı kalmamış, Türkiye'ye kadar da etkisi uzanmıştır.¹⁶

Pan-Asyacılık, Meiji Dönemi Japon hükûmetinin dış politikasına karşı görüş olarak geliştirilmiştir. Ancak erken dönemde ortaya çıkan Pan-Asyacı hareketler, dış politika oluşturma konusunda yeteri kadar etkili olamamıştır. Hükûmetin gerçekçi yönü ve Batı'da pozitif imaj kurma çabalarından dolayı 19. yüzyılın sonlarında Avrupa'da "Sarı Tehlike (Yellow Peril)"¹⁷ korkusu baş göstermiştir. Japon hükûmeti Sarı Tehlike korkusunu önlemek için Pan-Asyacı söylemden sakınmaya çalışmış ve bu ideolojiyi savunan yazarlardan bazılarını da tutuklamıştır.¹⁸ 1903 yılına gelindiğinde ise uluslararası ilişkilerde ilk kez Pan-Asyacılığın potansiyel bir faktör olduğu vurgulanmıştır. 1904-1905 yılı Rus-Japon Savaşı'nı Japonya'nın kazanmasıyla da kıta boyunca Pan-Asyacılık düşüncesinin yayılması hız kazanmıştır.¹⁹

Kısacası Japonya'nın Pan-Asyacı politikasında başlangıçta Asya'yı Batı emperyalizminden kurtarma amacı güttüğünü, zamanla da bu düşüncenin yerini yayılmacı politikasının alarak Asya'da lider olmaya çalıştığını görebiliriz. İlk zamanlar başarılı sonuçlar elde etse de II. Dünya Savaşı'nda

¹⁵ Kinji Kaneda, "Nanyō Seisaku no Shomondai(南洋政策の諸問題)," Nanyōguntō (南洋群島), Cilt:4, Sayı:4, Nisan 1938,s. 24 – 26; Christopher W. A. Szpilman, "Between Pan-Asianism and Nationalism Mitsukawa Kametarō and His Campaign to Reform Japan and Liberate Asia", Ed. Sven Saaler & J. Victor Koschmann, Pan-Asianism in Modern Japanese History Colonialism, Regionalism and Borders, Routledge, New York, 2007, s. 85.

¹⁶ Detaylı bilgi için bkz: A. Merthan Dünder, Panislâmizm'den Büyük Asyacılığa Osmanlı İmparatorluğu, Japonya ve Orta Asya, Ötüken Yayıncılık, İstanbul, 2011.

¹⁷ Sarı Tehlike: Avrupa'nın gücünü ve Asya'daki kolonilerini tehdit etmek için sarı ırkların birleşeceği görüşüdür.

¹⁸ Miwa Kimitada, "Pan-Asianism in Modern Japan Nationalism, Regionalism and Universalism", Ed. Sven Saaler & J. Victor Koschmann, Pan-Asianism in Modern Japanese History Colonialism, Regionalism and Borders, Routledge, New York, 2007, s. 21.

¹⁹ S. Saaler, C. W. A. Szpilman, 2011, ibid, s. 7-4.

almış olduğu yenilgiyle Pan-Asyacılık ideali başarısızlıkla sonuçlanmış ve görünürde bu politikadan vazgeçilmiştir. Ancak bazı araştırmacılara göre Japonya günümüzde de bu politikasına devam etmekle birlikte sadece stratejisini değiştirmiştir.

Pan-Asyacılık ve Filipinler

Meiji Dönemi'nde her ne kadar Pan-Asyacılık ideolojisi kuzey ağırlıklı olsa da bu düşüncüyü savunanlardan bazıları Filipinler'e yönelmişler, özellikle Filipinler'deki devrim hareketi ile yakından ilgilenmişlerdir.²⁰ Filipinler Devrimi 30 Ağustos 1896 tarihinde Andrés Bonifacio (1863-1897) liderliğinde gizli bir örgüt olan Katipunan öncülüğünde İspanya karşıtı olarak başlamıştır. Ancak ne yazık ki Bonifacio devrimin sonunu göremeden 10 Mayıs 1897'de yani isyandan bir yıl sonra hayatını kaybetmiştir. Onun ölümünden sonra devrimcilerin yeni lideri Emilio Aguinaldo (1869-1964) olmuştur. İsyancılar, İspanya'nın sömürgesinden kurtularak bağımsızlıklarını elde etmek istemişlerdir.²¹ İsyanın başlamasından iki yıl sonra 1898 yılında, Amerika İspanya'ya karşı savaş ilan etmiş ve iki ülke arasındaki bu savaş devrimin kaderini belirlemiştir. Lider Emilio Aguinaldo, Amerika ile gayriresmî olarak müttefik olmuş ve isyancılar bağımsızlıklarını kazanmak ümidiyle İspanya'ya karşı Amerika'nın yanında savaşmışlardır. Bunun sonucunda Amerika savaştan zaferle ayrılmış ancak beklenildiği gibi Filipinler'in bağımsızlığını tanımamıştır. Bunun üzerine isyancılar bu kez Amerika'ya karşı savaş açsalar da başarısız olmuşlar ve Filipinler halkı İspanya'dan sonra Amerika'nın sömürgesine girmek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla Filipinler Devrimi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Filipinler'deki bu hareketlilik Japonya'nın da ilgisini çekmiş, bölgeyi yakından gözlemlemeye başlamıştır. Bu dönemde Filipinler Devrimi'yle ilgilenen en önemli Pan-Asyacı düşünürlerden biri Miyazaki Tōrazo olarak da bilinen Miyazaki Tōten²² (1871-1922) olmuştur. Miyazaki, Çinli lider Sun

²⁰ Filipinler'in İspanyollara karşı yürüttüğü devrim hareketi Japon edebiyatında da oldukça geniş yer almıştır. Bu konu ile ilgili "Aginarudo, Nanyō no Daiharan" gibi siyasi romanlar yazılmıştır. Bkz: Toshiharu Yoshikawa, Kingendaishi no naka no Nihon to Tōnan Ajia (近現代史のなかの日本と東南アジア), Tokyo Shoseki, Tokyo, 1992, s. 41.

²¹ T. Yoshikawa, 1992, ibid, s. 36-37.

²² 宮崎滔天: Miyazaki Tōrazo olarak da bilinir. 23 Ocak 1871'de Kumamoto'da dünyaya gelmiştir. Tokutomi Sohō (1863-1957) tarafından yönetilen Ōe Akademisi'ne gitmiştir.

Yat-sen ile olan arkadaşlığı ve onu desteklemesiyle tanınır. Dolayısıyla düşünceleri ve faaliyetleri genel anlamda Filipinler'den ziyade kuzey ağırlıklı olmuştur. Ancak Filipinler bağımsızlık hareketinin aktif kişilerinden biri olan Mariano Ponce²³ (1863-1913) ile kurduğu iletişim sonucunda kendisinin bölgeye yönelik ilgisi artmış ve devrimi desteklemiştir. Hatta bağımsızlıkları için mücadele eden isyancılara askeri yardım göndermek istemiş ancak bu girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.²⁴

Miyazaki'nin yanı sıra, milliyetçi ve gazeteci kişilikleriyle tanınan Fukumoto Nichinan²⁵ (1857-1921) ve Kuga Katsunan²⁶ (1857-1907) da Filipinler ile ilgili görüşlerini dile getirmişlerdir. İki kez Filipinler'e giden Fukumoto'ya göre "Büyük Güçler"le temastan kaçınarak Japonya'nın bağımsızlığını güvence altına almak için Filipinler'in sömürgeleştirilmesi gerekmektedir. Ancak Fukumoto, sömürgeleştirme derken askerî bir işgali kastetmemiş, adaların Japon yerleşimcileri ve tüccarları tarafından ele geçirilmesini savunmuştur. Çünkü İspanyol İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra İspanyolların yerini başka bir Batılı gücün almasının muhtemel olduğunun ve bu gücün de nihayetinde Japonya'yı tehdit edeceğinin bilincinde olmuştur. Muhtemel tehdit olarak da Almanya'yı işaret etmiştir. Bundan dolayı güneyden gelecek tehdidi engellemek için çok sayıda girişimci, Japon tüccar,

Filipinler dışında Siam ile de ilgilenmiş, bölgeye yönelik Japon göçünü artırmaya odaklanmıştır. Bu göçün Asya'nın kurtuluşuna öncülük edeceğine inanmıştır. Kendisi de uzun yıllar Siam'da yaşadıkten sonra projesi başarısız olmuş ve Japonya'ya geri dönmüştür. Siam'dan döndükten sonra eşinden boşanmış ve zor zamanlar geçirmiştir. Hayatı, 1897 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Ōkuma Shigenobu'nun (1838-1922) bakanlığın gizli fonlarından onu Çin'e göndermesi ile yeniden düzene girmiştir. Miyazaki'nin Çin'e ikinci kez gidişidir. Gezisinde içlerinde Sun Yat-sen'in de bulunduğu Çin Devrimci Partisi'nin üyeleri ile tanışmış, özellikle Sun Yat-sen'den çok etkilenmiştir. 1899 yılında Filipinli devrimcilere yardım etmeye çalışmış, 1900 yılında da Çin Devrim Hareketi'ni bir araya getirmeye çalışmıştır. 1905 yılında Sun Yat-sen ve Tokyo'daki diğer Çinli sürgün kişiler ile Çin Devrimci Birliğini kurmuştur. 1907 yılında Çin Devrimi'ni desteklemek amacıyla kurulan Kakumei Hyōron adlı derginin editörlüğünü üstlenmiştir. Hayatını Pan-Asyacılığa ve Asya'nın kurtuluşuna adayan Miyazaki'nin uzun yıllar boyunca alkol kullanımı ve kötü beslenmeden dolayı sağlığı olumsuz yönde etkilenmiştir. 1922 yılında henüz 52 yaşındayken hayata gözlerini yummuştur. Bkz: Christopher W. A. Szpilman, "Miyazaki Tōten's Pan-Asianism, 1915-1919", Pan-Asianism A Documentary History, Volume I: 1850-1920, Ed: Sven Saaler & Christopher W. A. Szpilman, Rowman & Littlefield Publishers, Amerika, 2011, s. 133-134.

²³ Bir sonraki bölümde detaylandırılacaktır.

²⁴ Bir sonraki bölümde detaylandırılacaktır.

²⁵ 福本日南.

²⁶ 陸羯南.

çiftçi, zanaatkâr, işçi, akademisyen ve toprak işçisi gibi farklı meslek gruplarındaki kişilerin Filipinler'e göç etmesini önermiştir.²⁷

Pan-Asyacı görüşleri ile bilinen ve Tōa Dōbunkai²⁸ lideri Hayashi Kiroku²⁹ (1872-1950) da Rus-Japon Savaşı'nı özellikle beyaz adamları Asya'dan kovmak için kutsal, görülmemiş bir meydan okuma olarak nitelendirmiştir. Hayashi'nin görüşüne göre Filipinler'in bağımsızlığı da Rusya'ya karşı kazanılan zaferden sonra beyaz adamların Asya'dan geri çekilmesi için bir diğer önemli adımdır. Bu bağımsızlık tüm Asya halklarını büyük ölçüde etkileyecek tarihsel bir kaçınılmazlıktır. Bundan dolayı Japonya'nın Filipinler'in bağımsızlığına saygı duyması ve bu ülkeyle iş birliği içerisinde olması gerekmektedir. Yani Japonya'nın görevi, Doğu Asya'da barışın korunmasını sağlamaktır. Bu noktada Filipinler, Doğu Asya'da barışın korunmasında önemli bir faktör olacağı için göz ardı edilmemelidir. Hayashi de düşünceleriyle Japonya'nın Filipinler'i işgal etmesini savunmamış, aksine karşılıklı olarak ikili ilişkilerin geliştirilmesinden, bölgede hem ekonomik hem de siyasi anlamda Japonya'nın etkisini artırmasından yana olmuştur.³⁰

Sadece Pan-Asyacılar değil Japon siyaset adamları da Filipinli devrimcilerin bağımsızlık hareketine ilgi duymuşlar ve onlara destek vermişlerdir. Örneğin Mariano Ponce, Adalet Bakanlığı Bakan Yardımcısı Nakamura Yaroku³¹ (1855-1929) ile 1899 yılında Hong Kong'ta görüşmüş, kendisinden bağımsızlık hareketlerine destek vermesini istemiştir. Nakamura da tıpkı Miyazaki gibi Asya'nın Batılı güçler tarafından sömürgeleştirilmesinden korktuğu için devrimcilerin mücadelelerini desteklemeyi tercih ederek Mariano'nun isteğini geri çevirmemiştir. Bu bağlamda Mosel tüfekleri için beş milyon mermi gönderme konusunda hükûmeti ikna eden Nakamura, herhangi bir aksilik çıkması durumunda tüm sorumluluğu alacağını da belirtmiştir. Ancak mühimmatı taşıyan Nunobiki Maru gemisinin Filipinler'e ulaşmadan yarı yolda batmasından dolayı Nakamura'nın çabaları boşa gitmiştir. Yardım konusunda vazgeçmeyen Nakamura, tekrardan mühimmat almak için harekete geçmiş ve Japon ordusundan iki buçuk milyon daha

²⁷ I. Setsuho, 2003, ibid, s. 22-23.

²⁸ 東亜同文会: Doğu Asya Ortak Kültür Derneği. 1898 yılında kurulmuştur. Dernek Prens Konoe Atsumaro (1863-1904) liderliğindeki hükûmet ile yakın temasta bulunmuştur.

²⁹ 林毅陸.

³⁰ S. Matthiessen, 2015, ibid, s. 52-54.

³¹ 中村弥六.

mermi satın almayı başarmıştır. Fakat Nunobiki Maru gemisinden sağ kurtulanlar geminin gönderilme amacı konusunda sessizliklerini koruyamamışlardır. Bu durum Japonya ve Amerika arasında diplomatik soruna yol açmış, silah ve mühimmat satışına ambargo konmasına neden olmuştur. Elbette Nakamura'nın siyasi kariyeri de Filipinler'e destek vermesinden dolayı olumsuz anlamda etkilenmiştir.³²

Pan-Asyacılık Çin, Kore ve Moğolistan üzerinde Japon egemenliğini savunsa da Pan-Asyacılar Meiji Dönemi'nde olduğu gibi Taishō Dönemi'nde (1912-1926) de Güneydoğu Asya'yı ekonomik ve stratejik olarak düşünmeye başlamışlar, bölgeye yönelik ilgilerini artırmışlardır. Bunun en iyi örneği Kodera Kenkichi'nin 1916 yılında yayımlanan Dai-Ajiashugiron³³ adlı eseridir. Kodera, eserinde Filipinler'e de yer verirken bölgeyi büyük Batılı güçlerin insafına kalmış yer olarak nitelendirmiştir. Filipinler'in stratejik önemine dikkat çeken Kodera, Hawaii ve Filipinler'e sahip olmanın Amerika'nın Uzakdoğu'ya büyük savaş gemileri göndermesini sağlayacağını ifade etmiştir. Gemileri gönderdiği takdirde Çin ticaretinin engelleneceğini belirterek bu durumun da Japonya'ya oldukça zarar vereceği konusunda uyarılmıştır.³⁴ Bir diğer ifade ile Kodera, Amerika'nın Pasifik'te ilerlemesi için Filipinler'i atlama taşı olarak görmüş ve Japonya'nın bu durumu değiştirmesi gerektiği üzerinde durmuştur:

“Almanya, Uzak Doğu'da sahip olduğu topraklarını kaybettiğinden gelecekte Pasifik'teki güç mücadelesi Japonya, İngiltere, Amerika ve Rusya olmak üzere dört ülke arasında gerçekleşmek zorundadır. Rusya'nın silahlı kuvvetleri şu anda zayıf durumdadır. Ana vatanımız Pasifik'in doğu kıyısında yer almakta ve batı kıyısında Filipinler olmasına rağmen Amerika ilerlemektedir. Bu ülkenin savaş riskini göze alıp almayacağı konusu da muallaktır. İngiltere Süveyş Kanalı'nı elinde tutmaktadır. Ancak İngiltere, Avustralya'nın kademeli bağımsızlığına yönelik önlemler alan bir ulusal savunma politikası geliştirdiğinden, kendisinin Uzak Doğu'da yeterli güce sahip olduğu söylenemez. Bu nedenle Uzak Doğu'da özgürce ilerleme kaydedebilecek ve hareket edebilecek tek ülke Japonya'dır.”³⁵

³² S. Matthiessen, 2015, ibid, s. 28.

³³ 大亜細亜主義論.

³⁴ Kenkichi Kodera, Dai-Ajiashugiron (大亜細亜主義論), Tōkyōhōbunkan, Tokyo, 1916, s. 205.

³⁵ K. Kodera, 1916, ibid, s. 397.

Kodera'nın eserinden iki yıl sonra Pan-Asyacılık ideolojisinin en önemli derneği olan Kokuryūkai,³⁶ 1918 yılında Ajiataikan³⁷ adlı bir kitap çıkartmış ve bunun içerisinde Filipinler de olmak üzere Güneydoğu Asya ülkelerinden bahsetmiştir. Bu eser de Taishō Dönemi boyunca Güneydoğu Asya Bölgesi içerisinde Filipinler'e olan ilginin devam ettiğinin göstergesi olmuştur. Eserde Burma,³⁸ Siam, Fransız Hindini,³⁹ Malay Yarımadası,⁴⁰ Doğu Hint Adaları⁴¹ ve Filipinler yer almıştır. Filipinler'in tarihinden, dininden, coğrafi yapısından, bölgede bulunan etnik gruplardan ve geleneklerden bahsedilmiş, anlatım yerel halktan fotoğraflarla desteklenmiştir. Eserde Filipinler'in işgal edilmesi ya da ele geçirilmesine dair herhangi bir siyasi söylem yer almamaktadır.⁴² Ancak eser, Kokuryūkai Derneğinin yönünü kuzeyden güneye çevirdiğini, önceden de Miyazaki aracılığıyla gizli olarak bağlantısı olduğunu bildiğimiz⁴³ Uchida Ryōhei'in (1874-1937)⁴⁴ Filipinler'e yönelik ilgisini açıkça belli ettiğini kanıtlamaktadır.

Shōwa Dönemi'ne (1926-1989) gelindiğinde ise özellikle 1930'lu yıllarda Pan-Asyacılık ideolojisini savunan organizasyonlarda artış yaşanmıştır. Bunlardan bir tanesi de Filipinler Büyük Asya Derneği (Hirippin Dai Ajia Kyōkai)⁴⁵ adı altında Filipinler'de kurulmuştur. Derneğin kuruluş toplantısı 8 Temmuz 1934'te Manila'da yapılmıştır. Hirippin Dai Ajia Kyōkai; Pan-Asyacılığın yayılması, Asya milletleri arasında dostane ilişkilerin geliştirilmesi, Asya milletlerinin durumlarının araştırılması ve Pan-Asya konferanslarının düzenlenmesi amacıyla kurulmuştur. Derneğin kuruluşundaki iki önemli isim Imamura Chūsuke⁴⁶ (1899-1954) ve Mochizuki Otoro'dur. Imamura, Filipinler'e 1934 yılının Şubat ayında gelmiş, kendisini Nagoya Shimbun yani Nagoya Gazetesi'nin muhabiri olarak

³⁶ 黒龍会: Kara Ejder Örgütü. Şubat 1901 yılında Uchida Ryōhei tarafından kurulmuştur. Örgütün elemanları genelde istihbaratçılardan oluşmaktadır.

³⁷ 亜細亜大観.

³⁸ Myanmar.

³⁹ Laos, Kamboçya ve Vietnam.

⁴⁰ Malezya.

⁴¹ Endonezya.

⁴² Kokuryūkai, Ajiataikan (亜細亜大観), Kokuryūkai Shuppanbu, Tokyo, 1918, s. 342-345.

⁴³ Konuyla ilgili detaylı bilgi bir sonraki bölümde verilecektir.

⁴⁴ 内田良平: Pan-Asyacı olan Uchida, Kokuryūkai'in kurucusudur. Hayatı boyunca Kore ve Kuzeydoğu Asya'da faaliyetlerde bulunmuştur.

⁴⁵ フィリピン大亜細亜協会.

⁴⁶ 今村忠助.

tanıtımış, ülkede yaklaşık dokuz yıl kalarak 12 Temmuz 1943'te de Japonya'ya geri dönmüştür. Imamura'nın Filipinler'e geliş amacı, bölgede gözlemlerde bulunmak ve Tokyo'da kurulan Büyük Asya Derneğinin⁴⁷ propagandasını yapmaktır. Filipinler'de bulunduğu süre zarfında Ililo, Cebu, Baguio, Davao vb. yerleri ziyaret ederek orada yaşayan Japonlara Pan-Asyacılık hakkında dersler vermiş, adalarda Büyük Asya Derneğinin bir şubesinin kurulması için destek toplamaya çalışmıştır. Gittiği her yerde de General Iwane Matsui⁴⁸ (1878-1948) ve Büyük Asya Derneği ile kişisel bağlarının bulunduğu üzerinde durmuştur. Mochizuku Otogoro ise 1918 yılında Filipinler'e gelen perakende satıcısıdır. Daha sonra Manila'daki Japon Balıkçılar Birliğinin ve Hirippin Dai Ajia Kyōkai Derneğinin başkanlığını yapmıştır. Derneğin bünyesinde sadece Japonlar değil Filipinliler de yer almıştır. Bunların içerisinde Jose P. Laurel (1891-1959) ve Pio Duran'ın (1900-1961) dernekte oldukça aktif olduğu bilinmektedir.⁴⁹

Hirippin Dai Ajia Kyōkai Derneğinin kurulduğu dönemlerde adından da anlaşılacağı üzere Pan-Asyacılık ideolojisini savunan Dai-Ajiashugi⁵⁰ dergisinde Güneydoğu Asya ile ilgili yazılan yazılarda artış yaşanmıştır.⁵¹ Dai-Ajiashugi, Dai Ajia Kyōkai (Büyük Asya Derneği) tarafından aylık olarak çıkartılan bir dergiydi. Bu dergi 1933 yılından 1942 yılına kadar düzenli olarak sayı çıkartmıştır. Dergide Japon ve Japon olmayanlar Asya'nın siyasi durumu ile ilgili yazılar kaleme almışlardır. Derginin ilk yılında Filipinler ile ilgili herhangi bir yazı yayınlanmazken ilerleyen yıllarda Güneydoğu Asya ile ilgili haberlerin yer aldığı bölümde Filipinler'e değinildiği görülmektedir.

⁴⁷ Dai Ajia Kyōkai (大亜細亞協会) (Great Asia Society): 1 Mart 1933'te kurulan bir dernektir. Dernek başlangıçta Asya'nın sorunlarını araştıran küçük bir organizasyon olarak kurulmuştur. Daha sonra siyasetçilerin, askerlerin ve sivil Asyacıların desteklediği Büyük Asya Hareketi'ne dönüşmüştür. Derneğin üyeleri arasında Shimonaka Yasaburō, Nakatani Takeyo, Mitsukawa Kametarō, Rash Behari Bose ve Cuong De gibi önemli şahsiyetler vardı. Bunun yanı sıra Konoe Fumimaro, Hirota Kōki gibi siyasetçiler, Kikuchi Takeo ve Matsui Iwane gibi ordu mensupları, Suetsugu Nobumasa ve Ishikawa Shingo gibi donanma mensupları ile Tokutomi Sohō, Murakami Kengo ve Kanokogi Kazunobi gibi entelektüeller de dernekte yer almıştır. Bkz: Ken'ichi Gotō, *Returning to Asia Japan-Indonesia Relations, 1930-1942*, Ryukei Shyosha, Tokyo, 1997, s. 134.

⁴⁸ 松井石根.

⁴⁹ Grant K. Goodman, "Japanese Pan-Asianism in the Philippines: The Hirippin Dai Ajia Kyokai," *Studies on Asia* 1 (7), s. 133-134.

⁵⁰ 大亜細亞主義: Büyük Asyacılık, Pan-Asyacılık.

⁵¹ Bu dergide 1934 yılına kadar Güneydoğu Asya Bölgesi ile ilgili haberlere yer verilmezken belirtilen tarihten sonra Tōnan Ajia Jōhō (東南アジア情報) adı altında her ay yazılar yayımlanmaya başlanmıştır.

Özellikle derginin ikinci yılından itibaren Filipinler'e yer verilmiş ve genelde ülkenin bağımsızlığı hakkında yazılar yoğunlukta olmuştur. Örneğin 1934 yılının Eylül sayısında yukarıda da kendisinden detaylı olarak bahsettiğimiz Pan-Asyacı Imamura Chūsuke'nin bağımsızlık ile ilgili "Firipin Dokuritsu to Dai-Ajiashugi"⁵² başlıklı yazısı yer almıştır.⁵³ Dergide sadece Japonların değil Filipinlilerin de yazılarını görmek mümkündür. Bu bağlamda derginin 1935 yılının Mayıs ayındaki sayısında, Filipinler Üniversitesi Öğretim Üyesi ve aynı zamanda Filipinler'deki Pan-Asyacılık faaliyetlerinde aktif olmasıyla bilinen Pio Duran "Daijiaundō to Firipin"⁵⁴ başlığında bir yazı kaleme almıştır.⁵⁵

Savaş döneminde "Asyalılar için Asya" söylemi Japonya'nın dış politikasının sloganı hâline geldiğinde Pan-Asyacılık da net bir şekilde Filipinler'e kadar uzanmıştır. Pan-Asyacılığı savunanlara göre bölgenin en gelişmiş ülkesi olan Japonya, Asya'nın bağımsızlığı için verilen mücadelede lider olmak zorundaydı. Dolayısıyla Japonya, tüm Asya'nın bağımsızlığı için kendini kurtarıcı olarak görmüş ve bu doğrultuda 1942 yılında Filipinler'i işgal etmiştir. Ancak Filipinliler hiçbir zaman Japonya'ya kurtarıcı gözüyle bakmamışlardır. Amerika da onları işgal etmesine rağmen Amerikalılardan ziyade Japonları işgalci olarak görmüşlerdir. Çünkü Filipinliler kendilerini her zaman için Asya'dan ziyade Batı'ya ait hissetmişlerdir. Filipinlilerin Amerika'ya karşı olan tavırlarından dolayı da Japonya, Pan-Asyacı bir söylem olan "Asyalılar için Asya" sloganını Filipinler'de bir türlü faaliyete geçirememiştir.⁵⁶

Miyazaki Tōten ve Filipinler Devrimi (1896)

Miyazaki tıpkı Pan-Asyacılık ideolojisinin ilgi alanındaki gibi başlangıçta Çin ile ilgilenmiş, Sun Yat-sen ile yakın arkadaş olmuştur. Ancak daha sonra Filipinler olayı patlak verince Filipinli devrimcilerin İspanya'ya karşı direnişlerinde destek olmak istemiştir. 1902 yılında yayımlanan Sanjūsannen no Yume⁵⁷ adlı anılarını anlattığı eserinde, Filipinler Devrimi'ne nasıl yardım ettiği

⁵² 比律賓獨立と大亞細亞主義.

⁵³ Chūsuke Imamura, "Firipin Dokuritsu to Dai-Ajiashugi", Dai-Ajiashugi (大亞細亞主義), Dai-Ajia Kyōkai Hensanbu, Tokyo, 9, 1934, s. 46-51.

⁵⁴ 大亞細亞運動と比律賓.

⁵⁵ Pio Duran, "Dai-Ajiaundō to Firipin (大亞細亞運動と比律賓)", Dai-Ajiashugi (大亞細亞主義), Dai-Ajia Kyōkai Hensanbu, Tokyo, 5, 1935, s. 47-55.

⁵⁶ S. Matthiessen, 2015, ibid, s. 4-5.

⁵⁷ Tōten Miyazaki, Sanjūsannen no Yume (三十三年の夢), Heibonsha, Tokyo, 1967.

ile ilgili detaylı bilgiler vermiştir. Bu eser ışığında öncelikle devrimin destekçilerinden Mariano Ponce (1863-1918) ile Hong Kong'ta bulunduğu esnada arkadaş olduğunu öğreniyoruz. Mariano ona Amerika'nın ülkesine nasıl ihanet ettiğini anlatmıştır. Olanları dinledikten sonra Miyazaki, Filipinler olayına ilgi duymaya başlamıştır. Anılarında Miyazaki bu anı şöyle ifade eder:

“Her ne kadar arzularım Çin merkezli olsa da Hong Kong'ta bulunduğum esnada Filipinli bir erkekle tanıştım. O anı düşündüğümde bana değişken gibi göründü ama kendime engel olamadım. Sadece kendi üzerimde disiplin uygulamakta başarısız olmadım. Aynı zamanda bu yeni heyecana yenik düştüm. Bay Mariano ile ilk tanıştığımda sanki öfkesini kontrol edemiyormuş gibi masaya vurdu ve Amerika'nın onlara verdiği sözü tutmadığını anlattı.⁵⁸ Ona sempati duydum. Yardım etmeden bunları nasıl dinleyebilirdim ki?”⁵⁹

Pan-Asyacılığın iki kökeni vardır. Birincisi, Batılıların işgaline yönelik Asya halkları arasındaki ortak kader duygusu, diğeri ise Batılı güçlerin dayattığı tehdide karşı uyanan Japon milliyetçiliğidir. İkinci tip Pan-Asyacılığı Japonya'nın deniz aşırı genişlemesinde görebiliriz.⁶⁰ Miyazaki'de de ikinci tip Pan-Asyacılık görülmektedir. Kendisi Amerika'nın Filipinler'e yönelik ihanetine karşı sessiz kalmayarak devrimcilerin bağımsızlık mücadelelerinde destek olmak istemiştir.

Miyazaki, Mariano ile arkadaşlığını ilerletmiş, aralarındaki iletişim de her geçen gün artmıştır. Bir gün Mariano, General Aguinaldo'nun⁶¹ yardım için Japonya'ya güvenmek istediğini söylemiştir. Aynı zamanda Mariano sadece Aguinaldo'nun değil Filipinler halkının da benzer düşüncelere sahip olduğunu belirtmiştir. Dolaylı olarak da Miyazaki'ye Japon hükûmetinden yardım alma olasılığını araştırıp araştıramayacağını sormuştur. Ciddi bir konu olduğu için çekimser davranan Miyazaki, hükûmet olmasa dahi bazı özel

⁵⁸ Miyazaki'nin anılarında Mariano olayı şu şekilde anlatır:

“Güvendiklerin tarafından ihanete uğramaktan daha kötü bir şey yoktur. Şu anda ülkemdeki durum bundan farksızdır. Amerika ile İspanya arasındaki savaş patlak verdiğinde Amerikalıların bir ayaklanma başlatırsak bize bağımsızlığımızı vaat ettiğini biliyor muydunuz? Söylediklerine inandık, hayatımızı riske attık ve Amerika'nın vadettiği bağımsızlığı elde etmek için savaştık. Sonuç olarak İspanya savaşı kaybetti. Hepimiz artık özgürüz dedik. Ancak İspanya'dan sonra bu kez de Amerika'ya bağımlı olacağımızı nereden bilebilirdik ki? Ne yapalım! İspanyollarla özgürlük uğruna savaşan bizler, şimdi Amerikalılarla savaşmak zorundayız. Evet, savaşın alternatifi yok! Ah, Asya ülkesinden arkadaşım, ruhumuza acımayacak mısın?” Bkz: T. Miyazaki, 1982, ibid, s. 142.

⁵⁹ T. Miyazaki, 1982, ibid, s. 141-142.

⁶⁰ S. Matthiessen, 2015, ibid, s.17.

⁶¹ Aguinaldo olarak bahsettiği kişi devrimcilerin lideri Emilio Aguinaldo'dur.

partilerin Aguinaldo'ya yardım etmek isteyeceğini, bunun için muhakkak kendisinin Japonya'ya gelip, bağlantı kurması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Mariano, Aguinaldo'nun da Japonya'ya gelmek istediğini ancak güvenlik için şu sıralar bir süreliğine saklandığını belirtmiştir.⁶² Aslında devrim başladıktan sonra Aguinaldo, kendileri için Japonya'dan askerî destek talep etmiştir. Japon hükûmeti tarafsız politika izlediğinden bu isteği olumsuz karşılamış, daha çok durumla ilgili gözlemlerde bulunmayı tercih etmiştir. Ancak daha sonra gizli olarak Pan-Asyacılara devrimcilere silah satma sözü vermelerine yönelik desteklediği ve İspanya'ya karşı savaşmak için Filipinler'e adam göndermelerine yönelik de teşvik ettiği ortaya çıkmıştır. Elbette Japon hükûmeti, Filipinler'in bağımsız olmasına yardımcı olmak gibi fedakâr ve iyimser bir sebepten dolayı Filipinler Devrimi'ne dâhil olmamıştır. Aksine Japonya zayıf İspanyol hükûmetinin ortadan kaldırılmasını istemiştir. Çünkü zayıf bir sömürge gücü altında Filipinler, daha güçlü bir güç için cazibe merkezi hâline gelecekti. Bu dönemde de özellikle Almanya'nın güneye ilerlediğini bildiğinden Japonya, kendi güvenliği için özellikle bu ülkeyi tehdit olarak algılamış ve devrimcilere yardım etmeye karar vermiştir.⁶³

Mariano'nun dışında Miyazaki'nin Filipinler'e destek vermesini asıl tetikleyen olay ise Sun Yat-sen'in Yokohama'da bulunduğu sırada bir gün onun yanına gelmesi ve kendisine Filipinler'e mühimmat almanın bir yolu olup olmadığını sorması ile başlamıştır. Sun Yat-sen görüşmesinde Miyazaki ile Filipinler'e gitmeyi planladığını da belirterek tüm gücünü Filipinliler için kullanmasını istemiştir. Miyazaki bu konuşmanın karşısında bir anda heyecanlandığını belirtmiş, Sun Yat-sen, Hirayama⁶⁴ ve kendisinin planlar yaparak Inukai⁶⁵ye gösterdiklerini dile getirmiştir.⁶⁶ Tüm hikâyelerini anlattıklarında Inukai konuya ilgi duyarak şöyle karşılık vermiştir:

⁶² T. Miyazaki, 1982, ibid, s. 143.

⁶³ Lydia N. Yu-Jose, "World War II and the Japanese in the Prewar Philippines", *Journal of Southeast Asian Studies*, 1996, Vol: 27, No:1, s.66.

⁶⁴ Hirayama Shū (1870-1940): Fukuoka doğumlu, maceracıdır. Miyazaki'nin anılarına göre kendisinin en yakın iş birlikçisidir. Bkz: T. Miyazaki, 1982, ibid, s. 88.

⁶⁵ Inukai olarak bahsettiği kişi Inukai Tsuyoshi'dir. Inukai Tsuyoshi (1855-1932), Okayama doğumlu, siyaset adamıdır. 1898 yılında eğitim bakanı olmuştur. 1931-32 yıllarında da başbakanlık yapmıştır. Bkz: <https://www.britannica.com/biography/Inukai-Tsuyoshi>. Inukai Tsuyoshi, Mançurya'nın işgali ve Rus-Japon Savaşı'ndan sonra daha fazla kuzeye ilerlemenin iyi olmayacağını ifade etmiştir. Ona göre Japonya dikkatini Güney Çin ve Güneydoğu Asya'ya vermeliydi. Bu yerlere barışçıl yollarla ilerlemeliydi. Bkz: Philip Henry Frei, *Japan's Southward Advance and Australia*, Melbourne University Press, Avustralya, 1991, s.68.

⁶⁶ T. Miyazaki, 1982, ibid, s. 174.

“Bununla başa çıkmanın en basit yolu bir tüccara güvenmektir. Sorun şu ki tüccarlar açgözlülükle hareket ederler ve ahlak hakkında hiçbir bilgiye sahip değildirlere. Biri bu sorumluluğu üstlense bile size ihanet edecektir. Yapmamız gereken macera ve dürüstlük duygusu olan, aynı zamanda biraz iş bilgisine sahip birini belirlemektir... Nakamura Haizan’a ne dersiniz? Kısa bir süre önce şeker hastalığına yakalandığını ve fazla zamanının kalmadığını öğrendi. Her şeye rağmen adını duyurmak için çok hevesli. Geçen gün benimle bir süre Filipinler hakkında konuştu. Sanırım Filipinler ordusuna katılmayı istiyor ancak bunu yapmanın bir yolu yok gibi görünüyor. Şayet onunla konuşmaya giderseniz geriye az bir ömrü kalmış birinin tüm çaresizliği ile size karşılık verebilir. Hem onun hem de bizim için işe yaramaz mı? Üç yıldan fazla ömrünün kalmadığını duydum. İsmi duyurması için ona bir şans verebilirsiniz.”⁶⁷

Miyazaki, Inukai’in fikri karşısında çok sevindiklerini dile getirerek gizli planlarını açıklamak için Haizan’ın evine gittiklerini ve ondan silah satın almak için yardım istediklerini belirtmiştir. Karşılığında da Haizan’ın *“Tedavisi olmayan bir hastalığım var. Geriye çok fazla ömrümün kalmadığını biliyorum. Ne mutlu bana ki sizleri takip edebildiğim ve böylesine asil bir görevle görevlendirildiğim için! Elimden gelenin en iyisini yapacağımdan emin olabilirsiniz.”*⁶⁸ şeklinde memnuniyetini ifade eden duygularını dile getirerek isteklerini hemen olumlu karşıladığını dile getirmiştir.

Miyazaki ve Sun Yat-sen, Haizan’la beraber çalışmaya başlamışlardır. Oldukça hızlı hareket eden Haizan silahları ayarlamış ve ekibe Nagano’lu kaptan Hara Tadashi’yi dâhil etmiştir. Bu sırada Miyazaki de Tokyo’ya amcasının yanına kalmaya gelen Uchida Ryōhei’i ziyaret etmiş, ona Filipinler ile ilgili yaptıklarından bahsetmiştir. Uchida da kimsenin bilmemesi koşuluyla yardım etmeyi kabul etmiştir.⁶⁹

19 Temmuz 1899’da Hirayama, Filipinler’e giden grubun temsilcisi olarak Nunobiki Maru gemisi ile yola çıkmıştır. Miyazaki ise Kwangtung’a gitmesi gerektiği için Filipinler’e giden ekibe eşlik edememiştir.⁷⁰ Ancak durum beklenildiği gibi gitmemiş, gemi yola çıktıktan iki gün sonra yani 21

⁶⁷ T. Miyazaki, 1982, ibid, s. 175.

⁶⁸ Ibid, s. 175.

⁶⁹ Ibid, s. 177.

⁷⁰ Ibid, s. 176.

Temmuz'da tayfundan dolayı Şanghay'da batmıştır. Miyazaki, Nunobiki Maru gemisinin battığını Hong Kong'a doğru giderken Foochow'da haber almıştır. Orada bir gemici, önceki gün Nunobiki Maru adlı bir geminin Şanghay açıklarında battığını söylemiştir. Başlangıçta Miyazaki bu geminin kendi grubuyla bağlantısı olduğunu anlayamamıştır.⁷¹ Hong Kong'a ulaştığında konakladığı yerde gemiye ait bir mürettebatı görmüş ve kayıplarından dolayı olan üzüntüsünü dile getirmiştir. Ancak görevli, geminin 20 gün önce Nakamura Haizan'a satıldığını ve tüm kaybın da ona ait olduğunu dile getirince Miyazaki gerçeğin farkına varmıştır. Sadece gönderdikleri mühimmatı değil aynı zamanda en yakın arkadaşlarını da kaybettiğini anlamıştır.⁷² Geminin batmasından sonra Filipinler'deki Batılı bir gazete, altı Japon askerinin Manila'ya indiğini ve iç bölgelere doğru ilerlediğini yazmıştır. İkisinin yakalandığını, buna karşın diğerlerinin kaybolduğuna dair bir söylenti ortaya atmıştır. Haberin devamında da Filipinler'de bulunan Japon tüccarların tek tek ayrıldığı yazılmıştır. Çünkü tüccarlar, Amerikan ordusu tarafından Japon askerlerini sakladıkları şüphesiyle sık sık gözaltına alınmışlar hatta aralarında hapse atılanlar bile olmuştur. Tüm bu olanlardan dolayı Japon tüccarlar iş yapamaz hâle geldiklerinden ülkelerine geri dönmek zorunda kalmışlardır.⁷³

Pan-Asyacılardan yanı sıra, Japon hükûmetinin de devrimcileri desteklediğini yukarıda belirtmiştik. Ancak Japon hükûmeti desteğini gizliden vermiş, Amerika-İspanya Savaşı başladığında tarafsızlığını ilan etmiştir. Çünkü Amerika'nın düşmanlığını kazanmak istememiştir. Yine de Japon hükûmeti devrimi gözlemlemek üzere Filipinler'e bazı kişiler göndermiş, Pan-Asyacıları desteklemiştir. Gözlem yapmak üzere 1896 yılında on altı, 1898 yılında da yirmi dört Japon gitmiştir.⁷⁴

Miyazaki için ülkelerin ve halkların bastırılması ne anlam ifade ediyorsa Asya da aynı şekildeydi. Onun için Çin, Siam ve Filipinler'in üçü de birbirinden farksızdı. Miyazaki'nin amacı özgürlük ve bağımsızlık mücadelelerinde bu ülkelere yardımcı olmaktı. Dolayısıyla Japonya'nın kıtada egemenlik kurma arzusundan yoksun olan Pan-Asyacılık kuşağının ilk temsilcilerindendi. Kendisi ne Çin'de ne de Filipinler'de Japon egemenliğini

⁷¹ Ibid, s. 180.

⁷² Ibid, s. 181.

⁷³ Ibid, s. 182.

⁷⁴ L. N. Yu-Jose, 1996, a.g.m., s. 66.

amaçlamamış, sadece Çin'de Çing Hanedanlığı'nın devrilmesini, Filipinler'de de devrimcilerin bağımsızlıklarını elde etmelerini istemiştir. Miyazaki, hayatını Asya'nın emperyalizmden kurtuluşu idealine adanmıştır. Kısacası bazı Pan-Asyacılar, Japonya'nın siyasi çıkarlarını ve emperyal anlamda genişlemesini savunurlarken Miyazaki onlardan farklı olarak Japonya'nın çıkarlarından ziyade Asya milliyetçiliğini üstün tutmuştur. Dolayısıyla bu özelliği ile diğer Pan-Asyacı düşünürlerden ayrılmaktadır.⁷⁵

Sonuç

Filipinler Devrimi, Japonya'nın özellikle Pan-Asyacılardan bu ülkeye yönelik ilgilerinde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Batılı güçlerin Asya'yı sömürge hâline getirmesinden korkan Pan-Asyacı ideolojiyi savunanlar, Filipinli devrimcileri destekleyerek bağımsızlıklarını elde etmelerini istemişler ve bu konuda destek olmaya çalışmışlardır. Bu kişilerin içerisinde en çok çabalayanların başında hiç kuşkusuz Miyazaki Tōten gelmektedir. Bağımsızlık hareketinin aktif kişilerinden Mariano Ponce ile tanışması onu Filipinler'e yönlendirmiştir. Yakın arkadaşı Sun Yat-sen de Filipinli devrimcilere yardım etmek isteyince Miyazaki'nin bölgeye yönelik ilgisi iyice artmıştır. Yaşamını Asya'nın sömürgeci kurtulmasını adayan Miyazaki, Filipinler'in bağımsızlığı için de mücadele etmiştir. Önemli şahsiyetlerle görüşerek Filipinler için destek toplamaya çalışmış, aynı zamanda yakın arkadaşlarıyla birlikte Nunobiki Maru gemisi ile de mühimmat göndermiştir. Geminin fırtınadan dolayı batmasıyla yardım devrimcilerin eline ulaşamamıştır. Ancak Miyazaki'nin Filipinler bağımsızlık hareketine destek vermesi yaşadığı yüzyılın başında Japon Pan-Asyacılığı için beklenmedik bir olay olmuştur. Çünkü Pan-Asyacılık güneyden ziyade kuzeye önem veren ve bu doğrultuda ilerlemeyi savunan ideoloji olmuştur. Ayrıca temelinde yayılcı düşünce barındırdığından Japonya, bu ideoloji doğrultusunda Asya'da lider olmaya çalışmıştır. Buna karşın Miyazaki, hiçbir zaman Japonya'nın Filipinler'de egemenlik kurmasını istememiş, aksine tek isteği bölge halkının bağımsızlık mücadelesini elde etmesi olmuştur. Bu doğrultuda Sun Yat-sen ve birkaç arkadaşı ile mücadele etse de herhangi bir başarı elde edememiş, desteklerini somutlaştıramamıştır.

⁷⁵ Cemil Aydın, *Anti-Westernism in Asia. Visions of World Order in Pan-Islamic and Pan-Asian Thought*, Colombia University Press, New York, 2007, s. 57.

KAYNAKÇA

- Aydın, Cemil, *Anti-Westernism in Asia. Visions of World Order in Pan-Islamic and Pan-Asian Thought*, Columbia University Press, New York, 2007.
- Duran, Pio, “Dai-Ajiaundō to Firipin (大亜細亜運動と比律賓)”, *Dai-Ajiashugi (大亜細亜主義)*, *Dai-Ajia Kyōkai Hensanbu*, Tokyo, 5, 1935, s. 47-55.
- Dündar, A. Merthan, *Panislâmizm’den Büyük Asyacılığa Osmanlı İmparatorluğu, Japonya ve Orta Asya*, Ötüken Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Frei, Philip Henry, *Japan’s Southward Advance and Australia*, Melbourne University Press, Avustralya, 1991.
- Goodman, Grant K., “Japanese Pan-Asianism in the Philippines: The Hirippin Dai Ajia Kyokai,” *Studies on Asia* 1 (7), 1966, ss. 133-143.
- Gotō, Ken’ichi, *Returning to Asia Japan-Indonesia Relations, 1930-1942*, Ryukei Shyosha, Tokyo, 1997.
- Hayase, Shinzō, *Firipin Kingendaishi naka no Nihonjin (フィリピン近現代史なかの日本人)*, Tokyo Daigaku Shuppan, Tokyo, 2012.
- Imamura, Chūsuke, “Firipin Dokuritsu to Dai-Ajiashugi”, *Dai-Ajiashugi (大亜細亜主義)*, *Dai-Ajia Kyōkai Hensanbu*, Tokyo, 9, 1934, s. 46-51.
- Kaneda, Kinji, “Nanyō Seisaku no Shomondai (南洋政策の諸問題),” *Nanyōguntō (南洋群島)*, Cilt:4, Sayı:4, Nisan 1938.
- Ken’ichi, Matsumoto, *Takeuchi Yoshimi Nihon no Ajiashugi Seidoku (竹内好日本のアジア主義精読)*, Iwanami, Tokyo, 2001.
- Kimitada, Miwa, “Pan-Asianism in Modern Japan Nationalism, Regionalism and Universalism”, Ed. Sven Saaler & J. Victor Koschmann, *Pan-Asianism in Modern Japanese History Colonialism, Regionalism and Borders*, Routledge, New York, 2007, ss. 21-34.
- Kodera, Kenkichi, *Dai-Ajiashugiron (大亜細亜主義論)*, Tōkyōhōbunkan, Tokyo, 1916.
- Kokuryūkai, *Ajiataikan (亜細亜大観)*, Kokuryūkai Shuppanbu, Tokyo, 1918.

- Matthiessen, Sven, *Japanese Pan-Asianism and the Philippines from the Late Nineteenth Century to the End of World War II*, Brill, Boston, 2016.
- Miyazaki, Tōten, *My Thirty-Three Years' Dream*, Çev: Etō Shinkichi & Marius B. Jansen, Princeton University Press, Princeton, 1982.
- Miyazaki, Tōten, *Sanjūsannen no Yume (三十三年の夢)*, Heibonsha, Tokyo, 1967.
- Nakagawa, Mirai, *Meiji Nihon no Kokusaishugi Shisō to Ajia (明治日本の国粹主義思想とアジア)*, Yoshikawa, Tokyo, 2016.
- Saaler, Sven, "History Overcoming The Nation, Creating A Region Forging An Empire", Ed. Sven Saaler & J. Victor Koschmann, *Pan-Asianism in Modern Japanese History*, Routledge, New York, 2007, ss. 1-19.
- Saaler, Sven, Szpilman W. A. Christopher, "The Emergence of Pan-Asianism as an Ideal of Asian Identity and Solidarity, 1850-2008", *Pan-Asianism A Documentary History, Volume 1: 1850-1920*, Ed: Sven Saaler & Christopher W. A. Szpilman, Rowman & Littlefield Publishers, Amerika, 2011, ss. 1-43.
- Setsuho, Ikehata, "Japan and the Philippines, 1885-1905. Mutual Images and Interests", *Philippine-Japan Relations*, Ed. Ikehata Setsuho ve Lydia N. Yu-Jose, Manila, Manila University Press, 2003, ss. 19-46.
- Szpilman, Christopher W. A., "Miyazaki Tōten's Pan-Asianism, 1915-1919", *Pan-Asianism A Documentary History, Volume I: 1850-1920*, Ed: Sven Saaler & Christopher W. A. Szpilman, Rowman & Littlefield Publishers, Amerika, 2011, ss. 133-141.
- Szpilman, Christopher, W. A., "Between Pan-Asianism and Nationalism Mitsukawa Kametarō and His Campaign to Reform Japan and Liberate Asia", Ed. Sven Saaler & J. Victor Koschmann, *Pan-Asianism in Modern Japanese History Colonialism, Regionalism and Borders*, Routledge, New York, 2007, ss. 85-101.
- Yoshikawa, Toshiharu, *Kingendaishi no naka no Nihon to Tōnan Ajia (近現代史のなかの日本と東南アジア)*, Tokyo Shoseki, Tokyo, 1992.
- Yu-Jose, Lydia N., "World War II and the Japanese in the Prewar Philippines", *Journal of Southeast Asian Studies*, 1996, Vol: 27, No:1, ss. 64-81.
- <https://www.britannica.com/biography/Inukai-Tsuyoshi>

ÇİN KAYNAKLARINDA FİLİPİNLER

Gökçen KAPUSUZOĞLU*

Giriş

Hem Türk tarihi hem de dünya tarihi açısından oldukça önemli kayıtların yer aldığı Çince kaynaklar, günümüzdeki pek çok ülkenin tarihi ile ilgili bilgi vermesiyle göz doldurmaktadır. Bu ülkelerden biri de Güneydoğu Asya ülkelerinden olan ve çok sayıda adadan oluşan Filipinler'dir. Filipinler'de tarihsel süreç içinde farklı devletler kurulmuştur. Çince kaynaklarda hem günümüzdeki adı olan Filipinler ile hem de geçmişte topraklarında kurulan devletlerin adlarıyla kayıtlar tutulmuştur. Buna göre Filipinler'de kurulan beş ayrı devlet tespit edilmiştir.

Filipinler'de kurulan ve Çince kaynaklarda geçen ilk devlet, Çince Resmî Tarihler'den *Song Tarihi*'nin 971 yılına tarihlenen kayıtlarında görülen Mayi'dir/麻逸 (SOS: 4558). Aynı eserdeki bir başka kayıta Çampa'dan doğuya doğru gidildiğinde iki günlük gemi yolculuğu ile Mayi'ye ulaşılabacağı kaydedilmiştir (SOS: 14077). Harici Tarihler'den *Bütün Yabancı Kayıtları/諸蕃志* adlı eser, *Xing Cha Sheng Lan/星槎勝覽* adlı eser ve *Ada Yabancıları Kayıtları/島夷志略* adlı eserde Mayi ile ilgili kayıtlar yer almaktadır.

Filipinler'in Mindanao adasında kurulan bir başka devlet Puduan/蒲端國'dır. Kaynaklarda yalnızca *Song Tarihi*'nde geçen bu devlet, Çin'in Song Hanedanı'na 1004, 1007 ve 1011 yıllarında ziyarette bulunmuş ve haraç sunmuştur (SOS: 124, 135, 148).

Filipinler'de kurulan bir başka devlet 1371 yılında kurulan Lusong/呂宋'dur. Lusong adı Resmî Tarihler'den *Ming Tarihi*'nde pek çok yerde geçmesinin yanı sıra, eserde bir de bu adla kaydedilen monografi bulunmaktadır. Aynı şekilde *Qing Shi Gao*'da da pek çok kayıta yer almaktadır.

* Araş. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü. gokcenkapusuzoglu@kmu.edu.tr ORCID: 0000-0001-6188-1188.

Çin tarafından Ming Hanedanı dönemine kadar varlığı bilinmeyen ve Filipin topraklarında kurulan bir diğer devlet Gumalalang/古麻刺朗'dır. Gumalalang hakkındaki bilgiler Resmî Tarihler'den yalnızca *Ming Tarihi*'nde kısa bir monografide yer almaktadır.

Gumalalang'ın ardından Filipinler'de kurulan bir diğer devlet, Sulu Sultanlığı'dır/蘇祿國. Hem *Ming Tarihi*'nde hem de *Qing Shi Gao*'da bu adla kaydedilmiş bir monografi bulunmaktadır. Ayrıca *Xing Cha Sheng Lan*/星槎勝覽 adlı eser ve *Ada Yabancıları Kayıtları*/島夷志略 adlı eserde de Sulu ile ilgili kayıtlara yer verilmiştir.

Ülkenin günümüzdeki adı Filipinler/菲律賓 ise Çince Resmî Tarihler kategorisindeki kaynaklardan *Qing Shi Gao*'da yalnızca bir kez görülmektedir. Eserin, Deniz Ordusu başlıklı bölümünde şu cümle geçmektedir: “*Ticaret Bakanlığı, Haiqi ve Haishen [adlı] iki savaş gemisinin Filipin adalarında devriye atmasını emretti...*” (QSG: 4041). 1894 yılına tarihlenen bu kayıt dışında Resmî Tarihler'de bu yazılış biçimiyle Filipin adına rastlanmamaktadır.

Çalışmada, yukarıda adı geçen devletler hakkında kaynaklarda yer alan kayıtlardan örnekler verilmiş, bu devletlerin özellikleri ile kaynaklarda hangi bağlamda geçtikleri incelenmiştir.

1. Mayi/麻逸

Mindoro'nun eski adı Mait'in ses çevrimi olan Mayi, Çin'in Song ve Yuan dönemlerinde Filipinler'in Mindoro adasına verilen isimdir. Filipinler'in kuzeyindeki ticaret merkezidir.

Onbeşinci yüzyılda yazılan, Çin ile yabancı ülkeler arasındaki etkileşimi anlatan tarihi bir kitap olan *Xing Cha Sheng Lan*'da/星槎勝覽 Mayi hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

“Jiaolan Dağı'nın batısındadır. Dağları sarp, toprakları düz ve geniştir. [Halkı] ırmak [kenarlarında] toplanıp yaşar. İklimi nispeten sıcaktır. Kadınlar [ve] erkekler saçlarını topuz yapar, uzun gömlek giyer, renkli kumaştan havlulara sarınırlar. Tarlaları çok verimlidir. Hasatları diğer ülkelerden kat kat fazladır. Geleneklerinde, kocasını kaybeden kadınlar saçlarını keser, yedi gün yemek yemeyi bırakır, kocasının ölü bedeniyle yatar [ve] çoğu beraber ölür. Yedi günde ölmeyenleri, akrabaları yiyip içmeye ikna eder ve hayata dönerler. Hayatlarının sonuna kadar tekrar evlenmezler... Deniz [suyunu] kaynatıp tuz yapar, dariyu mayalayıp içki yaparlar. Topraklarından pamuk, sarı bal mumu,

şahin gagalı kaplumbağa, Arek cevizi, çiçekli kumaş çıkar.
Malları bakır kaplar, demir blok, beş çeşit ipektir.” (XCSL: Tom. 2).

Mayi'nin geçtiği bir başka eser *Bütün Yabancı Kayıtları'dır*. Eserde Mayi hakkında tutulan kayıtlardan bir kısmı şöyledir:

“Mayi ülkesi, Brunei'in kuzeyindedir. Bir araya gelen bin küsur aile nehir kenarlarına gelip yerleşmiştir. Yerliler bez veya peştamal ile vücutlarını örterler. Bronz Buda heykelleri vardır, çimenlere dağılmış hâldedir, nereden geldikleri bilinmez. Hırsızlık azdır... Sanyu, Baipuyan, Pulilu, Liyin, Dong Liuxin, Lihan gibi [adaların] hepsi kendi kontrollerindedir... Tüccarlar porselen, altın, demir kap, kurşun, beş renkli cam bilye, demir iğne gibi eşyaları kullanırlar.” (Zfz: Tom. 1).

Ada Yabancıları Kayıtları adlı eserde yukarıdaki bilgilerden farklı olarak Mayi hakkında “yöneticileri öldüğünde yirmi otuz köle ve hizmetçinin öldürülerek onunla birlikte gömüldüğü” bilgisi kaydedilmiştir (DYZL: 6). Mayi'den sonra kaynaklarda görülen bir diğer devlet Lusong'dur.

2. Lusong/呂宋

Filipinler'in Luzon adasının adının ses çevrimi olan Lusong, 1371-1540 yılları arasında ayakta kalmıştır. 1372 yılından 1410 yılına kadar Çin'e üç kez elçi göndermiştir. 1405 yılında Çin de Lusong'u ziyaret etmiştir. *Ming Tarihi*'nde yer alan Lusong monografisindeki kayıtlardan bir kısmı şöyledir:

“Lusong [halkı] Güney Denizi'nde yaşar, Zhang Zhou'a çok yakındır. Hongwu [yönetim döneminin] beşinci yılının (1372) ilk ayında bütün Suoli¹ ülkeleri birlikte elçi gönderip haraç sundular. Yongle [yönetim döneminin] üçüncü yılının (1406) onuncu ayında emirname taşıyan bir memur gönderilerek ülkelere talimat verildi. Sekizinci yılda (1411) Feng Jia Shi Lan² ile birlikte haraç sundular, ondan sonra uzun bir süre gelmediler... O zamanlar Fulangji³ güçlüydü, Lusong ile ticaret yapıyorlardı. Bir süre sonra onların zayıf ve elde edilebilir olduğunu gördüler. Böylece krala cömert hediyeler sunarak sığır derisi büyüklüğünde⁴ arazi [vermesi için] yalvardılar, [oraya] ev yapıp

¹ Suoli (瑣里), takımadalardan oluşan bir ülke adıdır.

² Feng Jia Shi Lan (馮嘉施蘭) eskiden okyanusun doğusundaki ufak çaplı bir ülkedir. Günümüzde Filipinler'in Luzon Adası'nın batısındaki Pangasinan Bölgesi'dir.

³ Fulangji (佛郎機) ifadesi ile Portekizliler kast edilmektedir.

⁴ Bu ifade, dışarıdan gelenlerin yerlileri aldatmaları anlamına gelmektedir. Dışarıdan gelenler, sadece sığır derisi büyüklüğünde bir toprak parçasını ödünç almaları, kiralamaları veya satın

yerleştiler. Kral, aldatılma korkusu olmadan izin verdi. Böylece insanları sığır derisini parçalayarak binlerce zhangı⁵ birbirine bağladılar [ve] Lusong topraklarını çevrelediler, tıpkı anlaşmada istenildiği gibi. Kral çok şaşırdı ama anlaşma yapılmıştı, çaresiz onları dinledi...” (MS: 8370).

Lusong ile ilgili kayıtların yer aldığı bir başka kaynak, 1617 yılında Ming Zhangxie tarafından yazılan *Doğu Batı Okyanus Araştırmaları/東西洋考* adlı eserdir. Ming döneminde, Doğu Okyanus ifadesi ile Güney Denizi'nin doğusunda kalan adalar işaret edilirken tersi konumda kalanlar Batı Okyanus olarak adlandırılmıştır. Eserde Lusong hakkında tutulan kayıtlardan bir kısmı aşağıdaki gibidir. Kayıtlarda Portekizlilerin (Fulangji) sığır derisi büyüklüğünde toprağı almaları sonrasında neler olduğu da kısaca kaydedilmiştir:

“Lusong, Doğu Denizi'ndedir, önceleri ufak bir ülkeydi sonra yavaş yavaş büyüdü. Yongle [yönetim döneminin] üçüncü yılında kralları, Bakan Ge Cha Lao'ı saraya gönderip yerel ürünlerden haraç sundu. Toprakları Zhang [Zhou'a] yakındır. Bu yüzden ticaret gemileri oraya sık gider. Kendilerine Ganxilan Ülkesi diyen Fulangji vardı, büyük batıdan gelmişlerdi ve Lusong ile ticaret yapıyorlardı... Fulangji toprağı alınca orada bir kışla inşa etti... çok geçmeden Lusong'u kuşattı, kralı öldürdü ve halkını dağlara sürdü... Çinliler Lusong'u çok ziyaret ettikleri için genellikle uzun süre kalır ve bir daha geri dönmezler. Onlara Yadong (壓冬) denilir...” (DXYK: Tom. 5).

Lusong'un yer aldığı bir başka kayıt da *Qing Shi Gao*'daki İspanya monografisidir. Bu kayıta İspanya'nın adının aynı zamanda Büyük Lusong olduğu kaydedilmiştir (QSG: 4657). Lusong Adası'nın 1571 yılından itibaren İspanya yönetimine girmesi sebebiyle bu ifade kullanılmış olmalıdır. Yine aynı metinde, 1522 yılından itibaren Filipinler'in günümüzdeki başkenti Manila'nın da Küçük Lusong olduğu kaydedilmiştir (QSG: 4657).

Aynı kaynaktaki İspanya monografisinde, 1880 yılına tarihlenen bir kayıta Çinlilerin Küçük Lusong'da bir konsolosluk kurmak istedikleri ancak başarısız oldukları kaydedilmiştir (QSG: 4659). Lusong'dan sonra Filipin topraklarında kurulan ve Çince kaynaklarda geçen bir diğer devlet Gumalalang'dır.

almaları gerektiğini söyleyerek yerlileri aldatırlar. Yerliler kabul ettikten sonra yabancılar, sığır derisini liflerine ayırarak geniş bir araziye çevrelerler. Yukarıdaki metinde de aynı durum görölmektedir.

⁵ Zhang (丈) eski Çin'de kullanılan ölçü birimlerindedir. 1 Zhang 3,33 metreye denk gelmektedir.

3. Gumalalang/古麻刺朗

Ming Tarihi'ne göre Gumalalang, Çin sarayına 1420, 1421 ve 1424 yıllarında olmak üzere üç kez elçi gönderip haraç sunmuştur. Bu devlet hakkında *Ming Tarihi*'nde yer alan kısa kayıt şöyledir:

“Gumalalang, Güneydoğu Denizi'nde küçük bir ülkedir. Yongle [yönetim döneminin] on beşinci yılının (1417) dokuzuncu ayında, merkezî yetkili Zhang Qian, kralları Gan Lai Yi'ye gitmesi talimatını vermek üzere [Gumalalang'a] gönderildi [ve] nakışlı brokar, rami ipeği, şeffaf kumaş hediye edildi. [Yongle yönetim döneminin] on sekizinci yılının (1420) sekizinci ayında kralları, karısı [ve] oğlunu bakanlarına eşlik ederek saraya gönderdi, yerel ürünlerden haraç sundular. Onlara Sulu Kralı'na yapıldığı gibi tören yapıldı... Devamında mühür, kemer, tören silahı, eyer ve at, süslü ipek, altın işlemeli ejder giysisi hediye edildi. Ertesi yıl tekrar geldiler... Kral Fujian'e döndüğünde hastalanarak öldü. Törenler Bakanı Yang Shan, cezane töreni düzenlemesi için gönderildi. [Kralın] öldükten sonraki adı Kang Jing oldu. Memurlar mezarı düzenledi. Oğlunun hızlıca tahtı devralması, kalabalığın geri dönmesi emredildi [ve] para hediye edildi.” (MS: 8379).

Gumalalang dışında Filipin Adalarında kurulan bir diğer devlet Sulu'dur.

4. Sulu Sultanlığı (蘇祿國)

Sulu Sultanlığı, Filipinler'in güneyindeki Sulu Denizi Adaları'nda ve önceleri Kuzey Burneo olarak bilinen eyaletin belirli bir kısmında hüküm sürmüş İslami bir devlettir. 1457 yılından 1917 yılına kadar hüküm sürmüştür. Sulu Sultanlığı hakkında *Ada Yabancıları Kayıtları* adlı eserde şu bilgilere yer verilmiştir:

“Toprakları Shiqi Dağı tarafından koruma altına alınmıştır. Tarlaları verimsizdir, darı ve arpa ekimi için uygundur. Halkın yiyecekleri toz pirinç, balık, karides, midyedir. İklimi yarı sıcaktır... Deniz [suyunu] kaynatıp tuz yaparlar, şeker kamışı suyunu mayalayıp içki yaparlar, işleri bambu dokumaktır. Yöneticileri vardır. Topraklarından orta büyüklükte kokulu gül ağacı, sarı bal mumu, şahin gagalı kaplumbağa, inci çıkar. Shali Badan [ve] üçüncü limanda çıkanlarla karşılaştırıldığında Sulu'nun incileri açık beyaz renkli ve yuvarlaktır. Fiyatları çok yüksektir. Çinliler bunları mücevher olarak kullanır, rengi solmaz,

eşsiz oldukları söylenir... Ticaret malları kızıl altın, çiçekli gümüş, sekiz büyük kumaş, açık renkli inciler, mutfak eşyaları, demir çubuklardır.” (DYZL: 91).

Harici Tarihler'den *Xing Cha Sheng Lan*'daki kısa kayıta Sulu hakkında yer alan bilgilerin pek çoğu *Ada Yabancıları Kayıtları* ile aynıdır. Kayıtlardan farklı olanlar ise şöyledir: “*Yongle [yönetim döneminin] on altıncı yılında (1418), yöneticileri hükümdarın desteğine hayran oldu, böylece karısını [ve] oğlunu yanına alarak denizi geçip saraya geldi. [Hükümdara] devasa büyüklükte bir inci sundu... Nadiren sahip olunabilecek türdendi. Hükümdar çok memnun oldu, cömert hediyeleri [ve] bahşedilen altın mührü alıp ülkelerine geri döndüler...*” (XCSL: Tom. 2).

Resmî Tarihler'den *Ming Tarihi*'nde Sulu Sultanlığı adına kısa bir monografi kaydı bulunmaktadır. Eserde yer alan kayıtlardan bir kısmı şöyledir:

“Sulu'nun toprakları Brunei [ve] Dupo'ya yakındır. Hongwu [yönetim döneminin] başında (1368), asker çıkarıp Brunei'e saldırıp büyük zafer kazandılar [ancak] Dupo askerlerinin yardıma gelmesi üzerine geri döndüler. Yongle [yönetim döneminin] on beşinci yılında (1417) ülkelerinin Doğu Kralı... Batı Kralı... Dong Kralı'nın eşi... ve aile bireyleri olmak üzere üç yüz kırk küsur kişilik heyet denizi geçip altın oymalı yazılı girişten [girerek] inci, değerli taş ve şahin gagalı kaplumbağa sundular...[Karşılığında] mühür, takım elbise, kemer, eyer ve at, tören aletleri verildi, maiyetindekilere de farklı kemerler verildi. Yirmi yedinci günde üç kral veda edip geri döndüler. [Daha sonra tekrar geldiler?] Her birine birer yeşim kemer, yüz altın, iki bin gümüş, iki yüz ipek brokar [kumaş], üç yüz ipek, on bin kâğıt para, iki bin dizi bakır para [ve] her birine [üzerinde] altın nakışlı piton ejderi ile tek boynuzlu at olan giysi verildi. Doğu Kralı De Zhou'da öldü. Hükümdar, tören düzenlemesi için memur gönderip cenaze töreninin sorumluluğunu almasını, mezar yoluna taş kazınmasını emretti. Öldükten sonraki adına Gong Ding denildi. Karısı, cariyesi [ve] hizmetçilerinden on kişiye mezarı korumaları emredildi. Üç yıl yas tuttuktan sonra geri döndüler...” (MS: 8422, 8423).

Sulu hakkında kayıt bulunan bir başka eser Resmî Tarihler'den *Qing Shi Gao*'dır. Eserde yer alan monografideki kayıtlardan bir kısmı şöyledir:

“Sulu, Güney Okyanusu'ndaki ada ülkesidir. Yongzheng [yönetim döneminin] dördüncü yılında (1726), Sulu Kralı Wu

Han Wei Mu La Lu Lin, saygısını sunmak [ve] yerel ürünlerden sunmak üzere elçi gönderdi. [Yongzheng yönetim döneminin] beşinci yılının (1727) altıncı ayında, haraç elçisi Pekin'e geldi. İnci, şahin gagalı kaplumbağa, çiçekli kumaş, altın başlı Yasa Baiyou kumaşı, Sulu Dağı bambu kumaşı, yenilebilir kuş yuvası, ejder kafası, çiçekli bıçak, çift taraflı çiçekli mızrak, çiçekli pala, rattan [ve] on iki tür maymun sundu..." (QSG: 14702).

"Sulu aslen yabancı kökenlidir, cesurdur ve savaşmakta iyidir. İspanya Lusong'u ele geçirince Sulu'yu tabi devlet yapmak istedi [ancak] Sulu kabul etmedi. Batılılar asker çıkarıp saldırdılar ve yenilgiye uğrattılar. Sadece Çin'e hayran olmuşlardır ve nesiller boyunca haraç ödemişlerdir. Küçük bir ülkedir, dağlarında çıkıntı vardır. Güney ucu Shiji Dağı, Xiejiaoyu [ve] Zhuchi Adaları'yla çevrilidir... Nüfusları kalabalıktır. Toprakları çorak, yiyecekleri yetersizdir. Genellikle başka adalardan [yiyecek] satın alırlar..." (QSG: 14702, 14703).

Sonuç

Çalışmada tarihsel süreç takip edilerek Çince kaynaklarda Filipin Adaları'nda daha önce kurulan devletler tespit edilmiş, bunların hangi kaynaklarda geçtiği belirlenerek kayıtlardan örnekler verilmiştir.

Mayi, Pudian, Lusong, Gumalalang ve Sulu'nun Filipinler'de kurulan devletler olduğu tespit edilmiştir. Bu adlarla tutulan kayıtlar incelendiğinde özellikle Resmî Tarihler'de kültürel özelliklerinden söz edilmediği, yalnızca yerel ürünleri ile ticaret mallarının öne planda tutulduğu görülmüştür. Harici Tarihler'de ise az da olsa geleneklerinden söz edilmiştir. Bunun yanında bu ülkelerden Çin'e gelen elçilere oldukça cömert hediyeler verildiği görülmüştür. Bu da iki devletin arasının iyi olduğuna işaret etmektedir. Nitekim hem Sulu Kralı'nın hem de Gumalalang Kralı'nın ölmesi üzerine cenaze töreninin sorumluluğunu alması için Çinli görevliler gönderilmesi de bu durumu doğrulamaktadır.

Kaynaklarda farklı devletler döneminde farklı özelliklerden bahsedilmiştir. Örneğin Mayi Dönemi'nde ülke toprakları verimliyken Sulu Dönemi'nde çorak ve verimsiz oldukları kaydedilmiştir. Bu durum muhtemelen her bir devletin ülkenin farklı bir adasında kurulmasından ve o adaların farklı özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca kaynaklarda yer alan bilgiler incelendiğinde Filipinler ile ilgili kayıtların çoğunlukla Çin ile olan ilişkileri bağlamında tutulduğu anlaşılmaktadır.

KISALTMALAR

DXYK: Doğu Batı Okyanus Araştırmaları

DYZL: Ada Yabancıları Kayıtları

MS: Ming Tarihi

QSG: Qing Shi Gao

SOS: Song Tarihi

XCSL: Xing Cha Sheng Lan

ZFZ: Bütün Yabancı Kayıtları

KAYNAKÇA

Fei, Xin 费信. *星槎胜览 Xing Cha Sheng Lan*. Şubat 1, 2022 tarihinde <https://zh.wikisource.org/wiki/%E6%98%9F%E6%A7%8E%E5%8B%9D%E8%A6%BD> adresinden alındı.

Ming, Zhangxie 明张燮. *东西洋考 Dong Xi Yang Kao (Doğu Batı Okyanus Araştırmaları)*. Şubat 5, 2022 tarihinde <https://zh.wikisource.org/wiki/%E6%98%9F%E6%A7%8E%E5%8B%9D%E8%A6%BD> adresinden alındı.

Song Shi 宋史. Şubat 10, 2022 tarihinde <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihpc/hanjiquery?@54^322978628^807^^702020200004024800010002^60@@232841143#top> adresinden alındı

Wang, Dayuan 汪大淵. *島夷志略 Diao Yi Zhi Lue (Ada Yabancıları Kayıtları)*. Şubat 6, 2022 tarihinde <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=10575&searchu=%E7%BE%85%E6%96%9B> adresinden alındı. adresinden alındı.

Zhao, Erxun 趙爾巽 (1975). *清史稿 Qing Shi Gao*. Pekin: Zhonghua Shuju.

Zhao, Rushi 趙汝適. *諸蕃志 Zhu Fan Zhi (Bütün Yabancı Kayıtları)*. Şubat 10, 2022 tarihinde <https://zh.wikisource.org/wiki/%E8%AB%B8%E8%95%83%E5%BF%97> adresinden alındı.

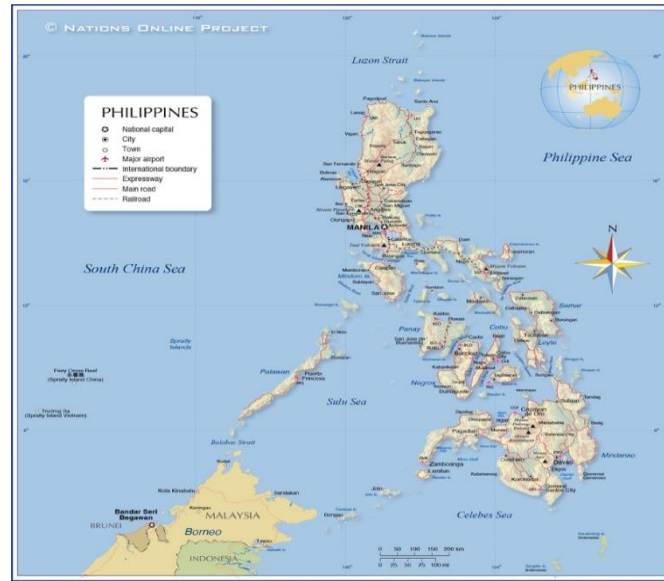
Zhang, Tingyu 張廷玉 (1975). *明史 Ming Shi (Ming Tarihi)*. Pekin: Zhonghua Shuju.

FİLİPİNLER EKONOMİSİ VE ÜLKEDEKİ ÇİN YATIRIMLARI

Ahmet Faruk IŞIK*

Giriş

Bu çalışma, Filipinler'in mevcut dış ticaretini fırsat ve zorluklarıyla ele almayı amaçlamaktadır. Filipinler tarihsel olarak birçok ülkenin etkisi altında kalmış, ekonomik politikaları bu bağlamda şekillenmiştir. Coğrafi olarak başat güçlerin rekabet alanlarında olan Filipinler coğrafyası, global konjonktürden de etkilenmiş, bu durum yöneten seçilmişlerin ekonomi politikalarına da sirayet etmiştir.

Şekil 1. Filipinler Haritası¹

* Ahmet Faruk IŞIK, Shanghai International Studies University, Karşılaştırmalı Siyaset ve Bölge Çalışmaları Doktora Öğrencisi, Shanghai Academy of Global Governance and Area Studies (SAGGAS), Italy Torino World Affairs Institute Araştırmacısı ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Asya Pasifik İş Konseyleri Koordinatörü.

¹ "Philippines Political Map", Nations Online, <https://www.nationsonline.org/oworld/map/philippines-political-map.htm>

1. Filipinler Ekonomisi

Filipinler'in GSYİH büyümesinin 2022'de %6,0 ve 2023'te %6,3 olması, enflasyon oranlarının 2022'de %4,2 ve 2023'te %3,5 olması, kişi başına GSYİH büyümesinin 2022'de %4,7 ve 2023'te %5,1 olması beklenmektedir.²

GÖSTERGE	DEĞER	2020	2021	2022
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	361	394	412
Büyüme	%	-9,5	5,7	6,5
Nüfus	Milyon Kişi	109	110	112
Kişi Başı Gelir	USD	3.323	3.572	3.687
Enflasyon	%	3,3	3,1	4,0
İşsizlik Oranı	%	10,4	7,8	5,8
Cari Denge/GSYH	%	3,2	-1,8	-2,7
Bütçe Dengesi/GSHY	%	-5,7	-6,5	-5,5
İhracat	Milyar USD	63,9	74,6	-
İthalat	Milyar USD	90,8	124,4	-

Şekil 2. Makroekonomik Göstergeler ve Tahminler³

Tarım sektörü, Filipinler ekonomisi için büyüktür. Tarım sektörünün, milli gelir içerisinde payı %10, istihdam içerisinde payı ise %23 seviyesindedir. 24 milyon ton şeker kamışı üretimi ile dünyanın önemli üreticilerinden biri olan ülke, Hindistan cevizinde Endonezya ve Hindistan ile birlikte en büyük üreticidir. Pirinç, muz, mısır ve ananas ülkede üretilen başlıca tarımsal ürünlerdir. Balıkçılık sektörü 1990'lara kadar hızlı büyüme gösterirken takip eden yıllarda sektör daha stabil seyretmiştir. Konserve ton balığı önemli ihraç kalemlerindedir.

Altın, demir cevheri, kurşun, çinko, krom ve bakır çıkarılan önemli madenlerdendir. 2019 yılı verilerine göre 300 bin metrik ton nikel çıkarılırken en fazla çıkarılan maden buhar kömürüdür. Madencilik milli gelir içerisindeki payı düşüktür. Sanayinin Filipinler ekonomisindeki payı %29 civarındadır. Gıda sektörü, imalat sanayisindeki üretimin yarısını oluştururken

² "Economic indicators for the Philippines", Asian Development Bank, <https://www.adb.org/countries/philippines/economy>

³ IMF Küresel Ekonomik Görünüm Nisan 2022, Trademap.

kimyasal ürünler imalatının imalat sanayi içerisindeki payı %10 civarındadır. Bilgisayar ürünleri, içecek imalatları ile rafine petrol endüstrisi imalat sanayisinde öne çıkmaktadır. 1996 ile 2021 yılları arasında 90 milyar USD civarında yabancı yatırım çeken ülkede yabancı menşeli firmaların üsleri bulunmaktadır.

Puerto-Princesa’da bulunan yer altı nehri, çikolata tepeleri, Manila, Boracay, Cebu City gibi turistik yerleriyle 2019 yılında 8,3 milyon turist ağırlamıştır. Turizm sektörünün millî gelir içerisindeki payı %2,3 seviyesindeyken covid-19 salgınının etkisiyle ülkeye gelen turist sayısı 1,5 milyon seviyesine gerilemiş, turizm sektörünün payı ise %1 seviyesine düşmüştür. Hizmetler sektörünün millî gelir içerisindeki payı %60 seviyesindedir.

2000 yılından 2008’e kadar yılda ortalama %5 büyüyen ülke, Küresel Finansal Krizi sonrası 2009 yılında %1,4 büyümüştür. Asya’nın en dinamik ekonomilerinden biri olan Filipinler, 2010 ile 2019 yılları arasında %6,4’lük ortalama büyüme yakalamıştır. Orta sınıfın güçlenmesi, genç nüfusun iş gücüne katılımının artması, Filipinler ekonomisinin genişlemesinde belirleyici olmuştur. Yoksulluk 2015 yılında %23 seviyesindeyken 2018 yılında %17 seviyesine kadar gerilemiştir.

2020 yılında salgının etkisiyle konaklama sektörü bir önceki yıla göre %45,5, ulaştırma sektörü ise %30,6 daralmıştır. Emtia fiyatlarının düşmesiyle 2020 yılında madencilik sektörü bir önceki yıla göre daralırken inşaat faaliyetleri aynı dönemde %25 azalmıştır. İmalat sanayisinde daralma %10 seviyesinde olurken Filipinler 2020 yıl genelinde %9,5 küçülmüştür. ASEAN ekonomileri arasındaki en sert düşüş Filipinler’den gelmiştir.

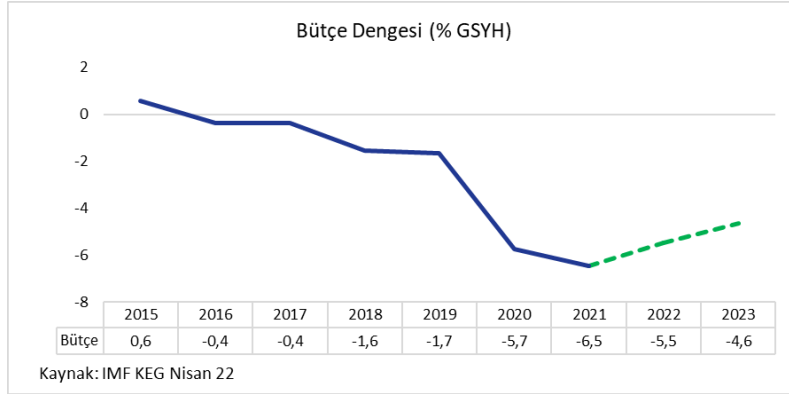
Salgın sebebiyle yurt dışında yaşayan on milyondan fazla Filipinlinin ülkelerine gönderdikleri transfer gelirleri bir önceki yıla göre %1 seviyesinde azalmıştır. Millî gelire oranla transfer gelirlerinin %10 seviyesinde olması, transfer gelirlerini önemli bir ihraç kaynağı yapmaktadır.

2021 yılında hizmet sektöründeki toparlanma ağustos ayında Manila bölgesinde görülen covid-19 delta varyantının etkisiyle %5,4 ile düşük seyretmiştir. İmalat sanayisinde toparlanma ise bir önceki yıla göre %5 büyüme ile olmuştur. Tarım sektörü ılımlı da olsa iki sene üst üste daralmıştır. Böylelikle Filipinler ekonomisi 2021 yılında %5,7 büyümüştür.

3-4 bin USD arasında olan kişi başına düşen millî geliri 10 bin USD'nin üzerine çıkarmaya hedefleyen ülkenin önümüzdeki dönemde %6-6,5 bandında genişlemesi öngörülmektedir.

2. Bütçe Dengesi

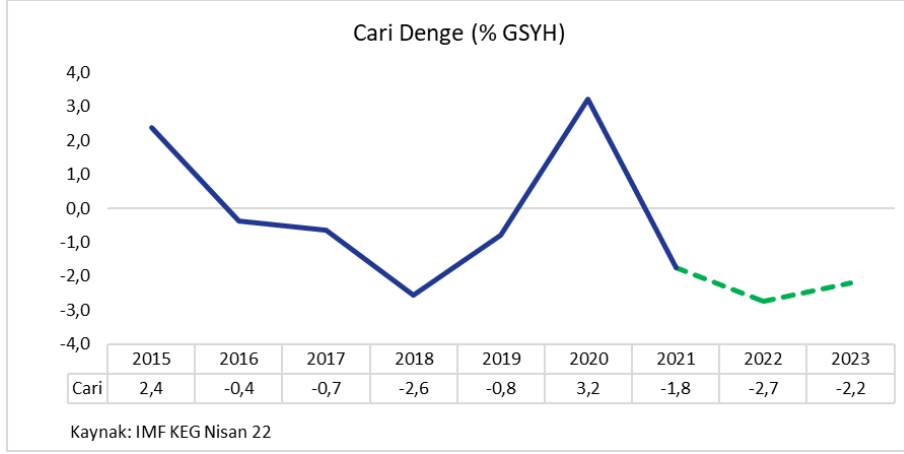
2015 yılında yerel parayla 82 milyar PHP fazla veren Filipinler bütçesi, 2018 yılında 284 milyar PHP açık vermiştir. GSYH cinsinden bütçe açığı 2018 yılında %1,6 olurken 2019 yılında %1,7 seviyesine yükselmiştir. 2020 yılında salgının etkisiyle bütçe gelirleri %5 azalırken giderler %11 artmış, bütçe açığı millî gelire oranla %5,7 seviyesine kadar yükselmiştir. Kamu borcu ise 2015 yılında millî gelire oranla %40 seviyesinden 2020 yılında %52'ye çıkmıştır. 2021 yılında bütçe açığının yerel parayla 1,3 trilyon PHP, millî gelire oranla %6,5 olduğu tahmin edilirken önümüzdeki dönemde %5 seviyelerine gerileyeceği öngörülmektedir.

Şekil 3

3. Cari Dengesi

Filipinler cari dengesi, 2015 ile 2019 yılları arasında yılda ortalama 1,6 milyar USD açık verirken altyapı çalışmaları nedeniyle yapılan ithalatlar cari açığa belirleyici olmuştur. 2020 yılında inşaat faaliyetlerinin neredeyse durma noktasına gelmesiyle 11,6 milyar USD cari fazla veren ülke, 2021 yılında 7 milyar USD açık vermiştir. Dış ticareti açık veren ülke için transfer gelirleri ve net hizmet fazlası cari dengeyi pozitif etkilemektedir. 2020 yılında 280 milyar PHP (yaklaşık 5,6 milyar USD) transfer geliri gelirken 2021 yılında bu rakam 6,1 milyar USD seviyesine yükselmiştir.

Şekil 4

4. SWOT Analizi

Güçlü Yönleri:

Ekonomi, genç ve hızla genişleyen bir nüfus ve sürekli havale girişleri tarafından desteklenen güçlü iç talep üzerinde ilerlemeye devam etmektedir. Denizaşırı ülkelerde yaşayan yaklaşık 8 milyon Filipinli işçiden gelen dövizler, önemli bir ulusal gelir kaynağı ve ülkenin tüketimine ve ödemeler dengesine çok ihtiyaç duyulan desteği sağlamaktadır.

Zayıf Yönleri:

Hükümet, altyapı hamlesini finanse etmek için giderek daha fazla yabancı yatırıma güvenmektedir. İş gücünün büyük bir kısmı, daha düşük üretkenlik ve daha yüksek yoksulluk oranlarıyla ilişkilendirilen kayıt dışı sektörde istihdam edilmektedir. Filipinler ciddi beyin göçü sorunlarıyla karşı karşıya kalmakta olup nitelikli işçilerin göçü ile ülkede daha yavaş üretkenlik kazanımları görülecektir.

Fırsatlar:

Hükümet, vergi tabanını genişleterek ve İç Gelir Bürosu'ndaki rüşveti ortadan kaldırarak mali hesapları üzerindeki baskıyı hafifletebilir. İş Süreci Dış Kaynak Kullanımı, düşük maliyetli İngilizce konuşan iş gücü göz önüne alındığında Filipinler'e değerli bir döviz kaynağı sağlayabilir. 2021'de yabancı mülkiyet ve azaltılmış kurumlar vergisi oranları ülkeye yeni bir doğrudan yabancı yatırım dalgasını ateşleyebilir.

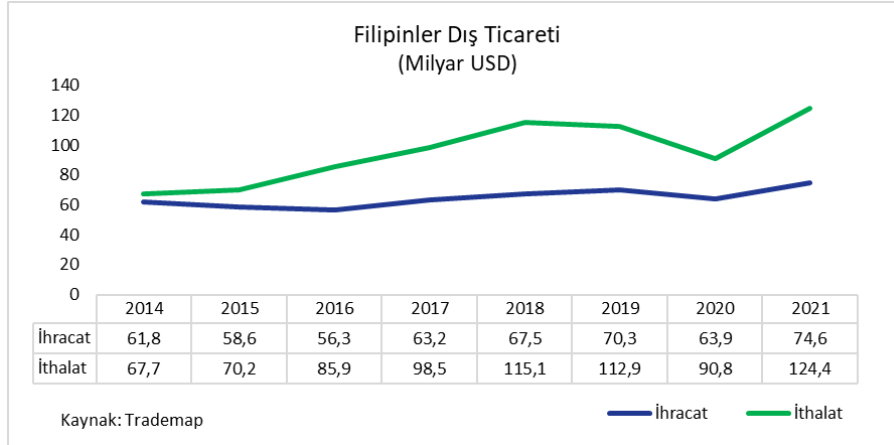
Tehditler:

Covid-19 salgını ekonomi için risk oluşturmaktadır. Salgın hem kamu hem de özel sektör bilançoları üzerinde uzun süreli etkiler bırakabilir. İhracat sektörünün, özellikle de elektronik ürünlerin küresel ekonominin zayıflamasına karşı hassas olması risk oluşturmaktadır. Güney Çin Denizi'nin bazı bölgelerine yönelik iddialar üzerine devam eden deniz anlaşmazlığı, Çin'in Filipin ihracatına karşı yaptırımlarını artırmasına neden olabilir ancak bu riskin Duterte başkan olduğu sürece kontrol altına alındığı düşünülmektedir. Orta vadede ikiz açıkların muhtemel devam etmesi, dış finansmana olan bağımlılığını artırırken bu durum, yatırımcıları ani bir riskten kaçış duygusuna maruz bırakmaktadır.

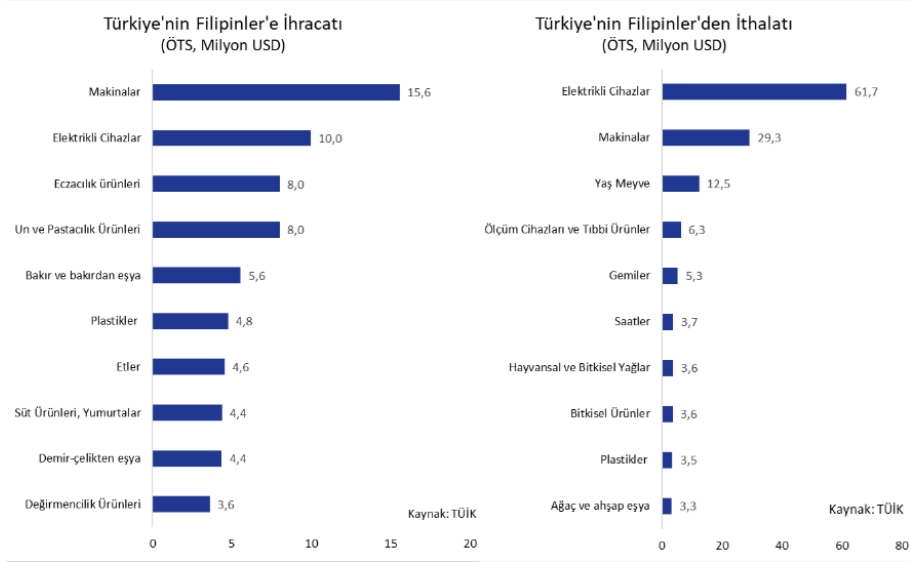
5. Filipinler Dış Ticareti

Filipinler dış ticareti 2014 yılında 6 milyar USD açık verirken 2019 yılına geldiğinde açık 43 milyar USD seviyesine yükselmiştir. 2020 yılında ithalatın bir önceki yıla göre %20, ihracatın ise aynı dönemde %9 gerilemesiyle dış ticaret açığı 27 milyar USD olmuştur. 2021 yılında ise ithalatın yıllık bazda %37 artmasıyla dış ticaret açığı 50 milyar USD seviyesine yaklaşmıştır.

ABD, Çin, Japonya ve Hong Kong; Filipinler ihracatının yarısından fazlasını oluşturmaktadır. İthalatında ise Çin, Japonya, Güney Kore, Endonezya ve ABD öne çıkmaktadır. Elektrikli cihazlar ve makineler sektörleri ihracatının %60'ını, bu iki sektörle birlikte enerji sektöründen ithalat ise ülke ithalatının yarısını oluşturmaktadır.

Şekil 5

Şekil 6

Sonuç

Filipinler, Covid-19 krizinin etkileriyle boğuşmaya devam ederken bu araştırma, kalıcı eğilimler hakkında çok yönlü senaryolar ve öngörüler sağlamayı amaçlamıştır. Ekonominin, azalan covid-19 vakaları ile toparlayan iç ekonomiden güç alarak daha da toparlanması ve beklenmektedir. Yine de ekonomi, beklenen küresel büyüme yavaşlaması, artan enflasyon ve jeopolitik çalkantılar nedeniyle dış ortamdan kaynaklanan aşağı yönlü risklerle karşı karşıyadır. İyileşmenin aynı zamanda yoksulluğun azaltılması üzerinde de genel olarak olumlu bir etkisi olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

“Philippines Political Map”, Nations Online,

<https://www.nationsonline.org/oneworld/map/philippines-political-map.htm>

“Economic indicators for the Philippines”, Asian Development Bank,

<https://www.adb.org/countries/philippines/economy>

IMF Küresel Ekonomik Görünüm Nisan 2022, Trademap

TUİK

World Bank

McKinsey & Company

FİLİPİNLER'DE TARIM

Selen BEDER - Oğuz Can TURGAY***

Giriş

Filipinler, 7.000'den fazla adası, yer altı ve yer üstü kaynakları, ilginç coğrafi yapısı, kozmopolitliği ve sahip olduğu ekonomik potansiyeli ile pek çok Asya ülkesinden farklılık göstermektedir (Atasoy 2020: 68). “Şark Denizi'nin İncisi” olarak tanınan bu ülke, Büyük Okyanus'un batısındadır ve Asya'ya 966 km uzakta bulunmaktadır (Kara 2013: 331). Diğer bir adı Filipinler Cumhuriyeti olan bu adalar ülkesi, sahip olduğu tropikal iklim, yağmur ormanları ve uzun kıyı şeritlerinin bir getirisi olarak dünyanın en önemli biyoçeşitlilik merkezlerinden biridir (Koh vd. 2013: 509-527). Doğal güzellikleri nedeniyle özellikle turizm alanında dikkat çeken Filipinler için tarım sektörü de önemli gelir kaynaklarından biridir. Hizmet sektörü gayrisafi yurt içi hasılda büyük paya sahip olsa da sektörel dağılım göz önüne alındığında tarımsal faaliyetler hâlâ üçüncü büyük ekonomi kaynağıdır (<https://tradingeconomics.com/philippines>).

Tarım, belirli yöntemlerle tarımsal ürünler üretilmesinin de ötesinde toplumların yaşayış şekillerini değiştiren; doğal kaynakların yanı sıra, ekonomik, siyasi ve kültürel yapıdan etkilendiği gibi bu kavramları etkileme gücü de olan çok boyutlu bir üretim faaliyetidir. Buna istinaden bu çalışmada, Filipinler'in bitkisel ve hayvansal ürünlerinin yanı sıra, bu önemli üretim kolunun etkilediği ve etkilendiği ekonomik, ekolojik, beşerî ve kültürel faktörler de incelenerek ülke tarımı farklı açılarla değerlendirilecektir.

1. Filipinler Tarımının Geçmişi

Antik dönemlerde Filipinler halkının demografik yapısı ile ilgili net bilgiler bulunmamaktadır. Ancak Manila'da bulunan Callao Mağaraları'ndaki

* T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Toprak Gübre ve Su Kaynakları Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü.

** Prof. Dr. Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü.

çalışmalarda keşfedilen 13 kemik ve diş kalıntıları, 50.000 yıl öncesine kadar uzanan bir yerleşimin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bulunan kemiklerle bu yerleşimin *Homo luzonensis*¹ adı verilen ve yeni keşfedilen bir insan türüne ait olduğu tespit edilmiştir. Yapılan arkeolojik çalışmalarda türün bulunduğu mağaralarda ve yakınlarında av hayvanları kemiklerinin yanı sıra, taş aletlerin de bulunması söz konusu ırkın etçil olup avcı-toplayıcı özellikte olduğunu göstermiştir (<https://evrimagaci.org>; Çakır, 2017: 17). Afrika kökenli olan ilk insanların buzul çağındaki coğrafi değişimlerle Filipinler’de yaşam sürmesinin ardından, Güneydoğu Asya ana karası ve Tayvan’dan binlerce yıl önce alman göçlerle yerleşimci Filipinliler ortaya çıkmıştır (Tope:1991: 19). Yapılan çalışmalarla ilk yerleşim gösteren insanların Tabonlar olduğu bilinmektedir. Palawan Adası’nda izleri bulunan bu halkın avcı toplayıcı hayat sürmeye devam ettiği ve küçük memelileri pişirmek için ateşin kullanıldığı ocaklar inşa ettikleri tespit edilmiştir (Vicente vd. 1964: 280).

Filipinler için tarımsal faaliyetler ile ilgili ilk bulgular, hâlâ varlıklarını sürdüren en eski halk olan Negritolara aittir. Geçmişte avcı-toplayıcı hayatı benimsemiş olsalar da küçük bir kısmının tarımsal ürün yetiştiriciliği yaptığı bilinmektedir (<https://en.wikipedia.org/wiki/Negrito>). Bu topluluk, Negrito olmayıp yerleşik hayata geçmiş halklara “Agáni” adını vermiştir. “Pirinç hasat eden kişi” manasına gelen bu terim, Filipinler’in en eski insanları olan Negritoların tarımsal hayata daha az ilgi duyduklarının kanıtıdır (Headland and Reid 2010: 110-118; Reid 2013: 336). Yine Filipinler’in çok eski yerlilerinden olan Igoratlar ise tarımla ilgilenen köklü topluluklardandır. Luzon Adası’nda yaşayan ve isimleri İspanyolca “dağların insanları” manasına gelen bu etnik topluluk için tarım, geçmişte de çok büyük önem arz etmektedir. Hatta medeniyetlerinin inşasında en önemli yer, yapmış oldukları tarımsal faaliyetlerle belirlenmiştir. Bu topluluğun Bantoc kolu, kullanacakları tarım aletlerinden ev eşyalarına kadar pek çok malzemeyi “pu-ug” adı verilen ve evlerinin yakınlarına diktikleri küçük bir çalıdan elde etmekteydiler. İlerleyen zamanlarda yapmış oldukları özenli yetiştiricilik sayesinde bu ham maddeyi başka topluluklara da satmaya başladılar. Çeltik tarımı halkın en önemli geçim kaynaklarındandı. Hatta teraslama kullanarak yapmış oldukları sulama yöntemleri benzersiz yapıların ortaya çıkmasına neden oldu. Çeltik dışında fasulye, mısır, darı da Igoratların önemli

¹ Asya adalarında bulunan ikinci insan primatı olan *Homo luzonensis* aynı lokasyonda bulunan ilk primat türü *Homo floresiensis* gibi cüce arketipinde olup yaklaşık olarak bir metredir.

ürünlerindendi. Tarımsal faaliyetlerinde ilgili ekimden depolanmaya kadar süren aşamalarda haftalarca sürebilecek kadar uzun seremonileri vardı. Bu seremoniler ayrıca dinî görev olma özelliğini de göstermekteydi (Jenks 1905:1-175). Filipinler’de hâlâ varlıklarını sürdüren antik halklardan bir diğeri ise Ilakanolardır. M.Ö. 300 yılından beri Filipinler’de varlık gösteren bu topluluğun pek çoğu, ilk başta çeltik ve taro yetiştirmiş ve daha sonra tütün, sarımsak gibi ürünlerin üretimiyle de ilgilenmişlerdir. Balıkçılık da bitkisel yetiştiricilik dışında önemli gelir kaynaklarından olmuştur (<https://en.wikipedia.org/wiki>). Bikollar ise Güney Çinli göçmenlerin torunlarıdır. Luzon’un güney kısmına binlerce yıl önce yerleşmişlerdir ve hâlâ aynı yerde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bikol ekonomisinin geçmişte temel dayanağı tarım olmuştur. Muz, Hindistan cevizi, pirinç ve mısır geçmişte olduğu gibi günümüzde de hâlâ yetiştiriciliği yapılan ürünlerdir (Reid 2013: 337).

Filipinler’e Negritolarla başlayan Avustronezyan ırklarının göçlerini Çinliler, Hintliler ve Malaylar takip etmiştir. Özellikle 900’lü yıllarda önemli bir ticaret merkezinin doğmasına neden olan Tondo Yönetimi, tarihçiler açısından önemli bir topluluktur. Tondo halkı, tarımsal ürünlerin ticareti konusunda girişimlerde bulunmuş olup üretim konusunda da gelişimler gösterilmesini sağlamıştır. Çeltik üretimi yine çok önemli olmakla birlikte kümes hayvanları, av hayvanları, yaban domuzu ve keçi yetiştiriciliği ile yapılan hayvansal ürün üretim faaliyetleri ticari olarak başarı elde edilmesini sağlamıştır. Şarap, hurma, bal ve pamuk üretimi de bölgenin önemli ticari ürünlerinden olmuştur (<https://borneohistory57.blogspot.com/>). Aynı zamanlarda Filipinler’in Sulu Bölgesi’nde, Güney Amman’dan gelen ve “Orang Dumpuan” ya da “Champa Men” adı verilen koloniler ziyarete başlamış ve 1200’lü yıllara kadar sürecek ticari ilişkilerin gerçekleştiği merkezi oluşturmuşlardır (Fox 1957: 5).

Dışarıdan gelen Arap tüccarlar da Filipinler’in tarihinde önemli etkiler bırakmışlardır. Sulu ve Maguindanaun gibi sultanlıkların kurulmasına neden olan bu tüccar göçmenler, başta balıkçılık ve çeltik tarımı ile uğraşmış ayrıca tarımsal ticarete önemli katkıda bulunmuşlardır. Daha sonra İspanyalı tüccarların tarımsal koloniler kurarak müdahalede bulunduğu Arap toplulukları günümüzde de nüfusun önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Sakilli 2003: 26, Çakır 2017: 44-50).

Filipinler'in tarihinde önemli bir yer tutan ve yaklaşık üç asır süren İspanya sömürgeciliği, tarımsal faaliyetleri bir hâkimiyet kurma aracı olarak kullanmıştır. İspanyol koloniler, toprak mülkiyeti kavramının yerleşmesine neden olmuş ve büyük tarımsal araziler elde ederek güçlerini arttırmışlardır. Arazi kullanımındaki bu değişiklik, toprağı yöneten şeflerin önderliğinde bir araya gelen ve tarımı topluluk hâlinde yapan Filipinli kabilelerin alışkanlıklarını değiştirmeye başlamıştır. İspanyol sömürgecileri, toprağın bireysel kullanımının mümkün olduğu ve arazi varlığının zenginlik sebebi olduğu anlayışını yerleşirmesi ile adaları yönetmeye hak kazanmışlardır. İspanya kolonileri Filipinler'in yerleşim olmayan yerlerinde çiftlikler kurmuş, yerleşim alanlarındaki tarım arazilerini de satın alarak adaya yayılım göstermişlerdir. Özel arazi imtiyazı, Filipinler'in toprakla kurduğu ilişkiyi değiştirmekle kalmamış aynı zamanda tarımsal teşebbüslerin hepsinin ticarileşmesine de neden olmuştur. Zamanla yerliler çok küçük arazileri işlemek durumunda kalmış, koloniler ve kiliseye ait büyük çiftlikler kurulmaya başlanmış ve tarım arazileri kiralamak da bir gelir kaynağı olmaya başlamıştır. Ayrıca sığır çiftlikleri de İspanya sömürgesi zamanında yaygınlaşmıştır (Reed 1967:132, Merchant 2009: 53-59).

İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki koloni savaşları, 19. yüzyılın sonlarında Filipin Adaları'ndaki hâkimiyetin Amerikalılara geçmesine neden olmuştur. Amerika, İspanya'nın başlatmış olduğu toprak reformlarını sistematik hâle getirmiş ve bunun sonucunda da adalarda zorunlu göçler başlayarak demografik yapı değiştirilmiştir (Tanrıverdi 2017: 56). Yakın bir geçmiş olan 1946 yılına kadar pek çok ülkenin sömürge mücadelesinin yeri olan Filipinler, bağımsızlığını kazandıktan sonra da iç savaşlar ve soğuk savaşlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Halkın Gücü Devrimi'nin 1986 yılında gerçekleşmesi ile demokratikleşme yolunda önemli adımlar atılmış ve pek çok reform hareketi başlatılmıştır. Bu reformlardan tarımsal alanda yapılan en önemli atılımlar, kalkınma ajanslarının kurularak üreticilerin teşvik edilmesi ve tarım tekellerinin kaldırılmasına yöneliktir. Ayrıca tarım kredilerinin düzenlenmesi ve vergilendirmenin kaldırılması destekleyici politikalarından olmuştur (<https://stringfixer.com/tr>). Günümüzde ise tarım, Filipinler Cumhuriyeti'nin ayrılmış olduğu 17 idari bölgesi ile ilgili olarak Tarım Bakanlığı'na bağlı ve tarımsal ürünlere göre belirlenmiş pek çok ajans ve büronun hazırladığı politikalarla şekillenmektedir (https://vies.wiki/wiki/tr/Department_of_Agriculture_Philippines).

2. Filipinler Coğrafyası ve Tarıma Etkileri

Filipinler Luzon, Visayas ve Mindanao adlı üç ana kara parçası ve 7.000'den fazla adanın oluşturduğu bir ülkedir. Tropik iklimin yaygın olduğu adalarda sıcak ve kuru bir yaz olarak geçen tag-init, yağmurların fazla görüldüğü tag-ulan, serin ve kuru özellik gösteren tag-lamin adlı üç mevsim gözlemlenir (<https://sites.google.com>). Dağlık bölgelerde volkanik yükseltiler gözlemlenmekte olup daha ılıman bir hava gözlemlenirken alçak ovalar ise sıcak ve nemlidir. Yağmur miktarı bölgelerde değişkenlik göstermekle birlikte 1020-5080 mm arası yağış aldığı bilinmektedir (<https://www.cografya.gen.tr>). Oluştugu üç ana bölgenin kendi içinde farklılıklar göstermesi nedeniyle sahip oldukları özelliklerin tarımsal üretime etkileri de değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle bölgelerin coğrafi özelliklerinin kendi içinde incelenmesi daha doğru bir yaklaşımdır.

Luzon, sahip olduğu doğal kaynaklar ve coğrafi özelliklerle Filipinler'in en önemli tarımsal ve ekonomik bölgesidir. Adada olan pek çok koy ve körfez girintili çıkıntılı bir sahil şeridini oluşturmakta bu da deniz havasının iç kesimlere kadar girebilmesine olanak sağlamaktadır. Kuzeyden güneye doğru uzayan dağlık kısımlarda volkanik yapılar gözlemlenmekte olup orta kısımda ise geniş ovalar gözlemlenmektedir. Verimli volkanik toprakların yer aldığı Orta Luzon bu nedenle ülkenin en fazla pirinç üretiminin gerçekleştiği alanlardır. İçinde bulunan akarsular ve göller tarımsal sulama amaçlı kullanılmakla birlikte önemli turizm alanları da oluşturmaktadır. Laguna De Bay Gölü, bu su kaynaklarından en önemlilerinden olmakla birlikte ülkenin de en büyük gölüdür. Luzon Bölgesi'nde pek çok tabiat parkı mevcut olup bu parkların içerisinde bulunan yerleşim yerlerinde tarımsal faaliyetler sürdürülmektedir. Aktif bir yanardağ olan Bulusan'ın bulunduğu tabiat parkında, pek çok tarım arazisi bulunmakla birlikte Bulusan Gölü ve Aguingay Gölü gibi volkanik göller sulama amaçlı kullanılmaktadır. Luzon Bölgesi'nde buluna bu volkanik göller balıkçılığın da yapılmasına imkân sağlamaktadır (Atış ve Atasoy 2021: 677-717).

Luzon Adası'nın Santiago kentinde UNESCO'nun kültür mirası olarak kabul ettiği ve dünyanın sekizinci harikası olarak Bilinen Banaue Pirinç Terasları bulunmaktadır. İnsan yapımı olan bu eşsiz pirinç terasları merdiven şeklinde dizayn edilmiş yüzlerce pirinç tarlasından meydana gelmektedir. Hâlâ tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü bu yer yüzlerce yıl önce çok ilkel şartlarda Filipinli yerlilerin emekleri ile yapılmış ve çok güzel görüntüsüyle en önemli turistik alanlardan biri hâline gelmiştir (Atış ve Atasoy 2021: 701).

Visayas Adaları, yedi büyük ada ve bunların çevresinde konuşlanmış yüzlerce minik adadan oluşmaktadır. Visayas Bölgesi, Samar ve Masbate Adaları dışında genel olarak engebeli bir yapı göstermektedir. Eğimin fazla olduğu dağlık adaların ekilebilir arazileri, dar kıyı şeritlerinde olan yaylalardır. Ancak Palay, Negros gibi adalarında özellikle şeker kamışı ve pirinç üretiminin olduğu geniş yaylalar gözlemlenmektedir (<https://www.britannica.com>). Tektonik hareketlerin yapmış olduğu yüzey kırılmaları ile Bohol Adası'nda gözlemlenen karstik yaylalar, toprak erozyonunun gözlemlendiği ve tarımsal gelişimi kısıtlayan bir yapı göstermektedir. Buna rağmen geliştirilen tarımsal sistemlerle pirinç üretimi uzun süredir önemli bir geçim kaynağı olmaya devam etmektedir (Urich 2017: 95). Filipinler'in genelinde görülen volkanik kaynaklı toprak yapısı Visayas Bölgesi'nin geneli içinde geçerlidir. Şeker kamışının en çok üretiminin yapıldığı Negros Adası da aynı toprak özelliklerine sahip olup oldukça engebeli bir yapı göstermektedir. Bu nedenle kıyı şeridindeki dar arazilerdeki verimli topraklarda yoğun bir tarımsal faaliyet mevcuttur (Atasoy vd. 2021: 1687-1712). Visayas Bölgesi sahip olduğu zengin su kaynakları ile balıkçılığın da yüksek miktarda yapılmasına olanak sağlamaktadır (<https://stringfixer.com>).

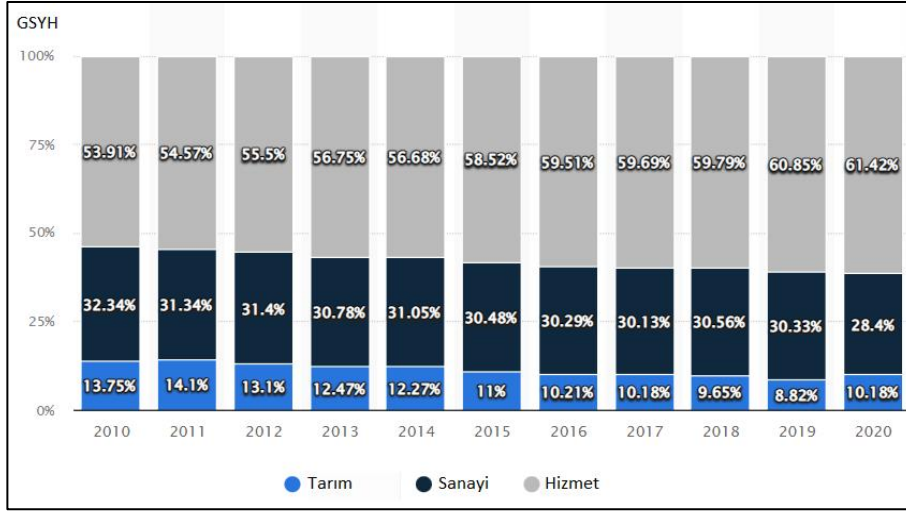
Mindanao, en güneydeki ada grubu olup ana ada Mindanao ile birkaç küçük adadan oluşan bölgedir. Volkanik kayalar ve volkanik materyallerin hâkim olduğu yüksek platolar gözlemlenir. Verimli topraklara sahip olmasıyla bilinen bu bölge, tarımın yoğun olarak yapıldığı alanlardandır (International Bank for Reconstruction and Development 2019: 4) Sahip olduğu tropikal yağmur ormanları iklimi ile Hindistan cevizi, muz, kakao, ananas ve kahve gibi pek çok bitkinin yetişmesi için uygun bir bölgedir. Ancak kuraklık, aşırı yağış ya da tayfunlar gibi hava muhalefetleri bölgenin tarımsal faaliyetlerini engelleyici özellik göstermektedir (Giles vd. 2019: 1-31). Mindanao'nun sahip olduğu zengin orman, maden ve su kaynaklarıyla yoğun nüfusuna rağmen tarımla ilgilenen en yoksul toplulukların yaşadığı bölgedir (Atasoy vd. 2022: 34).

3. Filipinler'de Tarımsal Üretim

Filipinler sahip olduğu doğal güzellikler nedeniyle daha çok bir turizm ülkesi sayılsa da tarımsal üretim Filipinler'in gayrisafi yurt içi hasılasında yaklaşık %10'luk bir paya sahiptir (<https://www.statista.com>). Geçmişten günümüze bakılacak olursa tarımsal uygulamaların ülke ekonomisine katkısı

yarı yarıya düşüş göstermiştir. Ancak büyüyen Filipinliler ekonomisi de göz önüne alındığında tarım sektöründen daha yüksek gelirler elde edilmektedir (<https://data.worldbank.org>).

Şekil 1. Filipinler'in Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının Sektörel Dağılımı

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/578787>

Filipinler'in yavaş ve istikrarlı büyümesi özellikle son zamanlarda yöneticilerin politik çabaları ve kalkınma planları ile birlikte bir ivme kazansa da tüm büyüyen ekonomilerin sorunu olan işsizlik, yoksulluk, gelir dağılımındaki eşitsizlik gibi sorunlar beklenen atılımların yapılmasını engellemektedir. Tarım, gayrisafi yurt içi hasıla için önemli bir sektör olsa da hizmet sektöründeki artış sanayi ve tarımsal faaliyetin ekonomideki payını düşürmüştür. Özellikle 1980'li yıllarda ekonominin dörtte birini oluşturan tarımsal üretim yıllar geçtikçe azalarak devam etmiştir. Ancak bugün Filipinler'in iş gücünün yaklaşık %25'ini hâlâ tarım sektörü oluşturmaktadır. Tarım sektöründe gözlemlenen düşük verim alma ve modernizasyonu yakalayamamak gibi etkenler bu iş kolunda çalışan insanların yoksulluğuna neden olmuş ve bu yüzden tarımsal üretim faaliyetleri iş olarak tercih edilmemeye başlanmıştır. Daha önce bu sektörle ilgili yapılan politik ve ekonomik girişimlerin de oldukça az olması zayıf altyapı imkânlarıyla birleşip çiftçinin yeterli gelişim gösterememesine yol açmıştır. Sahip olduğu iklimin ve ayrıca iklim değişikliklerinin getirisiyle gözlemlenen kuraklık, tarım

sektörüne ciddi zararlar vermiştir. Bunların neticesinde son yıllarda tarım sektörünün öneminin kavrandığı politikalar üretilmeye, yatırımlar yapılmaya ve projeler uygulanmaya başlanmıştır. Bunlardan en önemlileri hasat sonrası kayıpları azaltıcı mekanizasyon yatırımları, kırsal altyapıyı güçlendirecek çalışmalar ve tayfun gibi yıkıcı hava olaylarını kapsayan sigortalandırma faaliyetleridir. Tarım Bakanlığı'nın ajanslarının bu tür çalışmalarının yanı sıra, Dünya Bankası ile koordineli projeler de mevcuttur (<https://www.investopedia.com>).

Bütün olumsuzluklara rağmen ASEAN² ülkeleri arasında tarım arazisi, tahıl verimi, ekilebilir arazi, gıda üretim endeksi, orman alanı ve kırsal nüfus üzerine veriler kıyaslandığında Filipinler'in bu ülkeler arasında en dikkat çekici gelişimi ve potansiyeli sağladığı gözlemlenmektedir (Ashika 2018:9). Filipinler'in en stratejik bitkisel ürünleri ise pirinç, mısır, şeker pancarı, Hindistan cevizi, muz, ananas ve manyoktur. Önemli hayvansal ürünleri ördek yumurtası, domuz eti, sığır eti, balık, deve kuşu ve timsah olup endüstriyel ham madde olarak önem arz eden abaka ve kauçuk da önemli miktarlarda yetişen ürünlerdendir (<https://en.wikipedia.org>).

3.1. Bitkisel Üretim

Tüm Güney Asya ülkelerinde önemli bir yeri olan pirinç, Filipinler için de çok önemlidir. Üretim miktarı her geçen yıl artmakta olup 2020 yılında yaklaşık 40 milyon ton miktarına ulaşmıştır (<https://www.fao.org/faostat>). Ancak üretim miktarının artması Filipinlilerin pirince kolay ulaşabildiği manasına gelmemektedir. Filipinler hükümeti, uzun süre pirinç ithalatının önlenmesi üzerine çalışmalar yapmış ancak artan enflasyon ile birlikte bu durum tüketicinin ürüne ulaşmasını zorlaştırmaya başlamıştır. Bunun üzerine hükümetin 2018 yılında ithalat konusunda daha serbest bir politika izlemeye karar vermesi, başta üreticiler olmak üzere pek çok akademisyen ve politikacı arasında büyük tartışmalara yol açmıştır. Yaşanan enflasyonun nedeni ile tüketicinin de korunması gerekliliği ama bu politika değişikliklerinin başka mağduriyetler doğurması nedeniyle pirinç konusunda reform çalışmaları devam etmektedir. Uzmanlar enflasyonun düşürülmesinin yanı sıra, çiftçinin verimliliğini arttıracak ve daha modern alt yapıyla üretim yapmasını

² ASEAN yani Güneydoğu Asya Uluslar Birliği, 8 Ağustos 1967'de Vietnam Savaşı'ndan kaynaklanan komünist genişlemeye karşı olarak Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur arasında kurulan uluslararası örgüttür. Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar ve Kamboçya'nın da örgüte dâhil olmasıyla bugünkü hâlini almıştır.

sağlayacak imkânların sağlanmasının pirinç üreticileri ve tüketicileri açısından çözüm yolu olacağı ve ithalatı azaltacağını düşünmektedirler (Balié ve Valera 2020:1).

Şeker kamışı Filipinler'e sömürge yıllarında gelmiştir ve sömürge yapan ülkelerin şeker rekabeti nedeniyle de çok büyük arazilerde tarımı yapılmıştır (Gök 2018: 111). Günümüzde de şeker pancarı Filipinliler için en önemli tarımsal ürün kaynaklarından biri olmakla birlikte mühim bir enerji kaynağıdır (Jamora vd 2019: 239). Batı Visayas Bölgesi, şeker kamışı üretiminin %50'sinden fazlasını karşılamakta olup ülke çapında üretilen şeker kamışı miktarı yaklaşık 10 milyon ton civarındadır. Söz konusu üretimin yaklaşık olarak %2'lik miktarı ise etanol, şeker sirkesi gibi başka ürünlerin üretilmesi amacıyla ham madde olarak kullanılmaktadır (PSA, <https://psa.gov.ph>). Filipinler'de şeker kamışının ticari önemi nedeniyle kamu girişimleri olan araştırma kuruluşları kurulmuş ve bu kurumlar verimin arttırılmasına yönelik önemli ıslah çalışmaları yaparak pek çok çeşit geliştirmişlerdir (Luzara vd. 2022: 210).

Mısır bitkisi Filipinler'de sarı mısır ve beyaz mısır üretimi olarak ikiye ayrılmaktadır. Beyaz mısır daha çok doğrudan tüketim amacıyla üretilmekte olup sarı mısır üretimi ise yemlik amaçlı kullanılır ve toplam mısır üretimi yaklaşık olarak 8 milyon tondur (Salazar vd 2021:4; Flores vd 2016:133). Filipinler'de mısır verimini çok etkileyen ve ekonomik açıdan önemli kayıplara neden olan sap kurdu zararlısı nedeniyle Avrupa'da geliştirilmiş olan genetiği değiştirilmiş dirençli mısır çeşitlerinin hükümet tarafından da kullanılması 2002 yılında onaylanmıştır (Yorobe vd 2006:258). Filipinler'de mısır yaklaşık 600.000 hanenin gelir kaynağını sağlamaktadır. Bu önemli ürünle ilgili hükümetin oluşturduğu Mısır Programı yürürlüğe konulmuş olup amaç, hektar başına verimliliği arttırmak ve çiftçilerin hayat kalitesini yükseltmektir (*Filipinler Tarım Bakanlığı*, <https://rfo3.da.gov.ph/corn-program/>).

Filipinler, Endonezya'dan sonra yaklaşık 15 milyon ton ile dünyada en çok Hindistan cevizi üretimi yapılan ikinci ülkedir (<https://tr.wikipedia.org>). Katma değeri yüksek bir bitki olması nedeniyle Filipinler ekonomisinde de çok büyük önem arz etmektedir. Üretimin yaklaşık %60'ı Mindano Bölgesi'nde yapılmaktadır ve küçük toprak sahiplerinin çiftliklerinin yanı sıra, sömürge zamanından kalmış endüstriyel plantasyonlarda da üretilmektedir. Amerika, Hollanda, Japonya, Almanya gibi ülkelere büyük

miktarda ihracat yapan Filipinler, Hindistan cevizinden yağ, sirke, bal gibi yan ürünler ürettiği gibi kabuklarından aktif karbon, biyo-kömür gibi endüstriyel ürünler de oluşturmaktadır (Moreno vd 2020:524-541).

Bir diğer önemli ihracat ürünü de muzdur. Dünya çapında artan ihtiyaçla birlikte Filipinler de muz ağacı dikim alanlarını gittikçe daha çok arttırmaktadır (Colderon ve Rola 2003:1). Ülkenin toprağı ve ikliminin muz yetiştiriciliğine çok uygun olması, sadece küçük ölçekli yetiştiricilerin değil global çapta büyük firmaların da bu potansiyeli kullanmasına yol açmıştır. Ancak muz üretiminin giderek geniş alanlara yayılması yağmur ormanlarının tahribatı, yoğun su kullanımı ve kimyasal uygulamasına, doğal olarak da Filipinler'in eşsiz biyoçeşitliliğinin tehlikeye atılmasına sebeptir (Havemann vd 2015: 174). Bir diğer önemli ihracat ürünü olan ananas da Kosta Rika'dan sonra dünyada en çok Filipinler'de üretilmektedir (<https://www.atlasbig.com>). Özellikle adalar topluluğunun en yoksul kısmı olan Mindanao'daki kırsal halk için önemli bir iş gücü ve gelir kaynağıdır ananas üreticiliğı. Ancak diğer tropikal bitkilerde olduğu gibi dünyanın talebini karşılamak için giderek büyüyen arazilerde yapılan ananas tarımı, beraberinde ekolojik sorunları da getirmektedir (Carla ve Rivera 2019:52).

Endüstriyel bir bitki olan ayrıca nişasta kaynağı olarak da bilinen manyok, az tarımsal girdi ve kötü toprak şartlarında bile yetişme özelliğı gösteren bir üründür. Bu nedenle kırsal kesimin yoksul üreticilerinin tercihi olarak yetiştiriciliğı yapılırsa da başka ürünlerin ham maddesi olması nedeniyle pazarda önemli bir gelir kaynağıdır (Onsay 2021:1). Manyok bitkisi sadece nişasta üretimi için değil alkol üretiminde şekerin yerini alabilecek bir alternatif olarak da görülmektedir (Bacusmo 2001: 84).

3.2. Hayvansal Üretim

Filipin yaban ördeğinin yumurtasının çok üretilen bir hayvansal ürün olmasının nedeni ülkenin geleneksel yemeğı olan "balut" ile ilişkilidir. Döllenmiş ördek yumurtası şeklinde tüketilen ve balut olarak bilinen bu yiyecek, bin yılı aşkın süredir Filipinliler tarafından tüketilmekte ve önemli bir üretim kolunu oluşturmaktadır. Bu üretime katkı olarak yem sektörü, veteriner ilaç sektörü gibi başka sektörlerin güçlenmesine de neden olmuştur (Monleon 2015:154).

Ülkeye özgü önemli potansiyeli olan yetiştiriciliklerden bir diğeri de timsahlardır. Filipinler'in önemli timsah türleri koruma altında olmakla

beraber ticari değeri nedeniyle de çok değerlidir. Timsah derisi ile yapılan çanta, ayakkabı gibi ürünlerin moda sektöründe çok değerli olmasının yanı sıra, eti de yüksek fiyatlarla alıcılar bulmaktadır. Ayrıca timsahtan elde edilen yağ nadide bir ürün olmasıyla önemli bir ihrac malzemesi hline gelmiştir. Kemiklerinden hayvan yemi ve dekoratif ürünler de üretilmektedir. Bu nedenle Filipinler’de üretim amaçlı çiftlikler kurulmuştur ve her geçen yıl bu tür çiftliklere yapılan yatırımlar artmaktadır. Nesli tükenmekte olan türlerin bulunması nedeniyle timsah çiftlikleri turizm açısından da gelir kaynağıdır (Adan 200: 22-23). Deve kuşu çiftlikleri ise 1990’lı yıllarda Filipinler’de açılmaya başlamış ve Luzon, Visayas ve Mindano bölgelerinde yayılım göstermiştir. Etinden ve yumurtasından faydalanılan deve kuşunun yetiştiriciliği, Tarım Bakanlığı tarafından da teşviklerle desteklenmektedir (<https://tr.wikieto.ru/wiki>).

Filipinler’in 2018 yılında balıkçılık ve su ürünleri sektöründeki üretim miktarı 4,36 milyon ton olmuştur. Bu değer, ülkeyi dünya çapında en çok su ürünleri üreten 13. lke yaparken deniz yosunu için de 4. sırada olmasını sağlamıştır. Lokal balıkçılığın yanı sıra, büyük ölçekli yapılan ticari balıkçılık da ülkenin önemli üretim kalemlerindedir. Yosunun yanı sıra, süt balığı, tilapia ve karides ticari balıkçılıkta yüksek gelir getiren su ürünlerindedir ve Filipinler dünyanın en önemli su ürünleri üreticilerinden görülmektedir (Tahiluddin ve Terzi 2020: 475-476).

Domuz ve sığır eti de Filipinler’de tüketimi yüksek hayvansal ürünlerdendir. Ancak retim tketicisiye yetmemesi ve enflasyon nedeniyle ürünlerin ithalatında ciddi artışlar gözlemlenmektedir. Sığır eti ithalatı 2021 yılında % 16,8 artış gösterirken domuz eti ithalatının bu artışı % 150 ye varacak kadar büyük oranlara çıkmıştır (<https://ticaret.gov.tr/>)

4. Filipinler Tarımında Gözlemlenen Sorunlar ve Tarımsal retim Ekolojik Etkileri

Filipinler, tarımsal açıdan önemli ihracat ürünlerinin yetiştirildiği bir ülkedir. Ancak ülkenin en yoksul olan kesimi maalesef tarımsal üreticilik yapan insanlardan oluşmaktadır. Öncelikle tarımsal faaliyetle ilgilenen insanların devlet nezdinde tanımlamalarının yeterli olmaması ve politika üretimi aşamasında hedef grupların yeterince belirlenememesine yol açmaktadır (Guerrero 1985: 1-85). Arazi sahipleri, arazi sahiplerinin işçileri gibi toplulukların yanında kiracı olarak çiftçilik yapılması da ülkede büyük

oranda gözlemlenmektedir. Tarımsal üretimin maliyetinin yanı sıra, arazi kiralanarak yapılan tarım faaliyetini sürdüren çiftçilerin çok daha kötü durumda olması ve bu yarı feodal yapının üreticilerin üzerinde büyük baskı oluşturması görülen yoksulluğun önemli nedenlerindedir (Skare 1995: 1-126).

Ürünlerin çiftçiler tarafından pazara ulaştırılma sırasında yaşadıkları güçlükler ve pazara ulaşan malın fiyatının aracılardan da kazandığı parayla belirlenmesi, üreticinin kârdan yeterli payı almamasına neden olmaktadır. Özellikle çok parçalı küçük arazilerde ufak ölçekli yapılan üretimin pazarı elinde tutan araçlar ve büyük arazi sahibi şirketlerle mücadele etmesi oldukça zordur. Piyasa hakkında yeterli bilgilerinin olmaması da bu rekabette küçük üreticinin dezavantajlarından biridir (Pabuayon vd 2009: 52-62).

Filipinler tarımında kullanılan türlerin dayanıklılığı ve verimliliğinin yeterli olmamasının yanı sıra, uygulanan tarım faaliyetinde modernizasyon çalışmalarının eksik kalması da çiftçinin yaşadığı aşılması güç engellerdendir. Çiftçinin mekanizasyon imkânlarına ulaşabilecek gelire sahip olmaması nedeniyle uygulanan hükümet politikaları henüz yeterince yayılım gösterememiştir. Dayanıklı ve verimli türler için de gerekli ıslah çalışmaları yapılmaktadır. Ancak yaşanan küresel iklim değişikliği nedeniyle bu çalışmalara rağmen ciddi verim kayıpları gözlemlenmektedir. Hasat sırasında yaşanan verim kayıpları ve transfer sorunları da Filipinli çiftçilerin önemli sorunları arasında yer almaktadır (Perera vd 2009: 369-396, Perera 2012:201-218). Gübreleme, ilaçlama gibi pahalı girdiler ve ülkede yaşanan enflasyon, maliyetleri gittikçe arttırarak pazara da oldukça yüksek ücretli ürün tedarikine yol açmaktadır. Bu nedenle tüketici için yapılan ithalat uygulamaları pek çok tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Enflasyonla beraber kırsaldan kente göçler de artmakta olup tarım sektöründe ciddi iş gücü kayıpları yaşanmaktadır. Ancak konuyla ilgili yapılan düzenlemeler geçmiş yıllara nazaran gözlemlenen enflasyon oranlarını düşürmeye başlamıştır. Bu da üreticinin mağduriyetlerini azalttığı gibi göçlerde de yavaşlamaya neden olmuştur (Villaronte vd 2022: 74). Yaşanan tayfunlar gibi ekstrem doğa olayları da sadece can kaybına yol açmamakta, pek çok tarım arazisinin tahribatına ve ürün kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle Filipinler hükümeti kamu kaynaklarıyla üreticilerini sigortalamaktadır.

Filipinler sahip oldukları yağmur ormanlarının etkisiyle biyoçeşitlilik açısından büyük bir zenginlik taşımaktadır. Ancak ormansızlaşma sorunu

nedeniyle pek çok tür kaybı gözlemlenmiştir ve bu da Filipinler için en büyük çevre sorunudur (Diesmos 2009:1-2). Filipinler’de gözlenen kentleşme, kaçak kereste temini ve tarım alanlarının ağaçların kesilerek açılması nedeniyle yağmur ormanlarının üçte birinin 1990-2005 yılları arasında yok olduğu belirlenmiştir (<https://tr.euronews.com>). Geçmiş yıllara nazaran ormansızlaşma azalsa da ormanların tarım arazisi olarak kullanılmak üzere tahribatı devam etmektedir (<https://rainforests.mongabay.com>). Doğal olarak biyoçeşitlilik kaybının yanı sıra, toprak kaybı da kaçınılmazdır. Toprak bozulması Filipinler için ekolojik sorunlardan biridir. Bozulmuş araziler, sık meydana gelen sel olayları çiftçilerin üretimi yapmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bozulmuş araziler biyodizel üretilmesi için mahsul üretimine ayrılmıştır. Ancak arazide tarım yapılmasına devam edilmesi toprak bozulmasını hızlandırmaktadır (Asio vd 2009: 69-94).

Filipinler’in verimsizlik ile ilgili yaşadığı sorunların önlenmesi için yapılan pestisit ve gübreleme faaliyetleri de aslında her ülkenin sorunu olan doğal kaynakların kirlenmesi manasına gelmektedir (Bejet 1995:430-434, Tirado 2007: 9-15). Ayrıca Filipinler’de ciddi su sıkıntısı yaşandığı ve binlerce hanenin temiz suya erişimi olmadığı bilinmektedir. Bilindiği üzere tarımsal üretim, tüketime ayrılan suyun büyük bir kısmını kullanmaktadır. Verimliliğin temel koşullarından biri olan sulama faaliyetinin verim sorunu yaşayan üreticiler için kullanılmasının elzem bir yöntem olması ve tropik bitkilerin çok su harcaması da yaşanan su krizinin çözümünü konusunda bir çıkamaz yaşanmasına nedendir. Az su harcayan sulama sistemlerinin kurulmasının ciddi bir maliyet getirmesi çiftçilerin karşılayabileceği miktarın üzerindedir. Yapılan gübreleme ve ilaçlama faaliyetlerinin suyu kirlenmesi de temiz su sorununun büyümesine yol açmaktadır. Bu nedenle çeşitli sivil toplum örgütleri ve kamu girişimleri, sorunun çözülmesi ile ilgili projeler üretmektedir (Inocencio 2018: 117-141).

5. Filipinler’de Tarımsal Eğitim

Filipinler’de tarımsal eğitim, okullar aracılığıyla gerçekleştirilen akademik bir faaliyet olmanın yanı sıra, toplum eğitimini kapsayan çeşitli proje programları olarak da değerlendirilebilir. Tarıma dayalı ekonomisi azımsanmayacak kadar büyük olan Filipinler’de, eyalet üniversiteleri ve kolejlerin yanı sıra, ulusal üniversite eğitimleriyle de tarımsal eğitim hizmeti verilmektedir. Gelişmiş Temel Eğitim Yasası ile gelen K-12 programı sayesinde ve yükseköğretim kurulu olan The Commission on Higher

Education (CHED) tarafından yapılan iyileştirmelerle tarımsal eğitimin kalitesi giderek artırılmış ve sadece mühendislik programları değil tarımsal turizm ve girişimcilik yönünden de eğitim programları geliştirilmiştir. Ayrıca ASEAN ülkelerinin açılımları nedeniyle üniversitelerin uluslararası statü kazanması da müfredatın gelişmesine sebep olmuştur. Ancak pek çok program olmasına rağmen yükseköğretim alan gençlerin yaklaşık %3'ü tarım programlarına katılım göstermektedir. Öğrenci sayısındaki bu düşüklüğün nedeni, tarımla ilgilenen kesimin yoksulluğu nedeniyle sektöre olumsuz bakış açısı, okullara yapılan yetersiz devlet yatırımı ve kentleşme gibi etkenlerdir (Zamora 2014: 41-49).

Tarım sektörüne ilginin canlandırılması, üreticilerin eğitimi ve yeni yatırımcıların kazanılması amacıyla kamu kuruluşları ile sivil toplum örgütleri beraber çalışmaktadır. Bunlardan bazıları özel çiftlik evlerinde uzmanlar tarafından verilen teorik eğitimin yanı sıra, pratik eğitimler de olan sertifika programlarıdır. Bir başka benzer program da iki yıllık bir sertifika eğitimi olan SAKA Programı'dır. Bu eğitim kapsamında, çiftlik yönetimi ile ilgili katılımcıların gelişimi hedeflenmektedir. Gawad Kalinga ise Filipinler'de tarım eğitimini de kapsayan ve yoksul kesimi hedef alan bir sivil toplum projesidir. Çiftlik İşletme Okulları ise mezunlarına daha sonra lisans eğitimine devam etme şansı veren ve lise çağındaki çocuklara yönelik hazırlanmış başka bir projenin ürünüdür (Santiago ve Roxas 2015: 15-27).

6. Filipinler'de İyi Tarım Uygulamaları

Filipinler iyi tarım uygulamaları konusunda Güneydoğu Asya'daki diğer komşuları kadar gelişim gösterememiştir. İyi Tarım Uygulaması (GAP) sertifikaları diğer ülkelerde binlerce çiftliğe verilmişken Filipinler'de bu sayılar oldukça düşüktür. Özellikle tropikal meyvelerde GAP sertifikalı ürünlerin çok daha rağbet gördüğünü bilen devlet yöneticileri konuyla ilgili yönlendirme çalışmaları yapsa da çiftçiler arasında GAP uygulamaları yaygınlık kazanamamıştır. Bunun en büyük nedenlerinden biri verim kayıplarının göz önüne alınamaması ve çiftçi gruplarının gerekli prosedürü uygulamakta zorlanmalarıdır. Bir diğer husus da özellikle küçük ölçekli işçilerin sertifika ücretlerini karşılamasında zorluk yaşamasıdır. Bu nedenle komşu ülkelere kıyasla Filipinler üreticileri organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının benimsenmesi konusunda oldukça geride kalmıştır (Banzon vd 2013:2).

Sonuç

Filipinler doğal güzellikleriyle dünyanın en güzel ülkelerinden biridir. Bu onu önemli bir turizm merkezi yapmanın yanı sıra, biyoçeşitlilik açısından bir hazine durumuna getirmektedir. Ayrıca iklim ve toprak özellikleriyle de dünya çapında bir tarım ihracatçısı konumundadır. Ekonomisinin çok önemli bir payını oluşturan tarımsal faaliyetlerle ilgili, başta yoksullukla olan mücadele yıllar geçtikçe daha başarılı sonuçlar vermekte ve özellikle hükûmetler ile sivil toplum örgütlerinin beraber çalışmaları tarım sektörünün gelişiminde önemli etkiler bırakmaktadır. Tarım sektöründe gözlemlenen verimsizlik sorunu, girdilerin pahalılığı, enflasyon, kentleşme, su sorunu, modern imkânlarla ulaşılabilmesi gibi problemlere yönelik olarak projeler ve politikalar üreten bu ülke, ASEAN arasında en büyük gelişimi gösterenlerden biridir.

Ekonomik açıdan elde edilen kazanımlar, çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Tarımsal üretimin en yoksul kesim tarafından yapıyor olması, verimi düşürecek herhangi bir uygulamanın kabul edilebilirliğini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle dayanıklı çeşitlerin elde edilmesi için yapılacak ıslah çalışmaları ve kayıpları azaltma yönünde yapılması gereken mekanizasyonlaşma faaliyetleriyle ilgili daha büyük yatırımlar yapılması şarttır. Bu şekilde, arzu edilen sürdürülebilir tarım uygulamalarına geçilmesi kolaylaşacak ve doğal kaynaklara daha az zarar verilirken çiftçinin gelir kaybını önleyecek faaliyetler de yaygınlaştırılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adan, R. I. Y. (2000). "Crocodile farming: a multi-million dollar industry." *SEAFDEC Asian Aquaculture* 22. 3: 22-23.
- Albert Ernest Jenks (2004). *The Bontoc Igorot (PDF)*. Kessinger Publishing. p. 8.
- Ashika S, Chandana. R, Gopika. P, A (2018) Comparative Study On Agriculture And Rural Development Indicators Among Asean Countries Sixth International Conference At: Australia.
- Asio, V. B., Jahn, R., Perez, F. O., Navarrete, I. A., & Abit Jr, S. M. (2009). A review of soil degradation in the Philippines. *Annals of Tropical Research*, 31(2), 69-94.
- Atasoy, E. (2020). Filipinler Cumhuriyetinin Turizm Başkenti: Boracay Adası. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 68-80.
- Atasoy, E., Kabıyev, Y., Aliaskarov, D. T., Kamuldinova, K. D., & Seralıyev, A. (2022)Turizm Coğrafyası Perspektifinden Mindanao Adasının Kuzey Turizm Bölgeleri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(1), 32-58.
- Atasoy, E., Kızılcıaoğlu, A., & Furkan, İ. N. A. N. (2021). Filipinler Cumhuriyeti Turizm Coğrafyasından Bir Kesit: Samar Adası. *International Journal Of Social Inquiry*, 14(2), 475-507.
- Atış, E. & Atasoy, E. (2021). "Turizm Coğrafyası Perspektifinden Luzon Adasının Doğal Turizm Çekicilikleri", *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 7(43): 677-717.
- Bacusmo, Jose L. (2000). "Status and potentials of the Philippines cassava industry." *IAS CIAT* 84.
- Bajet, C. M., and A. W. Tejada. (1995)."Pesticide residues in the Philippines: an analytical perspective." *TrAC Trends in Analytical Chemistry* 14. 9 430-434.
- Balié, Jean, and Harold Glenn Valera. (2020)."Domestic and international impacts of the rice trade policy reform in the Philippines." *Food Policy* 92: 101876.
- Banzon, A., Loida E. Mojica, and Angela A. Cielo. (2013)."Adoption of good agricultural practices (GAP): How does the Philippines fare." *Social Issue on Interdisciplinary Research and Development in ASEAN Universities* 2. 1: 2-8.
- Calderon, R., and Agnes C. Rola.(2003). *Assessing benefits and costs of commercial banana production in the Philippines*. Laguna, Philippines: University of the Philippines Los Baños. Institute of Strategic Planning and Policy Studies.
- Chester III, Leander, and L. A. Ponchatoula. (2011). "Philippines: Agricultural Improvement."

- Çakır, N. (2017) Filipinler’de Müslümanlık ve Müslümanların Statüsü. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diesmos, Arvin C. (2009).”Ecology and diversity of herpetofaunal communities in fragmented lowland rainforests in the Philippines.”
- E A Onsay. Productivity value chain analysis of cassava in the Philippines To cite this article: 2021 IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 892 012010.
- Flores, Edgar Dulay, Renita SM Dela Cruz, and Ma Cecilia R. Antolin. (2016) “Environmental performance of farmer-level corn production systems in the Philippines.” *Agricultural Engineering International: CIGR Journal* 18. 2: 133-143.
- Fox, Robert B. (1957). “A consideration of theories concerning possible affiliations of Mindanao cultures with Borneo, the Celebes, and other regions of the Philippines.” *Philippine Sociological Review* 5.1: 2-12.
- Giles, J., Macandog, P. B., Sova, C., Digal, L., Balgos, C., Loquias, M., & Grosjean, G. (2019). Climate-Resilient Agriculture in The Philippines: Climate Risk Profile, Mindanao.
- Guerrero, Sylvia H (1985). “A review of welfare issues in the coconut industry.” (1985).
- Gupta, S. K., (2012) *Technological innovations in major world oil crops, volume 1: breeding*. Springer New York.
- Gülden, G. (2018). “Şeker Pancarı ve Şeker Endüstrisinin Hikâyesi Özet.”
- Havemann, Tanja, and Naomi Rosenthal. (2015). “Banana Production in Mindanao, Philippines.” *with Tanja Havemann*. p.187.
- Headland, T. N. (2010). *Why the Philippine Negrito languages are endangered*. Oxford University Press.110-118.
- Henry, Carla, and C. C. Rivera. (2019). “Economic and social upgrading in the Philippines’ pineapple supply chain.” *Research Department Working Paper* 52.
- Inocencio, Arlene B., et al. (2018) “Agricultural water management issues in the Philippines.” *Water Policy in the Philippines*. Springer, Cham,. 117-141.
- İsababayeva, A. (2013). Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. *Turkish Studies (Elektronik)*, 8(6), 299-308.
- Jamora, Janice B., et al. “Potential reduction of greenhouse gas emission through the use of sugarcane ash in cement-based industries: A case in the Philippines.” *Journal of Cleaner Production* 239 (2019): 118072.

- Koh, Lian P., et al. "Biodiversity state and trends in Southeast Asia." *Encyclopedia of Biodiversity: Second Edition*. Elsevier Inc., 2013. 509-527.
- Lee, T. (2010). *The Media, Cultural Control And Government In Singapore*. Routledge.
- Luzaran, Rosalyn T., et al. (2022). "Sugarcane Breeding and Germplasm Development in the Philippines." *Sugar Tech* 24. 1 210-221.
- Merchant, P. (2009). Economic effects of the Spanish conquest of the Philippines and Mercantile theory. *Stanford Undergraduate Research Journal*, 53.
- Monleon, Arnolfo M. (2015): "Traits of economic importance in duck egg production in the Philippines." *International Journal of Research (IJR)* 2.2:154-159.
- Moreno, Marife L., John KM Kuwornu, and Sylvia Szabo. (2020). "Overview and constraints of the coconut supply chain in the Philippines." *International Journal of Fruit Science* 20.sup2. S524-S541.
- Pabuayon, Isabelita M., et all. (2009) "Key actors, prices and value shares in the Philippine coconut market chains: Implications for poverty reduction." *J. ISSAS* 15. 1 (2009): 52-62.
- Perera, Lalith, et al. (2009) "Coconut." *Oil crops*. Springer, New York, NY, 369-396.
- Reed, R. R. (1967). *Hispanic urbanism in the Philippines: A study of the impact of church and state*. University of Manila.
- Reid, L. A. (2013). Who are the Philippine negritos? Evidence from language. *Human Biology*, 85(1/3), 329-358.
- Reid, L. A. (2013). Who are the Philippine negritos? Evidence from language. *Human Biology*, 85(1/3), 329-358.
- Sakili, A. (2012). The Bangsamoro framework agreement and the Mindanao problem: foregrounding historical and cultural facts and concepts for social justice and peace in the Southern Philippines. *Asian Studied*, 48, 1.
- Santiago, Andrea, and Fernando Roxas (2015) "Reviving farming interest in the Philippines through agricultural entrepreneurship education." *Journal of Agriculture, Food Systems, and Community Development* 5. 4: 15-27.
- Skåre, Guro. (1995). "Coconuts and Cultivation in the Philippines. A Study of Social Formation in Candelaria, Quezon Province.
- Tahiluddin, Albaris, and Ertuğrul TERZİ. "An overview of fisheries and aquaculture in the Philippines." *Journal of Anatolian Environmental and Animal Sciences* 6. 4 (2021): 475-486.

- Tanrıverdi, G. (2017). Filipinler Barış Sürecinin Tarihsel Gelişimi: 1976-2016. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(2), 53-80.
- Tirado, Reyes. (2007). "Nitrates in drinking water in the Philippines and Thailand." *Greenpeace South East Asia, Greenpeace Res Laboratories* pp. 10.
- Urich, P. B. (1989). Tropical karst management and agricultural development: example from Bohol, Philippines. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 71(2), 95-108.
- Valdepeñas, V. B., & Bautista, G. M. (1974). Philippine Prehistoric Economy. *Philippine Studies*, 280-296.
- Villaronte, Regina Kyla, Maria Consolacion Yap, and Marie Antoinette Rosete. (2022). "The Relationship Between Rural-Urban Migration and the Agricultural Output of the Philippines." *International Journal of Social and Management Studies* 3. 1: 62-74.
- World Bank Group. (2019). *Improving Mindanao Agro-Industrial Competitiveness through Better Logistics and Connectivity*. World Bank.
- Yorobe, Jose M., and Cesar B. Quicoy. (2006)"Economic impact of Bt corn in the Philippines." *Philippine Agricultural Scientist* 89.3:258.
- Zamora, Oscar B. (2009). "Sustainable Agriculture Education and Research at the University of the Philippines Los Banos: Status, Challenges, and Needs." *Journal of Developments in Sustainable Agriculture* 4. 1 41-49.

Elektronik Kaynaklar

- Filipinler Tarım Bakanlığı*, <https://rfo3.da.gov.ph/corn-program/> (10.06.2022).
- <https://borneohistory57.blogspot.com/2017/03/kingdom-of-tondo.html> (15 06 2022).
- <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?locations=PH> (10.07.2022).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Agriculture_in_the_Philippines#Abaca (09.06.2022)
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Negrito> (19.05.2022).
- <https://evrimagaci.org/homo-luzonensis-filipinlerde-kesfedilen-yeni-insan-turu-7745> (19.05.2022).
- <https://rainforests.mongabay.com/deforestation/archive/Philippines.htm> (11.06.2022).
- <https://sites.google.com/site/philippinespotsattraction/home/climate> (10.07.2022).
- https://stringfixer.com/tr/Agriculture_in_the_Philippines (04.07.2022).

https://stringfixer.com/tr/Eastern_Visayas_Region (10.07.2022).

<https://ticaret.gov.tr/data/5b8a43345c7495406a22713f/Filipinler%20Ekonomi%20Nisan%20Rapor%2007042021.pdf> (12.06.2022).

<https://tr.euronews.com/2019/05/30/filipinler-de-ogrenciler-diploma-alabilmek-icin-en-az-10-agac-dikmek-zorundakalacak#:~:text=2018'de%2012%20milyon%20hektar,ormanlar%C4%B1n%C4%B1n%20nere%20deyse%20%C3%BC%C3%A7te%20birini%20kaybetti> (12.06.2022).

https://tr.wikioto.ru/wiki/Ostrich_farming_in_the_Philippines (11.07.2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Hindistan_cevizi_%C3%BCretimine_g%C3%B6re_%C3%BCkelerin_listesi (10.06.2022).

<https://tradingeconomics.com/philippines/gdp-from-agriculture> (03.05.2022).

[https://vies.wiki/wiki/tr/Department_of_Agriculture_\(Philippines\)](https://vies.wiki/wiki/tr/Department_of_Agriculture_(Philippines)) (04.07.2022).

<https://www.atlasbig.com/tr/ulkelerin-ananas-uretimi> (11.07.2022).

<https://www.britannica.com/place/Visayan-Islands> (10.07.2022).

<https://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/filipinler.htm> (10.07.2022).

<https://www.fao.org/faostat/en/#compare> (11.06.2022).

<https://www.investopedia.com/articles/investing/091815/emerging-markets-analyzing-philippines-gdp.asp#citation-4> (11.07.2022).

<https://psa.gov.ph/non-food/sugarcane> (11.07.2022).

<https://www.statista.com/statistics/578787/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-in-philippines/#:~:text=In%202020%2C%20the%20share%20of,sector%20contributed%20about%2061.42%20percent> (11.07.2022)

BÖLGESEL BARIŞ VE İŞ BİRLİĞİ DİNAMİKLERİNDE FİLİPİNLER CUMHURİYETİ'NİN ROLÜ

*Haluk KARADAĞ**

Giriş

XVI. yüzyılda İspanya Krallığı hâkimiyetine giren Filipinler, 20. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) kontrolü altına geçmiştir. 2. Dünya Savaşı'nın ardından ABD, Filipinler'in bağımsızlığını tanımıştır. 1965 yılında Filipinler'de devlet başkanı olarak seçilen Ferdinand Marcos, ülkenin kaderini seçimlerle devrildiği 1986 yılına kadar elinde bulundurmuştur. Günümüzde birçok adanın oluşturduğu Filipinler Cumhuriyeti, Güneydoğu Asya Bölgesi'nin önemli bir siyasi gücü hâline gelmiştir. Birleşmiş Milletler örgütünün kurucu üyeleri arasında yer alan Filipinler, aynı zamanda Dünya Ticaret Örgütü, ASEAN ve Doğu Asya Zirvesi üye ülkeleri arasında yer almaktadır. ABD ile zaman zaman müttefiklik ilişkileri içerisinde olan Filipinler, bölgesel barış ve iş birliği kapsamında önemli roller üstlenmektedir. Bu kapsamda Kore ve Vietnam savaşlarında ABD'nin yanında savaşa katılmış ve ABD liderliğinde Sovyetler Birliği'ni yalıtma doktrini (containment doctrine) bağlamında teşkil edilen SEATO örgütünde yer almış ve son olarak Irak Savaşı'nda ABD tarafından teşkil edilen koalisyona askerî kuvvet göndererek destek vermiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Barış Operasyonları kapsamında Kamboçya ve Doğu Timor'a barış gücü göndererek bölgesel barış ve iş birliğine katkı sağlamıştır. Bulunduğu coğrafyada Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) başta olmak üzere diğer bölge ülkeleri ile birtakım problemleri bulunan ülkenin en önemli sorunları arasında Spratley Adaları ve Scarborough Sahili'nin aidiyet sorunu ile ÇHC'nin Filipinler deniz alanları üzerindeki hâkimiyet iddiaları gelmektedir. Bütün bunların yanı sıra, Filipinler Cumhuriyeti'nin ülke içerisinde ayrılıkçı bir takım silahlı örgütlerle mücadele etmekte olduğu görülmektedir. Aşağıda, bahse konu problem alanlarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

* Doç. Dr., Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi, hkaradag@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7577-763X.

Filipinler Cumhuriyeti ve Uluslararası Örgütler

Filipinler Cumhuriyeti, 1945 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurucu 51 üyesi arasında yer almış¹ ve Örgütün kuruluşundan kısa bir süre sonra ortaya çıkan Kore Savaşı sürecinde BM Güvenlik Konseyinin Yarımada'ya asker gönderme çağrısına uyarak yaklaşık 1.400 askeri personelden oluşan bir tabur görev kuvveti göndermiştir. Savaş müddetince toplamda beş taburdan müteşekkil 7.420 kişilik askerî kuvvet ile bu savaşa destek sağlayan Filipinler Cumhuriyeti, uluslararası barış ve güvenliğe doğrudan katkı sağlayan ülkeler arasında yer almıştır.² Bununla birlikte Birleşmiş Milletlerin en önemli organı olan BM Güvenlik Konseyi'ne dört dönem (1957, 1963, 1980-1981, 2004-2005) geçici üye seçilmiştir.³ Birleşmiş Milletlerin ardından, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın yerine kurulan Dünya Ticaret Örgütü'ne 1 Ocak 1995 tarihinde ilk üye olan devletlerarasında yer alan Filipinler⁴ küresel ekonomik iş birliğine katkı sağlamak arzu ve isteğini göstermiş ve göstermeye devam etmektedir. 8 Ağustos 1967 tarihinde ise Filipinler, Endonezya Malezya, Singapur ve Tayland'dan oluşan beş ülke tarafından kurulan Güneydoğu Asya Ülkeleri İş Birliği Teşkilatı (ASEAN) ile genel olarak ekonomik ve güvenlik alanında söz konusu ülkeler arasındaki iş birliği çabalarını yürütmektedir. Günümüzde Myanmar, Laos, Vietnam, Tayland ve Kamboçya'nın katılımıyla üye sayısı onu bulan ASEAN örgütü (Şekil-1), yukarıda zikredildiği üzere ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, eğitim ve ortaklaşa çalışmaların yapılabileceği diğer tüm alanlarda üye devletlerarasında iş birliği çabaları ile bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanması faaliyetlerini gerçekleştirebilme amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Söz konusu faaliyetlerini ise uluslararası hukuk kurallarını gözeterek hakkaniyet ilkesi çerçevesinde Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne uygun olarak icra etme gayreti içerisinde.⁵ Bu bağlamda, bölgesel kalkınma ve güvenlikte önemli bir yere sahip olan ASEAN içerisinde Filipinler de etkin bir aktör olarak görev almaktadır. ASEAN dışında Filipinler Cumhuriyeti'nin dâhil olduğu diğer bir organizasyon ise G-24 adı verilen hükümetler arası bir gruptur. Bahse konu örgütlenme 1971 yılında Afrika, Latin Amerika ve Karayipler, Asya ve Avrupa'dan bazı gelişmekte olan ülkelerin katılımıyla meydana gelmiştir. Özellikle ekonomik konularda birbirine destek olmak amacıyla kurulan yapı, 29 üye ülkeden

¹ United Nations, Growth in United Nations membership, <https://www.un.org/en/about-us/growth-in-un-membership> (Erişim: 12 Temmuz 2022).

² Filipinler Seul Büyükelçiliği, Embassy of the Republic of the Philippines, <http://www.philembassy-seoul.com/dafa.asp> (Erişim: 13 Temmuz 2022).

³ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, United Nations Security Council Countries Elected Members, <https://www.un.org/securitycouncil/content/countries-elected-members>, (Erişim: 13 Temmuz 2022).

⁴ World Trade Organization, Members and Observers, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm (Erişim: 13 Temmuz 2022).

⁵ Güneydoğu Asya Ülkeleri İş Birliği Teşkilatı, The Founding of ASEAN, <https://asean.org/about-asean/the-founding-of-asean/> (Erişim: 15 Temmuz 2022).

müteşekkildir.⁶ II. Dünya Savaşı sonrasında dünya üzerinde ABD liderliğinde kurulmuş olan Batı hegemonyasına karşı mücadele için teşkil edilen Bağlantısızlar Hareketi⁷ de Filipinler Cumhuriyeti'nin üye olduğu önemli bir uluslararası organizasyondur. Bütün bu süreçler göstermektedir ki Güneydoğu Asya coğrafyasının önemli ülkelerinden birisi olan Filipinler Cumhuriyeti, uluslararası iş birliği için çalışan ve yine uluslararası hukuka uygun şekilde bu iş birliğini geliştirmek için adımlar atan bir aktör konumunu sürdürmektedir.

Şekil 1. ASEAN üye ülkeleri⁸

⁶ G-24 Intergovernmental Group of Twenty Four, History, <https://www.g24.org/history/>, (Erişim: 13 Temmuz 2022).

G-24 Intergovernmental Group of Twenty Four, Members, <https://www.g24.org/members/>, (Erişim: 13 Temmuz 2022).

⁷ Archie Singham and Shirley Hune, The Black Scholar, March/April 1987, Vol. 18, No. 2, Eighth Non-Aligned Summit Harare-1986 (March/April 1987), pp. 48-57.

⁸ Council on Foreign Relations, What is ASEAN?, <https://www.cfr.org/backgrounder/what-asean> (Erişim: 15 Temmuz 2022).

Filipinler Cumhuriyeti ve Uluslararası Barış ve Güvenlik

Birleşmiş Milletlerin kurucu üyelerinden birisi olan Filipinler Cumhuriyeti'nin küresel barış ve güvenliğe yaptığı katkılardan yukarıda kısaca bahsedilmişti. Ancak Filipinler'in Kore Savaşı ile başlayan süreçte oynamış olduğu rol azımsanmayacak derecede önemlidir. Söz konusu katkılar birçok devletin savaşa katılmaktan imtina ettiği durumda ortaya çıktığı için diğer ülkeler nezdinde de kıymetli olmuştur. Kore Yarımadası'ndaki savaş dışında Filipinler hükûmeti almış olduğu kararla 1992 yılında Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarına iştirak etmeye başlamıştır. Anılan yıl, toplam 352 personel ile Birleşmiş Milletler Kamboçya Geçiş Süreci Yetkili Misyonuna (UNTAC) katkı sağlamıştır.⁹

Filipinler, 1999 yılında Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Misyonlarına toplam 63 personel görevlendirmiştir. Söz konusu personelin 23 tanesi Kosova'da meydana gelen savaş sonucunda polis kuvveti olarak kolluk vazifesi için görevlendirilirken toplamda 40 personel (19'u askeri gözlemci ve 21'i polis kuvveti) Endonezya ile Doğu Timor arasında cereyan eden savaşta Birleşmiş Milletlerin Doğu Timor'a asker gönderme çağrısı ile birlikte BM Doğu Timor Barışı Koruma Misyonu olarak bilinen UNTAET'te görev yapmıştır.¹⁰ Bir yıl sonra yani 2000 yılına gelindiğinde Filipinler hükûmeti Doğu Timor'a gönderdiği personel miktarını büyük oranda arttırarak toplamda 807 personel görevlendirmesi yapmıştır. Söz konusu personelin 9'u askerî gözlemci, 105'i polis ve 631'i de muharip olarak görevlendirilmiş ve bu mevcutlar ile Filipinler, BM Barışı Koruma Misyonlarına personel gönderen 89 ülke içerisinde 17. sıraya yükselmiştir.¹¹ Zaman içerisinde Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Misyonlarına görevlendirdiği personel miktarında azalma görülse de Filipinler Cumhuriyeti'nin küresel ve bölgesel barış ve güvenlik meselelerine kayıtsız kalmadığı hatta her daim katkı sağlamayı arzuladığını görmek mümkündür.

⁹ UN Peacekeeping Troop and Police Contributors, Summary of Contributions to Peacekeeping Operations by Countries as of 31 December 1992, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec-1992.pdf>, (Erişim: 17 Temmuz 2022).

¹⁰ UN Peacekeeping Troop and Police Contributors, Monthly Summary of Troop Contribution to United Nations Operations as of 31 December 1999, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec-1999.pdf>, (Erişim: 17 Temmuz 2022).

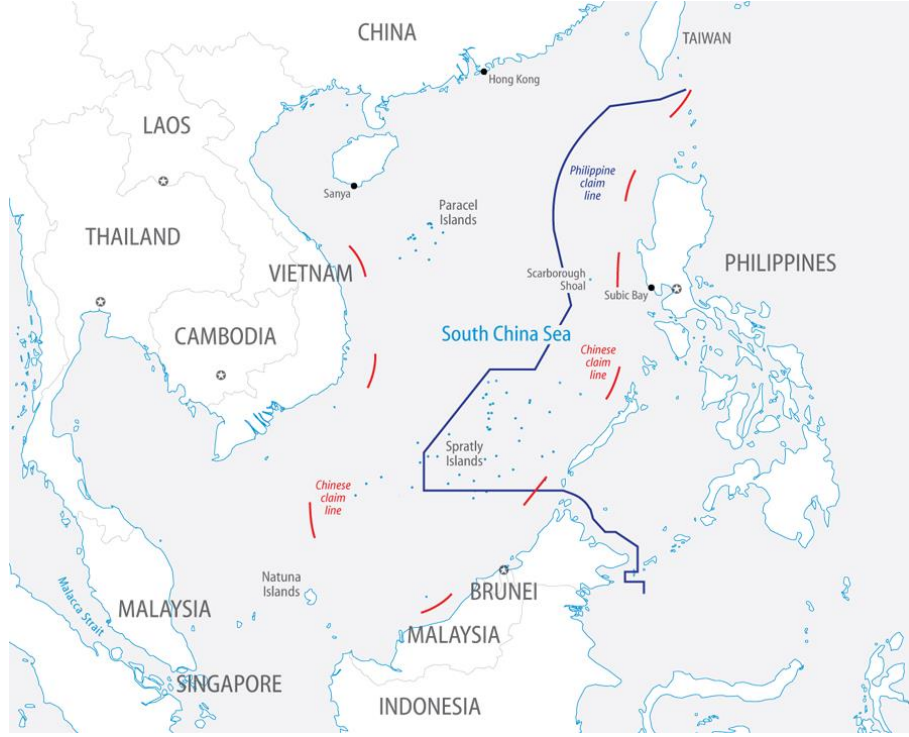
¹¹ UN Peacekeeping Troop and Police Contributors, Monthly Summary of Troop Contribution to United Nations Operations as of 31 December 2000, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/pk_nationalcontrib_2000-12_p-o-t-tot-rank_dec2000.pdf, (Erişim: 17 Temmuz 2022).

Filipinler Cumhuriyeti ve Bölgesel Siyasi Sorunlar

Filipinler'in bölgede karşılaştığı en temel problem alanı Çin Halk Cumhuriyeti ile yaşadığı deniz yetki alanları meselesidir. Burada Şekil-2'de gösterilen tabloda yer alan ÇHC tarafından oluşturulan ve bölge ülkelerinin deniz yetki alanlarını da içerisine alan “dokuz çizgi hattı (nine dash line)” önemli bir yere sahiptir. Tarihsel haklarına dayanarak oluşturduğu dokuz çizgi hattı aslında sadece Filipinler ile ilgili bir konu olmayıp diğer bölge ülkelerini de içine almaktadır. Ancak bu ülkelerden sadece Filipinler Cumhuriyeti, dönemin devlet başkanı olan Benigno Aquino III zamanında Uluslararası Daimî Tahkim Mahkemesi'ne başvurarak hakkını aramış ve neticede Mahkeme, Filipinler lehine karar vererek ÇHC'nin Filipinler deniz alanları üzerinde hak iddiasını uluslararası hukuka göre hukuk dışı bulmuştur. Kısaca ifade etmek gerekirse Şekil-2'deki harita üzerinde de görüldüğü gibi ÇHC'nin üzerinde hak iddiasında bulunduğu Spratly Adaları ile Scarborough Sahili'nin Filipinler'e ait olduğu, bu bölgedeki denizlerde yapılan balıkçılık ve deniz altında bulunan alanlar üzerinde Filipinler'in hakkı olduğu ve ÇHC'nin tarihsel haklar iddialarının BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne (UNCLOS) aykırı olduğu hususları Lahey'de bulunan Daimî Tahkim Mahkemesi tarafından kabul edilmiş olmaktadır. Ayrıca Çin Sahil Güvenlik unsurlarının Filipinler'e ait gemileri engellemesinin ve ÇHC'nin bölgede yapay adalar inşa etmesinin Filipinler'in haklarını ihlal ettiğini ifade ederek uluslararası hukuka göre aykırılık tespit ettiğini açıklamıştır.¹² Bu noktada şunu da açıkça ifade etmek gerekir ki ABD ile ÇHC arasındaki küresel ekonomik rekabetin de bu bölgedeki ihtilaflarda zaman zaman belirleyici bir rolü olabilmektedir. Dolayısıyla Filipinler'in Aquino III döneminde iyi olan ABD ile ilişkileri, bu dönemin ardından yönetime gelen Rodrigo Duterte'nin anti-Amerikan görüşlere sahip olması ve ÇHC ile ilişkileri iyileştirme/geliştirme çabası içerisinde olması nedeniyle değişkenlik göstermiştir. Hatta anılan dönemde Filipinler'in Uluslararası Ceza Mahkemesi üyeliğinden ayrılması, Birleşmiş Milletler Örgütü ve onun diğer organlarından çıkma yönünde Duterte hükümetinden yapılan tehditkâr açıklamalar bu yöndeki açılımların bir göstergesi konumundadır.¹³

¹² Selahattin Doğan (Çev.), Güney Çin Denizi Tahkim Davası (Filipinler Cumhuriyeti/Çin Halk Cumhuriyeti) Küresel Bakış, Yıl:6, Sayı:21 (Aralık 2016) ss.23-28.

¹³ Javate de Dios, A. (2022). Democracy Under Strain in the Philippines: The Populist Politics and Diplomacy of President Rodrigo Duterte. In: Patman, R.G., Köllner, P., Kiglics, B. (eds) From Asia-Pacific to Indo-Pacific. Global Political Transitions. Palgrave Macmillan, Singapore.

Şekil 2. Filipinler ve Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki Deniz Yetki Alanları Sorunu

Netice itibarıyla Duterte hükûmeti döneminde “sadece bir kâğıt” olarak ifade edilen deniz yetki alanlarındaki hukuki kazanım için dönemin başkanı Duterte “çöp tenekesine atılacak bir kâğıt” ifadesini kullanmış ve anlaşma ÇHC üzerinde kullanılacak hukuki bir argüman olmaktan çıkmış görünmektedir.¹⁴ Ne var ki seçimleri kazanarak 2022 yılında göreve gelen Ferdinand Marcos Jr. başkanlığındaki hükûmet, Filipinler topraklarının bir milimetrekaresini dahi başka ülkelere bırakmayacağını ifade ederek bu politikadan tekrar geri dönüş sinyalleri vermiştir.¹⁵

¹⁴ Neil Arwin Mercado, Duterte on PH court win over China: ‘That’s just paper; I’ll throw that in the wastebasket’, Inquirer.net, <https://newsinfo.inquirer.net/1427860/duterte-on-ph-arbitral-win-over-china-papel-lang-yan-itatapon-ko-yan-sa-waste-basket>, (Erişim: 20 Temmuz 2022)

¹⁵ Sebastian Strangio, Philippine Foreign Secretary Hails South China Sea Ruling on 6th Anniversary, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2022/07/philippine-foreign-secretary-hails-south-china-sea-ruling-on-6th-anniversary/>, (Erişim: 20 Temmuz 2022)

Sonuç

Tarihsel süreçte küresel ve bölgesel barış ve iş birliğine katkı sağlayan Filipinler Cumhuriyeti, söz konusu tutumunu günümüzde de sürdürmektedir. Her ne kadar ülke içerisinde terörizmle mücadele vb. birtakım sorunları mevcut olsa da Birleşmiş Milletler başta olmak üzere birçok uluslararası örgüte üyeliği bulunmaktadır. Güneydoğu Asya bölgesinin istikrarlı ülkelerinden birisi olan Filipinler Cumhuriyeti güçlü bir silahlı kuvvetleri de bünyesinde bulundurmaktadır. Çoğulcu bir demokrasi kültürünün yerleşmiş olduğu takımda ülkesinde pek çok ülkede olduğu gibi sorunlar mevcuttur. Ancak hükümetler sorunlarını çözmede demokrasi kültürünün avantajlarını kullanma gayreti içerisinde. Bunların yanı sıra, Filipinler, sayıca yoğun olan nüfusunun dışında ekonomik olarak da gelişmekte olan ülkeler arasında yer almaktadır. Bulduğu coğrafyada ÇHC ve ABD gibi iki küresel rakip arasında cereyan eden rekabetten etkilenme durumları, bölgede bulunan diğer devletler gibi ülkenin geleceğe yönelik kararlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle Filipinler Cumhuriyeti'nin küresel iş birliği içerisinde ve istikrarlı bir yapı ile uluslararası sistemde önemli bir bölgesel aktör olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, United Nations Security Council Countries Elected Members, <https://www.un.org/securitycouncil/content/countries-elected-members>, (Erişim: 13 Temmuz 2022).
- Council on Foreign Relations, What is ASEAN?, <https://www.cfr.org/backgrounder/what-asean> (Erişim: 15 Temmuz 2022).
- Dios, Javate de A. (2022). Democracy Under Strain in the Philippines: The Populist Politics and Diplomacy of President Rodrigo Duterte. In: Patman, R.G., Köllner, P., Kiglics, B. (eds) From Asia-Pacific to Indo-Pacific. Global Political Transitions. Palgrave Macmillan, Singapore.
- Doğan, Selahattin (Çev.) Güney Çin Denizi Tahkim Davası (Filipinler Cumhuriyeti/Çin Halk Cumhuriyeti) Küresel Bakış, Yıl:6, Sayı:21 (Aralık 2016) ss.23-28.
- Filipinler Seul Büyükelçiliği, Embassy of the Republic of the Philippines, <http://www.philembassy-seoul.com/dafa.asp> (Erişim: 13 Temmuz 2022).
- G-24 Intergovernmental Group of Twenty Four, History, <https://www.g24.org/history/>, (Erişim: 13 Temmuz 2022).
- G-24 Intergovernmental Group of Twenty Four, Members, <https://www.g24.org/members/>, (Erişim: 13 Temmuz 2022).
- Güneydoğu Asya Ülkeleri İş Birliği Teşkilatı, The Founding of ASEAN, <https://asean.org/about-asean/the-founding-of-asean/> (Erişim: 15 Temmuz 2022).
- Mercado, Neil Arwin. Duterte on PH court win over China: ‘That’s just paper; I’ll throw that in the wastebasket’, Inquirer.net, <https://newsinfo.inquirer.net/1427860/duterte-on-ph-arbitral-win-over-china-papel-lang-yan-itatapon-ko-yan-sa-waste-basket>, (Erişim: 20 Temmuz 2022).
- Singham, Archie and Hune, Shirley. The Black Scholar, March/April 1987, Vol. 18, No. 2, Eighth Non-Aligned Summit Harare-1986 (March/April 1987), pp. 48-57.
- Strangio, Sebastian. Philippine Foreign Secretary Hails South China Sea Ruling on 6th Anniversary, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2022/07/philippine-foreign-secretary-hails-south-china-sea-ruling-on-6th-anniversary/>, (Erişim: 20 Temmuz 2022).
- UN Peacekeeping Troop and Police Contributors, Monthly Summary of Troop Contribution to United Nations Operations as of 31 December 1999, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec-1999.pdf>, (Erişim: 17 Temmuz 2022).

UN Peacekeeping Troop and Police Contributors, Monthly Summary of Troop Contribution to United Nations Operations as of 31 December 2000, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/pk_nationalcontrib_2000-12_p-o-t-tot-rank_dec2000.pdf, (Erişim: 17 Temmuz 2022).

UN Peacekeeping Troop and Police Contributors, Summary of Contributions to Peacekeeping Operations by Countries as of 31 December 1992, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec-1992.pdf>, (Erişim: 17 Temmuz 2022).

United Nations, Growth in United Nations membership, <https://www.un.org/en/about-us/growth-in-un-membership> (Erişim: 12 Temmuz 2022).

World Trade Organization, Members and Observers, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm (Erişim: 13 Temmuz 2022).

YUMUŞAK TERÖRİZM KONSEPTİNİN TÜRKİYE VE FİLİPİNLER'DEKİ TERÖR KORKUSU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

*Ahmet Yiğitalp TULGA**

Giriş

Terörizm, dünyayı uzun yıllardır tehdit eden en büyük sorunlarından bir tanesidir. Bu sorun doğrudan veya dolaylı olarak dünyanın birçok bölgesini ve ülkesini olumsuz olarak etkilemektedir. 11 Eylül terör saldırılarından bu yana, dünyanın farklı bölgelerindeki birçok ülke, küresel teröre karşı bir savaş başlatmıştır. Teröre karşı yürütülen bu savaş günümüzde de devam etmektedir. Bu savaş günümüzde birçok açıdan daha şiddetli hâle gelmiştir. Bunun nedeni mevcut terör örgütlerinin hızla değişen teknolojilere uyum sağlaması ve bu teknolojileri stratejilerinde efektif bir şekilde kullanmalarıdır (Wilkinson 2012; Tulga 2020: 47-64).

Günümüz terör örgütleri, geçmişteki terör örgütlerinden farklı olarak insanlar arasında korku yaratmak veya insanların terör korkularını daha da artırmak için sosyal medya, internet ve cep telefonu gibi gelişmiş iletişim teknolojilerini kullanmaktadır. Terör örgütlerinin ileri teknolojileri efektif kullanımını engellemek adına günümüz terörle mücadele taktiklerinde gelişmiş bilgisayar yazılımlarına başvurulmakta ve bu sayede terör örgütlerinin hain amaçları için sosyal medya ve internet kullanımının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Ancak terör örgütleri bir şekilde terörle mücadele kapsamında alınan önlemleri aşmakta ve gelişmiş teknolojileri kullanmaya devam etmektedir. Bu durum nedeniyle her alanda terörizm ile savaş daha karmaşık ve daha şiddetli hâle gelmiştir (Tulga 2022: 109-132).

Günümüz terör örgütleri, insanlar arasında korku yaratma hedefi için sosyal medya ve internette şiddet, abartı ve yalan haber içeren fotoğraf ve

* *Ulusal Sun Yat-sen Üniversitesi Tayvan/Kaohsiung, Siyaset Bilimi Doktoru. ahmettulga@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7596-1269.*

videoları psikolojik bir silah olarak kullanmaktadır. Bu silah, sosyal medya platformlarının ve internet kaynaklarının ön planda yer aldığı ve aşırı şiddet ve dezenformasyon içeren günümüz terörizm stratejilerine doğrudan ve dolaylı olarak maruz kalan farklı ülkelerde yaşayan insanların psikolojilerini olumsuz olarak etkilemektedir.

Ancak klasik terörizm çalışmaları literatürü, günümüz terör örgütlerinin gelişmiş teknolojileri içeren stratejilerini ve bu stratejilerin farklı ülkelerdeki insanları nasıl etkilediğini açıklamakta zorlanmaktadır. Çünkü klasik literatür, terörist grupların kullandığı stratejilerden ziyade terör örgütlerinin ideolojilerine odaklanmaktadır (Rapoport 2006; Kaplan 2011). Bu bağlamda, klasik literatür, günümüz terör gruplarının stratejilerini ve bu stratejilerin kamuoyu üzerindeki etkilerini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu noksanlığı gidermek amacıyla günümüz terör gruplarının stratejilerini açıklamak için yumuşak terör konsepti ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada içerisinde, mevcut küresel terörizm ile aktif olarak mücadele eden, küresel terörizmden dolayı ve doğrudan etkilenen Türkiye ve Filipinler vakalarına odaklanılmış, bu iki vaka içerisindeki terör korkusu üzerinde yumuşak terör konseptinin etkisi incelenmiştir. Bu çalışmada Dünya Değer Anketinin 7. dalgası nicel yöntem ile analiz edilmiştir. Dünya Değerler Anketi, Filipinler ve Türkiye vakası özelinde Ordinal Lojistik Regresyon (OLR) yöntemi ile incelenmiştir. Bu analiz sonucunda iki ülkedeki terör korkusunun arkasındaki nedenler kısmi olarak yumuşak terörizm konsepti ile yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda birçok önemli bulguya ulaşılmış ve terör örgütlerinin yumuşak terörizm stratejilerinin her ülkede aynı seviyede etkili olmadığı, fiziksel veya sert terörizmin de insanların terör korkularında önemli bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde yumuşak terör konsepti açıklanmış, bu konseptin özellikleri ve bu konseptin önemi anlatılmıştır. İkinci olarak neden Türkiye ve Filipinler vakasının analiz için seçildiği, bu ülkelerin diğer ülkelerden nasıl farklılaştıkları ve iki ülke arasında nasıl benzerlikler olduğu açıklanmıştır. Bir sonraki bölümde, Filipinler ve Türkiye vakalarının analizlerinde kullanılan yöntem, analiz içerisindeki önemli değişkenlerin her iki ülkedeki dağılımları ve analizde kullanılan değişkenlerin neler olduğu açıklanmıştır. Takip eden bölümlerde ilk olarak Filipinler ve Türkiye vakalarının analiz sonuçları, bu analiz sonuçlarının önemi ve mevcut literatürle benzerlikleri ve farklılıkları gösterilmiştir. Çalışma sonuç bölümü ile sonlandırılmıştır.

Yumuşak Terörizm Konsepti

Günümüz terörizmini açıklamaya yönelik çalışmalar kaleme alan David Rapoport, modern terörizmi dört temel dönem altında incelemiştir. Rapoport (2004)'a göre, modern terörizmin ilk dönemi 1878 ile 1919 arasındaki anarşizm dönemidir. Modern terörizmin ikinci dönemi sömürgecilik karşıtı hareketlerin hız kazandığı, 1920'lerde başlayıp 1960'larda sona eren dönemdir. Üçüncü dönemi yazar, 1960'lı yıllar ile 1990'lı yıllar arasında yeni sol hareketlerin domine ettiği dönem olarak tanımlamaktadır. Yazara göre dördüncü dönem ise eylemlerinde dini kullanan örgütlerin ortaya çıkmasıyla başlayan, 1979 İran İslam Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali ile ilintili dönemdir (Rapoport 2004). Ancak günümüzde dünyanın birçok ülkesini etkisi altına alan küresel terör örgütleri, Rapoport'un "Modern Terörizmin Dört Dönemi"nde incelediği terör örgütlerinden birçok açıdan farklılaşmaktadır ve kullandıkları stratejiler bakımından önceki terör örgütlerine göre daha karmaşıktırlar.

Bu duruma en iyi örnek, son yıllarda IŞİD ve YPG gibi terör örgütleri, kullandıkları stratejiler açısından Rapoport'un incelediği terör örgütlerinden farklılaşmaktadır. Günümüz terör örgütleri, terörizmin temel amaçlarından biri olan insanlarda genel bir endişe ve korku duygusu oluşturabilme hedefine herhangi bir silah kullanmadan veya küçük çaplı terör saldırıları ile ulaşabilmektedir (Weinberg 2013). Kısa sürede Japonya, Kanada, Güney Kore ve Güney Afrika'da yaşayan milyonlarca insan, Fransa'da gerçekleşen bir terör saldırısı ile ilgili korku ve endişe yaratacak pek çok bilgi ve görüntüye ulaşabilmektedir. Bu insanlar, gördükleri vahşet haberleri ve sosyal medya paylaşımları nedeniyle terör saldırısının yaşadıkları ülke dışında olmasına rağmen korku, dehşet gibi duygular yaşamaktadırlar. Yani terör saldırısının gerçekleştiği bölgeden uzakta olmalarına rağmen bu saldırılardan etkilenmektedirler (Dolliver ve Kearns 2019). Tüm bunların arkasındaki temel neden gelişen teknolojiler ve özellikle sosyal medya ve internetin yaygınlaşması ve terör örgütlerinin bu teknolojileri kendi amaçları doğrultusunda başarılı bir şekilde kullanmasıdır.

Ancak mevcut terörizm çalışmaları literatürü, günümüzde daha karmaşık hâle gelen terör örgütlerinin stratejilerini ve metotlarını açıklamada zorluk çekmektedir. Günümüz terör örgütlerinin kullandıkları stratejilere yoğunlaşan akademik araştırmalar sınırlıdır. Bu sınırlılığın yumuşak terörizm konsepti ile giderilebileceği değerlendirilmektedir. (Tulga 2022).

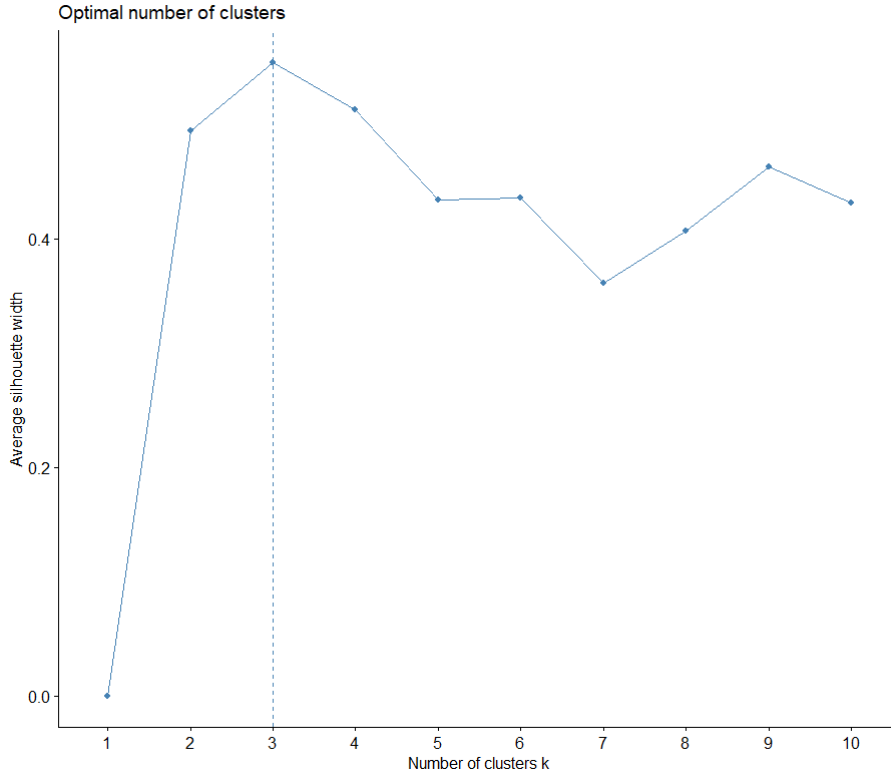
Yumuşak terörizm, terör örgütlerinin halkı olumsuz etkilemek (Örn. halk arasında korku yaratmak) için sert terörizm veya kitlesel terör saldırısı yerine, sosyal medya ve internette vahşet görselleri, yalan haber veya bilgi ve dezenformasyon kullanmasıdır. Çünkü sert terörizm veya fiziki saldırılara dayalı eylemler, en çok hedef alınan ülke veya bölge halkını etkilemektedir. Bu etkinin birçok ülke ve bölgeye yayılmasını sağlayan ise terör örgütlerinin yumuşak terörizm stratejileridir. Yumuşak terörizm konseptine göre terör örgütleri sosyal medya paylaşımları, propaganda mesajları, şiddet içeren videolar, resimler ve yalan haberlerle insanların psikolojisini etkilemektedir. Bu konseptin en önemli altyapısını sosyal medya ve internet oluşturmaktadır. Bu iddiaya en iyi örnek olarak IŞİD ve saldırıları gösterilebilir (Tulga 2022).

IŞİD, 2014'te Musul'u işgal ettiğinde IŞİD sempatanları Twitter'da günde 44.000'den fazla paylaşım yaptılar (Berger 2014; Tulga 2022; Tulga 2020). Bu paylaşımların çoğu şiddet içeren mesajlar, abartılı ve sahte haberler içeriyordu. Bu paylaşımların Irak'ın birçok yerinde yarattığı korku atmosferi sonucunda Irak hükûmeti, IŞİD'in işgal ettiği bölgelerde internet erişimini kapattı ve Irak genelinde internet trafiğini üçte bir oranında azalttı (Farwell 2014; Farwell 2020; Bişgin, Arslan & Korkmaz 2019; Tulga 2022; Tulga 2020). Ayrıca IŞİD'in Irak ve Suriye'deki ilerlemesi sırasında Twitter'da paylaşılan yüzlerce Iraklı ve Suriyeli askerin öldürülmesine ilişkin görüntüler tüm dünyada korku ve endişe yarattı (Tulga 2022). Bunlara ek olarak işgal edilen bölgelerdeki azınlıklara karşı uygulanan sistematik şiddetin görüntülerinin sosyal medyada dünyanın birçok ülkesine yayılması, IŞİD'e yönelik hissedilen korku atmosferinin artmasına neden oldu. Bu görüşü destekleyen bir çalışma Hoffman ve Shrira (2017) tarafından hazırlanmıştır. Yazarlar, IŞİD'in azınlıklara karşı uyguladığı şiddet nedeniyle İsrail'de Holokost mağduru olan kişilerin torunlarının IŞİD ile ilgili daha fazla korku hissettiklerini tespit etmişlerdir. Yazarlar, Holokost'u yaşayan insanların torunlarının sosyal medyada maruz kaldıkları IŞİD paylaşımları nedeniyle atalarının travmalarını hatırladıkları ve bu durumun kişilerin IŞİD korkusunu arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır (Hoffman & Shrira, 2017). Kısaca bu korku atmosferinin oluşması ve dünyaya yayılmasının arkasındaki en önemli neden yumuşak terörizm konseptidir.

Özet olarak yumuşak terör konsepti, terörün en önemli amaçlarından biri olan terör örgütlerinin insan psikolojisini olumsuz yönde etkileme hedeflerine ulaşmak adına kullandığı stratejileri açıklamaktadır. Dünyanın uzak bir noktasında meydana gelen bir terör saldırısı, yumuşak terörizm konsepti ile dünyanın farklı coğrafya ve ülkelerinde yaşayan insanları olumsuz etkilemektedir.

Vaka Seçimi

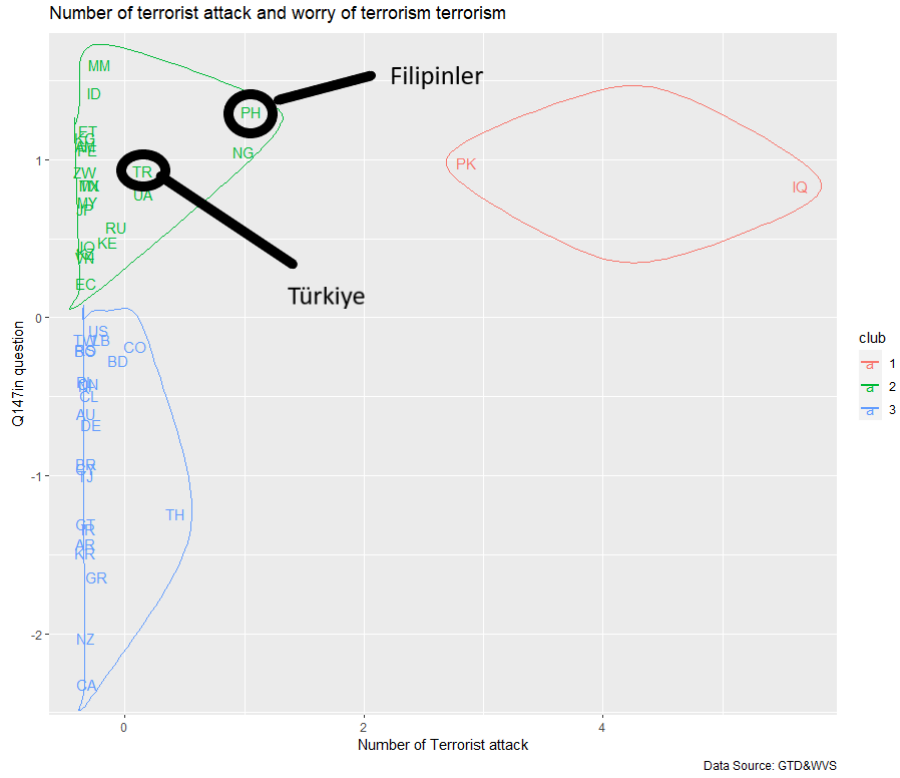
Bu çalışmada analiz edilen Dünya Değerler Anketi'nin (World Values Survey) içerisinde yer alan 59 ülke arasından Filipinler ve Türkiye vaka olarak seçilmiştir. Bu iki ülke, uzun süreli terörizm tecrübeleri ve birçok terör örgütü ile aynı anda mücadele etmeleri gibi nedenlerle birbirlerine benzemektedir. Dünya Değerler Anketi'nin kapsadığı ülkeler içerisinde gerçekleştirilen kümeleme analizi sonuçları da Filipinler ve Türkiye arasındaki benzerliği desteklemektedir.

Şekil 1. Optimal Küme Sayısı

Dünya Değerler Anketi'nin kapsadığı 59 ülke ilk olarak bu çalışmanın bağımlı değişkeni olan terör saldırısı endişesi ve Küresel Terörizm Endeksi'ne göre kümelere ayrılmıştır. Silhouette yöntemi sonucunda ülkeleri üç kümeye ayırmanın en başarılı sonucu vereceği tespit edilmiş ve bu nedenle 59 ülke üç ana kümeye ayrılmıştır (bkz. Şekil 2).

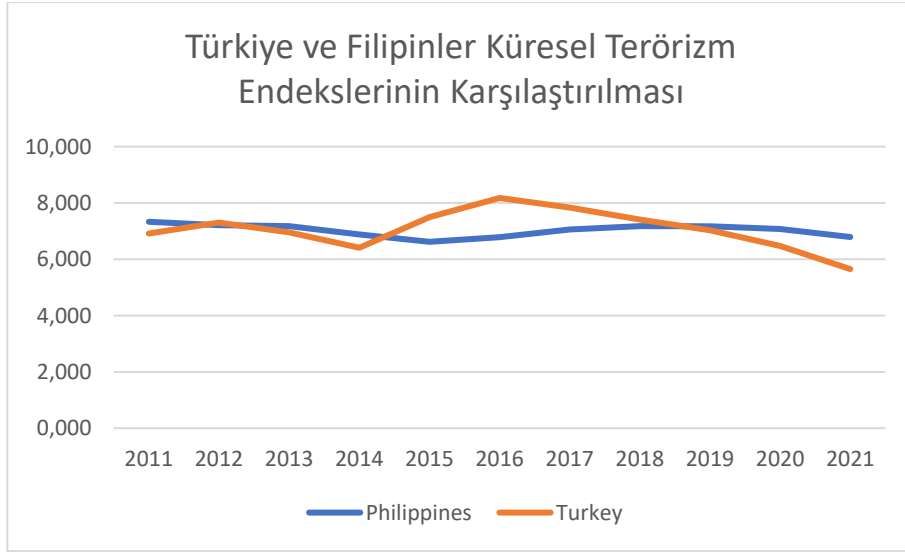
Üç ana küme, Küresel Terörizm Endeksi ve terör endişesi oranları bakımından birbirinden ayrılmaktadır. İlk küme içerisinde yer alan Pakistan ve Irak, yüksek terörizm endeksine sahip ve aynı zamanda Irak ve Pakistan halklarının terör endişesi oldukça yüksektir. İkinci kümede yer alan Türkiye, Filipinler, Endonezya ve Nijerya gibi ülkelerdeki terör endişesi ilk kümede yer alan ülkelerdeki gibi oldukça yüksek ancak Küresel Terörizm Endeksleri ilk kümeye göre düşüktür. Üçüncü kümede yer alan Tayvan, Güney Kore, Tayland ve Brezilya gibi ülkelerde ise terör endişesi birinci ve ikinci kümede yer alan ülkelere göre düşüktür. Küresel Terörizm Endeksleri ise ilk kümede yer alan ülkelere göre düşük, ikinci kümede yer alan ülkelerle ise benzerlik göstermektedir.

Şekil 2. Küme Analizi Sonuçları

Her üç kümede yer alan ülkelerin terör endişeleri ve Küresel Terörizm Endeksleri göz önüne alındığında ikinci kümede yer alan ülkeler yumuşak terörizm konseptinin etkilerini test etmek için ideal bir laboratuvar

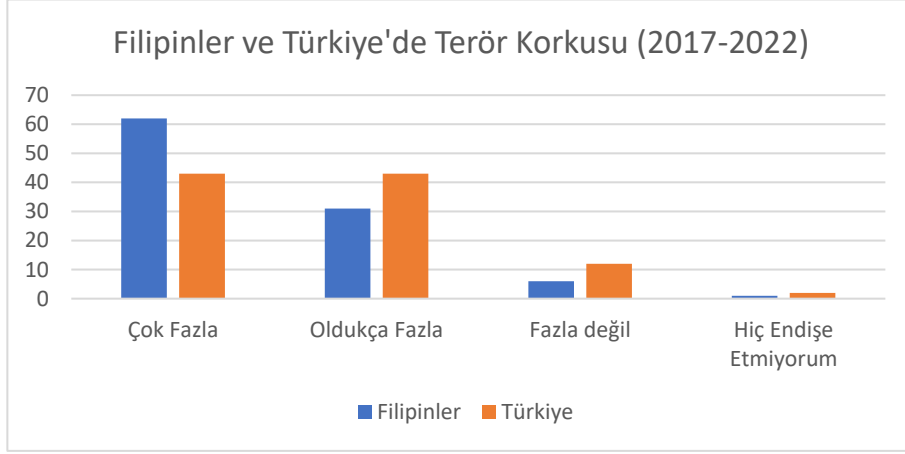
sunmaktadır. İkinci küme içerisinde yer alan Filipinler, Nijerya, Ukrayna ve Türkiye Küresel Terörizm Endeksleri sonucunda ikinci kümedeki diğer ülkelerden farklılaşmaktadırlar. Ayrıca her dört ülkedeki terör endişesi oranlarına bakıldığında zaman Türkiye ve Filipinler yumuşak terörizm konseptini test etmek açısından ideal örnekler hâline gelmektedirler.

Şekil 3. Türkiye ve Filipinler Küresel Terörizm Endekslerinin Karşılaştırılması

İlk olarak her iki ülkenin Küresel Terörizm Endekslerinin sonucuna bakıldığında her iki ülkenin Küresel Terörizm Endekslerinin birbirleri ile paralellik gösterdiği görülmektedir (bkz. Şekil 3). Türkiye'nin Küresel Terörizm Endeksi 2013 ve 2016 yıllarında Filipinler'i geride bırakmış olmasına rağmen genel çerçeveye baktığımız zaman Filipinler'in Terörizm Endeksi'nin Türkiye'yi geçtiği fark edilmektedir.

Benzer bir şekilde her iki ülkeden katılımcıların Dünya Değerler Anketi'nde belirttikleri terör endişesi oranları da benzerlik göstermektedir. Dünya Değerler Anketi'nin 7. dalgasının gerçekleştirildiği 2017-2022 yılları arasında Filipinler'den ankete katılan katılımcıların %93'ü ülkelerinde gerçekleşebilecek bir terör saldırısından endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde Türkiye'den ankete katılan katılımcıların %86'sı da Türkiye'de gerçekleşebilecek bir terör saldırısından endişe duyduklarını belirtmişlerdir (bkz. Şekil 4).

Şekil 4. Filipinler ve Türkiye'deki Terör Korkusu

Özet olarak kümeleme yöntemi sonuçları, Küresel Terörizm Endeksleri ve terör endişesi oranları göz önüne alındığında Türkiye ve Filipinler, bu çalışma içerisindeki analiz için ana aktörler hâline gelmektedirler. Bu çalışma içerisinde Filipinler ve Türkiye vakaları nicel olarak analiz edilecek ve her iki ülkedeki yüksek terör korkusunun arkasında terör örgütlerinin yumuşak terörizm stratejilerinin olup olmadığı test edilecektir.

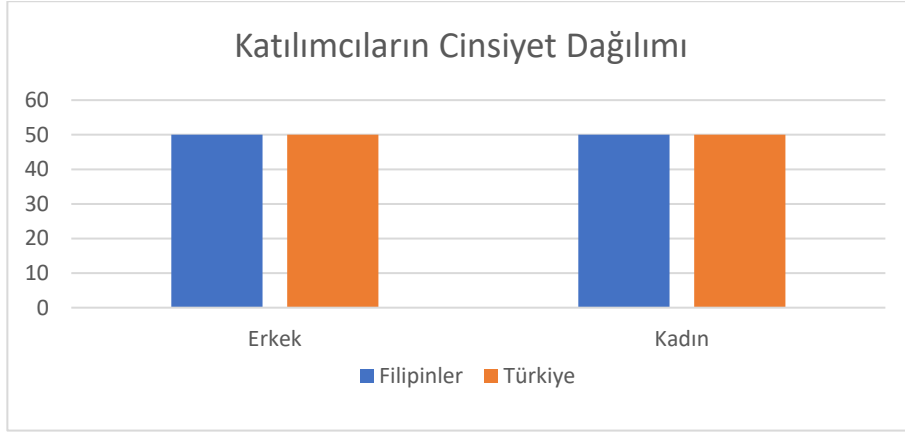
Analiz Yöntemi

Bu çalışma içerisinde, Dünya Değerler Anketi'nin 7. dalgası nicel yöntem ile analiz edilmiştir. Dünya Değerler Anketi, insanların değerlerini ve inançlarını, zaman içindeki düşüncelerinin değişimlerini ve dünyanın farklı ülkelerindeki toplumlarının sosyal ve politik gelişmeler üzerine düşüncelerini araştıran ve içerisinde birçok sosyal bilimciyi barındıran küresel bir araştırma projesidir (Inglehart vd 2014).

Dünya Değerler Anketi'nin 7. dalgası, 2017-2022 yıllarını kapsamaktadır ve covid-19 pandemisi nedeniyle 59 ülkede gerçekleştirilmiştir. Dünya Değerler Anketi'nin 7. dalgası genel olarak 69.578 gözlem ve 536 değişken içerir. Ancak bu çalışma için Dünya Değerler Anketi'nin kapsadığı 536 değişkenin tamamının kullanılmasına gerek olmadığı için çalışmada kullanılmak üzere 13 değişken seçilmiştir. Ayrıca 69.578 gözlem sayısı 59 ülkeden katılımcıların tamamını kapsamaktadır. Çalışma özelinde Filipinler ve Türkiye vakalarına odaklanılması nedeniyle 69.578 gözlem sayısı içerisinde Filipinli ve Türk katılımcılara odaklanılmıştır. Dünya Değerler

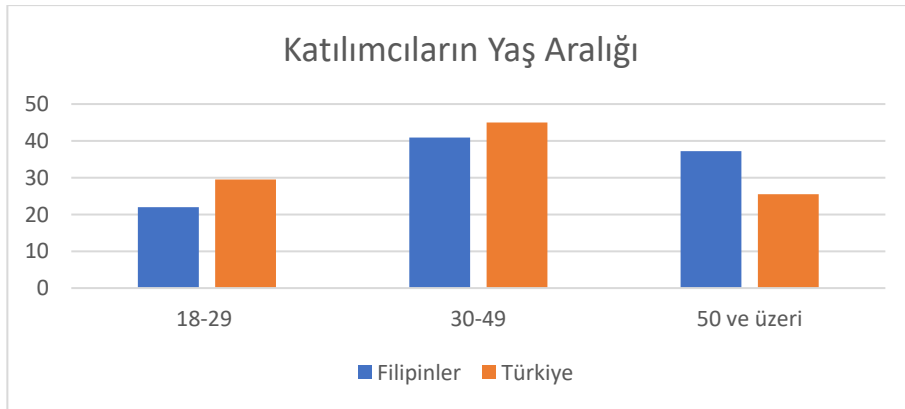
Anketi'nin 7. dalgasına Türkiye'den 2.415, Filipinler'den ise 1.200 katılımcı katılmıştır ve analizde bu katılımcı topluluğuna odaklanılmıştır.

Her iki ülkedeki katılımcıların demografik özelliklerine baktığımız zaman, ilk olarak katılımcıların cinsiyet dağılımlarının eşit olduğu görülmektedir. Filipinli ve Türk katılımcıların %50'sinin kadın, %50'sinin erkek olduğu ortaya çıkmaktadır (bkz. Şekil 5).

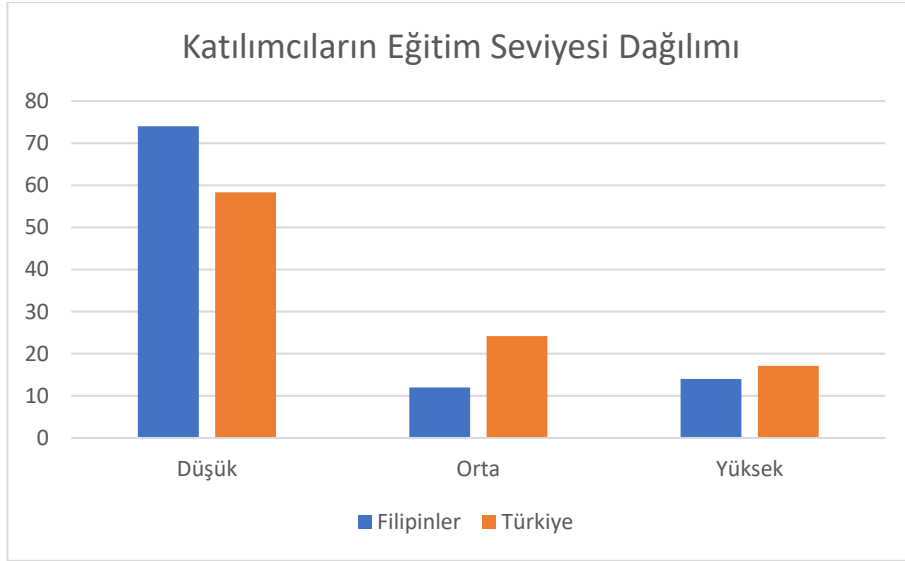
Şekil 5. Filipinli ve Türk Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Filipinli katılımcıların yaş ortalaması 44,05, Türk katılımcıların yaş ortalaması ise 38,83'tür. Filipinli katılımcıların %22'si 18-29 yaş aralığında, %40,9'u 30-49 yaş aralığında ve %37,2'si ise 50 yaş ve üzeridir. Türk katılımcıların ise %29,5'i 18-29 yaş aralığında, %45'i 30-49 yaş aralığında ve %25,5'i ise 50 yaş ve üzeridir (bkz. Şekil 6).

Şekil 6. Katılımcıların Yaş Dağılımları

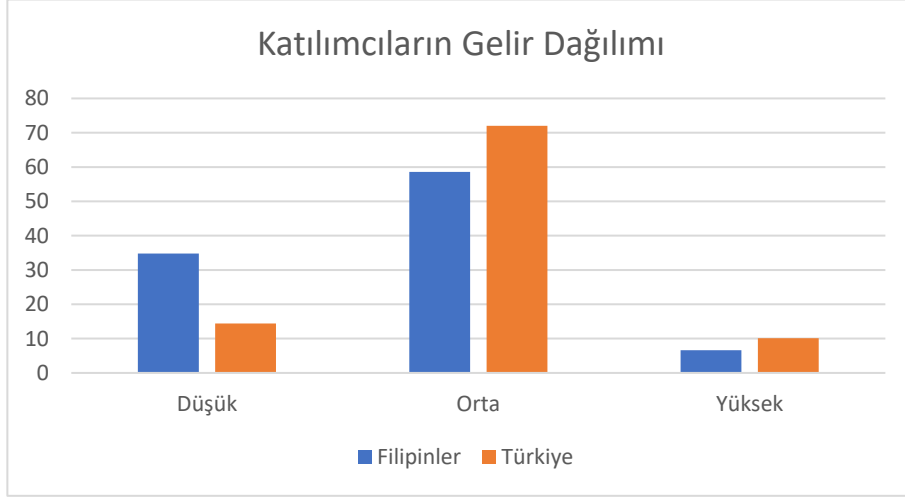
Filipinli katılımcıların %74'ü düşük eğitim seviyesine, %12'si orta eğitim seviyesine ve %14'ü ise yüksek eğitim seviyesine sahiptir. Türk katılımcıların ise %58,3'ü düşük eğitim seviyesinden, %24,'si orta eğitim seviyesinden ve %17,1'i ise yüksek eğitim seviyesinden katılımcılardır (bkz. Şekil 7).

Şekil 7. Katılımcıların Eğitim Seviyesi

Son olarak katılımcıların gelir seviyelerine baktığımız zaman Filipinli katılımcıların %34,8'inin düşük, %58,6'sının orta ve %6,6'sının ise yüksek gelir seviyesinden olduğu görülmektedir. Türk katılımcıların ise %14,4'ü düşük, %72'si orta ve %10,1'i ise yüksek gelir seviyesinden katılımcılardır (bkz. Şekil 8).

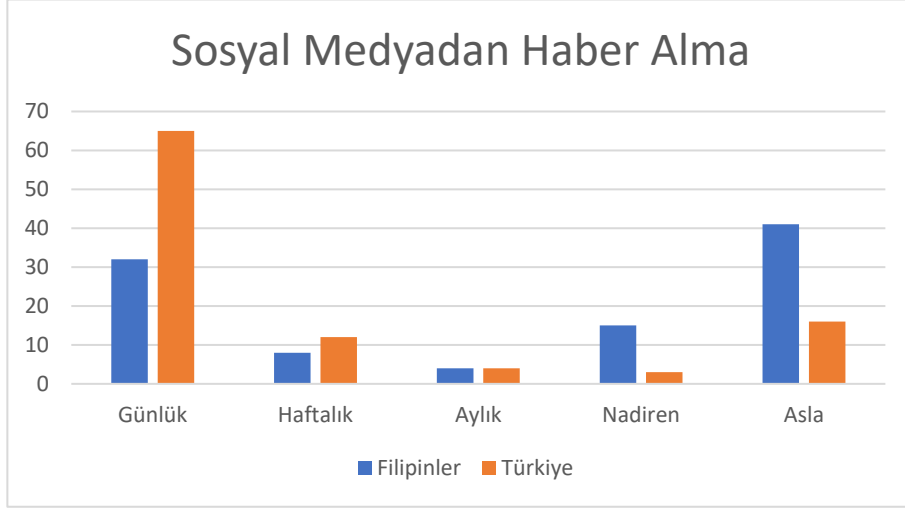
Analizin bağımlı değişkeni "terör saldırısı endişesi"dir. Filipinli katılımcıların %93'ü ülkelerinde düzenlenecek bir terör saldırısından endişe etmektedirler. Filipinli katılımcıların %7'si ise ülkelerinde meydana gelecek bir terör saldırısından endişe etmemektedirler. Diğer taraftan, Türk katılımcıların ise %86'sı ülkelerinde gerçekleşecek bir terör saldırısından endişe etmektedirler. Türk katılımcıların %14'ü ise ülkelerinde meydana gelecek bir terör saldırısından endişe etmemektedirler (bkz. Şekil 4).

Şekil 8. Katılımcıların Gelir Dağılımları

Bu çalışmanın ana bağımsız değişkeni ise Facebook ve Twitter gibi sosyal medya platformundan bilgi elde etme sıklığı veya internetten bilgi elde etme sıklığıdır. Yumuşak terörizm konseptinin en önemli bileşenleri terör örgütlerinin sosyal medya ve internet faaliyetleri ve insanların bu faaliyetlere isteyerek veya istemeden maruz kalmalarıdır. Bağımsız değişken seçiminde bu bileşenler dikkate alınmıştır. Dünya Değerler Anketi'nde katılımcıların sosyal medya ve internetten bilgi elde etme sıklıkları ile ilgili soru bulunmaktadır. Ancak değişkenler arasında gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda internetten bilgi alma sıklığı ile sosyal medyadan bilgi alma sıklığı arasında yüksek ve anlamlı bir korelasyon bulunmuştur (0,84). Bu yüksek korelasyona sahip değişkenlerin her ikisi de regresyon analizinde benzer sonuçlar vereceği ve her iki değişkenin de aynı model içerisinde kullanılmasının modelleri olumsuz yönde etkileyebileceği için regresyon analizinde bağımsız değişken olarak Facebook ve Twitter gibi sosyal medya platformlarından bilgi elde etme sıklığı seçilmiştir.

Bağımsız değişkenin Filipinler ve Türkiye dağılımlarına baktığımız zaman Filipinli katılımcıların %32'sinin günlük, %8'inin haftalık, %4'ünün aylık, %15'inin nadiren sosyal medyadan bilgi aldığı ve %41'inin asla sosyal medyadan haber almadıkları görülmektedir. Türk katılımcıların %65'i günlük, %12'si haftalık, %4'ü aylık, %3'ü nadiren sosyal medyadan haber aldığını ve %16'sı ise asla sosyal medyadan haber almadıklarını belirtmişlerdir (bkz. Şekil 9).

Şekil 9. Filipinli ve Türk Katılımcıların Sosyal Medyadan Haber ve Bilgi Alma Sıklığını Dağılımı

Analizde bağımlı ve bağımsız değişkenlere ek olarak televizyondan, günlük gazetelerden, radyodan ve arkadaşlardan bilgi alma değişkenleri kontrol değişkenleri olarak seçilmiştir. Bu kontrol değişkenlerine ek olarak bölümün başında dağılımlarını belirttiğim demografik değişkenlerin tamamı da analize dâhil edilmiştir.

Regresyon analizi öncesinde seçilen değişkenlerin analiz için güvenilirliğini test etmek amacıyla Cronbach Alfa testi uygulanmıştır. Filipinler vakasına odaklanan modelin Cronbach Alfa katsayısı sonucu 0,72; Türkiye vakasına odaklanan modelin Cronbach Alfa katsayısı sonucu da 0,74'dür. Literatürde 0.60 ile 0.80 arasındaki sonuçların oldukça güvenilir olduğu savunulmaktadır (Tavakol ve Dennick 2011: 53). Bu çalışmada ulaşılan 0,72 ve 0,74 sonuçları regresyon analizi içerisinde kullanılmak üzere seçilen değişkenlerin güvenilirliğinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Bağımlı değişkenin kategorik değişken olması nedeniyle analiz olarak Ordinal Lojistik Regresyon (OLR) yöntemi kullanılmıştır. Regresyon analizi iki modelden oluşmaktadır. İlk model Türkiye vakasına, ikinci model ise Filipinler vakasının sonuçlarını göstermektedir.

Sonuçlar

	Bağımsız Değişken	
	Terör Saldırı endişesi	
	Türkiye	Filipinler
Sosyal Medya ve İnternet	0.072** (0.032)	0.005 (0.043)
Televizyon Haberleri	0.112** (0.049)	0.001 (0.072)
Günlük Gazeteler	-0.101*** (0.030)	-0.092* (0.047)
Radyo Haberleri	0.074** (0.030)	0.052 (0.044)
Arkadaşlar ile Konuşma	-0.041 (0.035)	0.043 (0.048)
Yaş	-0.007** (0.003)	0.001 (0.004)
Cinsiyet	-0.221*** (0.082)	-0.238** (0.118)
Eğitim Seviyesi	0.135 (0.110)	-0.347 (0.216)
Gelir	-0.122 (0.083)	0.023 (0.140)

1 2	-0.562*** (0.197)	0.332 (0.257)
2 3	1.568*** (0.200)	2.478*** (0.274)
3 4	3.783*** (0.249)	4.305*** (0.366)
Gözlem Sayısı	2,279	1,199
Not:	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01	

Regresyon analizi sonucunda Filipinler ve Türkiye vakalarındaki terör endişesini etkileyen nedenlerin farklı olduğu ortaya çıkmıştır. İlk model olan Türkiye vakasının sonuçlarına baktığımız zaman bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında istatistiksel önemli bir ilişki vardır. Türkiye'deki terör saldırısı endişesi ile sosyal medya veya internetten haber alma arasında pozitif, kayda değer ve önemli bir ilişki vardır. Diğer bir deyişle Türkiye'de internet veya sosyal medyadan haber alma sıklıkça terör endişesinde de bir artış söz konusudur.

Klasik medya kanallarını kapsayan kontrol değişkenleri ile Türkiye'deki terör endişesi arasında farklılıklar görülmektedir. Televizyon ve radyo haberlerinden bilgi alma ile terör endişesi arasında pozitif ve önemli bir istatistiksel ilişki vardır. Yani Türkiye'deki katılımcıların televizyon ve radyodan bilgi almaları sıklıkça terör endişelerinde de bir artış olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ancak diğer bir klasik medya kaynağı olan günlük gazeteler ile terör endişesi arasında negatif ve oldukça önemli bir istatistiksel ilişki mevcuttur. Bir başka deyişle katılımcıların günlük gazetelerden bilgi almaları sıklıkça terör endişelerinde bir azalma olduğu görülmektedir. Kontrol değişkenleri ile bağımlı değişken arasındaki ilişki tüm geleneksel medya kaynaklarının Türkiye'deki katılımcıların terör endişeleri üzerinde benzer etkilere sahip olmadığı ve geleneksel medya kanalları özelinde bir genelleme yapılamayacağı ortaya çıkmıştır.

Demografik değişkenler ile terör endişesi arasındaki ilişkinin sonuçları da farklılıklar göstermektedir. Türkiye'deki katılımcıların yaşı ile terör endişeleri arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur. Yani katılımcıların yaşı arttıkça terör korkularında da bir artış söz konusudur. Benzer bir şekilde cinsiyet ile terör endişesi arasında da negatif ve önemli bir istatistiksel ilişki vardır. Literatürde birçok çalışmanın da ortaya koyduğu gibi Türkiye vakasında da kadınlar erkeklere göre terörden daha fazla endişe etmektedir. Diğer demografik değişkenler olan eğitim ve gelir seviyesi ile terör endişesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci model olan Filipinler vakası sonuçları, Türkiye vakasından büyük farklılıklar göstermektedir. İlk olarak bağımlı ve bağımsız değişkenler

arasında Türkiye vakasından farklı olarak istatistiksel anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bir diğer deyişle Filipinler'deki katılımcıların terör endişeleri üzerinde sosyal medya veya internetin bir etkisi yoktur. Bu durumun en önemli nedeni Filipinli katılımcıların Türk katılımcılara göre daha az sıklıkta internet veya sosyal medyadan haber alması gösterilebilir. Araştırma yöntemi bölümünde de ortaya koyulduğu üzere Filipinli katılımcıların sadece %32'si günlük olarak sosyal medyadan haber almaktadır. Ancak, katılımcıların %41'i ise asla sosyal medyadan haber almadıklarını belirtmişlerdir (bkz. Şekil 9).

Türkiye vakası ile benzer bir şekilde Filipinler vakasında da günlük gazetelerden haber ve bilgi alma ile terör endişesi arasında negatif ve istatistiksel bir ilişki söz konusudur. Ancak bu etkinin Türkiye vakasına oranla daha az etkisi olduğu görülmektedir.

Benzer bir şekilde Türkiye vakasında da olduğu gibi Filipinler vakasında da kadınların erkeklere göre terörden daha fazla endişe ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'deki katılımcıların terör korkuları üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılan televizyon ve radyodan haber alma ile terör endişesi arasında Filipinler vakası özelinde istatistiksel ve anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma

Regresyon analizi sonucunda Türkiye ve Filipinler vakaları özelinde birçok önemli bulguya ulaşılmıştır. Bu bölüm içerisinde ulaşılan bulguların önemi ve bulguların mevcut literatürdeki çalışmalardan farklılıkları veya benzerlikleri açıklanacaktır.

Çalışma sonucunda ulaşılan en önemli bulgu Türk ve Filipinli katılımcıların terör korkularının arkasında farklı nedenler olduğudur. Regresyon analizi sonucunda Türk katılımcıların terör korkuları ile sosyal medya veya internetten bilgi alma sıklığı arasında istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle katılımcıların internet ve sosyal medyadan bilgi almaları sıklıkla terör korkularında artış olmaktadır. Bunun en önemli nedeni, katılımcıların internet ve sosyal medyada bilgi ve haberlere ulaşmak için daha fazla zaman geçirmeleri sonucunda terör örgütlerinin ve terör örgütü sempatanlarının sosyal medya ve internetteki paylaşımlarına daha fazla maruz kalmaları ve bunun bir sonucu olarak terörden daha fazla korkmalarınıdır. Bu bulgu, literatürdeki bazı

çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Lemyre ve arkadaşları (2005), araştırmaları sonucunda sosyal medya ve internetin, insanların terör korkusu ve terörden kaynaklanan davranış değişiklikleri üzerinde geleneksel medya kaynaklarına göre daha doğrudan bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Benzer bir şekilde Collimore ve meslektaşları (2008), araştırmaları sonucunda internette daha fazla bilgi aramanın artan terör korkusu ve travma sonrası stres bozukluğu ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Sonuçlar, Türkiye vakasına odaklanan araştırmaların sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir. Çingı ve Suğur (2020), internet ve sosyal medya kullanımındaki artışın Türk toplumunda terör korkusunun artmasına neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Özetlememiz gerekirse yumuşak terörizm konseptinin de öne sürdüğü gibi terör örgütleri günümüzde internet ve sosyal medyayı oldukça efektif şekilde kullanmakta ve bu yolla fiziksel terör saldırılarına maruz kalmayan bireylerin bile terör korkularını etkilemektedir. Türkiye vakası analizi bu argümanları desteklemektedir. Dünya Değerler Anketi'nin düzenlendiği yıllar arasında, Türkiye'deki terör saldırılarının sayısında büyük bir azalma olmasına karşın Türk katılımcıların terör korkusunda azalma olmaması Türkiye özelinde terör örgütlerinin yumuşak terörizm stratejilerini efektif bir şekilde kullandıklarını ve bu stratejilerin kamuoyunu olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Ancak Filipinler vakasına odaklanan regresyon analizinin ikinci modeli internet ve sosyal medyanın Filipinler'deki terör korkusu üzerinde istatistiksel bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bu durumun arkasında iki temel neden vardır. Birinci neden, Filipinler vakasındaki internet ve sosyal medyadan bilgi ve haber alma sıklığının düşüklüğüdür. İkinci neden ise Dünya Değerler Anketi'nin gerçekleştiği dönemde Filipinler'in bazı bölgelerinin Türkiye vakasından farklı olarak IŞİD'in işgal eylemleri ile mücadele etmesidir. Bu durumun en önemli örneği, IŞİD'in 2017 yılının Mayıs ayında işgal etmeye çalıştığı Mindanao Adası'ndaki Marawi kuşatmasıdır (Franco 2018; Gunaratna 2017). Beş ay süren kuşatma hareketi içerisinde IŞİD ile Filipin güvenlik güçleri arasında şiddetli çatışmalar yaşanmış ve yaklaşık 2000 kişi hayatını kaybetmiştir (Tarafde ve Custodio 2018). Sonuç olarak Filipinlilerin terör korkusu üzerinde terör örgütlerinin yumuşak terörizm stratejilerinden ziyade fiziksel terör saldırılarının veya sert terörizm konsepti olarak adlandırdığım faaliyetler rol oynamaktadır. Literatürde bu görüşü destekleyen çalışmalar mevcuttur. Braithwaite (2013), terör korkusunun sosyal medya veya internetten ziyade fiziksel terör saldırıları ile yakından ilişkili olduğunu

savunmaktadır. Benzer şekilde Mahat-Shamir ve meslektaşları (2018), araştırmaları sonucunda sosyal medya veya internette terörizm ile ilgili bilgi ve haberlere maruz kalmaktan ziyade terör saldırılarına fiziksel yakınlığın hem psikolojik sorunlar hem de terör korkusu ile yüksek oranda ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Çalışma sonucunda ulaşılan ikinci önemli bulgu ise gazete, televizyon ve radyo gibi geleneksel medya araçlarının terör korkusu üzerinde aynı derecede etkili olmadığıdır. Özellikle Türkiye vakasının sonuçlarının ortaya koyduğu ve Filipinler vakasının bu sonucu kısmen desteklediği şekilde radyo ve televizyondan bilgi ve haber alma sıklığının Türkiye vakasında terör korkusunu arttırdığı görülürken günlük gazetelerden haber ve bilgi alma sıklığının artmasının Türkiye ve Filipinler'deki terör korkusunu azalttığı bulunmuştur. Bu sonuçlar bize tüm geleneksel medya kaynaklarının insanların terör korkusunu eşit derecede etkilemediğini göstermektedir. Bu nedenle geleneksel medya kaynaklarının etkileri incelenirken kaynakların tek tek ele alınmasında fayda vardır. Bu argümanlar ve sonuçlar, literatürdeki bazı çalışmalarla benzerlik göstermektedir. De Coninck ve arkadaşları (2018), araştırmaları sonucunda klasik medya kaynaklarının bireylerin terörizm hakkındaki olumsuz düşünceleri üzerinde farklı etkilere neden olduğu sonucuna varmıştır. Benzer bir şekilde Debrael ve arkadaşları da geleneksel medya araçlarının insanların terör korkuları üzerinde farklı etkileri olduğunu savunmaktadırlar (Debrael vd. 2019). Yazarlar analizleri sonucunda televizyondan haber takibinin terör korkusu üzerinde etkisi olduğunu fakat radyo ve basılı gazetelerin ise terör korkusu üzerinde istatistiksel bir etkisi olmadığını bulmuşlardır (Debrael vd. 2019).

Üçüncü önemli bulgu ise cinsiyet ile terör korkusu arasındaki negatif ve önemli istatistiksel ilişkidir. Cinsiyet ile terör korkusu arasındaki ilişki Türkiye vakasında istatistiksel olarak daha kuvvetli olmasına rağmen her iki vakada da kadınların erkeklere göre terörden daha fazla endişe ettikleri bulunmuştur. Bu sonuçlar literatürdeki birçok çalışmanın sonucu ile tutarlılık göstermektedir. Boscarino, Figley ve Adams (2003), Amerika'daki kadınların terörden daha çok korktuklarını bulmuşlardır. Benzer şekilde Hoffman ve Shrira (2017), İsrail'de yaptıkları bir araştırma sonucunda IŞİD korkusunun kadınlar arasında daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yazarlar, bunun nedeninin kadınların internetten IŞİD ile ilgili haberleri daha sık takip etmesi ve bunun da kadınların IŞİD korkularının artmasına neden olduğu sonucuna

ulaşmışlardır. Türkiye vakasına odaklanan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Wilcox ve arkadaşları (2009), Türkiye'deki kadınların erkeklerden daha fazla terör korkusu yaşadığını tespit etmiştir. Aynı şekilde Türkiye'de kadınların erkeklere göre IŞİD'den daha fazla korktukları ve bu korkunun arkasında internetin büyük rol oynadığı tespit edilmiştir (Çardak 2020).

Bir diğer bulgu ise Türkiye vakasında katılımcıların yaşı ile terör korkuları arasında negatif bir istatistiksel ilişki olduğudur. Bu sonuç, literatürdeki bazı sonuçlar ile tutarlıdır. Brück ve Müller (2010), araştırmaları sonucunda yaşlıların küresel terörizm hakkında daha fazla endişeye sahip olduğunu bulmuşlardır. Benzer bir sonuca Debrael ve meslektaşları da ulaşmıştır. Yazarlar 13 ila 17 yaş arasındaki ve 26 ila 35 yaş arasındaki kişilerin terörden en az korkanlar olduğunu, 46 ila 65 yaş arasındaki kişilerin ise terörden en çok endişe eden grup olduğunu bulmuşlardır (Debrael ve diğerleri 2019). Ancak Filipinler vakasında ise yaş ile terör korkusu arasında istatistiksel bir ilişki bulunmamıştır.

Sonuç

Terörizm, dünya ülkelerini uzun yıllardır tehdit eden en önemli sorunlardan bir tanesidir. Terörizm, teknolojinin gelişmesiyle birlikte daha karmaşık bir hâl almıştır. Terör örgütlerinin gelişen teknolojilere adapte olması ve bunu stratejilerinde efektif bir şekilde kullanmalarıyla birlikte sadece hedef aldıkları ülkelerdeki kamuoyunu değil dünyanın birçok farklı coğrafyasında yaşayan insanı olumsuz olarak etkileme imkânları ve kapasiteleri oluşmuştur. Ayrıca günümüz terör örgütleri sosyal medya ve interneti kullanarak tüm dünyayı kapsayacak biçimde korku ortamı yaratmakta ve tüm insanlığa rahatça ulaşmaktadırlar. Ancak mevcut literatür günümüz terör örgütlerini incelemede yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda günümüz terör örgütlerini eski usul yöntemlerle incelemek güçtür. Bu nedenle günümüz terör örgütlerinin stratejilerini ve bu stratejilerin insanlar üzerindeki etkilerini açıklamak karmaşık bir hâl gelmiştir. Ayrıca literatürde terörizmin farklı yönlerine ilişkin çeşitli görüşler bulunmakla birlikte günümüz terörizminin yöntem ve stratejileri hakkında henüz yazılı bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Bu doğrultuda, literatürdeki bu açığı kapatmak için yumuşak terör konsepti geliştirilmiş ve güncel terör örgütlerinin dünyanın farklı coğrafyalarındaki insanları ne şekilde etkilediği açıklamaya çalışılmıştır. Bu

çalışmada, bu bağlamda yumuşak terörizm konseptinin etkilerini test etmek için Filipinler ve Türkiye vakaları seçilmiş ve terör ile uzun yıllardır mücadele eden bu iki ülke vatandaşları üzerinde yumuşak terörizmin etkileri analiz edilmiştir. Dünya Değerler Anketi'nin nicel olarak analiz edildiği bu çalışmada önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Regresyon analizi sonucunda ulaşılan en önemli bulgu yumuşak terörizm stratejilerinin her iki ülkeyi de aynı seviyede etkilemediğidir. Türkiye vakasında internet ve sosyal medyadan bilgi ve haber alma ile terör endişesi arasında güçlü ve önemli bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir deyişle Türk katılımcıların internet ve sosyal medyadan bilgi almaları sıklıkla terör korkularında da artış olduğu tespit edilmiştir. Bunun en önemli nedeni yumuşak terörizm konseptinin de öne sürdüğü gibi internet ve sosyal medyadan sıkça bilgi alan bireylerin istemedikleri hâlde terör örgütlerinin şiddet ve abartılı paylaşımlarına maruz kalmaları ve bu paylaşımların insanları olumsuz etkilemesidir. Ancak diğer taraftan ise Filipinler vakası özelinde internet ve sosyal medyadan bilgi alma ile terör korkusu arasında istatistiksel bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle terör örgütlerinin yumuşak terörizm stratejilerinin Filipinler'deki terör korkusu üzerine bir etkisi yoktur. Yumuşak terörizm stratejilerinden ziyade fiziksel terörizmin veya "sert" terörizm faaliyetlerinin Filipinler'deki terör korkusu üzerinde rol oynadığı ortaya çıkmaktadır.

Regresyon analizi sonucunda ulaşılan bir diğer bulgu ise farklı geleneksel medya araçlarının katılımcılar üzerinde farklı etkileri olduğudur. Bu nedenle terör korkusu ile geleneksel medya araçları ilişkileri incelenirken geleneksel medyanın tamamını ele almak yerine bu çalışmada olduğu gibi tek tek ele alınması daha anlamlı bir sonuç verecektir.

Çalışma sonucunda elde edilen son önemli bulgu ise mevcut literatürdeki birçok araştırmanın da ortaya koyduğu gibi cinsiyet ile terör korkusu arasında negatif ve önemli bir istatistiksel ilişki olduğudur. Diğer bir deyişle Filipinler ve Türkiye'de kadınlar erkeklere göre terörizmden daha fazla endişe duymaktadırlar.

Ancak çalışmanın bu kayda değer bulgularına rağmen önemli bir sınırlılığı vardır. Araştırmanın en büyük sınırlılığı, bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmamış olmasıdır. Korku gibi güçlü duygulara odaklanan çalışmalarda, nicel sonuçların yüz yüze mülakatlar gibi nitel analiz yöntemlerinin desteklediği bulgularla oluşturulan çalışmalar

insanların terörden neden korktukları ile ilgili daha derinlemesine bilgi sağlayabilirler. Gelecekteki çalışmalarda daha fazla nitel araştırma kullanılırsa daha derin sonuçlar elde edilebilir. Başka bir deyişle nicel analiz sonuçlarının yüz yüze görüşmelerle desteklenmesi ve ileride yapılacak araştırmalarda daha detaylı bilgilerin elde edilmesi mümkündür.

KAYNAKÇA

- Bisgin, Halil, Hasan Arslan ve Yusuf Korkmaz (2019). "Analyzing the dabiq magazine: the language and the propaganda structure of isis." *International Conference on Social Computing, Behavioral-Cultural Modeling and Prediction and Behavior Representation in Modeling and Simulation*. Springer.
- Boscarino, Joseph A., Charles R. Figley ve Richard E. Adams (2003). "Fear of terrorism in New York after the September 11 terrorist attacks: implications for emergency mental health and preparedness." *International journal of emergency mental health* 5(4): 199.
- Braithwaite, Alex (2013). "The logic of public fear in terrorism and counter-terrorism." *Journal of police and criminal psychology* 28(2): 95-101.
- Brück, Tilman ve Cathérine Müller (2010). "Comparing the determinants of concern about terrorism and crime." *Global Crime* 11(1): 1-15.
- Collimore, Kelsey vd. (2008). "Media exposure and dimensions of anxiety sensitivity: Differential associations with PTSD symptom clusters." *Journal of Anxiety Disorders* 22(6): 1021-1028.
- Çardak, Begüm (2020). *Ankara ve İstanbul'da Yaşayan İnsanların Terör Korkusu Üzerine Analitik Bir Çalışma (2002-2018)*. Diss. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- De Coninck, David vd. (2018). "The relationship between media use and public opinion on immigrants and refugees: A Belgian perspective." *Communications* 43(3): 403-425.
- Debrael, Marlies vd. (2019). "Media use, fear of terrorism, and attitudes towards immigrants and refugees: Young people and adults compared." *International Communication Gazette* 83(2): 148-168.
- Dolliver, Matthew J., ve Erin M. Kearns (2019). "Is it terrorism?: Public perceptions, media, and labeling the Las Vegas shooting." *Studies in Conflict & Terrorism* 45(1): 1-19.
- Farwell, James (2014). "The media strategy of ISIS." *Survival* 56(6): 49-55.
- Farwell, James (2020). "The Rise of Atrocity Propaganda: Reflections on a Changing World." *Defence Strategic Communications* 9(9): 187-220.
- Franco, Joseph (2018). "After Marawi: time for broader ASEAN approach?." *RSIS Commentary* 156(1): 1-3.
- Gunaratna, Rohan (2017). "The Siege of Marawi." *Counter Terrorist Trends and Analyses* 9(7).

- Çiğli, Tuba ve Nadir Suğur (2020). "Terror Risk Perception and Fear of Terror in Turkey: Predictors, Bases and Consequences." *Terrorism and Political Violence*: 1-23.
- Hoffman, Yaakov ve Amit Shrira (2017). "Shadows of the past and threats of the future: ISIS anxiety among grandchildren of Holocaust survivors." *Psychiatry research* 253: 220-225.
- Inglehart, Ronald vd. (2014). World Values Survey: Round Six-Country-Pooled Datafile Version: www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp. Madrid: JD Systems Institute.
- Kaplan, Jeffrey (2011). "History and terrorism." *The Journal of American History* 98(1): 101-105.
- Lemyre, Louise vd. (2005). "A psychosocial risk assessment and management framework to enhance response to CBRN terrorism threats and attacks." *Biosecurity and bioterrorism: Biodefense strategy, practice, and science* 3(4): 316-330.
- Mahat-Shamir, Michal vd. (2018). "Truck attack: Fear of ISIS and reminder of truck attacks in Europe as associated with psychological distress and PTSD symptoms." *Psychiatry research* 267(1): 306-312.
- Rapoport, David (2004). "The four waves of modern terrorism." *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* (Washington, DC: Georgetown University Press 2004): 3-11.
- Rapoport, David (2006). *Terrorism: The fourth or religious wave*. Vol. 4. Taylor & Francis, 2006.
- Tarafder, Kamrul ve Barbara Custodio (2018). "Microfinance in a conflict zone: The battle of marawi." *OIDA International Journal of Sustainable Development* 11(9): 11-24.
- Tavakol, Mohsen ve Reg Dennick (2011). "Making sense of Cronbach's alpha." *International journal of medical education* 2(1): 53.
- Tulga, Ahmet Yiğitalp (2020). "The role of mass media in terrorism and its effect on individuals". *İnsan ve İnsan* 7(25): 47-64.
- Tulga, Ahmet Yiğitalp (2020). ISIS Religious and Extremist Propaganda on Social Media: Dictionary Bades Study of Twitter. *Small Wars Journal*.
- Tulga, Ahmet Yiğitalp (2022). "Hard and Soft Terrorism Concepts: The Case of Isis." *Pakistan Journal of Terrorism Research* 3(2):109-132.
- Weinberg, Leonard (2013). *The end of terrorism?*. New York: Routledge.
- Wilcox, Pamela vd. (2009). "Gender and fear of terrorism in Turkey." *Journal of Contemporary Criminal Justice* 25(3): 341-357.
- Wilkinson, Paul (2012). *Technology and terrorism*. New York: Routledge.

FİLİPİNLER HAKKINDA

Tuana Fulya ÖZMEN*

Resim 1 ¹

Başkent : Manila
Nüfus : 109.035.343 (Mayıs 2020).²
Konuşulan Diller : Tagalog ve İngilizce.³

Tablo 1⁴

Tagalog	Cebuano	Ilocano	Bisaya/ Binisaya	Hiligaynon Ilonggo	Bikol	Waray	Diğer
(%28,1)	(%13,1)	(%9)	(%7,6)	(%7,5)	(%6)	(%3,4)	(%25,3)

* Boğaziçi Üniversitesi Asya Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans öğrencisi.

¹ <https://kids.nationalgeographic.com/geography/countries/article/philippines>

² <https://psa.gov.ph/>

³ <https://www.mfa.gov.tr/filipinler-kunyesi.tr.mfa>

⁴ <https://www.mfa.gov.tr/filipinler-kunyesi.tr.mfa>

Etnik Yapı

İnanılan Dinler: Nüfusun %80'inden fazlası Roman Katolik'tir. Diğer yaygın din ve mezhepler ise İslam ve Protestanlıktır.⁵

Yüz Ölçümü: 300.000 km².⁶

Ulusal Marşı: Filipinliler, 1898 yılında İspanyol yönetimine karşı ayaklanma başlattığında General Emilio Aguinaldo, halkı yüreklendirmek için bir ulusal marşa ihtiyaç olduğunu fark etmiş, ulusal marşın bestelenmesi için piyanist Julian Felipe'yi görevlendirmiştir.⁷ Ulusal marşın sözleri ise asker Jose Palma tarafından yazılan "Filipinas" adlı şiirden alınmıştır.⁸

Bağımsızlık Tarihi: "12 Haziran 1898", İspanyol yönetimine karşı kazanılan bağımsızlık tarihi.⁹ "4 Temmuz 1946", Amerikan yönetimine karşı kazanılan bağımsızlık tarihi.¹⁰

Yönetim Şekli: Başkanlık sistemine dayalı cumhuriyet.¹¹

Ülkenin Genel Siyasi Görünümü:

Filipinler'de yasama görevi, Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan iki meclisli Kongre'de olup yürütme görevi ise doğrudan halkoyuyla seçilen başkan tarafından yürütülmektedir. Yasama organı, seçim bölgesi esasına göre seçilen 268 üyeli Temsilciler Meclisi ve ulusal oyla seçilen 24 üyeli Senato'dan oluşmaktadır. 1987 yılında yürürlüğe giren Anayasaya göre yürütmenin başı, devlet başkanı ve Silahlı Kuvvetler'in başkomutanı olan başkandır ve 6 yıllık tek bir dönem için doğrudan halkoyuyla seçilmektedir.¹²

⁵ <https://www.un.int/philippines/philippines/philippines-glance>

⁶ <https://www.mfa.gov.tr/filipinler-kunyesi.tr.mfa>

⁷ <https://www.philembassy.org.au/the-philippines/national-anthem>

⁸ <https://ncca.gov.ph/about-culture-and-arts/culture-profile/philippine-fast-facts/national-anthem-lupang-hinirang/>

⁹ <https://www.census.gov/newsroom/stories/philippines.html>

¹⁰ <https://www.pna.gov.ph/articles/1145918>

¹¹ https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20%C3%9Clike%20Profili_2021_Aralik.pdf

¹² https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20%C3%9Clike%20Profili_2021_Aralik.pdf

Önemli Siyasi Partiler:

Tablo 2¹³

Filipin Demokratik Partisi	(PDP-Laban/ İktidar partisi)
Liberal Parti	(LP/ana muhalefet partisi)
Aksiyon Demokratiko	(AD)
Milliyetçi Halkın Koalisyonu	(NPC)
Filipinli Kitlelerin Gücü Partisi	(PMG)
Milli Birlik Partisi	(NUP)
Milliyetçi Parti	(NP)
Lakas-Hristiyan ve Müslüman Demokratlar	(Lakas CMD)
Filipinli Demokratların Mücadele Partisi	(LDP)
Halkın Reform Partisi	(PRP)

Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar:

Tablo 3¹⁴

Güneydoğu Asya Uluslar Topluluğu (kurucu üye)	(ASEAN)
Asya Altyapı Yatırım Bankası	(AIIB)
Asya Kalkınma Bankası	(ADB)
Asya-Pasifik Ekonomik İş Birliği Teşkilatı	(APEC)
ASEAN Bölgesel Forumu	(ARF)
Amerika Devletleri Örgütü (gözlemci üye)	(OAS)
Bağılantısızlar Hareketi	(NAM)
Birleşmiş Milletler	(BM)
Uluslararası Denizcilik Örgütü	(IMO)
Birleşmiş Milletler	(BM)
Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı	(UNCTAD)
Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü	(UNIDO)
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü	(FAO)
BM Mülteciler Yüksek Komiserliği	(UNHCR)
Birleşmiş Milletler Liberya Misyonu	(UNMIL)
Birleşmiş Milletler Fildişi Sahili Misyonu	(UNOCI)

¹³ <https://www.mfa.gov.tr/filipinler-kunyesi.tr.mfa>

¹⁴ <https://www.mfa.gov.tr/filipinler-kunyesi.tr.mfa>

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü	(UNWTO)
Evrensel Posta Birliği	(UPU)
Dünya Gümrük Teşkilatı	(WCO)
Dünya Sağlık Örgütü	(WHO)
Dünya Ticaret Örgütü	(WTO)
Uluslararası Para Fonu	(IMF)
Asya'da İş Birliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı (gözlemci üye)	(CICA)
Birleşmiş Milletler Haiti'de İstikrar Sağlama Misyonu	(MINUSTAH)
Doğu Asya Zirvesi	(EAS)
Daimî Hakemlik Mahkemesi	(PCA)
Dünya Bankası	(WB)
Kimyasal Silahların Yasaklanması Teşkilatı	(OPCW)
Latin Birliği	(Union Latina)
Pasifik Adaları Forumu (diyalog ortağı)	(PIF)
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü	UNESCO
Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı	(IAEA)
Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü	(ICAO)
Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi	(ICRM)
Uluslararası Kalkınma Birliği	(IDA)
Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu	(IFAD)
Uluslararası Finans İş Birliği	(IFC)
Uluslararası Hidrografi Örgütü	(IHO)
Uluslararası Çalışma Örgütü	(ILO)
Uluslararası Para Fonu	(IMF)
Uluslararası Denizcilik Örgütü	(IMO)
Uluslararası Göç Örgütü	(IOM)
Parlamentolar Arası Birlik	(IPU)
Uluslararası Standartlar Örgütü	(ISO)
Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı	(MIGA)

Resim 2 ¹⁶

Devlet Başkanı: Rodrigo Roa Duterte

Rodrigo Roa Duterte, 1945 yılında Maasin'de doğmuştur. 1968 yılında Lyceum of the Philippines Üniversitesi'nden Politika lisans derecesini almış olup 1972 yılında ise San Beda Üniversitesi'nde Hukuk eğitimini tamamlamıştır. 2016'da Filipinler'in 16. cumhurbaşkanı olmuştur.¹⁵

Resim 3 ¹⁸

Başkan Yardımcısı: Sara Duerte

Sara Duerte, Rodriga Roa Duterte'nin kızıdır ve 1978 yılında doğmuştur. 2016 yılından beri Davao şehrinin belediye başkanı olan Duerte Mayıs 2022'de yapılan seçimler sonucunda başkan yardımcısı olmuştur.¹⁷

¹⁵ <http://www.philippineshonolulu.org/philippines-honolulu/about-the-philippines-honolulu/the-president-25/the-president-7/>

¹⁶ <http://www.philippineshonolulu.org/philippines-honolulu/about-the-philippines-honolulu/the-president-25/the-president-7/>

¹⁷ https://dbpedia.org/page/Sara_Duerte

¹⁸ <https://www.aljazeera.com/news/2022/6/20/sara-duterte-sworn-in-as-philippines-vice-president>

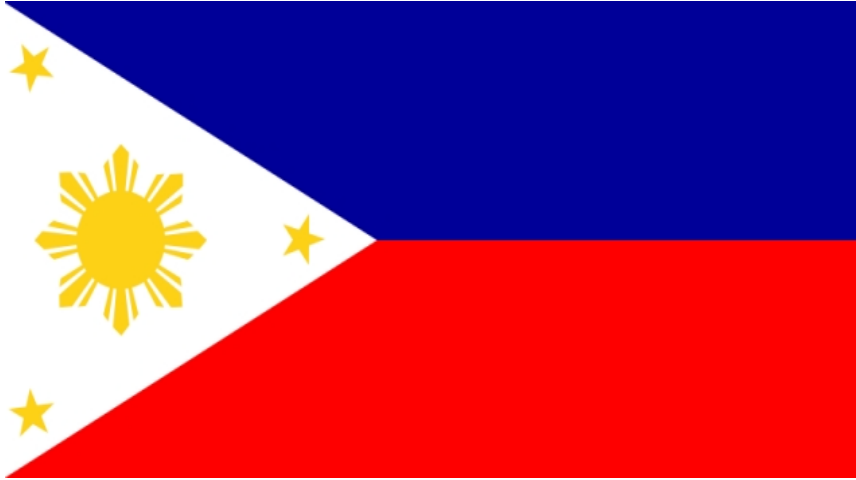

Dışışleri Bakanı: Teodoro L. Locsin Jr.

Teodoro L. Locsin Jr., Harvard Üniversitesi'nde Hukuk üzerine master yapmıştır. Filipinler'in Birleşmiş Milletlerdeki daimî temsilcisi olarak da görev almış olup 2018 yılından beri Filipinler'in Dışışleri Bakanındır .¹⁹

Resim 4 ²⁰

Bayrak:

Resim 5 ²¹

Filipinler bayrağı, ilk kez 1898 yılında General Emilio Aguinaldo tarafından Kawit Cavite'de bağımsızlık günü kutlamasında kullanılmıştır.²²

¹⁹ <https://dfa.gov.ph/secretary-of-foreign-affairs-phl>

²⁰ <https://dfa.gov.ph/secretary-of-foreign-affairs-phl>

²¹ <https://sydneypcg.dfa.gov.ph/78-the-consulate/688-philippine-flag>

²² <https://sydneypcg.dfa.gov.ph/78-the-consulate/688-philippine-flag>

Bayraktaki eşkenar üçgenin Katipunan'ın (İspanyol hükmüne karşı çıkan ulusal örgüt) 3K'sını (Katipunan, Kataas-taasan, Kagalang-galangan, Katipunan ng Bayan) anımsattığına inanılır. Eşkenar üçgenin içindeki güneş, Filipinlilerin kalkınma ve medeniyet yolundaki attıkları büyük adımları sembolize ederken 8 ışık demeti, İspanyol yönetimine karşı çıkan 8 şehri temsil etmekte olup kenarındaki 3 yıldız ise ayaklanmaların yayılmaya başladığı 3 coğrafi bölgeyi sembolize etmektedir.²³ Bayraktaki beyaz renk saflığı ve barışı; mavi, yüksek standartlı politik hedefleri ve idealleri temsil etmekte olup kırmızı renk ise Filipinli vatanseverlerin ülkelerinin savunması esnasında gösterdikleri cesareti, kahramanlığı sembolize eder.²⁴

Dünya Saati: GMT +8 Türkiye'den 5 saat ileridedir.²⁵

Uluslararası Telefon Kodu: +63²⁶

Coğrafi Konumu: Filipinler Güneydoğu Asya'da yer almakta olup ülkenin batısında Güney Çin Denizi bulunmaktadır. Ülkenin doğusunda Pasifik Okyanusu yer alırken güneyinde Sulu ve Celebes Denizi, kuzeyinde ise Bashi Channel bulunmaktadır.²⁷

İklim: Filipinler'in iklimi tropikal olup yüksek sıcaklık-nem ve yağış oranlarıyla karakterize edilir. Ülkede iki ana mevsim vardır. Bunlardan biri temmuzdan kasıma kadar süren yağışlı sezon, diğeri ise aralıktan mayısa kadar süren kuru sezondur.²⁸

Ortalama Yaşam Süresi:

Tablo 4. 2022 verileri kullanılarak oluşturulmuştur.²⁹

Kadın	78
Erkek	71

Okuma Yazma Oranı:

²³ <https://ncca.gov.ph/about-culture-and-arts/culture-profile/philippine-fast-facts/symbolisms-meanings-in-the-philippine-flag/>

²⁴ <https://sydneyepcg.dfa.gov.ph/78-the-consulate/688-philippine-flag>

²⁵ <https://saatkac.info.tr/compare/Philippines>

²⁶ <https://www.ulke-kodlari.info/yurtdisi+telefon+kodu+Filipinler.php>

²⁷ <https://www.un.int/philippines/philippines/philippines-glance>

²⁸ <https://www.pagasa.dost.gov.ph/information/climate-philippines>

²⁹ <https://psa.gov.ph/gender-stat/wmf>

Tablo 5. 2022 yılı verisi kullanarak oluşturulmuştur. ³⁰

Kadın	92.9
Erkek	90.2

Yıllara Göre Nüfus Artış Hızı:

Tablo 6³¹

2010	1.90
2015	1.72
2020	1.63

Doğurganlık Oranı: 14,1(2020 senesi içinde her bin kişiye isabet eden doğum sayısı).³²

Ölüm Oranı:5,6-6 (2020 senesi içinde her bin kişiye isabet eden ölüm sayısı).³³

Filipinler Ekonomisi

Enflasyon Oranı: %5,4 (Mayıs 2022).³⁴

Para Birimi: Filipin Pesosu.³⁵

1 dolar = 53,776008 Filipin Pesosu (19 Haziran 2022).³⁶

1 TL= 3,1076 Filipin Pesosu (19 Haziran 2022).³⁷

GSYİH(GDP): 4.609.991 Milyon Filipin Pesosu (2021- 3. Çeyrek).³⁸

GSYİH(GDP) Büyüme Hızı (%): %8,3 (2022 ilk çeyrek).³⁹

Milli Gelir (GND): 4.582.922 milyon Filipin Pesosu (2021- 3. Çeyrek).⁴⁰

³⁰ <https://psa.gov.ph/gender-stat/wmf>

³¹ <https://psa.gov.ph/statistics/quickstat/national-quickstat/2021/%2A>

³² <https://psa.gov.ph/tags/birth-statistics>

³³ <https://psa.gov.ph/content/registered-deaths-philippines-2020>

³⁴ <https://psa.gov.ph/>

³⁵ <https://www.bsp.gov.ph/SitePages/CoinsAndNotes/NewGenerationCurrencyBanknotes.aspx>

³⁶ <https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=USD&To=PHP>

³⁷ <https://fx-rate.net/TRY/PHP/>

³⁸ <https://psa.gov.ph/statistics/quickstat/national-quickstat/2021/%2A>

³⁹ <https://psa.gov.ph/>

⁴⁰ <https://psa.gov.ph/statistics/quickstat/national-quickstat/2021/%2A>

Milli Gelir (GNI) Büyüme Hızı (%): 10,7 (2022 ilk çeyrek).⁴¹

İş Gücü İstatistikleri: Toplam nüfusun %94,3'ü bir işte çalışıyor (Nisan 2022).⁴²

Cinsiyete Göre İş Gücü Dağılımı:

Tablo 7. 2020 yılı verileri kullanılarak oluşturulmuştur.⁴³

Kadınların	% 90,3
Erkeklerin	% 89,4

İşsizlik Oranı: 6,9 (Temmuz 2021).⁴⁴

Sektörel Bazda İş Gücü Dağılımı:

Tablo 8. Temmuz 2021 verisi kullanılarak oluşturulmuştur.⁴⁵

Tarım	22,1
Endüstri	20,0
Hizmet	57,9

Filipinler'in En Çok İhracat Yaptığı Ülkeler: Japonya, Çin, Amerika, Hong Kong, Singapur, Tayland, Güney Kore ve Almanya.⁴⁶

Filipinler'in En Çok İthalat Yaptığı Ülkeler: Çin, Japonya, ABD, Güney Kore, Endonezya, Singapur, Tayland, Tayvan, Malezya ve Vietnam.⁴⁷

Filipinler'in Başlıca İthalat Kalemleri: Elektronik ürünler, katı mineral yakıtlar, yağlayıcı madde vb. (Nisan 2022)⁴⁸ ve ulaşım ekipmanları.⁴⁹

⁴¹ <https://psa.gov.ph/>

⁴² <https://psa.gov.ph/>

⁴³ <https://psa.gov.ph/gender-stat/wmf>

⁴⁴ <https://psa.gov.ph/statistics/quickstat/national-quickstat/2021/%2A>

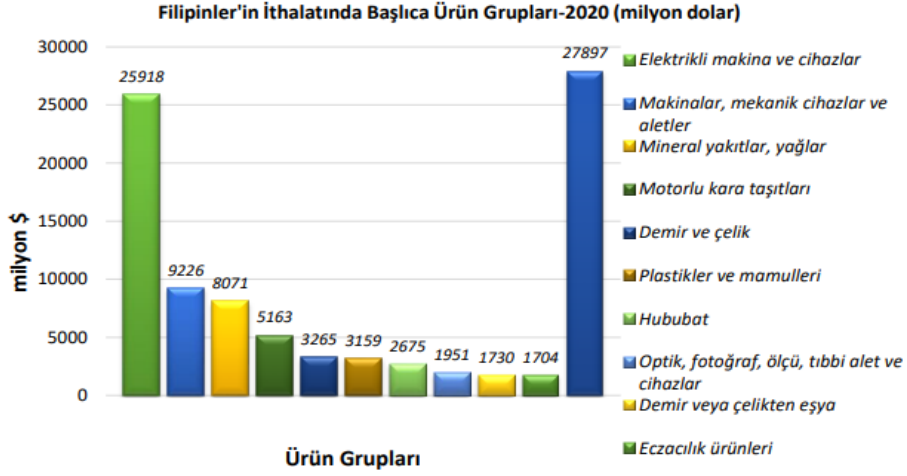
⁴⁵ <https://psa.gov.ph/statistics/quickstat/national-quickstat/2021/%2A>

⁴⁶ https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20C3%9Cİke%20Profili_2021_Aralik.pdf

⁴⁷ https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20C3%9Cİke%20Profili_2021_Aralik.pdf

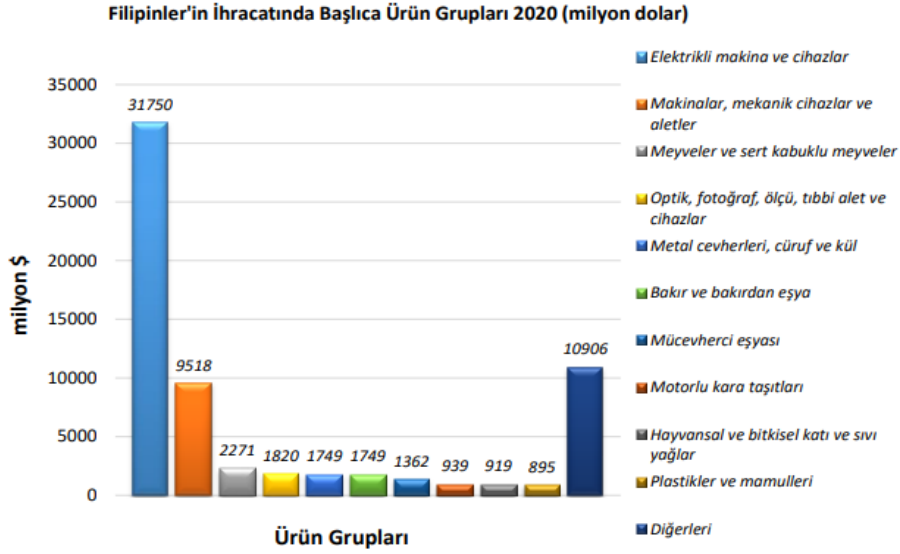
⁴⁸ <https://psa.gov.ph/infographics>

⁴⁹ <https://psa.gov.ph/statistics/quickstat/national-quickstat/2021/%2A>

Resim 6⁵⁰

Filipinler'in Başlıca İhracat Kalemleri: Elektronik ürünler, madenler ve madeni ürünler, imal edilmiş ürünler (Nisan 2022).⁵¹

Resim 7⁵²

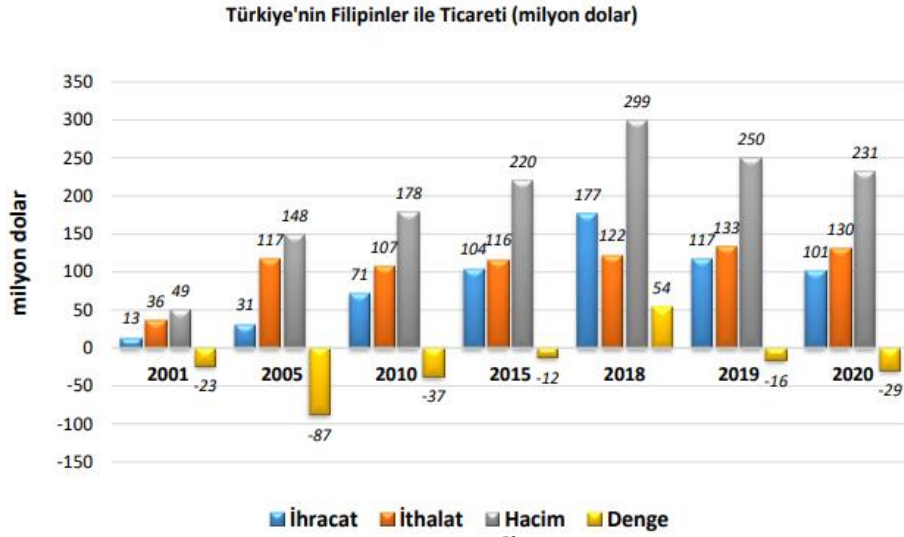
⁵⁰ https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20C3%9Cİke%20Profili_2021_Aralik.pdf

⁵¹ <https://psa.gov.ph/infographics>

⁵² https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20C3%9Cİke%20Profili_2021_Aralik.pdf

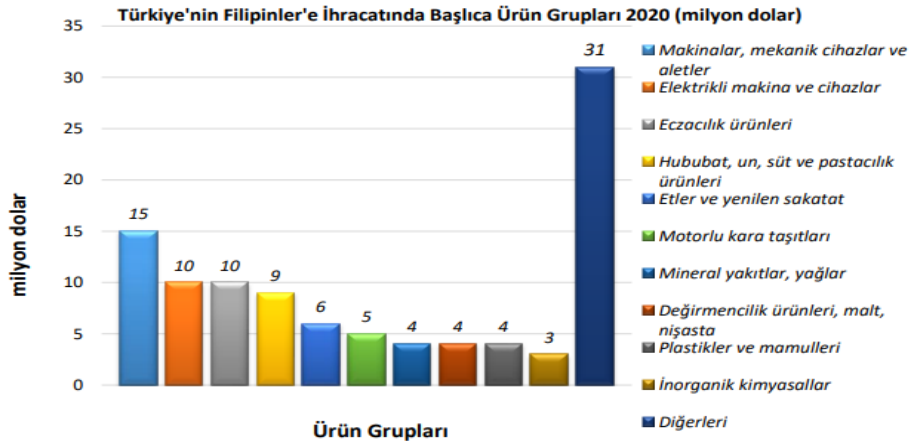
Türkiye ve Filipinler İkili Ticari ve İktisadi İlişkileri

Türkiye ve Filipinler Dış Ticareti:

Resim 8⁵³

Filipinler'e Başlıca İhraç Ürünlerimiz:

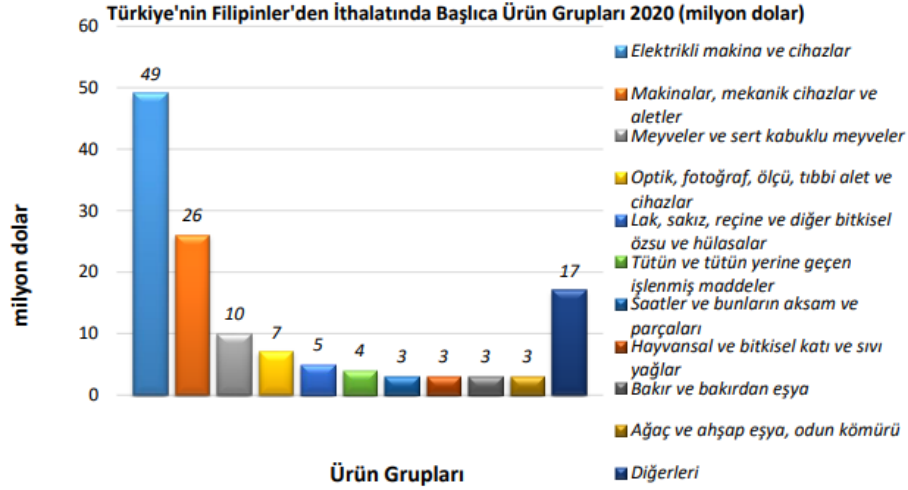

Resim 9⁵⁴

⁵³ https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20C3%9Cİke%20Profili_2021_Aralik.pdf

⁵⁴ https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20C3%9Cİke%20Profili_2021_Aralik.pdf

Filipinler'den Başlıca İthal Ürünlerimiz:

Resim 10⁵⁵

Türkiye-Filipinler Siyasi İlişkileri:

13 Haziran 1949 imzalanan Dostluk Anlaşması ile Türkiye ve Filipinler arasında diplomatik ilişkiler kurulmuş olup 17 Ekim 1990 tarihinde Manila Büyükelçiliği açılmıştır. Bunu takiben Filipinler'in Ankara Büyükelçiliği ise Ekim 1991'de açılmıştır.⁵⁶ Ağustos 2015'de Manila Büyükelçiliğimiz bünyesinde Askerî Ataşeliğimiz faaliyete geçmiştir. Ekim 2018'de ise Filipinler Askerî Ataşeliği Filipinler Ankara Büyükelçiliği bünyesinde açılmıştır. Filipinler'in Avrupa bölgesinde İspanya'dan sonra faaliyet gösterdiği ikinci Ataşelik Türkiye'dedir. Nisan 2015'de Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Manila ofisi, Filipinler genelinde önemli sosyoekonomik projeler yürütmeye katkı sağlamak amacıyla faaliyete girmiştir.⁵⁷

Filipinler'e hükûmetten-hükûmete silah satışını mümkün kılan hukuki altyapının tesisinde önemli adımlar atılmıştır. Bu bağlamda atılan adımlar arasında 18 Aralık 2018 tarihinde Savunma Sanayi Başkanlığı ile Filipin Savunma Bakanlığı arasında imzalanan "Savunma Sanayi Alanında İş Birliği

⁵⁵ https://ticaret.gov.tr/data/5f18430813b87621bc9516f8/Filipinler%20%C3%9Cİke%20Profili_2021_Aralik.pdf

⁵⁶ https://www.mfa.gov.tr/turkiye-filipinler-siyasi-iliskileri_.tr.mfa

⁵⁷ https://www.mfa.gov.tr/turkiye-filipinler-siyasi-iliskileri_.tr.mfa

Mutabakat Zaptı (SSI-MoU)” ile 11 Şubat 2019 tarihinde akdedilen SSI-MoU Uygulama Anlaşması'nın onay sürecinin tamamlanması örnek gösterilebilir.⁵⁸

Filipinler'in güneyindeki Mindanao Adası'nda 1970'lerden bu yana Moro Müslümanları ile Merkez hükûmet arasında yaşanan ihtilafın sona erdirilmesi ve adada adil ve kalıcı barışın tesis edilebilmesi için Türkiye aktif olarak çaba göstermektedir.⁵⁹

Dışişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 1992 yılından bu yana, toplam 182 Filipinli öğrenci Hükûmet Burslarından faydalanmıştır. “Türkiye Bursları” kapsamında 2020-2021 öğretim yılı için 13 Filipinli öğrenciye burs tahsis edilmiştir.⁶⁰

⁵⁸ https://www.mfa.gov.tr/turkiye-filipinler-siyasi-iliskileri_.tr.mfa

⁵⁹ https://www.mfa.gov.tr/turkiye-filipinler-siyasi-iliskileri_.tr.mfa

⁶⁰ https://www.mfa.gov.tr/turkiye-filipinler-siyasi-iliskileri_.tr.mfa

